

ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈ

О ПОСЛОВАЊУ И РЕЗУЛТАТИМА РАДА

Народна банка Србије

2023

ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈ
О ПОСЛОВАЊУ И РЕЗУЛТАТИМА РАДА

2023

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

Београд, Краља Петра 12

Тел. 011/3027-100

Београд, Немањина 17

Тел. 011/333-8000

www.nbs.rs

Тираж: 100 примерака

ISSN 2217-6284

Уводна напомена

Годишњи извештај о пословању и резултатима рада Народна банка Србије подноси Народној скупштини најкасније до 30. јуна наредне године.¹

Статутом Народне банке Србије² утврђено је да тај извештај садржи податке о остварењу циљева и обављању функција Народне банке Србије, и то функција које се односе на монетарну и девизну политику, управљање девизним резервама, мере и активности ради очувања и јачања стабилности финансијског система, контролу банака, контролу обављања делатности осигурања, односно надзора над том делатношћу, надзор над обављањем делатности друштава за управљање добровољним пензијским фондовима, надзор над обављањем послова лизинга, надзор над пружањем платних услуга и издавањем електронског новца, издавање новчаница и кованог новца и управљање токовима готовине, као и платни систем.

Извештај такође садржи финансијске извештаје о пословању Народне банке Србије у којима су исказани приходи и расходи по најважнијим позицијама, као и имовина, обавезе и капитал, затим податке о институционалном оквиру Народне банке Србије, о законодавно-правној активности, о међународној сарадњи, о заштити корисника финансијских услуга, о платним картицама, о интерној ревизији и информационој технологији, о унутрашњој организацији и кадровској политици, о људским ресурсима, о раду филијала и Завода за израду новчаница и кованог новца – Топчидер, као и податке о осталим активностима Народне банке Србије.

Годишњи извештај о пословању и резултатима рада у 2023. размотрен је и усвојен на седници Извршног одбора Народне банке Србије 13. јуна 2024. године.

Извршни одбор Народне банке Србије:

Др Јоргованка Табаковић, гувернер

Др Жељко Јовић, вицегувернер

Др Ана Ивковић, вицегувернер

Мр Драгана Станић, вицегувернер

Никола Драгашевић, вицегувернер

¹ Закон о Народној банци Србије, „Службени гласник РС”, бр. 72/2003, 55/2004, 85/2005 – др. закон, 44/2010, 76/2012, 106/2012, 14/2015 – одлука УС и 44/2018.

² „Службени гласник РС”, бр. 12/2013, 18/2015 и 72/2015.

Уводна реч гувернера

Када се осврнем на годину иза нас, унајкраће, са задовољством могу да констатујем да су је обележили обуздавање инфлације, повољни изгледи привредног раста, повећан извоз робе и услуга упркос нижој екстерној тражњи, рекордни ниво прилива по основу страних директних инвестиција и девизних резерви земље, као и очувана и додатно ојачана финансијска стабилност. Сви ти резултати још више добијају на значају ако се има у виду да су остварени у условима изразитих геополитичких изазова и знатног успоравања привредног раста зоне евра, која је наш најзначајнији трговински партнер. Такође, годину за нама је обележио наставак волатилности на светским робним тржиштима, којима је Србија, као мала и отворена економија, била изложена и чији су негативни ефекти могли да се минимизирају само уз обезбеђене чврсте макроекономске фундаменте, одговорно вођење економске политике и уз ефикасну координацију мера Владе и Народне банке Србије. Постизање снажно опадајуће путање инфлације прошле године омогућило је да у овој години имамо знатно повољније изгледе за инфлацију и привредни раст, који ће, према оценама релевантних међународних финансијских институција, бити један од највећих у Европи.

*Наш најважнији задатак прошле године, као и других централних банака, свакако је била борба против **инфлације** и **тај задатак смо испунили**. **Инфлација је током 2023. године преполовљена** и крајем*

2023. била је двоструко нижа него крајем 2022. и износила је 7,6%. За пад инфлације заслужни су пре свега рестриктивни монетарни услови, који су обезбедили да се базна инфлација (индекс потрошачких цена по искључењу хране, енергије, алкохола и цигарета) све време креће на нижем нивоу од укупне инфлације и да се крајем 2023. успори на 6,5% међугодишње, као и да се смање краткорочна инфлациона очекивања финансијског сектора и привреде, а средњорочна инфлациона очекивања остану усидрена. Важни фактори ниже инфлације били су и слабљење глобалних трошковних притисака, пре свега у производњи хране, решавање застоја у глобалним ланцима снабдевања и успоравање увозне инфлације.

Одлуке о монетарној политици током 2023. усмерили смо на одрживи повратак инфлације у границе циља у средњем року, пажљиво одмеравајући да при томе не угрозимо даљи раст економске активности. Од јануара до јула 2023, изузев у мају, повећавали смо референтну каматну стопу сваког месеца за по 25 базних поена, са 5,0% на 6,5%. Последње, јулско повећање референтне каматне стопе представљало је њено петнаесто повећање у текућем циклусу (почев од априла 2022), закључно с којим је она повећана за укупно 550 базних поена. Такође, у условима високог вишка динарске ликвидности у банкарском сектору, у септембру смо повећали стопе обавезне резерве банака и проценте динарског издавања девизне обавезне резерве, чиме смо додатно пооштрили монетарне услове. Предузете мере монетарне политике преносиле су се на каматне стопе на тржишту новца, кредита и штедње, што је допринело паду инфлационих очекивања финансијског сектора и привреде и ограничило инфлаторне притиске са стране тражње, указујући на ефикасност трансмисионог механизма монетарне политике. Посебно смо поносни на најдинамичнији годишњи раст динарске штедње до сада (од 2001, откад се прате подаци), којем је допринела очувана релативна стабилност девизног курса и већа исплативост динарске од девизне штедње. Динарска штедња је у 2023. години достигла рекордно висок ниво од готово 138 милијарди динара, што је за преко 40% више него годину дана раније.

У ефикасној координацији с фискалном политиком јачали смо виталност наше економије и обезбедили простор за њен даљи раст. У условима изазовних међународних околности и смањене екстерне тражње, раст бруто домаћег производа у 2023. од 2,5%, другу годину заредом, може се сматрати успехом. Позитиван допринос потекао је од свих производних и већине услужних сектора, а боља је била и пољопривредна сезона од претходне. Привредни раст је остварен захваљујући повећаним производним капацитетима наших извозних сектора, који су резултат одговорног вођења економске политике, које је Србију учинило пожељном инвестиционом дестинацијом. Показатељи реалног сектора, који указују на знатно убрзање економске активности

од друге половине прошле године, потврђују да смо адекватном монетарном политиком, коју смо пооштравали постепено и одмерено, успели да обезбедимо тзв. меко приземљење. **Прилив страних директних инвестиција, од 4,5 милијарди евра, другу годину заредом био је на рекордном нивоу.** Наставак високог прилива страних директних инвестиција доприноси расту продуктивности, запослености и конкурентности наше привреде. Треба истаћи и то да је број запослених у приватном сектору током 2023. повећан у просеку за око 50 хиљада и да је достигао рекордни ниво од 1,75 милиона људи. Поред тога, обуздавање инфлације и раст номиналних доходака у условима повољнијих очекивања привредног раста и рекордне профитабилности домаће привреде резултирали су реалним растом доходака наших грађана и растом њиховог животног стандарда.

Одговарајући на досад најинтензивније притиске у смеру јачања динара, очували смо **релативну стабилност динара према еврџу.** Номинално јачање динара према еврџу у 2023. години износило је 0,1%, а Народна банка Србије је по основу интервенција на девизном тржишту нето купила рекордно висок ниво девиза – 3,94 милијарде евра. Тиме је 2023. била шеста од последњих седам година (од 2017) у којој је Народна банка Србије била нето купац девиза, у укупном износу од 9,1 милијарде евра. С обзиром на то да је прилив капитала из иностранства и током 2023. године вишеструко премашио дефицит текућег рачуна, а Народна банка Србије интервенцијама на девизном тржишту спречавала прекомерно јачање динара, **девизне резерве земље повећане су за 5,5 милијарди евра, на рекордан ниво од 24,9 милијарди евра** на крају 2023. године. Такав ниво девизних резерви је знатно изнад свих стандардних мера којима се утврђује њихова адекватност и представља важан стуб одбране наше земље од широког спектра ризика који могу доћи из међународног окружења. У складу с принципима сигурности и ликвидности, средства девизних резерви пласирали смо код првокласних институција, као и у високоликвидне хартије од вредности издавалаца с највишим рејтингом. И током 2023. године наставили смо да увећавамо **злато у девизним резервама**, за више од 1 тоне, из домаће производње, **на рекордних готово 40 тона**, укупне вредности 2,4 милијарде евра, што представља највиши ниво икада забележен и чини око 10% девизних резерви.

Својим мерама и активностима, у сарадњи с Владом, допринели смо очувању кредитног рејтинга Србије на корак до инвестиционог. О позитивној перцепцији Србије као инвестиционој дестинацији говори одржање кредитног рејтинга Србије, уз стабилне изгледе, од стране рејтинг агенција Standard & Poor's и Fitch и Moody's и током глобално изазовне 2023. године, при чему се кредитни рејтинг према агенцијама Standard & Poor's и Fitch налази на корак до инвестиционог. У својим извештајима о Србији агенције су истичале да су, упркос неповољном

деловању фактора из међународног окружења, важни фактори задржавања стабилних изгледа били **кредибилан оквир монетарне политике, очувана финансијска стабилност и рекордан ниво девизних резерви**. Не мање важно, одлични резултати у оквиру економског програма с Међународним монетарним фондом омогућили су да се **стендбај аранжман третира као аранжман из предострожности једну ревизију раније него што је било планирано**.

Посебно желим да истакнем да смо **ојачали финансијску стабилност и олакшали отплату кредита**. Висока капитална адекватност и ликвидност, знатно изнад регулаторних минимума и током 2023. године, потврђује финансијско здравље банака, док учешће проблематичних кредита у укупним кредитима од око 3% указује на релативно низак кредитни ризик у банкарском сектору. Да је наш банкарски сектор остао стабилан и отпоран на потресе из домаћег и међународног окружења, потврђивали су и макродруденцијални стрес-тестови, које смо редовно спроводили.

Ради очувања стабилности финансијског система и заштите корисника финансијских услуга, усвојили смо мере којима су **привремено ограничене каматне стопе на стамбене кредите**. Ове мере су обухватале умањење уговорене променљиве номиналне каматне стопе, ограничење каматних стопа код стамбених кредита који се одобравају у периоду примене мера и могућност превремене отплате стамбених кредита без накнаде. Готово 3.000 дужника физичких лица, у укупном износу од 2,7 милијарди динара, искористило је олакшицу у виду реструктурирања готовинских, потрошачких и сличних кредита на рокове отплате три године дуже од редовног режима, чиме смо помогли да се смањи оптерећеност њихових буџета. Репрограмирано је више од 6.000 кредитних партија (24,2 милијарде динара) пољопривредних кредита, укључујући и кредите одобрене лицима која се баве откупом и складиштењем воћа у хладњачама. За још годину дана продужена је привремена мера која се односи на одобравање потрошачких кредита рочности до две године и износа до 90.000 динара физичким лицима, чиме се и даље омогућава брза, ефикасна и једноставна кредитна процедура.

И током 2023. године наставили смо да **активно помажемо корисницима финансијских услуга** у остваривању заштите њихових права спровођењем поступака индивидуалне заштите, који су имали знатне финансијске ефекте. На основу спроведених поступака контроле банака, за кориснике је остварен директан финансијски ефекат у износу од 2,6 милијарди динара. Поред тога, на основу активности Народне банке Србије које су предузете претходних година, велики број корисника кредита који их превремено отплаћује остварио је одређено умањење преосталог износа дуга, што, према подацима и проценама, износи око 5 милиона евра годишње (с тим да је тај износ могао бити и већи због раста износа превремене отплате кредита). У поступцима по

притужбама корисника и поступцима посредовања остварен је директан финансијски ефекат за кориснике у износу око 44,9 милиона динара.

И поред изазовних околности, наставили смо да усавршавамо и унапређујемо и своје остале функције. **Платни системи су функционисали ефикасно, без прекида, уз уредно извршавање свих трансакција.** Захваљујући промоцији и континуираном развоју услуга базираних на инстант плаћањима, нашим грађанима су на располагању били **најсавременији видови безготовинског плаћања**, чиме смо допринели процесу дигитализације. Интензивирањем регионалне сарадње с другим централним банкама настављене су активности у вези с развојем прекограничних плаћања у региону – 2023. године успоставили смо **директан платни промет** између Србије и Црне Горе, а **Међународном клиринг систему у девизама Народне банке Србије** прикључила се једна банка која послује на територији Босне и Херцеговине (Banka Poštanska štedionica AD Banja Luka) и прва банка која послује на територији Црне Горе (Universal Capital Bank AD Podgorica). У 2023. години спроведене су активности у вези са омогућавањем бесконтактне технологије у систему **DinaCard** и у току су интензивна тестирања на страни издавања и прихватања. Наставили смо са издавањем картица DinaCard–UnionPay, које се, поред домаће прихватне мреже, користе и у међународној прихватној мрежи UnionPay. Настављен је **развој тржишта платних услуга**, које у нашој земљи, поред 20 банака, пружа и девет платних институција и шест институција електронског новца.

Током 2023. интензивирани су и активности на пројекту увођења **електронске менице**, тако да је извесно да ће оне током 2024. године у потпуности бити уведене у свакодневним пословним активностима, што ће знатно смањити трошкове за грађане и привреду. Били смо активни и у вези с **тржиштима дигиталне имовине**. Након што су у децембру 2022. године издате прве дозволе за пружање услуга повезаних с виртуелним валутама, у 2023. години наставили смо да вршимо посредни надзор над пружаоцима тих услуга, а започели смо и непосредни надзор. Наставили смо с проверама одређених правних лица, предузетника и физичких лица због постојања сумње да се неовлашћено баве пружањем услуга повезаних с виртуелним валутама и предузимали одговарајуће мере у складу са Законом о дигиталној имовини. Скренула бих пажњу и на **надзор над мењачким пословима**, који смо пажљиво вршили, и током 2023. године од 26 мењача привремено смо одузели овлашћење за обављање мењачких послова зато што је у поступку контроле утврђено да нису испуњавали услове за обављање мењачких послова који су утврђени законом и/или прописом Народне банке Србије, односно поступали су супротно одредбама закона и/или прописа.

Од осталих функција истакла бих и активности усмерене на правовремено обезбеђивање релевантних статистичких података и макроекономских анализа и пројекција, које олакшавају процес планирања и одлучивања и на макро и на микро нивоу, укључујући унапређење техника прикупљања и обраде масовних података (big data) и развијање модела за прогнозу инфлације и економске активности у реалном времену коришћењем техника које се заснивају на вештачкој интелигенцији. Резултати неких од наших анализа представљени су у извештајима о инфлацији и Зборнику истраживачких радова. Наставили смо и с праксом транспарентног информисања јавности о свим аспектима нашег пословања путем различитих видова комуникације, као и с бројним едукативним активностима. **Поносна сам што смо и у овако тешким околностима наставили да се бавимо друштвено одговорним активностима и акцијама и пружимо подршку најосетљивијим категоријама друштва.**

Чак и у условима повећаних трошкова вођења монетарне политике, у 2023. је остварен позитиван пословни резултат Народне банке Србије, који је износио 26 милијарди динара, што је одраз одговорног и ефикасног управљања трошковима. Добит из оперативног пословања (која није проистекла из курсних разлика и ревалоризационих резерви) од укупно 17,6 милијарди динара расподељена је тако да ће 70% ове добити, односно 12,3 милијарде динара, бити пренето у буџет Републике Србије. Остатак је расподељен тако да се 10% укључује у основни капитал, а 20% у посебне резерве Народне банке Србије.

Верујем да сви наведени резултати потврђују да су у сржи сваке мере и активности коју је предузела Народна банка Србије претходних 12 година били општи интереси, као и да ценовна, финансијска и релативна стабилност девизног курса немају алтернативу, јер на најбољи начин доприносе очувању макроекономске стабилности, бржем и снажнијем привредном расту, расту запослености и животног стандарда наших грађана. Верујем да смо тиме доказали да смо институција у коју сви грађани, али и други тржишни актери могу имати пуно поверење. Наставићемо и даље да водимо одговорну монетарну и макропруденцијалну политику, гледамо унапред, доносимо правовремене и адекватне мере којима јачамо отпорност и чувамо стабилност наше економије.

Др Јоргованка Табаковић, гувернер

**СКРАЋЕНИЦЕ КОРИШЋЕНЕ
У ОВОМ ИЗВЕШТАЈУ**

БДП – бруто домаћи производ
BIS – Банка за међународне обрачуне
б.п. – базни поен
ДКРТ – девизни консолидовани рачун трезора
EBRD – Европска банка за обнову и развој
ЕИБ – Европска инвестициона банка
ЕУ – Европска унија
ЕЦБ – Европска централна банка
ИПЦ – индекс потрошачких цена
мг. – међугодишњи
МДТ – међубанкарско девизно тржиште
млн – милион
млрд – милијарда
ММФ – Међународни монетарни фонд
NPL – проблематични кредити
ОПЕС – Организација земаља извозница нафте
П – полугодиште
п.п. – процентни поен
RTGS – обрачун у реалном времену по бруто принципу
СДИ – стране директне инвестиције
SDR – специјална права вучења
Т – тромесечје
ФЕД – Систем федералних резерви Сједињених Америчких Држава
ХоВ – хартије од вредности
НИИ – Херфиндал–Хиршманов индекс

Не наводе се друге општепознате скраћенице.

Садржај

УВОДНА РЕЧ.....	1
I. НАЈВАЖНИЈИ РЕЗУЛТАТИ НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ У 2023. ГОДИНИ.....	11
II. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР И ОРГАНИЗАЦИЈА НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ	15
II.1. УСТАВНО ОДРЕЂЕЊЕ И ЗАКОН О НАРОДНОЈ БАНЦИ СРБИЈЕ.....	15
II.2. ОРГАНИ НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ.....	18
II.3. ОРГАНИЗАЦИЈА ПОСЛОВАЊА НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ	22
III. ЕКОНОМСКИ УСЛОВИ У МЕЂУНАРОДНОМ И ДОМАЋЕМ ОКРУЖЕЊУ.....	25
IV. СТАБИЛНОСТ ЦЕНА И СТАБИЛНОСТ ФИНАНСИЈСКОГ СИСТЕМА.....	31
IV.1. МОНЕТАРНА ПОЛИТИКА.....	31
IV.1.1. МОНЕТАРНА ПОЛИТИКА У 2023. ГОДИНИ	31
IV.1.2. ИНСТРУМЕНТИ МОНЕТАРНЕ ПОЛИТИКЕ	35
IV.1.3. ОСТВАРЕЊЕ ЦИЉАНЕ ИНФЛАЦИЈЕ У 2023. ГОДИНИ	41
IV.2. РЕГУЛАЦИЈА И СУПЕРВИЗИЈА ФИНАНСИЈСКИХ ИНСТИТУЦИЈА.....	43
IV.2.1. БАНКЕ.....	43
IV.2.2. СЕКТОР ОСИГУРАЊА	58
IV.2.3. ДОБРОВОЉНИ ПЕНЗИЈСКИ ФОНДОВИ	66
IV.2.4. ФИНАНСИЈСКИ ЛИЗИНГ	69
IV.2.5. СУПЕРВИЗИЈА ИНФОРМАЦИОНИХ СИСТЕМА ФИНАНСИЈСКИХ ИНСТИТУЦИЈА.....	73
IV.2.6. ЗАШТИТА КОРИСНИКА ФИНАНСИЈСКИХ УСЛУГА	74
IV.2.7. АКТИВНОСТИ У ОБЛАСТИ СПРЕЧАВАЊА ПРАЊА НОВЦА И ФИНАНСИРАЊА ТЕРОРИЗМА	78
IV.3. ФУНКЦИЈА РЕСТРУКТУРИРАЊА БАНАКА	81
IV.4. СТАБИЛНОСТ ФИНАНСИЈСКОГ СИСТЕМА.....	83
IV.4.1. ФУНКЦИЈА ФИНАНСИЈСКЕ СТАБИЛНОСТИ.....	83
IV.4.2. ОЦЕНА СТАБИЛНОСТИ ФИНАНСИЈСКОГ СИСТЕМА.....	86
V. ОСТАЛЕ ФУНКЦИЈЕ И АКТИВНОСТИ НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ	91
V.1. УПРАВЉАЊЕ ДЕВИЗНИМ РЕЗЕРВАМА.....	91
V.2. ЕМИСИЈА НОВЦА И УПРАВЉАЊЕ ТОКОВИМА ГОТОВИНЕ.....	97
V.2.1. ИЗДАВАЊЕ НОВЧАНИЦА И ГОТОВОГ НОВЦА.....	97
V.2.2. АКТИВНОСТИ ФИЛИЈАЛА НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ	100
V.3. ОПЕРАТОР ПЛАТНОГ СИСТЕМА, НАДЗОР НАД ПРУЖАОЦИМА ПЛАТНИХ УСЛУГА, ИЗДАВАЊЕМ ЕЛЕКТРОНСКОГ НОВЦА И ПРУЖАЊЕМ УСЛУГА ПОВЕЗАНИХ С ВИРТУЕЛНИМ ВАЛУТАМА.....	106
V.4. ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ.....	116
V.4.1. ЕКОНОМСКЕ АНАЛИЗЕ И СТАТИСТИКА.....	116
V.4.2. МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА	122
V.4.3. ДЕВИЗНИ ПОСЛОВИ И КРЕДИТНИ ОДНОСИ СА ИНОСТРАНСТВОМ .	132
V.4.4. ЗАКОНОДАВНО-ПРАВНИ ПОСЛОВИ	140
V.4.5. ПРИНУДНА НАПЛАТА.....	143

V.4.6. ПОСЛОВИ АДМИНИСТРИРАЊА ЈАВНОГ ДУГА	144
V.4.7. КОМУНИКАЦИЈА С ЈАВНОШЋУ	145
V.4.8. ДРУШТВЕНА ОДГОВОРНОСТ	147
V.5. УПРАВЉАЊЕ	150
V.5.1. УПРАВЉАЊЕ ЉУДСКИМ РЕСУРСИМА.....	150
V.5.2. ИНТЕРНА РЕВИЗИЈА И УПРАВЉАЊЕ РИЗИЦИМА	153
V.5.3. ИНФОРМАЦИОНО-КОМУНИКАЦИОНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ	153
VI. ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЕШТАЈИ.....	155
VI.1. ФИНАНСИЈСКИ ПОЛОЖАЈ И РЕЗУЛТАТ НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ	155
VI.2. РАЧУНОВОДСТВЕНИ ПРИНЦИПИ И СТАНДАРДИ	158
VI.3. ИЗЛОЖЕНОСТ И УПРАВЉАЊЕ РИЗИЦИМА.....	162
VI.4. ИЗВЕШТАЈ НЕЗАВИСНОГ РЕВИЗОРА	168
VI.5. ГОДИШЊИ ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЕШТАЈИ	170
VI.6. ПОСЛОВАЊЕ ЗАВОДА ЗА ИЗРАДУ НОВЧАНИЦА И КОВАНОГ НОВЦА – ТОПЧИДЕР	175
VII. ПЛАНОВИ ЗА НАРЕДНИ ПЕРИОД	179
СПИСАК ГРАФИКОНА И ТАБЕЛА	189

I. НАЈВАЖНИЈИ РЕЗУЛТАТИ НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ У 2023. ГОДИНИ

Народна банка Србије је током 2023. наставила с пооштравањем монетарних услова повећањем референтне каматне стопе (за 1,5 п.п.), али умеренијим темпом него у 2022. години (за 4,0 п.п.), као резултат успостављене опадајуће путање инфлације и ефикасности трансмисионог механизма монетарне политике Народне банке Србије. Због чега, након што је у јулу повећана на 6,5%, референтна каматна стопа није мењана до краја године. Одрживо успоравање инфлације, уз наставак остваривања позитивне стопе привредног раста у свим тромесечјима 2023, као и очување учешћа *NPL* око минимума, указују на то да смо монетарном политиком обезбедили меко приземљење и да су негативни ефекти на финансијску стабилност и привредни раст сведени на минимум.

Од априла 2023. године инфлација у Србији нашла се на стабилној силазној путањи, при чему је њен темпо успоравања био и бржи од наших очекивања. На крају 2023. укупна инфлација је износила 7,6% мг., што је скоро двоструко нижи ниво него пре годину дана. Томе су у највећој мери допринели испољавање ефеката претходног монетарног затезања, снижавање светских цена енергије и хране и по том основу пад увозне инфлације, смањење инфлационих очекивања и добра пољопривредна сезона. Базна инфлација, на коју мере монетарне политике највише утичу, током целе 2023. кретала се испод укупне инфлације и на крају године износила је 6,5% мг.

Не чекајући да се материјализују ризици од раста каматних стопа у зони евра и утичу на могућност отплате стамбених кредита на домаћем тржишту, а тиме и на финансијску стабилност, **у септембру смо донели одлуку којом се до краја 2024. ограничава каматна стопа на 4,08% за кориснике првог стамбеног кредита с променљивом каматном стопом чији уговорени износ не прелази 200.000 евра.** Мера је тако одмерена да обезбеди помоћ грађанима а да не угрози пословање банака ни ценовну стабилност, јер процењени ефекат снижених каматних стопа чини мање од 0,3% годишње приватне потрошње. На крају 2023. каматне стопе на динарске кредите износиле су 12,5% за кредите становништву и 8,3% за кредите привреди, при чему је њихов раст током године постепено успоравао, а крајем године каматне стопе на поједине врсте кредита чак су и смањене.

Током 2023. године повећана је и динарска и девизна штедња. Раст динарске штедње грађана био је динамичнији и само током 2023. **динарска штедња је повећана за 43%, на 138 млрд динара, што је допринело расту степена динаризације депозита привреде и становништва на 44,4%,** што је највиши ниво до сада. Раст степена динаризације је и стратешки циљ Народне банке Србије, јер доприноси већој ефикасности трансмисионог механизма путем канала каматне стопе.

Учешће проблематичних кредита у укупним кредитима на крају 2023. задржано је близу минималног нивоа од око 3%, што сведочи о очуваном квалитету активе банкарског сектора. Показатељ адекватности капитала од 21,4% у 2023. указује на високу капитализованост банкарског сектора (регулаторни минимум 8,0%), а резултати макропруденцијалних стрес-тестова указују на високу солвентност. Наведени показатељи финансијског здравља потврђују отпорност финансијског сектора Србије на негативне ефекте вишедимензионалне кризе у протеклом периоду.

Народна банка Србије је и током 2023. одржавала релативну стабилност девизног курса, чиме је битно допринела извесности пословања и очувању инвестиционог и потрошачког поверења. **Динар је у 2023. благо номинално апрецирао према евра (за 0,1%).** Због преовлађујућих апрецијацијских притисака по основу наставка високих СДИ, извоза, туризма и дознака, Народна банка Србије је на МДТ-у нето купила 3.940 млн евра, што представља до сада највиши годишњи износ

куповине девиза. То је допринело расту **брuto девизних резерви Народне банке Србије на 24,9 млрд евра на крају 2023, што је био највиши ниво на крају месеца и године откад се подаци прате на овај начин** (од 2000. године) и уједно за 5,5 млрд евра већи износ него на крају 2022. Овај ниво девизних резерви обезбедио је покривеност новчане масе М1 од 167% и 6,7 месеци увоза робе и услуга, што је двоструко више од стандарда којим се утврђује адекватан ниво девизних резерви. **И у 2023. Народна банка Србије инвестирала је у високоликвидне обвезнице с ниским тржишним и кредитним ризиком**, уз одржавање ризика свог портфеља на веома ниском нивоу, што је омогућило очување високог нивоа сигурности и ликвидности улагања.

У 2023. години остварен је нови рекордан прилив СДИ од 4,5 млрд евра брuto (4,2 млрд евра нето), који је остао високо географски и пројектно распрострањен и претежно усмерен у извозне секторе, пре свега у прерађивачку индустрију. То је у највећој мери определило раст робног извоза привреде Србије од 3,7% у 2023, док је робни увоз смањен за 4,8%, првенствено због мањег увоза енергената. Притом, прилив СДИ је девету годину заредом у потпуности покривао дефицит текућег рачуна платног биланса, достигавши вредност од чак 233% у 2023. Прилив капитала је забележен и по основу успешне реализације двеју емисија еврообвезница на међународном тржишту почетком године.

Снажан прилив СДИ и очувано тржиште рада, о чему сведочи даљи раст запослености и пад незапослености, и реални раст зарада од 2,4% у 2023. години позитивно су доприносили укупној економској активности у земљи. **Реални раст БДП-а у 2023. износио је 2,5% и у потпуности је био у складу с пројекцијом Народне банке Србије.** Остварени раст су водили нето извоз, захваљујући расту извоза робе и услуга и паду увоза, као и инвестиције у основна средства.

Упркос израженој неизвесности на међународном робном тржишту и геополитичкој фрагментацији у протеклом периоду, **водеће агенције за оцену кредитног рејтинга, Fitch и Standard & Poor's, током 2023. задржале су кредитни рејтинг Србије на корак до инвестиционог**, уз стабилне изгледе за његово даље повећање. Рејтинг агенције су сагласне у оцени да Србија има кохерентан оквир економске политике, кредибилну монетарну политику, очуван и умерен ниво јавног дуга, адекватан ниво девизних резерви, као и стабилан банкарски сектор.

У 2023. години, у систему националне платне картице *DinaCard* број трансакција је био за 11% виши него у 2022, а остварени промет за 16%. Настављена је сарадња с кинеским националним картичним системом *UnionPay International*, као и активности за издавање заједничке картице *DinaCard–UnionPay* с функцијом бесконтактнoг плаћања, која се прихвата на свим терминалима у земљи и на глобалној прихватној мрежи *UnionPay*. Посредством платног система за инстант плаћања *IPS НБС* у 2023. години реализовано је укупно 67 млн плаћања, а просечно време извршења трансакција износило је 1,1 секунду.

Током 2023. године успешно су окончана два разматрања резултата у спровођењу договореног економског програма у оквиру **стендбај аранжмана с ММФ-ом**. Позитивна оцена Одбора извршних директора ММФ-а омогућила је Републици Србији повлачење друге транше у оквиру **стендбај аранжмана** у износу од 163,7 млн *SDR*. Одлука Одбора о успешном завршетку другог разматрања резултата економског програма 21. децембра донета је без одржавања формалног састанка, што потврђује да Србија спроводи добре економске политике и остварује добре макроекономске резултате.

Комитет експерата Савета Европе за процену мера за спречавање прања новца и финансирања тероризма – Манивал оценио је да је Република Србија у потпуности или у великој мери усклађена са свих 40 препорука Радне групе за финансијску акцију – *FATF*, што је постигло још само десет јурисдикација у свету. **Народна банка Србије је имала значајну улогу у усклађивању с поменутиим препорукама у области надзора, као и водећу улогу у усклађивању са стандардима у области дигиталне имовине.**

У билансу успеха Народне банке Србије за 2023. годину исказан је укупан добитак после опорезивања у износу од 26,0 млрд динара. Добит из оперативног пословања (која није проистекла из курсних разлика и ревалоризационих резерви) од укупно 17,6 млрд динара расподељена је тако да ће 70% ове добити, односно 12,3 млрд динара, бити пренето у буџет Републике Србије. Остатак је расподељен тако да се 10% укључује у основни капитал, а 20% у посебне резерве Народне банке Србије.

II. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР И ОРГАНИЗАЦИЈА НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ

II.1. Уставно одређење и Закон о Народној банци Србије

Основе институционалног положаја Народне банке Србије постављене су у делу *Устава Републике Србије* посвећеном економском уређењу и јавним финансијама. Наиме, чланом 95. *Устава* утврђено је да је Народна банка Србије централна банка Републике Србије, да је самостална и подлеже надзору Народне скупштине, којој и одговара, да њеним радом руководи гувернер, те да ће се о њој донети закон.

У члану 107. став 2. *Устава* додатно је потврђена зајамчена самосталност Народне банке Србије прописивањем да ова банка има право предлагања закона из своје надлежности.

Закон о Народној банци Србије

*Законом о Народној банци Србије*³ уређени су положај, организација, овлашћења и функције Народне банке Србије, као и однос Народне банке Србије према органима Републике Србије, међународним организацијама и институцијама.

Циљеви

Основни циљ Народне банке Србије јесте постизање и одржавање стабилности цена.

Народна банка Србије, не доводећи у питање остваривање свог основног циља, доприноси очувању и јачању стабилности финансијског система.

³ „Службени гласник РС”, бр. 72/2003, 55/2004, 85/2005 – др. закон, 44/2010, 76/2012, 106/2012, 14/2015, 40/2015 – одлука УС и 44/2018.

Народна банка Србије, не доводећи у питање остваривање претходно наведених циљева, подржаће спровођење економске политике Владе Републике Србије, послујући у складу с начелима тржишне привреде.

Функције

Народна банка Србије обавља следеће функције:

- утврђује и спроводи монетарну и девизну политику;
- управља девизним резервама;
- утврђује и спроводи, у оквиру своје надлежности, активности и мере ради очувања и јачања стабилности финансијског система;
- издаје новчанице и ковани новац и управља токовима готовине;
- уређује, контролише и унапређује несметано функционисање платног промета у земљи и са иностранством, у складу са законом;
- издаје и одузима банкама дозволе за рад, врши контролу бонитета и законитости послова банака и обавља друге послове, у складу са законом којим се уређују банке;
- издаје и одузима дозволе за обављање делатности осигурања, врши контролу ове делатности, односно надзор над обављањем те делатности, издаје и одузима овлашћења за обављање појединих послова из делатности осигурања и обавља друге послове, у складу са законом којим се уређује осигурање;
- издаје и одузима дозволе за обављање послова финансијског лизинга, врши надзор над обављањем ових послова и обавља друге послове, у складу са законом којим се уређује финансијски лизинг;
- издаје и одузима друштвима за управљање добровољним пензијским фондовима дозволе за рад и дозволе за управљање тим фондовима, врши надзор над овом делатношћу и обавља друге послове, у складу са законом којим се уређују добровољни пензијски фондови;
- издаје и одузима платним институцијама дозволе за пружање платних услуга и издаје и одузима институцијама електронског новца дозволе за издавање овог новца, врши надзор над пружањем платних услуга и издавањем електронског новца, а обавља и друге послове, у складу са законом којим се уређују платне услуге;
- обавља послове заштите права и интереса корисника услуга које пружају банке, даваоци финансијског лизинга, друштва за осигурање, друштва за управљање добровољним пензијским фондовима, пружаоци платних услуга и издаваоци електронског новца, у складу са законом којим се уређују права и интереси корисника наведених услуга;
- утврђује испуњеност услова за покретање поступака реструктурирања банака, односно чланова банкарске групе и

спроводи ове поступке, одлучује о инструментима и мерама које ће се предузети у реструктурирању и обавља друге послове у вези с реструктурирањем банака, у складу са законом којим се уређују банке;

- издаје и одузима операторима платног система дозволе за рад овог система, врши надзор над њиховим пословањем и обавља друге послове, у складу са законом којим се уређују платне услуге;
- издаје и одузима овлашћења за обављање мењачких послова, врши контролу мењачког и девизног пословања и обавља друге послове, у складу са законом којим се уређује девизно пословање;
- издаје и одузима пружаоцима услуга повезаних с виртуелним валутама дозволе за пружање услуга повезаних с дигиталном имовином у делу који се односи на виртуелне валуте, врши надзор над њиховим пословањем у складу са законом којим се уређује дигитална имовина и обавља друге послове у складу са овим законом;
- обавља законом, односно уговором утврђене послове за Републику Србију, не угрожавајући при томе своју самосталност и независност;
- обавља друге послове из своје надлежности, у складу са законом (нпр. послове спровођења принудне наплате или послове у области званичне статистике).

Положај Народне банке Србије

У складу с међународним правилима и стандардима, *Законом о Народној банци Србије* ближе је уређено уставно начело самосталности Народне банке Србије тако што је прописано да је Народна банка Србије самостална и независна у обављању функција утврђених овим и другим законом, те да органи Народне банке Србије и чланови ових органа у обављању својих функција не примају нити траже упутства од државних органа и организација, као ни од других лица, односно да државни органи и организације, као ни друга лица, не могу угрожавати самосталност и независност Народне банке Србије, нити могу вршити утицај на Народну банку Србије, органе Народне банке Србије и чланове ових органа у обављању њихових функција.

Народна банка Србије има својство правног лица *ex lege* и не уписује се у регистар правних лица. Народна банка Србије има *Статут*, који се објављује у „Службеном гласнику РС”.

Народна банка Србије, у извршавању својих функција, сарађује с Владом и другим државним органима и у оквиру своје надлежности, а не угрожавајући остваривање својих циљева, предузима мере за унапређење те сарадње.

Народна банка Србије може бити чланица међународних финансијских организација и институција и може сарађивати са страним централним банкама, регулаторним телима и финансијским и кредитним институцијама, о чему обавештава Народну скупштину. Народна банка Србије, не угрожавајући

остваривање својих циљева, може заступати Републику Србију у међународним финансијским организацијама и институцијама и другим облицима међународне сарадње, уз сагласност Владе.

Народна банка Србије не може одобравати кредите, позајмице, прекорачења по рачуну или друге видове кредитних олакшица Републици Србији, аутономној покрајини или јединици локалне самоуправе, јавним предузећима и другим правним лицима чији је оснивач Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе, односно у којима Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе имају контролно учешће, не може давати гаранције за измирење обавеза тих субјеката или на други начин обезбеђивати измирење њихових обавеза, нити може непосредно куповати ХоВ од ових субјеката. Изузетак од забране монетарног финансирања представљају дневни кредити и кредити који се одобравају ради измиривања обавеза по основу чланства у ММФ-у. Када је реч о банкама у којима контролно учешће имају Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе – ове банке имају приступ кредитима и кредитним олакшицама Народне банке Србије под истим условима као и друге банке.

II.2. Органи Народне банке Србије

Органи Народне банке Србије су:

- Извршни одбор Народне банке Србије (у даљем тексту: Извршни одбор);
- гувернер Народне банке Србије (у даљем тексту: гувернер);
- Савет гувернера Народне банке Србије (у даљем тексту: Савет).

За остваривање циљева Народне банке Србије у оквиру својих надлежности утврђених *Законом о Народној банци Србије* одговорни су Извршни одбор и гувернер.

Извршни одбор

Извршни одбор чине гувернер и вицегувернери.

Извршни одбор утврђује монетарну и девизну политику, као и активности ради очувања и јачања стабилности финансијског система, а посебно утврђује:

- програм монетарне политике Народне банке Србије;
- начин обрачуна, наплате и плаћања камате на пласмане и друга потраживања Народне банке Србије, као и на средства на која Народна банка Србије плаћа камату;
- услове и начин издавања ХоВ Народне банке Србије;

- услове под којима и начин на који Народна банка Србије спроводи операције на отвореном тржишту и обавља дисконтне послове;
- политику одобравања краткорочних кредита;
- политику курса динара;
- основице за обрачунавање обавезне резерве и стопе обавезне резерве, као и начин, услове и рокове издвајања и коришћења средстава обавезне резерве банака;
- политику управљања девизним резервама, као и смернице за управљање тим резервама;
- друге инструменте и мере монетарне и девизне политике;
- мере за одржавање ликвидности банака;
- мере и активности, у оквиру надлежности Народне банке Србије, ради очувања и јачања стабилности финансијског система.

Извршни одбор утврђује референтну каматну стопу и друге каматне стопе које Народна банка Србије примењује у спровођењу монетарне политике, као и начин утврђивања каматних стопа Народне банке Србије.

Поред тога, Извршни одбор има надлежности у области супервизије финансијских институција. Извршни одбор у складу са законом доноси прописе и друге опште акте из области контролне и надзорне функције над финансијским институцијама (банкама, друштвима за осигурање, даваоцима финансијског лизинга, друштвима за управљање добровољним пензијским фондовима, платним институцијама и институцијама електронског новца), а такође одлучује о давању и одузимању дозвола за рад, односно дозвола за обављање делатности поменутим финансијским институцијама, као и о испуњености услова за покретање стечајног поступка, односно поступка ликвидације над банкама, друштвима за осигурање, даваоцима финансијског лизинга и друштвима за управљање добровољним пензијским фондовима.

Извршни одбор доноси и прописе и друге опште и појединачне акте у области реструктурирања банака, у складу са законом којим се уређују банке.

Извршни одбор утврђује јединствену тарифу по којој Народна банка Србије наплаћује накнаду за извршене услуге.

Извршни одбор, у складу са законом, доноси прописе и друге опште акте из области издавања и одузимања овлашћења за мењачке послове и области контроле мењачког и девизног пословања, као и из области заштите права и интереса корисника финансијских услуга.

Седнице Извршног одбора одржавају се по потреби, а најмање једном месечно. Седницама Извршног одбора председава гувернер. Извршни одбор доноси одлуке већином гласова свих чланова, а у случају изједначеног броја гласова, одлучује глас гувернера. На седнице Извршног одбора позива се министар надлежан за послове финансија, који на њима учествује без права гласа. Извршни одбор доноси пословник о раду.

Гувернер и вицегувернери

Гувернер:

- заступа и представља Народну банку Србије;
- руководи пословањем Народне банке Србије и организује њен рад;
- спроводи одлуке Извршног одбора и Савета;
- доноси прописе, опште и појединачне акте из надлежности Народне банке Србије који законом нису стављени у надлежност Извршног одбора и Савета;
- предлаже прописе, опште и појединачне акте које доносе Извршни одбор и Савет, ако *Законом о Народној банци Србије* није друкчије уређено;
- уређује унутрашњу организацију Народне банке Србије и систематизацију радних места у Народној банци Србије, као и радне односе запослених у Народној банци Србије;
- именује и разрешава запослене који руководе организационим јединицама у Народној банци Србије;
- обавља и друге послове утврђене законом на начин који није у супротности с циљевима утврђеним *Законом о Народној банци Србије*.

Гувернера бира Народна скупштина на предлог председника Републике Србије. Гувернер се бира на шест година, с правом поновног избора.

Сагласно одредбама *Закона о Народној банци Србије*, Народна банка Србије има од два до четири вицегувернера. Вицегувернере бира Народна скупштина, на предлог гувернера, на шест година, с правом поновног избора. На избор, неспојивост функција и сукоб интереса вицегувернера сходно се примењују одредбе *Закона о Народној банци Србије* које се односе на гувернера. Поједини послови које гувернер може поверити вицегувернерима ближе се уређују *Статутом Народне банке Србије*.

Савет гувернера

Савет чини пет чланова, укључујући и председника, које бира Народна скупштина на предлог одбора Народне скупштине надлежног за послове финансија. Чланови Савета бирају се на пет година, с правом поновног избора. Чланови Савета нису запослени у Народној банци Србије. На избор, неспојивост функција и сукоб интереса чланова Савета сходно се примењују одредбе *Закона о Народној банци Србије* које се односе на гувернера. Најмање један члан Савета мора имати најмање десет година искуства на пословима рачуноводства или ревизије.

Савет:

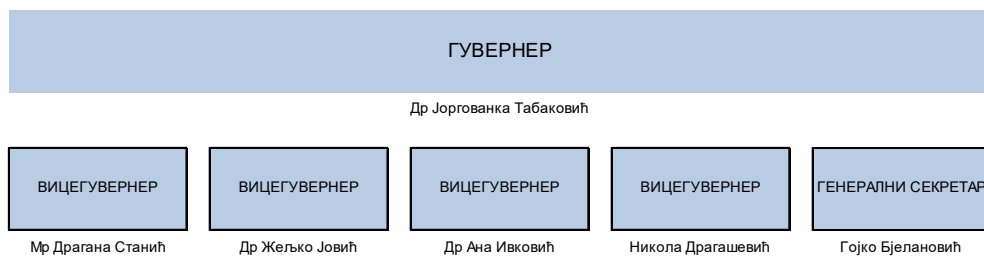
- доноси *Статут Народне банке Србије*, на предлог Извршног одбора;
- утврђује режим курса динара, на предлог Извршног одбора, уз сагласност Владе;
- доноси стратегију управљања девизним резервама, на предлог Извршног одбора;
- одлучује о чланству у међународној финансијској организацији и институцији;
- доноси финансијски план Народне банке Србије;
- усваја годишње финансијске извештаје Народне банке Србије;
- бира руководиоца у организационој јединици Народне банке Србије за послове интерне ревизије;
- бира спољног ревизора, разматра извештај спољног ревизора и прати примену препорука тог ревизора у Народној банци Србије;
- врши надзор над системом финансијског извештавања, управљања ризицима и унутрашњих контрола у Народној банци Србије;
- оцењује да ли су рачуноводствене политике и процедуре које су усвојене у Народној банци Србије одговарајуће;
- усваја годишњи план о обављању интерне ревизије у Народној банци Србије и периодично разматра извештаје о обављеној интерној ревизији;
- врши надзор над обављањем интерне ревизије и обављањем усклађености пословања у Народној банци Србије;
- доноси стратегију развоја Народне банке Србије, коју предлаже Извршни одбор, и прати њено спровођење.

Савет по потреби, а најмање два пута годишње, Народној скупштини подноси извештај о свом раду.

Седнице Савета одржавају се по потреби, а најмање једном у два месеца, и то ако су присутна најмање три члана Савета. Савет доноси одлуке већином гласова.

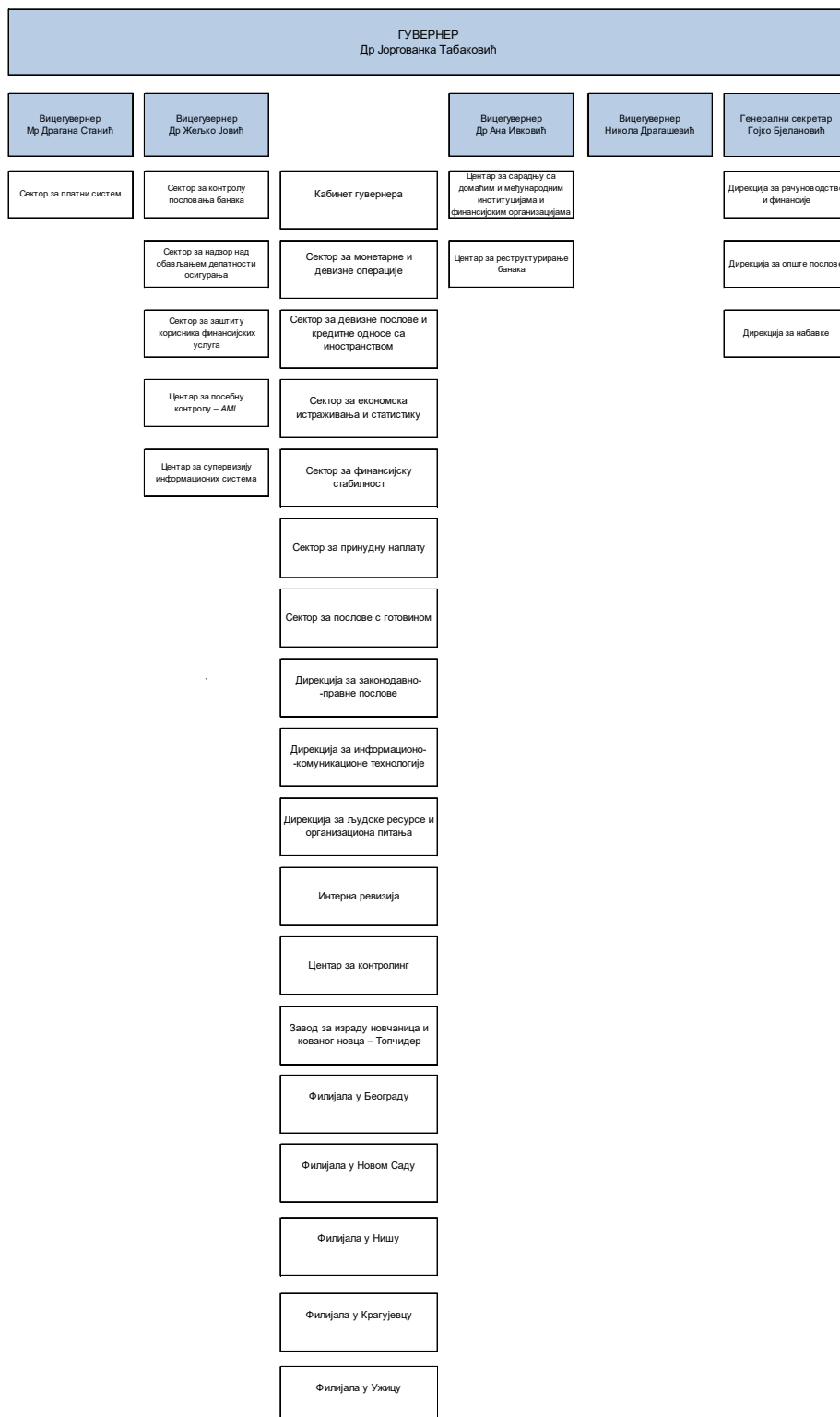
II.3. Организација пословања Народне банке Србије

РУКОВОДСТВО НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ (на дан 31. 12. 2023)

КООРДИНИРАЊЕ РАДОМ У НАРОДНОЈ БАНЦИ СРБИЈЕ

(на дан 31. 12. 2023)

ОРГАНИЗАЦИОНА СТРУКТУРА НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ

(на дан 31. 12. 2023)

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ						
Основне организационе јединице	Организационе јединице					Специјализована организација
	Филијала у Београду	Филијала у Новом Саду	Филијала у Нишу	Филијала у Крагујевцу	Филијала у Ужицу	Завод за израду новчаница и кованог новца - Топчидер
Сектор за монетарне и девизне операције	Група за едукацију корисника финансијских услуга	Група за едукацију корисника финансијских услуга	Група за едукацију корисника финансијских услуга	Група за едукацију корисника финансијских услуга	Одељење за трезорско и благајничко пословање	Центар за развој и квалитет
Сектор за девизне послове и кредитне односе са иностранством	Одељење за трезорско и благајничко пословање	Одељење за трезорско и благајничко пословање	Одељење за трезорско и благајничко пословање	Одељење за трезорско и благајничко пословање	Одсек за опште послове	Дирекција за припрему
Сектор за финансијску стабилност		Одсек за опште послове	Одсек за опште послове	Одсек за опште послове		Дирекција за производњу новчаница
Сектор за економска истраживања и статистику						Дирекција за производњу кованог новца
Центар за сарадњу са домаћим и међународним институцијама и финансијским организацијама						Дирекција за вредносне и заштитне папире
Центар за реструктурирање банака						Центар за производњу и персонализацију
Сектор за послове с готовином						Дирекција за одржавање и енергетику
Сектор за платни систем						Дирекција за продају
Сектор за принудну наплату						Одељење за економске послове
Кабинет гувернера						Одељење за опште послове
Интерна ревизија						
Дирекција за законодавно-правне послове						
Дирекција за рачуноводство и финансије						
Дирекција за информационо-комуникационе технологије						
Дирекција за људске ресурсе и организациона питања						
Дирекција за опште послове						
Дирекција за набавке						
Центар за контролинг						
Сектор за контролу пословања банака						
Сектор за надзор над обављањем депатности осигурања						
Центар за супервизију информационих система						
Сектор за заштиту корисника финансијских услуга						
Центар за посебну контролу – АМЛ						

III. ЕКОНОМСКИ УСЛОВИ У МЕЂУНАРОДНОМ И ДОМАЋЕМ ОКРУЖЕЊУ

Економски услови у међународном окружењу

Дешавања у међународном окружењу током 2023. обележили су пролонгирани негативни ефекти пандемије, ескалација геополитичких тензија на Блиском истоку и заоштреност монетарних услова централних банака како би се осигурало успоравање глобалне инфлације, повлачење фискалне подршке услед високог дуга и низак раст продуктивности, при чему је њихов ефекат на глобални привредни раст био мањи од првобитно очекиваног.

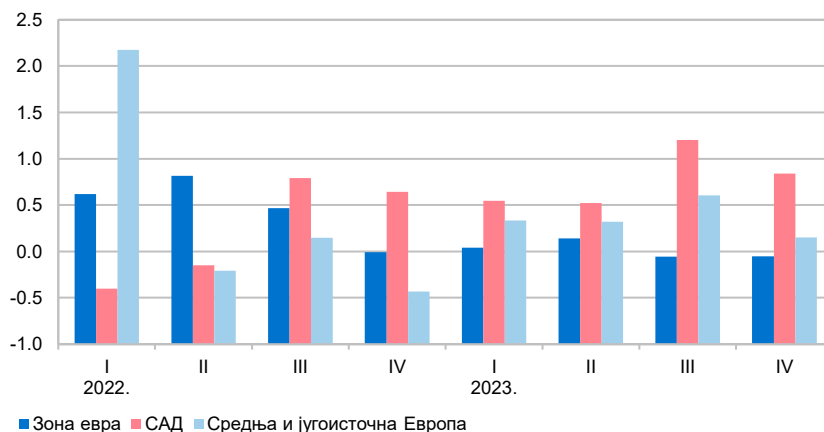
Према подацима ММФ-а из априла 2024, светска економска активност успорила је са 3,5% у 2022. на 3,2% у 2023, али је надмашила очекивања свих релевантних међународних институција услед исказане веће отпорности многих земаља, пре свега САД, Кине и Русије.

Под утицајем још увек високих цена и трошкова задуживања, као и повећане изложености економским последицама украјинске кризе, **привреда зоне евра, нашег најзначајнијег трговинског партнера, знатно је успорила раст, на 0,4% у 2023, са 3,4% у 2022.** Посматрано с расходне стране, позитиван допринос расту БДП-а пружили су потрошња, инвестиције у основна средства и нето извоз, док је, секторски посматрано, раст вођен услужним делатностима. Настављене су позитивне тенденције на **тржишту рада у зони евра** – повећане су стопе активности и запослености, док је стопа незапослености крајем године износила 6,5%, што је њен рекордно низак ниво.

Привреда САД убрзала је раст са 1,9% у 2022. на 2,5% у 2023, чиме је надмашила очекивања ФЕД-а и међународних финансијских институција. При томе, остварени раст је првенствено вођен растом приватне потрошње, док су, посматрано с производне стране, највећи допринос расту дали услужне делатности, прерађивачка индустрија и грађевинарство. **Услови на тржишту рада у САД су у 2023. остали затегнути, али у мањој мери него у 2022, при чему су повећане стопе активности и запослености, док је стопа**

незапослености у просеку износила 3,6%, што је блиско историјском минимуму.

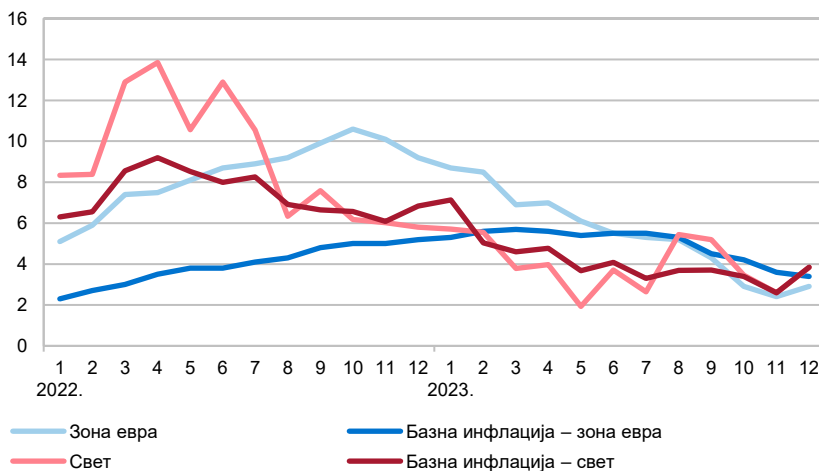
Графикон III.1. **Раст реалног БДП-а**
(дсз., тромесечно, у %)

Извор: Eurostat, U.S. BEA и прерачун НБС.

Услед слабљења трошковних притисака због нижих цена хране и енергије, као и заострених монетарних услова, глобална инфлација је током 2023. успоравала брже од очекивања. Мг. инфлација у зони евра углавном се кретала силазном путањом током 2023. и у децембру је спуштена на 2,9%. Међутим, у већини земаља је базна инфлација показала већи степен перзистентности, доминантно под утицајем затегнутих услова на тржишту рада, при чему је у зони евра у децембру износила 3,4% мг.

Графикон III.2. **Укупна и базна инфлација – свет и зона евра**
(у %)

Извор: Eurostat и ММФ WEO (април 2024).

С обзиром на то да је инфлација у многим земљама успорила више од очекивања, циклус заостравања монетарних услова углавном је завршен у 2023. ЕЦБ је у 2023. додатно повећала основне каматне стопе, за по 200 б.п., тако да је од септембра референтна каматна стопа износила 4,50%, а стопе на

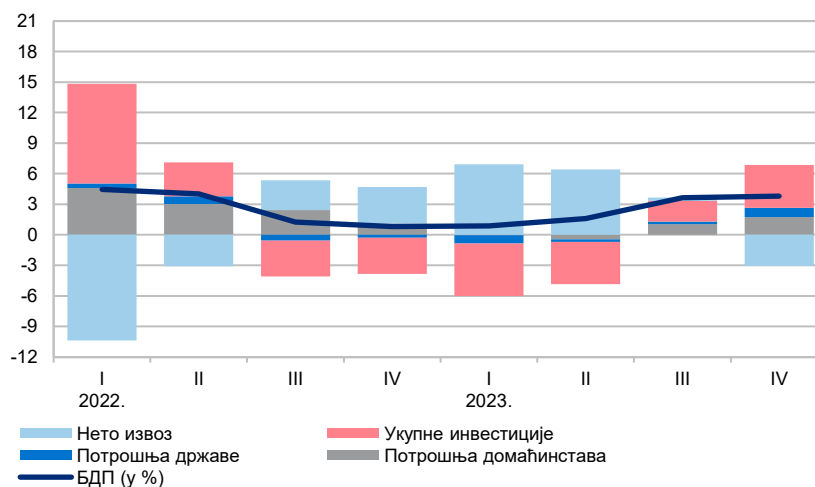
кредитне и депозитне олакшице 4,75% и 4,00%, респективно. Истовремено, ЕЦБ је наставила да смањује биланс стања по плану, умереном динамиком. И у 2023. ФЕД је наставио да повећава распон каматне стопе, укупно за 100 б.п., на распон 5,25–5,50%, колико је износио од јула. При томе, у изјавама званичника водећих централних банака истиче се да ће одлука о почетку попуштања финансијских услова зависити од кретања инфлације, економске активности и дешавања на тржишту рада. Насупрот томе, већина централних банака региона средње и југоисточне Европе које су у режиму циљања инфлације задржале су референтне каматне стопе на непромењеном нивоу током највећег дела 2023, при чему су крајем године централне банке Пољске, Мађарске и Чешке започеле монетарно попуштање.

Током 2023. смањени су приноси на десетогодишње државне ХоВ, при чему су у развијеним земљама приноси у просеку смањени за око 83 б.п., уз изузетак обвезница САД, чије су стопе приноса остале готово непромењене. На пад стопа приноса одразили су се опадајућа путања инфлације и очекивања тржишних учесника да је процес заостравања монетарних услова завршен и да у наредном периоду следи монетарно попуштање. Истовремено, смањени су и приноси на десетогодишње обвезнице земаља у региону средње и источне Европе, на шта је утицало смањивање референтних каматних стопа појединих централних банака. **Током 2023. смањена је премија ризика на глобалном нивоу**, при чему је композитна мера ризика земаља у успону за дуг у еврима, *EURO EMBIG Composite*, смањена за 7 б.п., на 200 б.п., а композитна мера ризика земаља у успону за дуг у доларима, *EMBI Composite*, за 55 б.п., на 319 б.п.

Економски услови у домаћем окружењу

Као резултат одговорне економске политике и координираног и ефикасног одговора монетарне и фискалне политике, привреда Србије показала се отпорнијом на неповољна кретања из међународног окружења у поређењу с претходним кризним епизодама. Томе у прилог говори **стопа раста БДП-а од 2,5% у 2023**, упркос смањењу екстерне тражње и у условима изражених геополитичких тензија. Раст економске активности првенствено је вођен растом у услужним секторима, али је позитиван допринос потекао и од грађевинарства, индустрије и пољопривреде. Посматрано с расходне стране, највећи позитиван допринос расту потекао је од нето извоза, чему су допринеле претходне инвестиције у разменљиве секторе, као и опоравак производње у сектору енергетике. Позитиван допринос потекао је и од инвестиција у основна средства, као и од потрошње домаћинстава и државе.

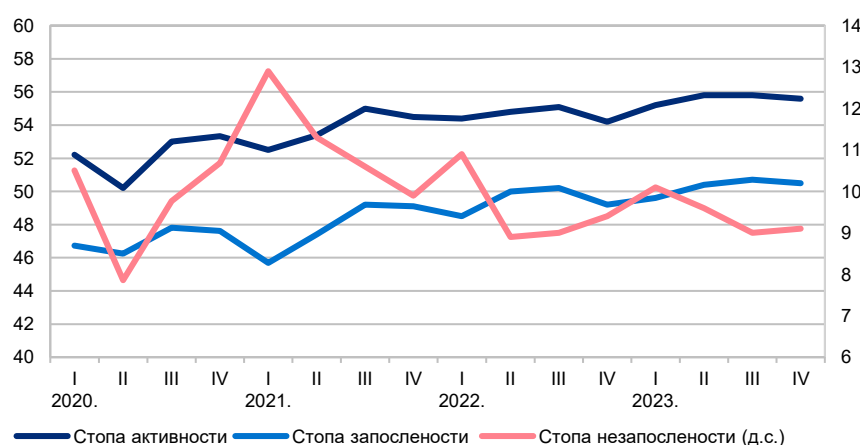
Графикон III.3. Доприноси м.г. стопи раста БДП-а – расходна страна (у п.п.)

Извор: РЗС и прерачун НБС.

У 2023. настављена су позитивна кретања на тржишту рада, о чему сведочи даљи раст запослености и зарада, уз смањење броја незапослених. Број формално запослених повећан је током године за око 15 хиљада и у децембру је износио 2,36 млн, док је број незапослених у истом периоду смањен за око 39 хиљада, достигавши ниво од 393 хиљада у децембру. Просечна номинална нето зарада у 2023. износила је 86.007 динара, што је м.г. раст од 14,8%, при чему су зараде у приватном сектору расле брже него у јавном сектору. Према *Анкети о радној снази*, која обухвата и формални и неформални сегмент тржишта рада, стопа запослености у Т4 износила је 50,5%, а стопа незапослености 9,1%.

Графикон III.4. Показатељи тржишта рада према Анкети о радној снази (у %)

Извор: РЗС.

Након што је достигла врхунац у марту, м.г. инфлација у Србији кретала се силазном путањом до краја године и у децембру је износила 7,6%, што је готово двоструко ниже него крајем 2022. На успоравање инфлације одразили

су се ефекти заоштравања монетарних услова Народне банке Србије и ЕЦБ-а, као и слабљење глобалних трошковних притисака, пре свега због нижих светских цена енергије и хране. Силазном путањом од априла кретала се и базна инфлација, на коју мере монетарне политике највише делују, и крајем године је износила 6,5% м.г.

С циљем да се ограниче секундарни ефекти високих трошковних притисака из међународног окружења из претходног периода на раст цена на домаћем тржишту, **Народна банка Србије је од почетка године закључно с јулом 2023. повећала референтну каматну стопу за 1,5 п.п., на ниво од 6,5%.** Од августа 2023. Народна банка Србије није мењала висину референтне каматне стопе, али је у септембру донела одлуку о повећању стопа обавезне резерве како би повукла део вишкова динарске ликвидности банака и тиме додатно поопштрила монетарне услове. Поред тога, у условима изражене глобалне неизвесности због геополитичких тензија, и у 2023. је очувана **релативна стабилност девизног курса према евр**у правовременим и одмереним реакцијама на девизном тржишту. Током године преовладали су апрецијацијски притисци, а Народна банка Србије је, ради одржавања релативне стабилности девизног курса, на девизном тржишту у 2023. била претежно купац девиза на МДТ-у у нето износу од 3,9 млрд евра. То је допринело **повећању девизних резерви на 24,9 млрд евра крајем 2023,** што је била до тада највиша вредност откада постоје упоредиви подаци.

У 2023. остварен је дефицит опште државе од 2,2% БДП-а (181,1 млрд динара), што је за 46,4 млрд динара ниже у односу на дефицит пројектован ребалансом буџета за 2023, на шта су се одразили нижи извршени расходи од планираних, као и већи приходи од планираних. Јавни дуг централне државе на крају 2023. износио је 36,2 млрд евра, а његово учешће у БДП-у било је на нивоу од 52,0%. У односу на крај 2022. јавни дуг централне државе био је нижи за 3,1 п.п., што је готово у целости резултат вишег номиналног БДП-а.

Дефицит текућег рачуна је у 2023. смањен на 1,8 млрд евра (2,6% БДП-а), са 4,2 млрд евра (6,9% БДП-а) у 2022, пре свега под утицајем смањења робног дефицита за 2,8 млрд евра због раста извозне понуде и нижег увоза енергената. На побољшање екстерне позиције у 2023. утицао је раст суфицита у размени услуга (за 30,4% у односу на 2022), док су у супротном смеру деловали већи дефицит примарног дохотка и нижи суфицит секундарног дохотка. При томе, **девету годину заредом, дефицит текућег рачуна је у целости био покривен нето приливом СДИ, који је у 2023. износио 4,5 млрд евра, што је нови рекордан ниво.**

Агенција *Fitch Ratings* задржала је у фебруару и августу 2023. кредитни рејтинг Републике Србије на корак до инвестиционог, на нивоу *BB+*, уз стабилне изгледе у наредном периоду, упркос израженим геополитичким ризицима. Као кључне факторе такве одлуке рејтинг агенција је навела важност очуване стабилности девизног курса, кредибилан оквир макроекономске политике, као и квалитетније управљање и виши ниво економског развоја у односу на земље са сличним кредитним рејтингом. У септембру је агенција *Moody's* потврдила кредитни рејтинг Србије на нивоу

Ba2, као и стабилне изгледе за његово даље повећање, наглашавајући повољне изгледе за привредни раст у средњем року, као и изграђену отпорност привреде на неповољна кретања из међународног окружења. Агенција *Standard & Poor's* задржала је у априлу и октобру 2023. кредитни рејтинг Србије на нивоу *BB+*, на корак до инвестиционог, са стабилним изгледима, упркос израженим неизвесностима из међународног окружења. Ова рејтинг агенција је у априлу 2024. повећала изгледе Србије за добијање кредитног рејтинга инвестиционог ранга са стабилних на позитивне због снажних макроекономских показатеља остварених у 2023. и отпорности у периодима светских криза.

IV. СТАБИЛНОСТ ЦЕНА И СТАБИЛНОСТ ФИНАНСИЈСКОГ СИСТЕМА

IV.1. Монетарна политика

IV.1.1. Монетарна политика у 2023. години

Монетарна политика током 2023. водила се у складу с *Програмом монетарне политике Народне банке Србије у 2023. години*⁴ и допринела је очувању макроекономске и финансијске стабилности у условима снажних потреса из међународног окружења. *Програм монетарне политике*, који је донет у децембру 2022, предвиђао је да ће Народна банка Србије остати посвећена остваривању ценовне стабилности у средњем року, чиме на најбољи начин доприноси очувању стабилности финансијског система и одрживом привредном расту. *Програм* је предвиђао и да ће при доношењу одлука Народна банка Србије процењивати природу и јачину инфлаторних притисака и да ће, у складу с тим, задржати потребну флексибилност монетарне политике у погледу степена реакције и коришћења инструмената како би обезбедила ценовну стабилност у средњем року, али и наставила да пружа подршку одрживом привредном расту.

Народна банка Србије је у 2023. наставила да заштрава монетарне услове повећањем референтне каматне стопе, али умеренијим темпом него 2022. године. Након јула 2023. висина референтне каматне стопе није мењана, с тим да је Народна банка Србије у септембру одлучила да путем инструмента обавезне резерве повуче део вишка динарске ликвидности банака и тиме додатно поопштри домаће монетарне услове. Ограничавању ефеката преливања раста увозних цена на домаће цене, као и макроекономској стабилности у условима повећане глобалне неизвесности, Народна банка

⁴ „Службени гласник РС”, бр. 137/2022.

Србије је доприносила у знатној мери и **одржавањем релативне стабилности курса динара према евра.**

У периоду јануар–јул 2023. референтна каматна стопа је повећана за укупно 150 б.п., на 6,5%. Јулско повећање референтне каматне стопе представљало је њено петнаесто повећање у текућем циклусу (почев од априла 2022), закључно с којим је она повећана за укупно 550 б.п. Повећана је и стопа на депозитне олакшице – на 5,25%, као и стопа на кредитне олакшице – на 7,75%. Од почетка 2023. године повећана је и просечна пондерисана репо стопа за 129 б.п. и крајем јула износила је 5,45%.

Повећањем својих каматних стопа у посматраном периоду Народна банка Србије је реаговала на још увек присутне инфлаторне притиске, пре свега из међународног окружења. Извршни одбор је посебно истицао геополитичке тензије и неизвесност у погледу дужине трајања сукоба у Украјини и његове ефекте на кретање светских цена енергената и других примарних производа. Иако су се светске цене нафте и других енергената и примарних производа на светском тржишту смањиле, као и трошкови контејнерског транспорта, а све мање су били изражени и застоји у глобалним ланцима снабдевања, борба централних банака са инфлацијом још увек није била завршена. **Наставак умереног заостравања монетарне политике и даље је био потребан с обзиром на то да је инфлација на глобалном нивоу показивала знаке отпорности веће него што се очекивало.** У зони евра, нашем најважнијем трговинском партнеру, укупна инфлација се постепено смањивала, али је још увек била знатно изнад циља за инфлацију ЕЦБ-а. Посебно је забрињавала дивергенција у кретању укупне и базне инфлације, која је била последица повишених инфлационих очекивања, високих профитних маржи компанија, као и фактора с тржишта рада. Истичући одлучност да инфлацију благовремено врати на циљ, **ЕЦБ** је од почетка године па до јула 2023. додатно заострила монетарну политику, за укупно 175 б.п., на 4,25% (а затим још једном у септембру на 4,5%). Истовремено је и **ФЕД** наставио да заострава монетарну политику, подижући распон референтне каматне стопе последњи пут у јулу, на 5,25–5,50%, што је највиши ниво у последње 22 године.

Одлучујући да постепено повећа референтну каматну стопу, Извршни одбор је имао у виду да **заостравање глобалних финансијских услова** може утицати на мањи прилив капитала у земље у успону. У марту су и неочекивани проблеми у појединим банкама у САД и Европи уздрмали светска финансијска тржишта. Забринутост за стабилност финансијског система у развијеном делу света преусмерила је средства инвеститора у најсигурније класе активе и смањила очекивања у погледу повећања каматних стопа ФЕД-а и ЕЦБ-а због процене да ће водеће централне банке у новонасталим околностима дати предност финансијској стабилности, а не борби против високе инфлације. Ипак, на састанку у марту ЕЦБ је повећала референтну стопу, као што је и најављивано, и истакла да је банкарски сектор зоне евра отпоран и да у многим аспектима бележи боље перформансе него пред економску кризу 2008. године, као и да ће у борби против инфлације користити референтну каматну стопу, а за очување финансијске стабилности макропруденцијалне мере.

Када је у питању Србија, и у неизвесним околностима на међународном тржишту, охрабривао је **висок прилив СДИ, као и успешан излазак Србије на међународно финансијско тржиште емисијама еврообвезница**. Такође, Извршни одбор је истицао чињеницу да је у условима бројних изазова из међународног окружења кредитни рејтинг Србије задржан на корак од инвестиционог, уз оцену рејтинг агенција да Србија има кохерентан оквир економске политике, кредибилну монетарну политику, очуван и умерен ниво јавног дуга, адекватан ниво девизних резерви, као и стабилан банкарски сектор.

Након повећања у јулу 2023, Извршни одбор није мењао висину референтне каматне стопе, али је **у септембру донео одлуку да повећа стопе обавезне резерве банака**, и то: а) стопе обавезне резерве на девизну основицу за по 3 п.п., на 23% и 16% за обавезе са уговореном рочношћу до две године и преко две године, респективно; б) стопе обавезне резерве на динарску основицу за по 2 п.п., на 7% и 2% за обавезе са уговореном рочношћу до две године и преко две године, респективно. Истовремено, повећани су проценти динарског издвајања девизне обавезне резерве за по 8 п.п., на 46% и 38% за обавезе са уговореном рочношћу до две године и преко две године, респективно. Наведене измене обавезне резерве имале су за циљ да се у амбијенту високог вишка динарске ликвидности у банкарском сектору подржи дотадашње поштравање монетарних услова и допринесе враћању инфлације у границе циља.

Одлуку Извршног одбора о задржавању референтне каматне стопе на непромењеном нивоу од јула 2023. определило је даље смањење глобалних инфлаторних притисака, као и успостављена опадајућа путања домаће инфлације и њен очекивани повратак у границе циља средином 2024. године. Приликом доношења одлуке уважена је и чињеница да су у претходном периоду повећане референтна каматна стопа и стопе обавезне резерве и да је потребно да се сагледају пуни ефекти претходно донетих мера. Поштравање монетарне политике преносило се на каматне стопе на тржишту новца, кредита и штедње, што је допринело паду инфлационих очекивања финансијског сектора и привреде за годину дана унапред, указујући на ефикасност трансмисионог механизма монетарне политике.

Путања мг. инфлације у Србији била је опадајућа од априла 2023. године, при чему је њено опадање било и нешто веће од очекиваног. До краја године инфлација је спуштена на готово двоструко нижи ниво него што је била годину дана раније и износила је 7,6% мг. у децембру, првенствено као резултат мера монетарне политике, попуштања глобалних трошковних притисака и смањења увозне инфлације, добре пољопривредне сезоне и смањења инфлационих очекивања. Базна инфлација (ИПЦ по искључењу хране, енергије, алкохола и цигарета), на коју мере монетарне политике највише утичу, током целе 2023. године кретала се на нижем нивоу од укупне и крајем године је износила 6,5%.

Приликом доношења одлука о монетарној политици, Извршни одбор је имао у виду да се настављају попуштање трошковних притисака и смањење

инфлације на глобалном нивоу, који су у претходном периоду највише доприносили расту домаће инфлације. Упркос и даље присутним геополитичким ризицима, процењивало се да се светска привреда приближава постизању ценовне стабилности, као резултат примене рестриктивних политика већине централних банака. У зони евра је настављено смањење укупне инфлације, с тим да је она очекивано била повећана у децембру (на 2,9% м.г.), први пут од априла 2023, у условима ниске базе код цена енергената. Наставак успоравања инфлације у зони евра предвиђао се у 2024, на 2,7% у просеку, а затим на 2,1% у 2025. ЕЦБ је истицала да су инфлаторни притисци у зони евра и даље повишени, али да ће се постепено смањивати, јер ће се са успоравањем инфлације смањивати и притисци на раст зарада. Од септембра ЕЦБ није мењала висину својих каматних стопа, које се налазе на највишем нивоу од увођења евра 1999. године и које су се снажно пренеле на финансијске услове, што је ослабило динамику кредитне и тиме економске активности у зони евра, посебно у последњем тромесечју 2023. године.

Референтне каматне стопе и већине других централних банака достигле су у 2023. години врхунац у текућем циклусу заостравања монетарних политика. Крајем године отворило се питање када ће каматне стопе водећих централних банака, ЕЦБ-а и ФЕД-а, почети да падају и којим темпом. Очекује се да током 2024. године водеће централне банке, као и централне банке већине земаља, започну с попуштањем монетарне политике, а када ће се то догодити, зависиће и од специфичних околности сваке земље. Ипак, ЕЦБ и ФЕД, као и ММФ, истичу да монетарно ублажавање не треба да буде преурањено како се не би обновили инфлаторни притисци.

Међу изазовима из међународног окружења који упућују на опрезност, Извршни одбор је истицао геополитичке сукобе и с тим повезан ризик раста светске цене нафте и других примарних производа. Цене већине примарних производа на светском тржишту смањене су током 2023. године, али су се и даље налазиле изнад нивоа пре пандемије за више од 40%. Посебно волатилне су биле светске цене нафте – након раста у септембру и октобру 2023. због одлуке земаља ОПЕКС+ да продуже ограничење понуде до краја 2023, као и због забринутости за понуду нафте услед сукоба у региону Блиског истока, цена нафте је смањена пре свега услед пада тражње из развијених земаља. Светска цена гаса је такође смањена, а нижа је била и светска цена електричне енергије. Ипак, неизвесност у погледу кретања цена енергената и даље је била изражена, посебно због могућности ескалације сукоба на Блиском истоку. На светске цене енергената и већине других примарних производа у великој мери утичу и економске перформансе Кине, због чега су изгледи у погледу раста Кине један од важних фактора кретања инфлације.

Када је реч о домаћим факторима, Извршни одбор је имао у виду да је **настављено снижавање инфлационих очекивања** финансијског сектора и привреде, што доприноси нижој инфлацији и већој реалној каматној стопи, тј. рестриктивнијим монетарним условима и без промене висине референтне каматне стопе. Приликом доношења одлуке о референтној каматној стопи, Извршни одбор је водио рачуна и о томе да заостравање монетарне политике

не угрози континуитет привредног раста. Кредитна активност је очекивано успорила, на шта се, поред пооштрених финансијских услова на европском и домаћем тржишту и мање тражње за кредитима по том основу, одразило и доспеће кредита привреди одобрених из гарантне шеме, а код кредита становништву привремени утицај на смањење стања кредита од септембра потицао је и од рачуноводственог третмана потраживања по основу стамбених кредита услед доношења одлуке о ограничавању каматних стопа на ове кредите. Ипак, **домаћу тражњу наставили су да подстичу пре свега очувано тржиште рада и приливи по основу СДИ**, што се позитивно одразило на економску активност.

И поред наставка раста запослености и реалног раста зарада од 2,4% у 2023. години, **потрошња домаћинстава није имала знатније инфлаторне ефекте**. И поред раста издатака за плате у јавном сектору, пензија и једнократних фискалних давања крајем године, у 2023. остварен је нижи дефицит опште државе од очекиваног, који је износио 2,2% БДП-а, тако да је фискални импулс био мањи од очекиваног. Укупно посматрано, **раст БДП-а у 2023. години износио је 2,5% и у потпуности је био у складу с пројекцијом Народне банке Србије**. Раст су водили нето извоз, захваљујући расту извоза робе и услуга и паду увоза, као и инвестиције у основна средства. У наредном периоду, позитиван ефекат на раст економске активности требало би да има и попуштање инфлаторних притисака на међународном и домаћем тржишту, на које указује смањење произвођачких и увозних цена.

С обзиром на то да главни ризици по инфлацију и остала економска кретања и даље долазе из међународног окружења, Народна банка Србије ће наставити да прати и анализира трендове на међународном робном и финансијском тржишту и да одлуке о будућој монетарној политици доноси у зависности од брзине успоравања инфлације. Приоритет Народне банке Србије и даље ће бити обезбеђење ценовне стабилности у средњем року, али ће водити рачуна и о свом другом циљу – очувању и јачању постигнуте финансијске стабилности. У мери у којој претходна два циља нису доведена у питање, пружаће подршку даљем расту и развоју привреде, као и даљем расту запослености и очувању повољног инвестиционог амбијента.

IV.1.2. Инструменти монетарне политике

Основни инструмент монетарне политике Народне банке Србије јесте референтна каматна стопа, тј. каматна стопа која се примењује у спровођењу главних операција на отвореном тржишту. Улога референтне каматне стопе подржана је коридором каматних стопа на депозитне и кредитне олакшице и другим операцијама на отвореном тржишту. Поред основног инструмента, Народна банка Србије у спровођењу монетарне политике користи и друге инструменте монетарног регулисања, пре свега обавезну резерву и операције на девизном тржишту.

Операције на отвореном тржишту

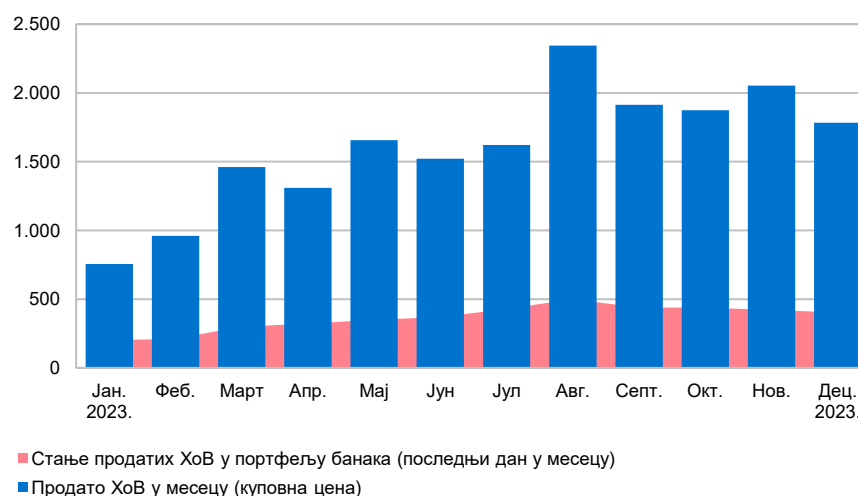
Главне операције на отвореном тржишту Народне банке Србије и током 2023. године биле су једнонедељне реверзне репо трансакције, тј. репо трансакције продаје ХоВ (повлачење ликвидности).

Репо трансакције Народна банка Србије је спроводила својим ХоВ. За потребе репо продаје, у 2023. години емитована је једна серија благајничких записа у укупној номиналној вредности од 1.000 млрд динара. Емисија једне серије благајничких записа у већем обиму него што је то био случај у претходним годинама (500 млрд динара) резултат је потребе да се обезбеди довољан обим тржишног материјала за несметано обављање репо трансакција, у амбијенту повећаних вишкова динарске ликвидности у банкарском систему. Повећању динарских вишкова у највећој мери су допринеле интервенције Народне банке Србије нето куповином девиза на МДТ-у услед апрецијацијских притисака на динар.

У 2023. години организоване су 52 аукције репо продаје ХоВ. Аукције су организоване једном недељно, по моделу варијабилне вишеструке каматне стопе. Остварени обим продаје ХоВ у 2023. години (19.252,9 млрд динара) био је знатно већи него у 2022. години (2.951,5 млрд динара) услед раста вишкова динарске ликвидности.

Просечно стање репо продатих ХоВ Народне банке Србије током 2023. износило је 367,9 млрд динара, што представља знатно повећање у поређењу са 2022. годином (56,3 млрд динара). Посматрано у односу на крај 2022. године, стање репо продатих ХоВ повећано је преко три и по пута (за 295,0 млрд динара) и крајем 2023. износило је 405,0 млрд динара.

Графикон IV.1.2.1. **Репо продаја и стање продатих ХоВ**
(у млрд RSD)

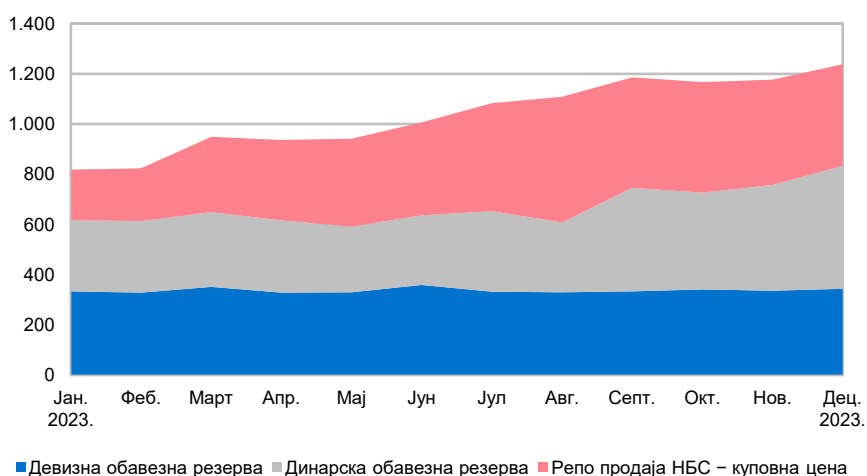
Извор: НБС.

Депозитне и кредитне олакшице

Банке су у 2023. години наставиле да преконоћно депонују средства код Народне банке Србије (депозитне олакшице). Просечно дневно стање депонованих средстава банака код Народне банке Србије у 2023. години износило је 131,2 млрд динара, што је за 63,5 млрд динара више него 2022. године. Максимално просечно месечно стање депонованих средстава забележено је у мају (173,9 млрд динара), а минимално у октобру (89,8 млрд динара).

Банке су у 2023. години спорадично користиле кредите за одржавање дневне ликвидности на основу залогe ХоВ као дневни кредит у укупном износу од 32,4 млрд динара (две банке), док преконоћни кредит није користила ниједна банка.⁵

Графикон IV.1.2.2. **Обим стерилизације инструментима монетарне политике**
(у млрд RSD)

Извор: НБС.

Обавезна резерва

Уважавајући текуће монетарне услове у банкарском сектору и кретање инфлације изнад горње границе дозвољеног одступања од циља, Извршни одбор Народне банке Србије је у септембру 2023. године повећао стопе обавезне резерве: стопе динарске обавезне резерве повећане су за по 2 п.п. (са 5% на 7% и са 0% на 2% за обавезе са уговореном рочношћу до две године и преко две године, респективно), а стопе девизне обавезне резерве за по 3 п.п.

⁵ Кредит за ликвидност банка може да користи као:

- дневни кредит за одржавање ликвидности (*intraday credit*), тј. кредит који је Народној банци Србије враћен истог радног дана; на износ коришћеног и враћеног дневног кредита банка не плаћа камату Народној банци Србије;
- преконоћни кредит за одржавање ликвидности (*overnight credit*), тј. кредит који банка није вратила Народној банци Србије у току истог радног дана; на износ преконоћног кредита банка плаћа Народној банци Србије камату у висини референтне каматне стопе увећане за 1,25 п.п.

(са 20% на 23% и са 13% на 16%). Такође, повећани су проценти динарског издавања девизне обавезне резерве, за по 8 п.п. (са 38% на 46% и са 30% на 38%).

Повећање обавезне резерве имало је за циљ да се подржи претходно поопштравање монетарних услова подизањем основних каматних стопа Народне банке Србије, као и да се на тај начин утиче на повећање ефикасности трансмисионог механизма монетарне политике и допринесе враћању инфлације у границе циља. Поред тога, ова мера је имала за циљ да повуче део вишкова динарске ликвидности из банкарског система и утиче на побољшање функционисања међубанкарског новчаног тржишта, на којем су промети били знатније смањени у амбијенту високих вишкова динарске ликвидности.

Реализацијом ове мере повучена је динарска ликвидност у износу од око 114 млрд динара, уз готово неутралан ефекат на девизну ликвидност (повлачење око 25 млн евра). Такође, подстакнут је раст промета на међубанкарском новчаном тржишту, што иде у прилог ефикасном функционисању трансмисионог механизма монетарне политике и повећању репрезентативности реперних каматних стопа на том тржишту. Наиме, након ступања на снагу ове мере 18. септембра 2023. године, закључно с крајем 2023. године, просечан дневни промет на преконоћном међубанкарском новчаном тржишту повећан је у поређењу с претходним делом 2023. године (на 4,0 млрд динара, са 1,4 млрд динара).

Девизна обавезна резерва (која укључује и динарско и девизно издавање, збирно рачунато) повећана је у 2023. години за 770,1 млн евра, тако да је крајем године износила 5.222,1 млн евра. Повећање девизне обавезне резерве у овом периоду у највећој мери је било резултат поменутог повећања стопа девизне обавезне резерве, а у мањој мери и пораста девизних обавеза банака које чине основицу за обрачун обавезне резерве. Ове обавезе су у 2023. години повећане за 0,4 млрд евра, при чему су расту готово равномерно допринеле обавезе с рочношћу до две године и обавезе дужих рочности. Ако се пође од структуре девизне основице, повећана је девизна штедња (0,6 млрд евра), као и девизни депозити привреде (0,4 млрд евра), док су девизне иностране обавезе смањене (0,6 млрд евра).

С обзиром на то да су паралелно с повећањем стопа девизне обавезне резерве повећани и проценти њеног издавања у динарима, ефекат наведених мера на део обавезне резерве који се издава у девизама је скроман, тако да је и део обавезне резерве који се издава у девизама на нивоу 2023. године умерено порастао (за 70,1 млн евра) и крајем године је износио 2.862,6 млн евра.

Обавезна резерва која се издава у динарима у 2023. години знатно је повећана – за 136,9 млрд динара (50,2%), на 409,5 млрд динара крајем године. Раст обавезе издавања обавезне резерве у динарима највећим делом одражава ефекат повећања стопа обавезне резерве (повећања стопа динарске обавезне резерве, као и стопа девизне обавезне резерве и процената њеног издавања у динарима) – нето ефекат износи 114 млрд динара. Расту обавезне резерве

допринело је и повећање динарских обавеза банака које чине основицу за обрачун обавезне резерве (за 336,5 млрд динара), у оквиру којих су повећане све категорије динарских обавеза, а највише динарски депозити привреде и становништва.

Каматне стопе

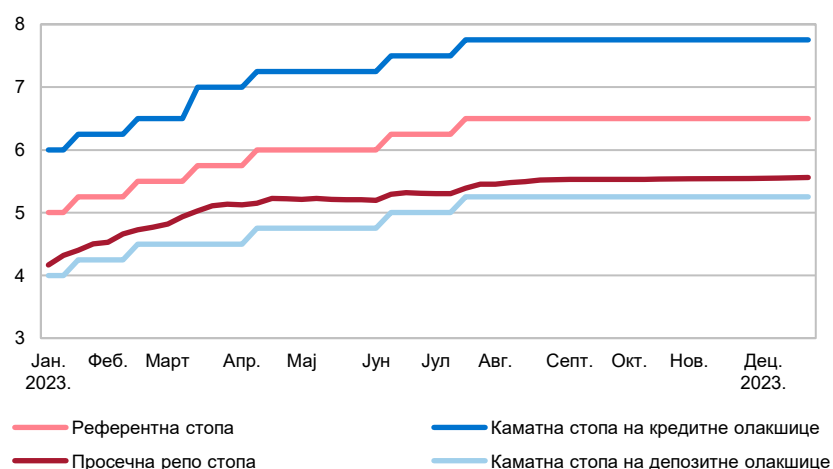
У условима нешто одрживијих инфлаторних притисака и у глобалном, и у домаћем окружењу, Извршни одбор Народне банке Србије је од почетка 2023. године наставио да заштрава монетарне услове повећањем референтне каматне стопе, што је представљало наставак циклуса започетог у априлу 2022. године.

Закључно с јулом 2023. године, **референтна каматна стопа је повећана укупно за 150 б.п., на ниво од 6,50%**. Истовремено, коридор каматних стопа Народне банке Србије у марту је проширен са $\pm 1,0$ на $\pm 1,25$ п.п. у односу на референтну стопу. Од априла 2022. године референтна стопа је повећана кумулативно за 550 б.п., док је коридор каматних стопа проширен за укупно 0,35 п.п., чиме су стопе на депозитне и кредитне олакшице повећане на ниво од 5,25% и 7,75%, респективно.

Континуирано смањење глобалних инфлаторних притисака у П2 2023. године, јасна опадајућа путања домаће инфлације почев од Т2 2023. године, као и очекивање Народне банке Србије да ће се инфлација вратити у границе циља средином 2024. године, утицали су на то да Извршни одбор Народне банке Србије **од августа 2023. године задржи ниво референтне стопе на непромењеном нивоу**.

Каматна стопа по којој Народна банка Србије обрачунава и плаћа камату банкама на износ оствареног просечног дневног стања издвојене динарске обавезне резерве у 2023. години остала је непромењена, на нивоу од 0,75%.

Графикон IV.1.2.3. **Кретање референтне и просечне репо стопе**
(дневни подаци, на годишњем нивоу, у %)

Извор: НБС.

Операције на девизном тржишту

У складу с *Програмом монетарне политике у 2023. години*, Народна банка Србије је наставила да спроводи режим руковођено пливајућег девизног курса, уз могућност спровођења интервенција на девизном тржишту ради ублажавања прекомерних краткорочних осцилација курса динара према еврџ, као и очувања стабилности цена и финансијског система и одржавања адекватног нивоа девизних резерви.

Динар је у 2023. номинално ојачао према еврџ за 0,1%. Услед снажних апрецијацијских притисака на динар, Народна банка Србије је током 2023. године на МДТ-у нето купила 3.940 млн еврџ, што представља досад највиши годишњи износ куповине девиза.

Притисци ка јачању динара били су резултат прилива девиза по основу рекордно високих СДИ, извоза, туризма, дознака и др. Као резултат тих кретања, резиденти су први пут били нето продавци девиза на нивоу године, а томе је допринела и смањена тражња за девизама домаћих компанија – увозника енергената у поређењу с претходном годином. Преовлађујућим апрецијацијским притисцима током 2023. године допринели су и други фактори на страни понуде девиза, пре свега изузетно висок износ нето откупа ефективног страног новца банака од овлашћених мењача и физичких лица, али и продужење девизне позиције банака по основу коришћења страних (нерезидентних) платних картица и, у мањој мери, раст нето индексиране имовине банака. Притисци на страни понуде девиза били су најснажнији у априлу, јулу и септембру, када је Народна банка Србије у активностима на МДТ-у нето купила 600 млн еврџ, 595 млн еврџ и 615 млн еврџ, респективно. У јануару и новембру, јединим месецима када су преовлађивали депрецијацијски притисци, пре свега услед сезонски појачане тражње за девизама увозника енергената, као и нешто више тражње за девизама нерезидената, Народна банка Србије је нето продала 225 млн еврџ и 60 млн еврџ, респективно.

Девизни своп

Народна банка Србије је у 2023. години наставила да пружа могућност банкама да закључују билатералне трансакције своп куповине и своп продаје девиза (еврџ) с Народном банком Србије. Билатералним своп трансакцијама Народна банка Србије настоји не само да пружи подршку банкама у управљању ликвидношћу, у смислу превазилажења проблема недовољних лимита за закључивање међубанкарских трансакција, већ и флексибилност у погледу тренутка закључивања трансакција и њихове рочности.

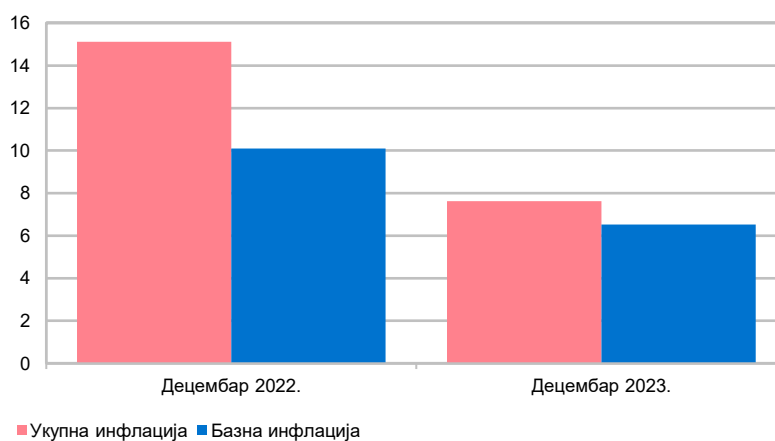
У билатералним своп трансакцијама Народне банке Србије током 2023. године реализовано је укупно 1.126 млн еврџ (Народна банка Србије је своп купила и своп продала по 563 млн еврџ).

IV.1.3. Остварење циљане инфлације у 2023. години

Инфлација у Србији је у марту 2023. достигла врхунац, након чега се од априла нашла на стабилној опадајућој путањи, доминантно захваљујући испољавању ефеката заостравања монетарних услова и слабљења глобалних трошковних притисака по основу снижених светских цена енергије и хране. Према процени РЗС-а, просечна инфлација у 2023. години износила је 12,1%, а просечна базна инфлација 9,1%, при чему је базна инфлација током целе године била нижа од укупне инфлације, подржана поостравањем монетарне политике Народне банке Србије и падом увозних и произвођачких цена.

Мг. посматрано, инфлација је с нивоа од 16,2% у марту најпре спуштена на 15,1% у априлу, да би у децембру 2023. износила 7,6%, што је готово двоструко нижи ниво него на крају 2022. И мг. базна инфлација, на коју монетарна политика највише делује, од априла се нашла на силазној путањи, у П2 је бележила једноцифрене нивое, да би на крају 2023. износила 6,5%. Таква мг. динамика инфлације била је у складу с нашим пројекцијама које смо објављивали у тромесечним *извештајима о инфлацији* за 2023. годину.

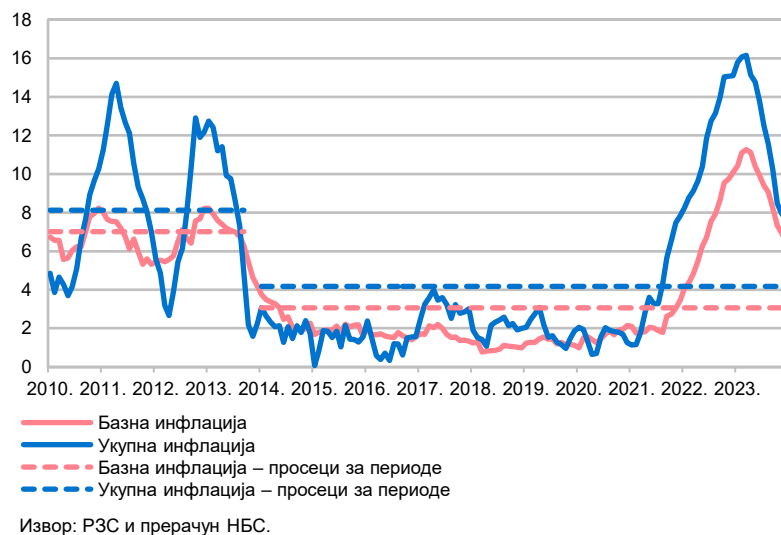
Графикон IV.1.3.1. Мг. инфлација на крају 2022. и 2023.
(у %)

Извор: РЗС и прерачун НБС.

Посматрано по основним компонентама ИПЦ-а, цене хране и енергије су определиле више од половине остварене мг. инфлације на крају 2023. Цене на нивоу групе **хране и безалкохолних пића** су мг. повећане за 8,4% у децембру 2023, уз допринос инфлацији од 2,7 п.п. Нешто већи допринос мг. инфлацији потекао је од цена прерађене (1,6 п.п.) него од цена непрерађене хране (1,1 п.п.), при чему је њихов збирни допринос мг. инфлацији у децембру био за 5,4 п.п. нижи него у марту, када је достигнут врхунац инфлације. На успоравање мг. раста цена хране до краја 2023. утицали су висока база из истог периода 2022. године и попуштање трошковних притисака у производњи и транспорту хране због пада светских цена примарних пољопривредних производа и сировина које се користе у преради хране и пића, а у ТЗ и добра домаћа пољопривредна сезона.

Графикон IV.1.3.2. **Укупна и базна инфлација**
(мг. стопе, у %)

Током највећег дела 2023. **цене енергије** на домаћем тржишту успоравале су мг. раст, који је у децембру износио 8,7%, уз допринос инфлацији од 1,3 п.п. Раст цена енергије готово у целости се дугује корекцијама регулисаних цена електричне енергије и гаса у јануару, мају и новембру. Насупрот томе, цене нафтних деривата су, пратећи динамику светске цене нафте, на крају 2023. биле скоро непромењене у односу на крај 2022, уз неутралан допринос мг. инфлацији, док су цене чврстих горива, мг. посматрано, смањене у децембру услед пада цена дрва за огрев.

Под утицајем снижених цена енергије и индустријских сировина које се користе у њиховој производњи, **цене индустријских производа без хране и енергије** такође су успоравале мг. раст током 2023, који је у децембру износио 7,4%, уз допринос инфлацији од 2,1 п.п. Унутар ове групе, највећи допринос децембарској мг. инфлацији потекао је од виших цена одеће и обуће, намештаја и опреме за домаћинства, цигарета, алкохолних пића и фармацеутских производа.

Цене услуга у децембру су регистровале мг. раст од 6,1%, уз допринос инфлацији од 1,5 п.п. Од тога, највећи део дугује се вишим ценама угоститељских услуга, кабловске претплате и интернета, медицинских и комуналних услуга. Негативан допринос је потекао од нижих цена услуга градског превоза, пре свега у Београду.

Регулисане цене, о којима одлучује Влада, на крају 2023. биле су за 10,9% више него годину дана раније као последица већ поменутих корекција цена гаса, електричне енергије и цигарета, као и поскупљења комуналних услуга.

IV.2. Регулација и супервизија финансијских институција

IV.2.1. Банке

У току 2023. године структура финансијског сектора, у делу који је под надзором Народне банке Србије, није се битније променила. Банкарски сектор и даље има доминантну улогу и представља кључни фактор стабилности финансијског система. У укупној билансној суми финансијског сектора под надзором Народне банке Србије, која је у 2023. години износила око 80% БДП-а, банкарски сектор учествује са 90,9%.⁶

Тренд смањења укупног броја запослених у банкарском сектору Републике Србије, започет још у 2009. години, после привременог успоравања у 2019, настављен је и у 2023. години. На крају године било је 21.899 запослених, што је за 96 запослених мање него на крају 2022. године.

Табела IV.2.1.1. Структура финансијског система

	31. децембар 2022.			31. децембар 2023.		
	Број	Билансна сума (у млрд RSD)	Учешће (у %)	Број	Билансна сума (у млрд RSD)	Учешће (у %)
Банкарски сектор	21	5.455,4	91,2	20	5.941,2	90,9
Даваоци финансијског лизинга	15	145,0	2,4	15	163,8	2,5
Друштва за осигурање	20	336,6	5,6	20	375,5	5,8
Добровољни пензијски фондови	7	48,2	0,8	7	53,8	0,8
Укупно	63	5.985,2	100,0	62	6.534,4	100,0

Извор: НБС.

Структура банкарског сектора

Банкарски сектор је крајем 2023. године бројао 20 банака.⁷ Услед промена у власничкој структури и припајања спроведених у току године, на крају 2023. године било је 15 банака у већинском власништву страних акционара, три банке с већинском приватним домаћим капиталом и две банке у већинском власништву Републике Србије.⁸

⁶ Подаци су дати на основу извештаја које су банке дужне да достављају Народној банци Србије, а које нису ревидирали спољни ревизори, нити је њихова исправност била предмет непосредне контроле Народне банке Србије.

⁷ RBA a.d. Novi Sad је априла 2023. године припојена Raiffeisen banci a.d. Beograd. Физичко лице Alexander Shnaider је априла 2023. године стекао 100% власништва у Expobank a.d. Beograd, која је септембра 2023. године променила пословно име у Adriatic Bank akcionarsko društvo Beograd. AIK banka a.d. Beograd је новембра 2023. постала једини власник Eurobank Direktna a.d. Beograd.

⁸ Република Србија је већински власник или појединачно највећи акционар.

Табела IV.2.1.2. Власничка структура банкарског сектора у 2023.

	Билансна сума (у млн RSD)	Учешће (у %)	Капитал (у млн RSD)	Учешће (у %)
Банке у власништву домаћих лица:	1.369.519	23,1	180.193	22,0
– државне	509.221	8,6	38.473	4,7
– приватне	860.298	14,5	141.720	17,3
Банке у власништву страних лица	4.571.722	76,9	637.758	78,0
Укупно	5.941.240	100,0	817.951	100,0

Извор: НБС.

Укупна билансна сума банкарског сектора у 2023. години увећана је за 485,8 млрд динара, или за 8,9%. Услед промена у власничкој структури и припајања банака, учешће банака у власништву страних акционара у 2023. години смањено је за 6,7 п.п. и износи 76,9% на крају године, учешће банака у власништву државе је повећано за 0,8 п.п. и износи 8,6%, док је учешће банака у власништву домаћих акционара повећано за 5,9 п.п. и износи 14,5%.

Од банака у власништву страних акционара, највеће учешће у укупној активи имале су банке чији су акционари из Италије (26,3%), Аустрије (19,4%), Мађарске (13,9%) и Словеније (9,9%), док се на банке са акционарима из осталих земаља односило 7,3% укупне активе.

Билансни капитал банкарског сектора је у 2023. години увећан за 97,8 млрд динара (13,6%).

Степен концентрације

Степен тржишне концентрације, мерен *HHI*,⁹ у 2023. години повећан је у све три кључне категорије (билансна сума, укупни кредити и укупни депозити). Вредност индекса у категоријама билансне суме и депозита и даље је испод 1.000, што указује на то да у овим сегментима није присутна концентрација, док је вредност индекса у сегменту кредитне активности ушла у зону умерене концентрације.

⁹ *HHI* (Херфиндал–Хиршманов индекс) израчунава се као сума квадрата учешћа појединачних банака у укупној категорији која се посматра (актива, кредити, депозити итд.). Вредност показатеља до 1.000 указује на одсуство концентрације у сектору, вредност између 1.000 и 1.800 на умерену концентрацију, а вредност изнад 1.800 на изражену концентрацију.

Табела IV.2.1.3. Степен концентрације (НН) и учешћа водећих банака у билансној суми, кредитима и депозитима банкарског сектора

	31. децембар 2022.	31. децембар 2023.
Билансна сума (вредност НН)	936	986
Учешће у билансној суми (у %):		
Првих пет банака	59,3	61,4
Првих десет банака	89,2	91,4
Бруто кредити (вредност НН)	1.004	1.059
Учешће у бруто кредитима (у %):		
Првих пет банака	61,3	64,7
Првих десет банака	90,2	92,9
Депозитни потенцијал (вредност НН)	950	990
Учешће у депозитном потенцијалу (у %):		
Првих пет банака	59,8	61,3
Првих десет банака	89,5	91,6

Извор: НБС.

Структура aktive и пасиве банкарског сектора

Структура aktive

Будући да су пословни модели банака које послују у Републици Србији окренути традиционалним кредитно-депозитним пословима, највећи део нето aktive банкарског сектора, која је на крају 2023. године износила 5.941,2 млрд динара, чинили су кредити и потраживања,¹⁰ који представљају и најзначајнију детерминанту њеног квалитета. Највећи део кредита и потраживања био је пласиран нефинансијском сектору (81,4%), а остатак банкама и другим финансијским организацијама. Поред номиналног раста нето кредита и потраживања у 2023. години (за 360,6 млн динара), порасло је и њихово учешће у укупној нето активи, са 65,2% на 65,9%. Значајно је још учешће ХоВ, које заједно са заложеним финансијским средствима чине 12,0% нето aktive. Учешће готовине и средстава код централне банке током 2023. године повећано је са 17,8% на 18,9%.

¹⁰ Поред датих кредита и депозита, ова билансна ставка укључује и девизне рачуне у иностранству, потраживања по каматама, накнадама и провизијама и остала потраживања (факторинг, форфетинг, авалирања, акредитиви и друга јемства), а искључује депоноване вишкове ликвидних средстава и девизну обавезну резерву код Народне банке Србије.

Табела IV.2.1.4. Структура нето активе банака на дан 31. децембра 2023.

	Износ (у млн RSD)	Учешће (у %)
Готовина и средства код централне банке	1.120.641,9	18,9
Заложена финансијска средства	26.475,1	0,4
Потраживања по основу деривата	4.904,4	0,1
ХоВ	689.442,0	11,6
Кредити и потраживања од банака и других фин. организација	726.521,8	12,2
Кредити и потраживања од комитената	3.189.981,0	53,7
Промена фер вредности ставки које су предмет заштите од ризика	0,0	0,0
Потраживања по основу деривата намењених заштити од ризика	1.233,8	0,0
Инвестиције у придружена друштва и заједничке подухвате	768,8	0,0
Инвестиције у зависна друштва	19.813,9	0,3
Нематеријална имовина	23.239,3	0,4
Некретнине, постројења и опрема	74.773,1	1,3
Инвестиционе некретнине	5.693,8	0,1
Текућа пореска средства	2.820,9	0,1
Одложена пореска средства	3.735,6	0,1
Стална средства намењена продаји и средст. посл. које се обуставља	175,8	0,0
Остала средства	51.019,0	0,9
Укупно актива	5.941.240,3	100,0

Извор: НБС.

Структура пасиве

Услед раста нераспоређеног добитка и резерви из добити, учешће капитала у структури извора средстава банкарског сектора Републике Србије повећано је са 13,2% на 13,8%. Позиција *депозити и остале обавезе*¹¹ (од чега се 88,3% односи на нефинансијски сектор) забележила је номинални раст за 351,9 млрд динара, односно за 7,7%.

¹¹ У складу с билансним шемама које важе од 1. јануара 2018, ставка *депозити и остале обавезе*, поред депозита, обухвата и примљене кредите, као и обавезе по каматама, накнадама и провизијама.

Табела IV.2.1.5. Структура пасиве банака на дан 31. децембра 2023.

	Износ (у млн RSD)	Учешће (у %)
Обавезе по основу деривата	3.525,5	0,1
Депозити и остале обавезе према банкама, другим финансијским организацијама и централној банци	575.297,2	9,7
Депозити и остале обавезе према другим комитентима	4.359.554,9	73,4
Обавезе по основу деривата намењених заштити од ризика	1.952,0	0,0
Промене фер вредности ставки које су предмет заштите од ризика	0,0	0,0
Обавезе по основу ХоВ	0,0	0,0
Субординиране обавезе	61.558,3	1,0
Резервисања	25.383,6	0,4
Обавезе по основу средстава намењених продаји и средстава пословања које се обуставља	0,0	0,0
Текуће пореске обавезе	8.378,4	0,1
Одложене пореске обавезе	622,5	0,0
Остале обавезе	87.016,4	1,5
Укупно обавезе	5.123.288,8	86,2
Капитал	817.951,5	13,8
Укупно пасива	5.941.240,3	100

Извор: НБС.

Укупан нераспоређени нето добитак банкарског сектора у 2023. износио је 178,9 млрд динара, што је за 63,2 млрд динара више него на крају 2022. године. Банке су забележиле повећање добитка из текуће године за 34,4 млрд динара, повећање добитка ранијих година за 22 млрд динара и покриће губитака за 6,9 млрд динара. Нето резерве из добити веће су за 32,9 млрд динара.

Табела IV.2.1.6. Структура капитала банака

(у млн RSD)

	31. децембар 2022.	31. децембар 2023.
Акцијски и остали капитал	380.031	381.731
Сопствене акције	0	0
Резерве*	224.400	257.293
Добитак текуће и ранијих година	134.335	190.682
Губитак текуће и ранијих година	18.635	11.754
Укупно	720.131	817.951

* Укључени и нереализовани губици.

Извор: НБС.

Ванбилансне ставке

Укупне ванбилансне ставке банкарског сектора на крају 2023. године износиле су 8.406,3 млрд динара и у поређењу с крајем 2022. повећане су за 16,6%.

Највећи део ванбиланса банкарског сектора чине ставке по којима банка није изложена кредитном ризику¹² (80,5% укупних ванбилансних ставки). На крају 2023. године највећи удео у укупним ванбилансним ставкама имали су потраживања по дериватима (10,8%), дате гаранције и друга јемства (7,5%), преузете неопозиве обавезе (3,4%) и финансијска средства пренета у ванбиланс у складу са *Одлуком о рачуноводственом отпису билансне активе банке* (2,2%).

Девизни ризик

На крају 2023. укупна отворена девизна позиција банака износила је 8,14 млрд динара, а изложеност банкарског сектора девизном ризику (исказана показатељем девизног ризика) 1,17%, што је знатно испод прописаног максимума (20%).

Табела IV.2.1.7. **Девизни ризик банака на дан 31. децембра 2023.**

(у млн RSD)

Отворена позиција у EUR		Отворена позиција у USD		Отворена позиција у CHF		Отворена позиција у осталим валутама		Отворена позиција у злату		Укупно отворена позиција		Укупна нето отворена девизна позиција
Дуга	Кратка	Дуга	Кратка	Дуга	Кратка	Дуга	Кратка	Дуга	Кратка	Дуга	Кратка	
1.976	7.648	514	126	38	120	1.456	247	152	0	3.984	8.140	8.140

Извор: НБС.

Квалитет активе

Према подацима на крају децембра 2023. године, квалитет активе банкарског сектора Републике Србије је очуван. Показатељ учешћа *NPL* у укупним кредитима износио је 3,21%, што је и даље веома близу историјског минимума. Од увођења *Стратегије за решавање проблематичних кредита* у августу 2015. године, овај показатељ је снижен за чак 19,0 п.п. Укупни бруто *NPL* износе 107,3 млрд динара, од чега се на привреду¹³ односило 39,7% (уз *NPL* показатељ од 2,57%), а на физичка лица¹⁴ 59,5% (уз *NPL* показатељ од 4,31%).

¹² Примљена материјална средства обезбеђења, примљене гаранције и друга јемства за измирење обавеза дужника банке, средства из депо и кастоди послова, неискоришћени оквирни кредити и кредитне линије одобрени банци, преузете опозиве обавезе, пласмани у име и за рачун трећих лица и остала ванбилансна актива.

¹³ Укључује сектор привредних друштава, сектор јавних предузећа, привредних друштава у стечају и јавних предузећа у стечају, као и правна лица и установе из области образовања и здравствене заштите које се не финансирају из буџета.

¹⁴ Обухвата сектор становништва, сектор предузетника, приватна домаћинства са запосленима, регистроване пољопривредне произвођаче и предузетнике у стечају.

Табела IV.2.1.8. Структура *NPL*

(у млн RSD)

	31. децембар 2022.	31. децембар 2023.
Укупни бруто <i>NPL</i>		
Износ	99.509	107.296
Показатељ	3,0%	3,2%
Привреда*		
Износ	40.661	42.549
Показатељ	2,5%	2,6%
Физичка лица**		
Износ	57.228	63.791
Показатељ	3,9%	4,3%
Остало		
Износ	1.620	956
Показатељ	0,8%	0,5%

* Сектор привреде укључује сектор привредних друштава, сектор јавних предузећа, привредних друштава у стечају и јавних предузећа у стечају, као и правна лица и установе из области образовања и здравствене заштите које се не финансирају из буџета.

** Становништво, предузетници, приватна домаћинства са запосленима и регистровани пољопривредни произвођачи.

Извор: НБС.

Покривеност *NPL* исправкама вредности повећана је у 2023. години, што показује да су банке задржале опрезан и проактиван приступ при процени очекиваних кредитних губитака. На крају 2023. године 60,5% укупних бруто *NPL* било је покривено припадајућим исправкама вредности извршеним у складу с *Међународним стандардима финансијског извештавања 9 (МСФИ 9)*, док је 101,0% *NPL* покривено исправкама вредности укупних кредита.

Укупна класификована билансна и ванбилансна актива банкарског сектора на крају 2023. године износила је 5.272,8 млрд динара и већа је за 271,2 млрд динара, односно за 5,4% него претходне године.

Табела IV.2.1.9. Класификација aktive банака

(у млн RSD)

	Бруто износ	Укупна класификована актива	Класификована актива	Учешће активе класификоване у катег. Г и Д у укупној класификованој активи (у %)
			А + Б + В	Г + Д
31. децембар 2023.				
Билансна актива	6.163.234	3.631.125	3.370.406	260.719
Ванбилансне ставке	8.406.300	1.641.711	1.591.297	50.414
Укупно	14.569.534	5.272.836	4.961.703	311.133
31. децембар 2022.				
Билансна актива	5.664.812	3.582.915	3.366.523	216.391
Ванбилансне ставке	7.208.721	1.418.730	1.379.832	38.897
Укупно	12.873.533	5.001.645	4.746.355	255.288

Извор: НБС.

Ликвидност банкарског сектора

Домаћи банкарски сектор и даље је изузетно ликвидан, па ризик ликвидности представља најмање изражен ризик у систему.

Просечан месечни показатељ ликвидности банкарског сектора у децембру 2023. године био је на двоструко вишем нивоу од прописаног минимума (1,0) и износио је 2,51. Током 2023. године овај показатељ је константно био изнад 2, што указује на то да су ликвидна средства (ликвидна потраживања првог реда и остала потраживања која доспевају у наредни месец) двоструко већа од збира обавеза без утврђеног рока доспећа и обавеза које доспевају у наредних месец дана. Ликвидна средства су са стањем на дан 31. децембра 2023. године чинила 44,1% укупне билансне активе и 58,2% краткорочних обавеза. Просечни месечни ужи показатељ ликвидности банкарског сектора у децембру 2023. године, с вредношћу од 1,78, такође се налазио знатно изнад регулаторног минимума (0,7).

Показатељ покрића ликвидном имовином (*Liquidity Coverage Ratio – LCR*) у примени је од јуна 2017. године и износи 193,7%, што такође потврђује високу ликвидност банкарског сектора.

Адекватност капитала банкарског сектора

Банкарски сектор Републике Србије, захваљујући знатним резервама капитала формираним у претходним годинама, као и повољној структури регулаторног капитала, који се у највећој мери (око 92%) састоји од основног капитала (а скоро у целости односи се на најквалитетнију компоненту капитала – основни акцијски капитал), остао је адекватно капитализован и у 2023. години. Показатељ адекватности капитала је на крају године износио 21,38%, што је знатно изнад регулаторног минимума од 8%. Показатељ адекватности основног капитала износио је 19,67% (регулаторни минимум је 6%), а показатељ адекватности основног акцијског капитала 19,62% (регулаторни минимум је 4,5%). Показатељ леверица, тј. однос основног капитала и укупне билансне и ванбилансне изложености, на крају 2023. године износио је 10,33%.

Усклађеност показатеља пословања

На крају 2023. године, од укупно 20 банака, усклађеност са свим прописаним лимитима показатеља пословања била је потпуна код 19 банака, док је једна банка имала неусклађен један показатељ.

Табела IV.2.1.10. Показатељи пословања банака

	31. децембар 2023.	Број банака с неусклађеним показатељима
Показатељ адекватности капитала (мин. 8%)	21,4%	0
Показатељ укупних улагања у лица која нису лица у финансијском сектору, као и у основна средства и инвестиционе некретнине банке (макс. 60%)	11,5%	1
Показатељ збира свих великих изложености према једном лицу или групи повезаних лица	-	0
Показатељ ликвидности*	2,5	0
Показатељ девизног ризика (макс. 20%)	1,2%	0

* Просечни месечни показатељ.

Извор: НБС.

Профитабилност

Банкарски сектор Републике Србије је и у 2023. години остварио позитиван нето финансијски резултат пре опорезивања у износу од 138,16 млрд динара. Принос на активу је са 1,9%, колико је износио у 2022. години, повећан на 2,4%, а принос на капитал са 13,8% на 18,0%.

Табела IV.2.1.11. Финансијски резултат банака

	31. децембар 2022.		31. децембар 2023.	
	Износ (у млн RSD)	Број банака	Износ (у млн RSD)	Број банака
1. Добитак	99.815	20	138.277	19
2. Губитак	192	1	113	1
Финансијски резултат (1–2)	99.623	21	138.164	20

Извор: НБС.

У 2023. години с добитком је пословало 19 банака, док је једна банка забележила негативан нето резултат пре опорезивања.

Табела IV.2.1.12. Показатељи профитабилности банкарског сектора

(у %)

	2022.	2023.
Принос на активу (ROA)	1,9	2,4
Принос на капитал (ROE)	13,8	18,0
Каматна маржа / просечна билансна актива	2,9	4,0
Каматна маржа / укупни оперативни приходи	58,4	71,6
Пословни расходи / укупни оперативни приходи	52,3	47,8
Расходи зарада / пословни расходи	36,4	36,7

Извор: НБС.

С обзиром на претежну ослоњеност домаћих банака на традиционалне кредитно-депозитне пословне моделе, највећи генератори нето добитка банкарског сектора Републике Србије у 2023. години, као и претходних година, били су нето приходи од камата и накнада, који су износили 304,9 млрд динара и већи су за 85,4 млрд динара, односно за 38,9% него претходне године. Нето приходи од камата су у 2023. години износили 227,6 млрд динара и већи су за 77,7 млрд динара, или 51,8%, што је последица раста референтних каматних стопа услед заостравања монетарне политике Народне банке Србије и ЕЦБ-а. Нето приходи од накнада и провизија износили су 77,3 млрд динара и већи су за 7,7 млрд динара, или 11,1%, при чему је темпо њиховог м.г. раста успорен захваљујући ефектима супервизорских активности и мера које је предузела Народна банка Србије у вези с накнадама банака. С друге стране, нето кредитни губици, који су износили 27,8 млрд динара, повећани су за 5,0 млрд динара, или 21,8%, првенствено због раста губитака по основу модификације финансијских инструмената услед примене *Одлуке о привременим мерама за банке које се односе на стамбене кредите физичким лицима*. Оперативни расходи су износили 151,8 млрд динара и већи су за 17,4 млрд динара, или за 13% него претходне године.

Активности у области контроле пословања банака

Регулаторна активност

Имајући у виду да су отежане околности у фази пољопривредног циклуса, а посебно ослабљена тражња и неповољна кретања цена малине на међународном тржишту довела лица која се баве воћарским, а пре свега малинарским, откупно-складишним ланцем, у изузетно неповољан положај, Народна банка Србије је омогућила репрограм обавеза за дужнике банака који се баве откупом воћа и складиштењем у хладњачама, те је у јануару 2023. године донета *Одлука о изменама и допунама Одлуке о привременим мерама за банке у циљу адекватног управљања кредитним ризиком у портфолију пољопривредних кредита у условима отежане пољопривредне производње*.¹⁵

Народна банка Србије је у јуну 2023. године усвојила *Одлуку о измени Одлуке о адекватности капитала банке и Одлуку о измени Одлуке о извештавању банака*¹⁶ ради подстицања динаризации финансијског система, те промене валутне структуре кредитирања у Републици Србији омогућавањем већег учешћа динарских кредита у укупним кредитима и стварањем амбијента за повољније динарско финансирање привреде, посебно малих и средњих предузећа.

Након трогодишњег одлагања услед различитих негативних фактора из међународног окружења, предвиђено је да се од 1. јула 2023. године укључе у извештавање и обрачун сви новоодобрени – ненаменски и неинвестициони кредити одобрени привредним субјектима, предузетницима, пољопривредницима, али уз истовремено одлагање обавезе умањења капитала по основу прекорачења лимита од 71% максималног учешћа девизно индексираних кредита и кредита у страној валути у укупним кредитима за годину и по дана (до 31. децембра 2024). Након овог датума предвиђени су проценти учешћа девизно индексираних кредита и кредита у страној валути у укупним кредитима, који су основ за примену одбитних ставки од капитала и њихово постепено фазно снижавање за 7 п.п. – почев од 1. јануара 2025. године.

Народна банка Србије је у септембру 2023. године усвојила *Одлуку о управљању ризицима који настају по основу активности које је банка поверила трећим лицима*.¹⁷

Овом одлуком прописане су додатне обавезе за банку у свим фазама процеса поверавања активности трећем лицу и стављен је посебан акценат на активности чије је извршавање значајно за обезбеђивање континуитета пословних процеса и/или несметаног пружања услуга банке клијентима, као и на поверавање активности наплате потраживања, те на унапређење извештавања Народне банке Србије о повереним активностима.

¹⁵ „Службени гласник РС”, бр. 5/2023 од 24. јануара 2023.

¹⁶ „Службени гласник РС”, бр. 48/2023 од 9. јуна 2023.

¹⁷ „Службени гласник РС”, бр. 77/2023 од 8. септембра 2023.

Ради очувања стабилности финансијског сектора и заштите грађана услед неизвесности у погледу флукутирајућих каматних стопа, у септембру 2023. године донета је *Одлука о привременим мерама за банке које се односе на стамбене кредите физичким лицима*.¹⁸ Овом одлуком је ограничена каматна стопа за дужнике који су корисници првог стамбеног кредита с променљивом каматном стопом, а чији уговорени износ не прелази 200.000 евра.

У складу са овом одлуком, прописана су три сета мера:

Прва мера: умањење уговорене променљиве номиналне каматне стопе и привремени застој њеног раста код стамбених кредита који су одобрени до ступања на снагу ове одлуке (13. септембар 2023), до 31. децембра 2024. године, у складу с следећим правилима:

- Номинална каматна стопа не може бити виша од 4,08%;
- Изузетно, у случају да је стамбени кредит одобрен дужнику у периоду од 31. јула 2022. године до дана ступања на снагу ове одлуке, при чему је у тренутку закључења уговора о том кредиту номинална каматна стопа била виша од 4,08% – номинална каматна стопа по том кредиту не може бити виша од номиналне каматне стопе из плана отплате који је дужнику достављен при закључењу уговора о кредиту (први план отплате);
- Уколико је кредит с променљивом каматном стопом одобрен у периоду од 31. јула 2022. године уз номиналну променљиву каматну стопу која је у моменту одобравања била нижа од 4,08% – номинална каматна стопа не може да буде виша од 4,08%;

Друга мера: ограничење висине уговорене номиналне каматне стопе код стамбених кредита с променљивом каматном стопом одобрених у периоду примене ове одлуке. У складу с тим, банка је дужна да фиксира део номиналне каматне стопе (маржа банке) утврди у проценту који није виши од 1,1% до 31. децембра 2024. године, а након тог периода у проценту који буде утврђен уговором о том кредиту. Код стамбених кредита с фиксном каматном стопом одобрених у периоду примене ове одлуке – банка може одобравати стамбени кредит уз номиналну каматну стопу до 5,03%;

Трећа мера: омогућавање потпуне или делимичне превремене отплате стамбеног кредита – без накнаде, без обзира на износ који се превремено отплаћује – до краја 2024. године.

Народна банка Србије је доношењем нове *Одлуке о управљању ризиком ликвидности банке*¹⁹ у новембру 2023. успоставила свеобухватан и модеран регулаторни оквир за управљање ризиком ликвидности у банкама, усаглашен с међународним стандардима и европском регулативом – на начин који уважава и локалне специфичности. Усвајањем овог прописа наставља се усаглашавање регулативе за банке с прописима ЕУ увођењем новог

¹⁸ „Службени гласник РС”, бр. 78/2023 од 12. септембра 2023.

¹⁹ „Службени гласник РС”, бр. 100/2023 од 13. новембра 2023.

показатеља нето стабилних извора финансирања (НСИФ), усаглашавају се правила за обрачун постојећег показатеља покрића ликвидном активом (ППЛА) са изменама у ЕУ, а додатно се прилагођавају и домаћи показатељи ликвидности (ЛИК и ужи ЛИК).

Истовремено је усвојена и *Одлука о изменама и допунама Одлуке о извештавању банака*²⁰ ради примене регулаторних решења нове *Одлуке о управљању ризиком ликвидности банке* кроз извештајни систем. Конкретно, да би се омогућила примена новог и унапређеног оквира за ликвидност, овим прописом се уводе нови извештаји за израчунавање НСИФ (обрасци ЕОСФ, ЕЗСФ и НСИФ), као и одговарајуће измене важећих извештаја за потребе обрачуна ППЛА (обрасци ППЛА 1–4), као и дневног извештаја о ЛИК (образац ЛИК). Обе одлуке ће се примењивати од 30. јуна 2024. године.

Даље, Народна банка Србије је у децембру 2023. године усвојила *Одлуку о измени Одлуке о привременим мерама за банке у циљу олакшавања приступа финансирању физичким лицима*, *Одлуку о измени Одлуке о адекватности капитала банке* и *Одлуку о изменама Одлуке о привременој мери која се односи на израчунавање капитала банке*.²¹

Одлуком о измени Одлуке о привременим мерама за банке у циљу олакшавања приступа финансирању физичким лицима за још годину дана је продужена привремена мера која се односи на одобравање потрошачких кредита рочности до две године и износа до 90.000 динара физичким лицима којима се зарада или пензија не уплаћује на рачун у конкретної банци – што подразумева да банка од подносиоца захтева за потребе кредитног досијеа, као доказ о запослењу и заради или пензији дужника у последња три месеца може прихватити потписану изјаву дужника о тим чињеницама, дату под пуном кривичном и материјалном одговорношћу. Ова мера је омогућила брзу, ефикасну и једноставну кредитну процедуру и доступност производа ширем кругу клијената, при чему банка овакав кредит може да одобрава и електронским путем, што утиче на развој модерног (електронског) банкарства, као и на процес дигитализације, који подржава Народна банка Србије.

Одлуком о измени Одлуке о адекватности капитала банке, као један од услова који треба да буде испуњен како би се изложености или делови изложености сматрали потпуно обезбеђени хипотеком, предвиђено је и то да износ кредита на који се примењује пондер ризика 35% не прелази 90% тржишне вредности стамбене непокретности која је предмет хипотеке, ако се кредит одобрава у оквиру мера подршке државе одређеним категоријама физичких лица или физичком лицу за куповину прве стамбене непокретности.

Одлуком о изменама Одлуке о привременој мери која се односи на израчунавање капитала банке ова мера је продужена за годину дана, али уз постепено умањење износа привременог регулаторног прилагођавања који банка може да искључи из обрачуна основног акцијског капитала. Конкретно,

²⁰ „Службени гласник РС”, бр. 100/2023 од 13. новембра 2023.

²¹ „Службени гласник РС”, бр. 110/2023 од 8. децембра 2023.

уместо умањења нереализованих губитака за 70%, у складу с важећим решењем, они се могу умањити за 50% на датуме извештавања 31. март и 30. јун 2024. године, док би се 30. септембра и 31. децембра 2024. године износ нереализованих губитака могао умањити за 25%. Модалитет у којем ова мера наставља да се примењује одражава тренутна кретања на тржишту ХоВ у правцу стабилизације, а Народна банка Србије наставља пажљиво да прати целокупну ситуацију и околности на финансијским тржиштима, континуирано сагледавајући потребу за предузимањем додатних активности.

Посредна контрола пословања банака

Посредна контрола пословања банака подразумева контролу и анализу извештаја и друге документације коју банке достављају на основу закона и прописа Народне банке Србије, других података о пословању банака којима Народна банка Србије располаже и података из екстерних извора (укључујући и страна регулаторна тела с којима Народна банка Србије има потписане мултилатералне или билатералне споразуме о сарадњи, размени информација и координацији супервизорских активности).

Ради утврђивања главних ризика у пословању банака и сагледавања њиховог ризичног профила, израђене су годишње супервизорске процене које подразумевају анализу пословног модела банке, процену квалитета корпоративног управљања и система унутрашњих контрола, ризика који утичу на солвентност и ликвидност банке, као и процену адекватности капитала банке, при чему су супервизорске процене обухватиле и оцену ажурираних појединачних планова опоравка. Банкама су достављене процене минималног нивоа показатеља адекватности капитала банке, у вези с којима су им била упућена решења о одређивању показатеља адекватности капитала већег од прописаног, датим у складу са одредбама члана 23. *Закона о банкама*²² и тачком 5. *Одлуке о адекватности капитала банке*.²³

У току 2023. године, на дневној основи су се пратиле информације о кретању показатеља ликвидности, док су се на недељној основи пратиле промене међу највећим депонентима, односно промене потраживања и обавеза банкарског сектора према страним банкама и међународним финансијским институцијама и анализа гепа ликвидности за наредна три месеца. Такође, на месечној основи су се израђивале информације о кредитној активности и кретању *NPL*, профитабилности банкарског сектора, као и о извршеној „оптимизацији” показатеља покрића ликвидном активом од стране банака, док су се на тромесечном нивоу пратили солвентност банака и ризик концентрације као подврсте кредитног ризика.

У вези с привременим мерама усвојеним с циљем подршке грађанима и привреди у условима пандемије вируса корона, и током 2023. године су се на

²² „Службени гласник РС”, бр. 107/2005, 91/2010 и 14/2015.

²³ „Службени гласник РС”, бр. 103/2016, 103/2018, 88/2019, 67/2020, 98/2020, 137/2020 и 59/2021, 67/2022, 137/2022, 48/2023 и 110/2023.

месечној основи израђивале информације о клијентима који се налазе у статусу неизмирења обавеза из гарантних шема за банкарски сектор, као и информације у вези с применом олакшица у отплати обавеза дужника.

Током 2023. године праћена је реализација планова банака за смањење бруто *NPL*, као и анализа могућности даљег смањења тог показатеља на нивоу појединачних банака.

Поред тога, у 2023. години анализирано је 31 обавештење о увођењу нових производа, а анализирана су и обавештења о поверавању активности и о уступању потраживања.

У вези с контролним поступцима, у 2023. години спроведена је једна посредна контрола пословања банке која се односи на контролу тачности сачињавања обрасца о стању и структури књиговодствених рачуна банке, као и на тачности података о каматним стопама на кредите и депозите. Такође, ради превентивног деловања и спречавања преливања негативних ефеката на банкарски сектор и на реалну економију, појачано су праћене ликвидносна позиција и процес одобравања пласмана појединих банака.

Исто тако, одржавани су састанци са органима управљања банака, праћене су активности у вези с планираним интеграцијама (припајањима) банака и анализирани су поједини аспекти пословања банака.

На основу свих поменутих анализа и информација припремљен је предлог плана непосредних контрола за 2024. годину, као и план супервизорских активности за ту годину.

Непосредна контрола пословања банака

Непосредна контрола пословања банака представља контролу која се врши непосредно увидом у пословне књиге и другу документацију банке, а која се спроводи у складу с годишњим планом непосредних контрола. **У току 2023. извршено је 19 поступака непосредних контрола бонитета и законитости пословања банака, у складу са Законом о банкама,** и то девет циљаних контрола бонитета и законитости пословања банака и десет контрола поступања банака у складу с мерама које је изрекла Народна банка Србије. Преглед извршених непосредних контрола у 2023. години према предмету контроле дат је у следећој табели:

Табела IV.2.1.13. Преглед непосредних контрола извршених у 2023.

Врста непосредне контроле	Предмет непосредне контроле	Број непосредних контрола
Контрола бонитета и законитости пословања банке у складу са <i>Законом о банкама</i>	Управљање оперативним ризиком са фокусом на догађаје оперативног ризика у вези са злоупотребама платних картица и других платних инструмената и процес одобравања кредитних картица физичким лицима	1
	Управљање оперативним ризиком са фокусом на активности које је банка поверила трећем лицу	1
	Процес процене обезвређења билансне активе и вероватног губитка по ванбилансним ставкама и управљање каматним ризиком у банкарској књижи	1
	Управљање ризиком ликвидности извора финансирања	1
	Управљање каматним ризиком у банкарској књижи	1
	Краткорочна и дугорочна одрживост пословног модела са аспекта утицаја на адекватност капитала банке	1
	Процес одобравања кредита становништву	1
	Процес одобравања и праћења готовинских кредита и управљање проблематичним готовинским кредитима, као и управљање каматним ризиком у банкарској књижи	1
	Интерни рејтинг модели и процес процене обезвређења билансне активе и вероватног губитка по ванбилансним ставкама, као и управљање каматним ризиком у банкарској књижи	1
Контрола поступања банке у складу са мерама које је изрекла Народна банка Србије	У вези са контролама бонитета и законитости пословања банака у складу са <i>Законом о банкама</i>	10
Укупно непосредних контрола извршених у 2023. години		19

Извор: НБС.

Предузимање мера према банкама

У поступку контроле пословања банака у 2023. години Народна банка Србије је донела: једно решење о изрицању новчане казне банци у износу од 2.600.000 динара, што износи 0,07% њеног укупног прихода оствареног у 2021. години.

Такође, донето је 14 писмених опомена код десет банака, а код седам банака је обустављен поступак контроле.

Поступање по захтевима за давање сагласности

У поступцима по захтевима за давање дозволе за рад, различитих сагласности и одобрења, у складу са *Законом о банкама*, Народна банка Србије је у току 2023. донела:

- 14 решења о давању сагласности на основне акте банака (оснивачки акт и статут) и једно решење о обустављању поступка за давање сагласности на основне акте банака;
- 73 решења о давању претходне сагласности на именовање чланова управних и извршних одбора банака и једно решење о обустави поступка по захтеву за давање сагласности на именовање за члана управног одбора;
- једно решење о давању претходне сагласности за укључивање субординиране обавезе у обрачун допунског капитала;

- четири решења о давању претходне сагласности банци да укључи у обрачун свог основног акцијског капитала елемент тог капитала (обичне акције) ради повећања основног акцијског капитала;
- четири решења о давању сагласности банци да подређено друштво које је лице у финансијском сектору не укључи у свој консолидовани финансијски извештај са стањем на дан 31. децембра 2022. године;
- два решења о давању сагласности банци да подређена друштва, која нису банка, не укључи у годишњу ревизију финансијских извештаја банкарске групе са стањем на дан 31. децембра 2022. године;
- једно решење о давању сагласности банци за припајање друге банке;
- два решења о давању претходне сагласности за стицање власништва у банци;
- два решења о давању претходног одобрења за расподелу нераспоређене добити из претходних година исплатом дивиденди акционарима банке која укупно прелази 10% капитала банке;
- три решења о давању сагласности за стицање подређеног друштва;
- два решења о давању претходне сагласности да се добит из текуће године укључи у основни акцијски капитал;
- једно решење о давању претходне сагласности да се изложеностима према другој уговорној страни додели пондер ризика 0%;
- једно решење о давању претходне сагласности да банка коригује обрачун свог капиталног захтева за оперативни ризик.

Такође, обрађено је 195 обавештења о поверавању активности банке трећим лицима и 32 обавештења о намеравању уступању потраживања банке.

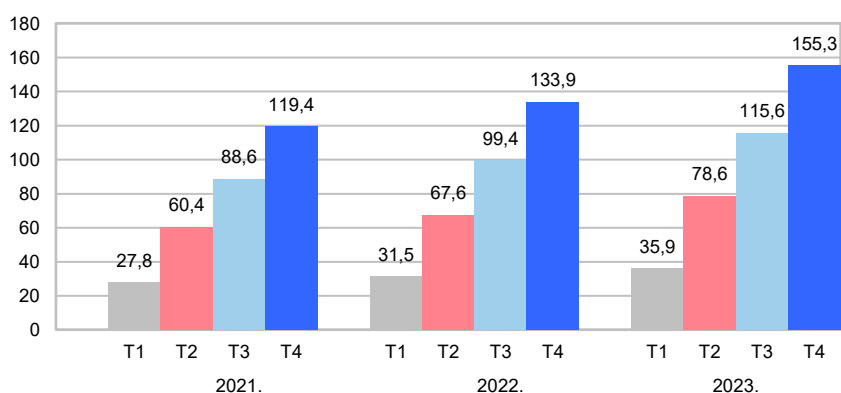
IV.2.2. Сектор осигурања

Учешће билансне суме сектора осигурања у укупној билансној суми финансијског сектора под надзором Народне банке Србије (банке, даваоци финансијског лизинга, друштва за (ре)осигурање и добровољни пензијски фондови)²⁴ износило је 5,7%, што је нешто више него у 2022. години, кад је износило 5,6%.

²⁴ Осим платних институција, институција електронског новца и пружаоца услуга повезаних с виртуелним валутама.

На крају 2023. године, у Републици Србији је пословало 20 друштава за (ре)осигурање, што је непромењено у односу на претходну годину. Пословима осигурања бавило се 16 друштава, а искључиво пословима реосигурања четири друштва. Од друштава која се баве пословима осигурања, искључиво животним осигурањима бавило се њих четири, док се искључиво неживотним осигурањима, односно и животним и неживотним осигурањима бавило по шест друштава. Посматрано према власничкој структури капитала, 15 друштава је било у већинском страном власништву.

Графикон IV.2.2.1. Кретање укупне премије кумулативно по тромесечјима (у млрд RSD)

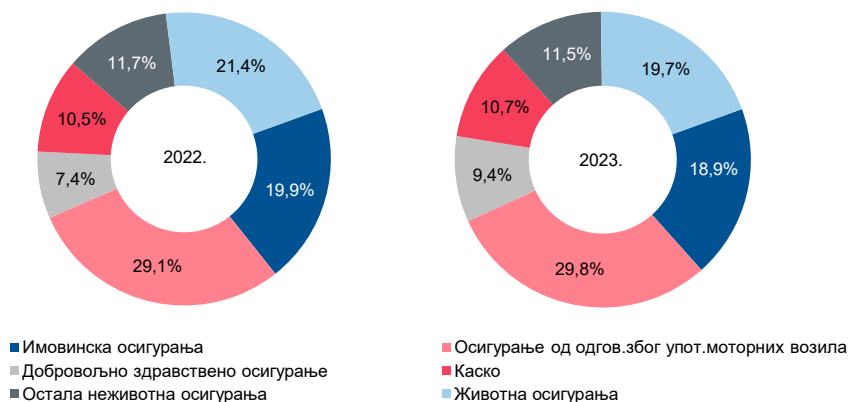
Извор: НБС.

У продајној мрежи, поред друштава за (ре)осигурање, учествовало је и 15 банака, девет давалаца финансијског лизинга и јавни поштански оператор, који су добили сагласност за обављање послова заступања у осигурању, 114 правних лица (друштава за посредовање у осигурању и друштава за заступање у осигурању), 77 заступника у осигурању (физичких лица – предузетника). Укупно 4.454 особе које поседују овлашћење за обављање послова посредовања, односно послова заступања у осигурању уписане су у регистар активних овлашћених посредника у осигурању односно заступника у осигурању који се води код Народне банке Србије.

Друштва за осигурање су у 2023. години остварила укупну премију у висини од 155,3 млрд динара (1,9% БДП-а), што је за 15,9% више него у 2022. години. У структури премије, учешће неживотних осигурања износило је 80,3%, а животних 19,7%. При томе, премија неживотних осигурања порасла је у односу на 2022. годину за 18,6%, а животних осигурања за 6,3%.

Посматрано према врсти осигурања, највеће учешће у укупној премији у 2023. години имало је, као и раније, осигурање од одговорности због употребе моторних возила (29,8%), а иза њега следе животна осигурања (19,7%), имовинска осигурања (18,9%) и осигурање моторних возила – каско (10,7%).

Графикон IV.2.2.2. Укупна премија према врстама осигурања

Извор: НБС.

Билансна сума друштава за (ре)осигурање на крају 2023. године износила је 375,5 млрд динара и била је за 11,6% већа него годину дана раније. Највећи део aktive друштава за (ре)осигурање на крају 2023. године односио се на дужничке ХоВ које се вреднују по фер вредности кроз остали резултат (37,7%), дужничке ХоВ с фиксним приносом (15,3%), готовину и краткорочне депозите (10,3%), потраживања (10,2%), техничке резерве које падају на терет саосигураваача, реосигураваача и ретроцесионара (8,9%) и некретнине, постројења и опрему (7,7%).

Највећи део пасиве друштава за (ре)осигурање чинили су техничке резерве (68,2%) и капитал (21,2%). При томе, капитал је у 2023. години порастао за 10,5% (на 79,5 млрд динара), а техничке резерве за 11,4% (на 256,0 млрд динара). Највеће учешће у техничким резервама имала је математичка резерва, која је у 2023. години благо порасла, за 1,8%.

Концентрација на тржишту, мерена *HHI*, у 2023. години смањена је у поређењу с претходном годином, али је остала умерена и износила је 1.194.²⁵

Показатељи пословања

Основни показатељ адекватности капитала,²⁶ као показатељ капиталног покрића изложености ризицима, код друштава која су се претежно бавила неживотним осигурањима у 2023. години износио је 208,6%, а код друштава која су се претежно бавила животним осигурањима 195,7%.

Комбиновани рацио у самопридржају,²⁷ као показатељ политике цена и њене адекватности, односно довољности премија за измирење обавеза по основу уговора о неживотном осигурању и адекватности преноса ризика у

²⁵ *HHI* је израчунат на бази билансних сума друштава за (ре)осигурање.

²⁶ Однос расположиве и захтеване маргине солвентности.

²⁷ Однос збира меродавних штета у самопридржају и трошкова спровођења осигурања у самопридржају према меродавној премији у самопридржају.

реосигурање и саосигурање, у 2023. години био је задовољавајући (93,4%) и непромењен у односу на 2022. годину.

Бенефит рацио,²⁸ као показатељ адекватности премије животних осигурања, у 2023. години износио је 83,4%, што представља смањење у односу на претходну годину, када је износио 85,7%.

Резултат пословања

Сектор осигурања је у 2023. години остварио позитиван нето резултат, који је пре опорезивања износио 10,8 млрд динара, а после опорезивања²⁹ 10,2 млрд динара. Укупни приходи друштава за (ре)осигурање износили су 252,5 млрд динара и у односу на 2022. годину били су већи за 16,1%. Највеће учешће у приходима имали су приходи од премија (69,1%) и други пословни (функционални) приходи (19,7%). Укупни расходи друштава за (ре)осигурање у 2023. износили су 241,7 млрд динара и били су за 15,7% већи него у 2022. години. Највеће учешће у расходима имале су накнаде штета и уговорених сума заједно с расходима извиђаја, процене, ликвидације и исплате штета (39,0%), остали пословни (функционални) расходи (36,3%) и трошкови спровођења осигурања (21,2%).

Резултати надзорних активности

Контролне активности код друштава за осигурање и других субјеката надзора током 2023. године обављене су посредним надзором, као и непосредним контролама код субјеката надзора, и то у сегменту *пруденцијалног надзора и тржишног понашања* (три контроле код друштава за осигурање, од чега једна контрола извршења мера надзора и једна контрола код другог субјекта надзора – даваоца финансијског лизинга).

1) Непосредне контроле – из делокруга *пруденцијалног надзора* обављен је низ активности, па су тако сачињени и друштвима уручени записници о непосредним контролама из седам контролних поступака, припремљени су закључци и налази из још три контролна поступка, док је један поступак у фази израде записника. Предмети наведених контрола били су: провера формирања и обрачуна математичке резерве и резервисаних штета, управљање трошковима спровођења осигурања, провера довољности премије, пословање у делу имовинских осигурања, корпоративног управљања, активности с повезаним лицима, док је један део контрола био свеобухватан с посебним акцентом на појединим значајним активностима утврђеним посредним пруденцијалним надзором. Поред наведених, спроведене су и друге пратеће

²⁸ Однос збира решених штета и промене техничких резерви у самопридржају према меродавној премији у самопридржају. Приликом тумачења потребно је уважити дугорочни карактер животних осигурања и значајан утицај промене техничких резерви на овај показатељ.

²⁹ Обухвата само пореске расходе које су друштва за (ре)осигурање исказала до момента достављања података Народној банци Србије.

активности у смислу изјашњења по примедбама друштава на налазе и закључке контрола из наведених седам поступака, налагање мера надзора из четири поступка, затим сачињени су предлози мера надзора у још четири поступка, обављене су активности у вези с праћењем и контролом спровођења мера надзора и сл.

У сегменту надзора *тржишног понашања*, у 2023. години спроводиле су се планиране активности у вези са сачињавањем записника о контроли и изјашњењем на примедбе, изрицањем новчаних казни и обуставом поступака код друштава за осигурање за која је утврђено да су мере надзора Народне банке Србије спроведене.

У 2023. години настављено је с проверама значајних сегмената пословања учесника на тржишту осигурања, пре свега начина на који друштва за осигурање, као и лица која обављају послове заступања у осигурању, информишу уговараче осигурања и обављају продају услуге осигурања, затим начина на који друштва за осигурање креирају производе осигурања и на који начин поступају по одштетним захтевима и приговорима. Аспекти тржишног понашања који су код појединих учесника на тржишту осигурања препознати као проблематични били су предмет непосредних контрола током којих су утврђене неправилности, за чије отклањање су наложене одговарајуће мере.

Тако је Народна банка Србије у протеклом периоду деловала супервизорским активностима, односно мерама надзора, које су имале за резултат обештећење великог броја корисника услуге осигурања. Свим путницима (са уредном документацијом) који нису реализовали своја плаћена туристичка путовања због инсолвентности туристичких агенција (организатора туристичких путовања) исплаћена је накнада по основу уговора о осигурању који покрива ту врсту ризика. При томе, Народна банка Србије је водила рачуна о стабилности и тржишта осигурања и пословања друштава за осигурање. С тим у вези, у 2023. години обрачунато је 4.960 штета, вредности 242 млн динара (више од 2 млн евра), чиме је, осим поверења грађана у услугу осигурања, пружен значајан подстицај поверењу и даљем развоју пружања туристичких услуга. Народна банка Србије је подржала и активности надлежних државних органа у вези са унапређењем прописа о наведеном питању.

Обезбеђено је и то да пензионери добију своје припадајуће накнаде по основу осигурања незгоде, а које су им биле ускраћене због пропуста друштва за осигурање да их адекватно информишу пре и за време уговора о осигурању, при чему је више од 1.000 пензионера обештећено тако што им је враћена премија осигурања или исплаћена накнада из уговора, укупне вредности 20 млн динара. Такође, контролом обављања поступања друштва за осигурање по одштетним захтевима осигурања кредита закључених преко банке и ефикасним мерама надзора, корисницима услуге осигурања надокнађене су претходно мање исплаћене накнаде из осигурања у износу од око 18 млн динара. Дакле, захваљујући активностима Народне банке Србије у поступцима контроле тржишног понашања у протеклом периоду, остварен је непосредни финансијски ефекат за кориснике услуге осигурања у укупном износу од око

280 млн динара. Такође, Народна банка Србије је контролним активностима допринела унапређењу поступања друштава за осигурање по одштетним захтевима, као и информисања осигураника и трећих оштећених лица у вези с тим.

Посебне надзорне активности су се односиле на послове заступања у осигурању које обављају лизинг компаније и банке, а које се на тржишту намећу као све значајнији канал продаје осигурања. Предузетим мерама надзора унапређена је заштита осигураника у погледу њихове информисаности, као и могућности избора канала дистрибуције услуге осигурања.

2) Посредни надзор – континуирано су се обављали послови посредног надзора и у делу *пруденцијалног надзора* и у делу *надзора тржишног понашања*.

Активности посредног *пруденцијалног надзора* подразумевале су континуирано праћење пословања друштава за (ре)осигурање и с *финансијско-економског* аспекта и са *актуарског* аспекта, као и разјашњење достављених података и информација, односно отклањању уочених неправилности. Посебно су спроведене активности посредног пруденцијалног надзора, и то: (1) праћење ризика путем супервизорских матрица ризика друштава за (ре)осигурање; (2) анализа тромесечних мишљења овлашћеног актуара, мишљења овлашћеног актуара о финансијским извештајима и годишњим извештајима о пословању друштава, мишљења овлашћеног актуара на извештаје о спровођењу политике саосигурања и реосигурања, анализа извештаја рада интерне ревизије друштава, пријем и анализа достављених интерних аката друштава за (ре)осигурање; (3) пријем и анализа достављених годишњих, тромесечних и месечних података друштава за осигурање и састављање одговарајућих извештаја; (4) сачињавање тромесечних извештаја о стању сектора осигурања. Посредним пруденцијалним надзором посебан акценат стављен је на спровођење законских одредаба које се тичу захтева солвентности, посебно у условима негативног утицаја геополитичких дешавања, раста каматних стопа и присутне инфлације, раста броја великих штета услед временских услова, пожара и др. Акценат је био и на провери образовања прописаних техничких резерви довољних за измирење свих будућих обавеза према корисницима осигурања, спровођењу политике саосигурања и реосигурања, адекватном инвестирању средстава осигурања и очувању њихове реалне вредности, ликвидности, процени билансних позиција и трошковима обављања делатности. Посредни пруденцијални надзор усмерен је на праћење препознатих ризика у пословању, све с циљем очувања финансијске стабилности и солвентности, унапређења система интерних контрола и корпоративног управљања друштава за (ре)осигурање.

У оквиру посредног надзора над *тржишним понашањем*, друштава за осигурање, редовно су праћени ризици тржишног понашања, на основу анализе квалитативних и квантитативних показатеља, при чему су препознати проблематични аспекти пословања појединих друштава за осигурање и других субјеката надзора. Ови аспекти пословања, односно активности друштава за

осигурање и других субјеката надзора које су препознате као потенцијално штетне за права и интересе корисника услуга осигурања обухваћене су контролним поступцима како би се благовремено проверило поступање и спровеле одговарајуће мере ради заштите права и интереса корисника услуга осигурања. Истовремено с поменутим активностима, спроведен је већи број тематских анализа, пружена су неопходна мишљења корисницима услуга осигурања, субјектима надзора, новинарима и другим заинтересованим странама, и то у погледу увођења нових производа осигурања, оглашавања и продаје осигурања, канала дистрибуције различитих врста осигурања, закључивања уговора о осигурању на даљину, садржини услова осигурања, права на накнаду из уговора о осигурању и остало.

Када је реч о другим субјектима надзора, у 2023. години спроведене су редовне анализе годишњих извештаја за 2022. годину о пословима заступања и пословима посредовања у осигурању, које је 212 других субјеката надзора (друштва за посредовање/заступање у осигурању, заступници – предузетници, банке, даваоци финансијског лизинга, јавни поштански оператер) доставило Народној банци Србије, на основу којих су предузете надзорне активности (писмена упозорења, посредна контрола).

У току 2023. године још једно друштво за осигурање на тржишту осигурања (до сада укупно три) испунило је прописане услове о спровођењу поступка провере идентитета странке коришћењем средстава електронске комуникације и без обавезног присуства лица чија се идентификација врши (видео-идентификација).

У оквиру активности *лиценцирања*, у 2023. години код друштава за (ре)осигурање издате су 23 претходне сагласности за обављање функције члана управе, 20 претходних сагласности за избор друштва за ревизију и једна претходна сагласност за стицање квалификованог учешћа. Издате су и 32 потврде да нису престале да важе дозволе за обављање послова осигурања, односно реосигурања. Код других субјеката надзора, током извештајног периода издато је пет дозвола за обављање послова посредовања у осигурању друштвима за посредовање у осигурању, две дозволе за обављање послова заступања у осигурању друштвима за заступање у осигурању и пет дозвола за обављање послова заступања у осигурању заступницима у осигурању, док је седам дозвола престало да важи – једна дозвола за обављање послова посредовања у осигурању и шест дозвола за обављање послова заступања у осигурању. Исто тако, код других субјеката надзора спроведен је један поступак за давање претходне сагласности за обављање послова заступања у осигурању као допунске делатности (док је једна сагласност престала да важи), пет поступака за давање претходне сагласности за стицање квалификованог учешћа, четири поступка за давање претходне сагласности за обављање функције члана управе и десет поступака за давање претходне сагласности за промену пословног имена, седишта, односно адресе седишта.

Стицање звања и усавршавање у делатности осигурања

Током 2023. године Народна банка Србије је у редовним испитним роковима, у мају и децембру, организовала стручне испите за стицање звања овлашћеног посредника и овлашћеног заступника у осигурању.

Организовала је и два редовна испитна рока за стицање звања овлашћеног актуара.

На основу коначних резултата о положеним испитима, лицима је издато 488 решења о стицању звања овлашћеног посредника и овлашћеног заступника у осигурању, а три лица су стекла звање овлашћеног актуара.

У 2023. години редовно су се спроводиле активности које се тичу надзора професионалног континуираног усавршавања овлашћених посредника и овлашћених заступника у осигурању, као и овлашћених актуара. Доказ о континуираном усавршавању овлашћених актуара за 2023. годину доставила су 64 овлашћена актуара, а обавезу професионалног континуираног усавршавања у 2023. години извршила су 3.383 овлашћена посредника и овлашћена заступника у осигурању.

Регулаторна активност и послови европских интеграција

Народна банка Србије континуирано прати прописе ЕУ из области осигурања и ради на усклађивању домаћих прописа с прописима ЕУ с циљем адекватне припреме Републике Србије за улазак у ЕУ, водећи рачуна о стабилности тржишта осигурања и о заштити права и интереса корисника услуге осигурања.

У складу с динамиком дефинисаном *Стратегијом за имплементацију Солвентности II у Републици Србији*, у току 2023. настављено је са израдом прелиминарне радне верзије нацрта прописа неопходних за успостављање новог регулаторног оквира за обављање послова осигурања и реосигурања. Настављене су и активности у вези с проценом спремности друштава за ре/осигурање да одговоре регулаторним захтевима прописаним у *Солвентности II* путем спровођења *Треће квантитативне студије утицаја у Републици Србији (QIS3)*, као и израдом прелиминарне радне верзије нацрта дела прописа којим се преноси *Директива о дистрибуцији осигурања у Републици Србији*.

Током 2023. године Народна банка Србије је донела и следећа подзаконска акта: *Одлуку о изменама Одлуке о садржају и форми образаца финансијских извештаја за друштва за осигурање*³⁰ и *Одлуку о изменама и допунама Одлуке о Контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за друштва за осигурање*,³¹ којима је извршено суштинско и терминолошко усклађивање оквира за финансијско извештавање с Међународним стандардима

³⁰ „Службени гласник РС”, бр. 115/2023.

³¹ „Службени гласник РС”, бр. 115/2023.

финансијског извештавања (МСФИ 9 – Финансијски инструменти, МСФИ 16 – Лизинг, МРС 38 – Нематеријална имовина, МСФИ 5 – Стална имовина која се држи за продају и престанак пословања и МРС 36 – Умањење вредности имовине) и унапређење финансијског извештавања друштава за осигурање с циљем припреме за примену захтева МСФИ 17 – Уговори о осигурању.

IV.2.3. Добровољни пензијски фондови

На крају 2023. године, на тржишту добровољних пензијских фондова пословала су четири друштва, која су управљала имовином седам добровољних пензијских фондова (без промене у односу на крај 2022). Имовина свих фондова води се на рачунима код две кастоди банке (у 2022. години само једна банка је обављала кастоди услуге за све фондове). Услуге посредовања приликом закључења уговора о чланству у добровољним пензијским фондовима пружало је пет банака посредника и једно друштво за осигурање посредник, а услуге информисања о чланству у тим фондовима 470 агената продаје, од укупно 1.085 лица којима је Народна банка Србије издала дозволу за обављање ових послова. Агенти су ангажовала друштва за управљање добровољним пензијским фондовима (у даљем тексту: друштва за управљање), банке посредници и друштво за осигурање посредник. За потребе обављања куповине и продаје ХоВ, друштва за управљање сарађивала су с десет брокерских кућа.

Тржиште је и даље високо концентрисано – *ННП* је на крају 2023. године износио 2.748 поена (2.723 поена на крају 2022). Учешће нето имовине највећег фонда у нето имовини сектора добровољних пензијских фондова износило је око 42%, а учешће четири највећа фонда око 91%.

У 2023. години повећана је билансна сума добровољних пензијских фондова. На крају 2023. године нето имовина фондова износила је 53,8 млрд динара, што представља раст од 11,5% у односу на децембар 2022. године. Укупне нето уплате доприноса износиле су 4,3 млрд динара, што је за око 16% више у односу на нето уплате остварене у 2022. години, док је члановима исплаћено 2,7 млрд динара (3,5 млрд динара у 2022). Значајан утицај на кретање вредности нето имовине имао је и остварени принос (добитак) од улагања средстава фондова, који је у 2023. години укупно износио 3,9 млрд динара. У 2023. години индивидуалне уплате чланова су за око 12% више него у 2022. години, што указује на повећано поверење грађана у ове финансијске институције.

Услуге добровољних пензијских фондова на крају 2023. године користило је 220.714 лица (2,4% више него у 2022), што чини око 9,6% укупног броја запослених у Републици Србији. На крају 2023. године био је склопљен 304.821 уговор о чланству у добровољним пензијским фондовима, што је за 3,5% више него у 2022. години.

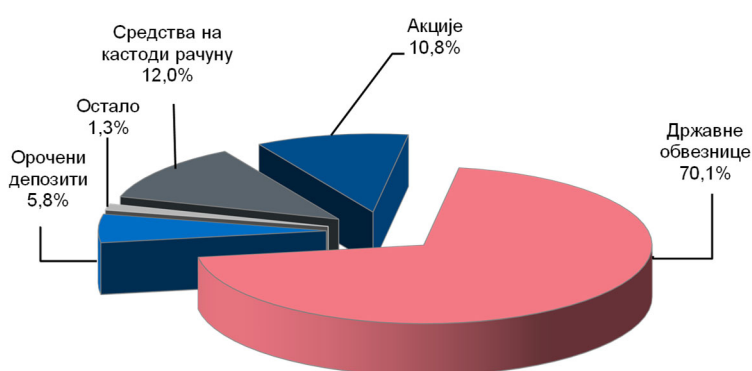
У зависности од своје инвестиционе политике, сваки фонд дефинише структуру својих улагања, па тако неки фондови улажу средства само у

евроинструменте, а други претежно у динарске инструменте. Сви фондови највише улажу у државне дужничке ХоВ.

Улагања добровољних пензијских фондова била су, као и у претходном периоду, одређена околностима на финансијском тржишту, па је тако на крају 2023. године највећи део имовине фондова био уложен у државне обвезнице 70,1%, средства на кастоди рачуну чинила су 12%, акције 10,8%, а орочени депозити 5,8%.

На крају 2023. године највећи део државних обвезница у имовини фондова био је рочности од пет до десет година. Конкретно, 9,4% државних ХоВ имало је рок доспећа до годину дана, 5,7% – од једне до две године, 36,5% – од две до пет година, 43,8% – од пет до десет година, а 4,6% имало је рок доспећа дужи од десет година. Просечна рочност средстава уложених у државне обвезнице, пондерисана њиховим уделом у укупним улагањима у те државне дужничке инструменте, износила је 5,5 година.

Графикон IV.2.3.1. Структура имовине добровољних пензијских фондова (на дан 31. 12. 2023)

Извор: НБС.

С обзиром на различиту структуру улагања фондова, разликују се и приноси које фондови остварују. Годишњи приноси које су фондови остварили у 2023. години кретали су се у распону од 2,19% до 10,45%. Принос фондова, мерен индексом *FONDex*, који приказује кретање вредности инвестиционих јединица свих добровољних пензијских фондова, износио је 8,1% на годишњем нивоу у 2023. години.

Посматрано према валутној структури, на крају 2023. године око 78% имовине фондова чинила је динарска имовина, а остатак од око 22% била је имовина у страној валути (еврима).

Регулаторна активност и послови европске интеграције

Запослени у Народној банци Србије континуирано прате едукативне садржаје, као и измене домаћих прописа и прописа ЕУ, а ради усклађивања и унапређивања прописа из области добровољних пензијских фондова, како би се очувала стабилност сектора добровољних пензијских фондова и заштитили интереси чланова фондова.

Током Т4 2023. године запослени су активно учествовали на дводневној експертској радионици *TAIEX* на тему: „Посредни надзор пословања приватних пензијских фондова”, која је организована у сарадњи са Европском комисијом и експертима из Генералне дирекције за осигурање и пензијске фондове Шпаније.

Радионица је била посвећена сагледавању пословне праксе партнерске институције ради унапређења активности посредног надзора, као и размени искустава у погледу захтева које поставља *Директива о делатностима и надзору институција за струковне пензије (IORPs)*. Посебан фокус је био на активностима надзора инвестирања средстава пензијских фондова.

У 2023. години није било измена и допуна подзаконских аката, нити су донета нова аката.

Континуирано вршење надзора

Народна банка Србије је током 2023. године континуирано вршила надзор над добровољним пензијским фондовима прикупљањем, праћењем и анализом достављених извештаја, обављала је непосредне контроле и спроводила поступке лиценцирања.

У Т1 је спровођен поступак циљане непосредне контроле пословања двају друштава за управљање добровољним пензијским фондом. Након завршених активности на терену, у оквиру једног поступка непосредне контроле израђен је први нацрт записника.

У Т2 је обустављен један поступак надзора непосредном контролом. Такође, спроводио се поступак циљане непосредне контроле пословања једног друштва за управљање добровољним пензијским фондом и добровољним пензијским фондовима којима управља. Сачињен је и друштву достављен записник о непосредној контроли, на који друштво у достављеном одговору није оспорило утврђено чињенично стање.

У Т3 спроводио се поступак циљане непосредне контроле пословања једног друштва за управљање добровољним пензијским фондом. Разматрана је садржина допуне одговора тог друштва на записник о извршеној непосредној контроли.

У Т4 је обустављен један поступак надзора непосредном контролом. Такође, отпочео је поступак циљане непосредне контроле пословања једног друштва за управљање и добровољног пензијског фонда којим управља.

Током 2023. године издата су два решења о давању сагласности на избор и једно решење о давању сагласности за реизбор за члана управе друштва за управљање, издато је седам решења о давању сагласности на проспект и скраћени проспект добровољних пензијских фондова, као и четири решења о давању сагласности на текст огласа.

Народна банка Србије је у два редовна испитна рока, у мају и децембру, организовала стручни испит за издавање дозвола за обављање услуга пружања информација о чланству у добровољном пензијском фонду и о пословању тог фонда, као и поделе проспеката, и на основу поднетих захтева издала је 65 дозвола лицима која су положила испит.

IV.2.4. Финансијски лизинг

Учесници на тржишту

На крају 2023. године дозволу Народне банке Србије за обављање послова финансијског лизинга имало је 15 давалаца финансијског лизинга, са 386 запослених.

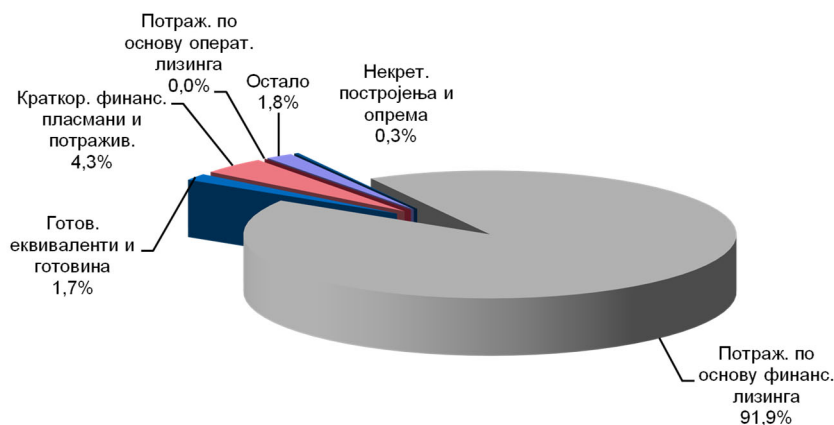
Највећи број давалаца финансијског лизинга (њих 11) у власништву је банака, чланица банкарских група или других финансијских институција. Седам давалаца финансијског лизинга налази се у потпуном или већинском власништву страних правних лица, док је осам давалаца финансијског лизинга у већинском власништву домаћих лица, од чега седам у власништву домаћих банака са страним капиталом.

Биланс стања

Укупна билансна актива свих давалаца финансијског лизинга на крају 2023. године износила је 163,8 млрд динара, што је за 13% више него на крају 2022. године. У структури укупне билансне активе давалаца финансијског лизинга, највећи део односио се на потраживања по основу финансијског лизинга (91,9%). Учешће краткорочних финансијских средстава и потраживања износило је 4,3%, а учешће позиције готовине и готовинских еквивалената у укупној билансној активи 1,7%.

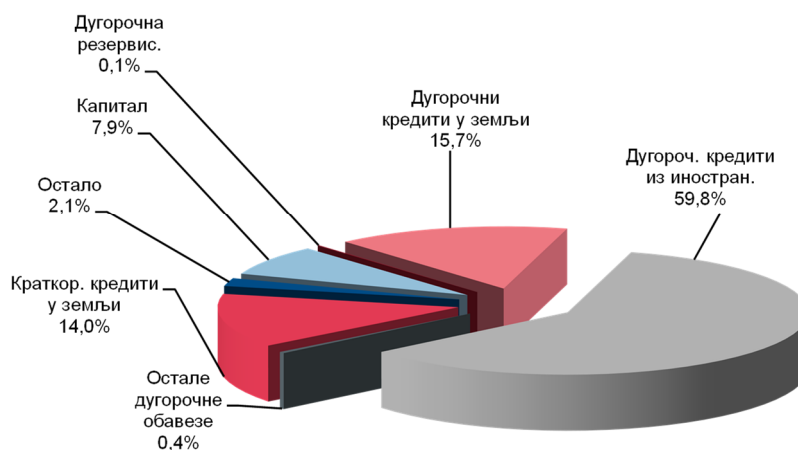
Даваоци финансијског лизинга највећи део својих активности финансирају путем дугорочног задуживања у иностранству, тако да се на крају 2023. године највећи део укупне билансне пасиве (59,8%) односио на дугорочне кредите из иностранства, при чему су дугорочни кредити у земљи чинили 15,7% билансне пасиве, а краткорочни кредити 14,0%.

Графикон IV.2.4.1. Структура aktive давалаца финансијског лизинга
(на дан 31. 12. 2023)

Извор: НБС.

Графикон IV.2.4.2. Структура пасиве давалаца финансијског лизинга
(на дан 31. 12. 2023)

Извор: НБС.

Тржишно учешће

Тржиште финансијског лизинга спада у категорију тржишта са умереном концентрацијом, на шта указује показатељ *HHI*, који је током 2023. године износио 1.367,7 поена. Учешће највећег даваоца финансијског лизинга у укупној билансној активи износи 20,1%, незнатно мање него на крају 2022. године (20,3%).

Структура пласмана

Највећи део пласмана по основу **финансијског лизинга** на крају 2023. године одобрен је привредним друштвима која не припадају финансијском сектору (84,6%), док су предузетници у укупним пласманима учествовали са 6,4%, јавна предузећа са 3,2%, пољопривредници са 2,8% и физичка лица са

2,7%. Пласмани одобрени по основу **оперативног лизинга** привредним друштвима која не припадају финансијском сектору на крају 2023. године чинили су 89,1%, предузетници – 7,1%, физичка лица – 2,2% и аутономна покрајина и јединице локалне самоуправе – 1,6%.

На крају 2023. године, структуру потраживања према предмету **финансијског лизинга** чинило је финансирање путничких возила са 43,2%, док је финансирање теретних возила, минибуса и аутобуса износило 34,8%. Финансирање грађевинских машина и опреме учествовало је са 7,6% у укупним потраживањима по основу финансијског лизинга, а пољопривредне машине са 5,3%. Најмање учешће према предметима финансирања заузимају: машине и опрема за пружање услуга (2,8%), производне машине и опрема (2,6%), остале покретне ствари (1,4%), комерцијалне непокретне ствари (1,2%), шинска возила, пловни објекти и ваздухоплови (0,7%) и остале непокретне ствари (0,4%). Структуру потраживања према предмету **оперативног лизинга** чинила су путничка возила са 93,8% учешћа и теретна возила, минибуси и аутобуси са 5,6% учешћа.

У секторској структури пласмана по основу **финансијског лизинга** учешће су имале: остале делатности (27,2%), сектор саобраћаја и складиштења, информисања и комуникација (25,9%), сектор трговине (14,4%), сектори рударства, прерађивачке индустрије, снабдевања и управљања водама са сектором снабдевања електричном енергијом и гасом (12,7%), сектор грађевинарства (12,4%), сектор пољопривреде, шумарства и рибарства (5,4%), сектор услуга смештаја и исхране (1,2%), сектор здравствене и социјалне заштите (0,5%) и финансијски сектор (0,3%). У секторској структури пласмана по основу **оперативног лизинга** учешће су имале: остале делатности (30,4%), сектор трговине (29,4%), сектори рударства, прерађивачке индустрије, снабдевања и управљања водама са сектором снабдевања електричном енергијом и гасом (19,8%), сектор саобраћаја и складиштења, информисања и комуникација (10,0%), сектор грађевинарства (7,6%) и здравствена и социјална заштита (0,1%).

Биланс успеха

Укупан резултат пре опорезивања на нивоу тржишта финансијског лизинга у 2023. години износио је 2 млрд динара (што је за 37,9% више него у 2022. години, када је износио 1,4 млрд динара). У односу на 2022. годину, укупни приходи и добици повећали су се за 85,5%, а укупни расходи и губици за 102,8%.

Најзначајнија категорија прихода давалаца финансијског лизинга били су приходи од камата по основу финансијског лизинга, са учешћем од 76,9% у укупним приходима. У укупним приходима, приходи по основу посла финансијског лизинга учествовали су са 12,5%, а приходи по основу посла оперативног лизинга са 1,8%. Нето приходи од осталих камата учествовали су са 2,0% у укупним приходима.

У структури расхода, највеће учешће имали су расходи камата по основу лизинга (финансијског) са учешћем од 54,2% у укупним расходима, трошкови зарада, накнада зарада и остали лични расходи са учешћем од 17,7%, остали трошкови пословања са учешћем од 13,8%, трошкови по основу посла финансијског лизинга са учешћем од 5,6%, као и трошкови по основу посла оперативног лизинга са учешћем од 1,1%.

Посредни надзор над пословањем давалаца финансијског лизинга

На основу података из тромесечних извештаја достављених у току 2023. године, извршен је посредни надзор над пословањем свих давалаца финансијског лизинга. Од укупно 15 давалаца финансијског лизинга, код 14 давалаца финансијског лизинга нису утврђена поступања која имају обележја неправилности и незаконитости, док су код једног даваоца финансијског лизинга у предметним извештајима евидентиране значајне промене одређених позиција, те је стога код датог даваоца лизинга, поред посредног, извршен и непосредни надзор, у вези с чим је у току израда записника.

Непосредни надзор над пословањем давалаца финансијског лизинга

У складу са измењеним *Планом непосредних контрола над субјектима надзора* из делокруга Сектора за контролу пословања банака за 2023. годину, извршен је непосредни свеобухватни надзор над законитошћу и правилношћу пословања код једног даваоца финансијског лизинга, који није био предвиђен годишњим планом супервизорских активности за 2023. годину, и код наведеног даваоца лизинга у току је израда записника.

У 2023. извршен је надзор поступања у складу с решењем о упућивању писмене опомене код два даваоца лизинга и у току је израда службене белешке о надзору поступања у складу с решењем о упућивању писмене опомене.

Такође, настављен је надзор над обављањем послова једног даваоца финансијског лизинга, који је започет крајем 2022. године, и у току је израда службене белешке о примедбама на записник.

Послови у вези са издавањем дозвола и давањем сагласности

Народна банка Србије је у 2023. донела:

- једно решење којим је издата дозвола за обављање послова финансијског лизинга даваоцу финансијског лизинга и којим су дате и сагласности на именовање првих чланова Управног и Извршног одбора тог даваоца финансијског лизинга;
- једно решење којим је, ради окончања поступка добровољне ликвидације, дата сагласност Скупштини даваоца лизинга да усвоји

документацију прописану чланом 29. став 7. Закона о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање;

- 15 решења којима је дата сагласност на именовање чланова Управног и Извршног одбора давалаца финансијског лизинга;
- два решења којима се даје сагласност за стицање власништва над уделима даваоца финансијског лизинга које власнику тих удела омогућава 10% и више управљачких права.

IV.2.5. Супервизија информационих система финансијских институција

Народна банка Србије континуирано прати начин на који финансијске институције (банке, друштва за осигурање/реосигурање, даваоци финансијског лизинга, друштва за управљање добровољним пензијским фондовима, платне институције, институције електронског новца и јавни поштански оператор у делу њиховог пословања који се односи на пружање платних услуга и/или издавање електронског новца) управљају ризиком информационо-комуникационог система насталим коришћењем тих технологија и процењује ризик информационо-комуникационог система у финансијским институцијама, а све ради постизања већег нивоа безбедности и стабилности рада тих институција. Народна банка Србије процењује и адекватност информационо-комуникационог система пружалаца услуга повезаних с виртуелним валутама.

Током 2023. године Народна банка Србије је, у складу са својим надлежностима, спровела контроле које су се односиле на управљање информационим системом и континуитетом пословања у финансијским институцијама, а све према плану контрола за 2023. годину. С тим у вези, покренут је поступак непосредне контроле код једне банке. Покренута је и једна ванредна непосредна контрола код друге банке, и то у делу активности које је банка поверила трећем лицу. Такође, Народна банка Србије је наставила са активностима које се односе на поступке контрола, који су у току, и праћење мера које су у тим поступцима изречене финансијским институцијама, а све ради отклањања утврђених неправилности у управљању информационим системом.

Народна банка Србије је у току 2023. активно пратила активности код осам институција у вези с поступцима миграције на нови систем главних пословних апликација, као и поступке миграције података услед статусне промене (аквизиције) финансијске институције односно услед планираног спровођења стратегије развоја информационо-комуникационог система. Током 2023. године, уз надзор Народне банке Србије, три банке су успешно спровеле поступке миграције услед статусних промена, једна банка и давалац финансијског лизинга заменили су главну пословну апликацију, а једна платна институција је променила локацију дата центра. Народна банка Србије је одржавањем састанака активно пратила наведене поступке редовним, а ради

превентивног деловања, као и заштите интереса клијената и адекватног пружања услуга.

Народна банка Србије је у новембру 2023. године донела *Одлуку о условима и начину поверавања активности у вези са информационим системом финансијске институције трећим лицима*.³² У вези са овим прописом Народна банка Србије је одржала више презентација ради јавне расправе представљања новог прописа.

Такође, наставила је са спровођењем успешне едукације из области супервизије информационих система у сарадњи са Удружењем банака и с тим у вези учествовала је на већем броју семинара одржаних током 2023. године. Учествовала је и на редовним састанцима Светске банке у вези са спровођењем пројекта модернизације платних система Западног Балкана – *Western Balkans Payment Modernization Project*.

Народна банка Србије је анализирала и достављену документацију у оквиру обавештења о поверавању активности у вези са информационим системом трећим лицима и обавештењима о новим примењеним технологијама и процени ризика у области пружања електронских услуга. Обрађено је укупно 456 достављених предмета, а највећи број је посвећен новим иновативним решењима за електронске услуге које обухватају нове канале комуникација с корисницима тих услуга.

IV.2.6. Заштита корисника финансијских услуга

Народна банка Србије је током 2023. године наставила активно да помаже корисницима финансијских услуга у остваривању заштите њихових права спровођењем поступака индивидуалне заштите – поступањем по притужбама корисника, спровођењем поступака посредовања у решавању спорних односа, као и едукацијом и информисањем корисника финансијских услуга. Народна банка Србије је спроводила и поступке контроле банака у области заштите корисника финансијских услуга.

У поступцима по притужбама корисника финансијских услуга на рад банака, давалаца финансијског лизинга, пружалаца платних услуга и издавалаца електронског новца, Народна банка Србије је овлашћена да даваоцу финансијских услуга наложи отклањање неправилности и изрекне новчану казну. Ипак, најзначајнији резултати у заштити корисника остварују се управо спровођењем поступака контроле, у којима Народна банка Србије, када утврди одређену системску неправилност, налаже отклањање те неправилности у односу на све кориснике који су њоме обухваћени.

У посматраном периоду, на основу спроведених поступака контроле банака за кориснике је остварен директан финансијски ефекат у износу од преко 2,57 млрд динара. Поред тога, на основу активности Народне банке Србије које су предузете претходних година, велики број корисника кредита

³² „Службени гласник РС”, бр. 100/2023.

који их превремено отплаћује остварио је одређено умањење преосталог износа дуга, што, према подацима и проценама, износи око 5 млн евра годишње, с тим да је тај износ могао бити и већи због раста износа превремене отплате кредита. У поступцима по притужбама корисника и поступцима посредовања остварен је директан финансијских ефекат за кориснике у износу од око 44,9 млн динара. Такође, напомињемо да се непосредан финансијски ефекат није могао израчунати у свим случајевима, као и да је посредни (финансијски) ефекат и већи, али га је немогуће квантификовати, а односи се на спречавање понављања уочених појединачних неправилности и отклањање системских неправилности.

Народна банка Србије је у марту 2023. године примљена у пуноправно чланство Међународне организације за заштиту корисника финансијских услуга (*International Financial Consumer Protection Organisation, FinCoNet*), која је основана с циљем промовисања снажне и ефикасне заштите корисника финансијских услуга међу органима надзора, успостављања међународне сарадње у области унапређења заштите корисника финансијских услуга, те спровођења различитих истраживања и размене искустава између чланица.

Контрола банака у области заштите корисника финансијских услуга

У посматраном периоду Народна банка Србије је обављала поступке контроле законитости пословања банака, у складу са *Законом о банкама*, а у делу који се односи на прописе којима се уређује област заштите корисника финансијских услуга (пружање финансијских услуга, пружање платних услуга итд.), као и контролу поступања банака у складу с мерама које је изрекла Народна банка Србије.

Народна банка Србије спроводи поступке посредне и непосредне контроле у области заштите корисника финансијских услуга, при чему обе врсте контрола имају одређене предности у конкретним случајевима. Посредне контроле у области заштите корисника омогућавају брзо реаговање када се уочи одређен проблем у поступању, почев од утврђивања проблема, самог поступка контроле, до изрицања мера ради отклањања неправилности према свим корисницима код којих је та неправилност учињена. С друге стране, непосредна контрола банака обавља се на основу плана непосредних контрола у просторијама банака и омогућава свеобухватан поступак. Значај поступака контроле огледа се у томе што се њиховим спровођењем обезбеђује да банке отклањају утврђене системске неправилности које се односе на велики број корисника, па чак и оних које корисници нису уочили.

У посматраном периоду спроведено је 15 поступака контроле банака, што укључује поступке непосредне контроле, поступке посредне контроле, као и поступке контроле поступања банке у складу с налозима, односно мерама које је изрекла Народна банка Србије. У контролним поступцима у области заштите корисника – Народна банка Србије је упутила три писмене опомене банкама, донела једно решење којим је банци изречена новчана казна у износу од

3.673.000 динара и упутила два записника о утврђеним неправилностима, након којих су банке отклониле неправилности.

Поступање по притужбама

У поступцима по притужбама корисника Народна банка Србије доноси решења којима се налаже отклањање неправилности и/или изриче новчана казна у случају када се утврди да банка или други давалац финансијских услуга није поступао у складу с појединим одредбама закона којима се уређује област заштите корисника финансијских услуга. Пре доношења решења, Народна банка Србије сачињава налазе о утврђеним неправилностима, на основу којих банке или други даваоци финансијских услуга у току поступка по притужби најчешће одмах отклоне неправилност. Такође, ако су у поступку по притужби утврђене неправилности мањег значаја, Народна банка Србије упућује даваоцу услуга обавештење којим му се налаже да отклони те неправилности. У посматраном периоду, у поступању по притужбама корисника финансијских услуга сачињено је шест налаза који су упућени даваоцима финансијских услуга (четири налаза упућена банкама, као и по један налаз упућен даваоцу финансијских услуга и платној институцији) и пет обавештења банкама, који су упућени ради отклањања неправилности.

У 2023. години решене су 2.022 притужбе корисника, од чега се 61,2% односило на поступање банака, 38,2% на поступање друштава за осигурање, 0,2% на поступање платних институција, а по 0,1% на поступање друштава за управљање добровољним пензијским фондовима, даваоце финансијског лизинга и институције електронског новца.

Табела IV.2.6.1. Број притужби/приговора по даваоцима финансијских услуга у 2023.

Даваоци финансијских услуга	Укупно	У %
Банке	1.237	61,2
Друштва за осигурање	773	38,2
Друштва за управљање ДПФ	2	0,1
Даваоци финансијског лизинга	3	0,1
Платне институције	5	0,2
Институције електронског новца	2	0,1
Укупно	2.022	100,0

Извор: НБС.

У 2023. години решено је 1.237 притужби на поступање банака, од чега се највећи број односио на платне услуге 70,5% (платне рачуне 43% и платне картице 27,5%).

Решене су и 773 притужбе корисника на поступање друштава за осигурање, а највећи број тих притужби односио се на аутоодговорност (37,1%) и осигурање од последица несрећног случаја (14,2%).

Поступци посредовања

У 2023. години поднето је 148 предлога за посредовање, а стране у поступку посредовања прихватиле су 41 предлог. У том периоду поступано је по 48 поступака посредовања, од чега се на друштва за осигурање односило 60,4%, а на банке 35,4%.

Табела IV.2.6.2. Број посредовања у 2023.

Даваоци финансијских услуга	У току	Споразуми	Окончано мирним путем	Обуставе	Одустанци	Укупно	У %
Банке	0	6	4	4	3	17	35,4
Друштва за осигурање	4	9	3	8	5	29	60,4
Друштва за управљање ДПФ	0	1	0	0	0	1	2,1
Даваоци финансијског лизинга	0	0	0	1	0	1	2,1
Укупно	4	16	7	13	8	48	100,0

Извор: НБС.

Од укупно 44 окончана поступка посредовања, у 16 поступака спроведених пред Народном банком Србије постигнут је споразум између финансијске институције и корисника, док су у седам поступака стране постигле споразум о мирном решењу спорног односа након окончаног поступка посредовања пред Народном банком Србије.

Регулаторна активност

Народна банка Србија је наставила с континуираним унапређењем регулаторног оквира за обезбеђивање што ефикасније заштите корисника финансијских услуга, те је у 2023. измењена одлука којом се уређује поступак по приговору и притужби корисника финансијских услуга, при чему су најзначајније измене те одлуке извршене имајући у виду интерес корисника да се утврђене неправилности отклоне у што краћем могућем року.

Информисање корисника и финансијска едукација

Током 2023. године Народна банка Србије је информисала кориснике одговарањем на захтеве медија, одговарањем на питања корисника, као и одговарањем на позиве упућене Инфо-центру, док су регионалне канцеларије за финансијску едукацију у филијалама информисале кориснике одговарајући на позиве упућене тим канцеларијама, а одржавале су и едукативне трибине.

У вези с финансијским услугама и заштитом права корисника, одговорено је на око 50 медијских захтева, и то на питања штампаних односно електронских медија, учешћем у ТВ програмима и давањем фоно-изјава.

Поред тога, Народној банци Србије обратио се 1.041 корисник, којем је одговорено на једно или више питања о финансијским услугама и правима корисника, а највећи број питања односио се на рад банака (85%).

Преко Инфо-центра Народне банке Србије одговорено је на 16.279 позива корисника, док се регионалним канцеларијама за финансијску едукацију у филијалама Народне банке Србије обратило 1.829 корисника.

У посматраном периоду одржано је 55 едукативних трибина, којима је присуствовало око 1.800 учесника, а подељено је око 20.000 комада едукативних летака.

IV.2.7. Активности у области спречавања прања новца и финансирања тероризма

У области спречавања прања новца и финансирања тероризма Народна банка Србије има двоструку улогу – регулатора и супервизора.

Регулаторна улога

Функција Народне банке Србије као регулатора у овој области огледа се у изради и учешћу у изради појединих секторских закона и подзаконских аката који, између осталог, имају за циљ смањивање могућности прања новца и финансирања тероризма кроз финансијске институције и друге субјекте чије пословање контролише Народна банка Србије, у складу са *Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма*.³³

Ради препознавања нових околности које могу указивати на основ сумње да је у питању прање новца и/или финансирање тероризма, насталих као последица нових трендова на тржишту платних услуга и дигиталне имовине, закључака спроведених процена ризика на националном нивоу и добре праксе, Народна банка Србије је израдила нове листе показатеља за препознавање основа сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма код платних институција, институција електронског новца и пружалаца услуга повезаних с виртуелним валутама.

Улога супервизора

Осим у поступку издавања одговарајућих дозвола и сагласности, улога Народне банке Србије као супервизора огледа се и у поступку вршења надзора провером да ли је пословање субјеката надзора усклађено с прописима. Супервизија се посебно односи на оцену усклађености пословања субјеката надзора с прописима у области спречавања прања новца и финансирања тероризма. Ако се утврде недостаци односно неправилности у примени прописа односно предузимању радњи и мера у области спречавања прања новца и финансирања тероризма, Народна банка Србије предузима корективне мере, односно санкције, у складу с прописима.

³³ „Службени гласник РС”, бр. 113/2017, 91/2019, 153/2020 и 92/2023.

Посредна контрола

Ради даљег јачања стабилности финансијског сектора и унапређења функције супервизије у складу с развојем и растом активности субјеката надзора, као и усклађивања с прописима ЕУ, међународним стандардима из ове области и принципима најбоље праксе, **Народна банка Србије континуирано ради на унапређењу процеса супервизорске процене ризика од прања новца и финансирања тероризма.**

Извори података који се користе за процену ризика од прања новца и финансирања тероризма код обвезника над којима Народна банка Србије врши надзор јесу унутрашња акта у вези са управљањем ризиком од прања новца и финансирања тероризма, налази спроведених непосредних контрола и других супервизорских процена, подаци и информације које се добијају од Управе за спречавање прања новца, подаци из упитника који је сачињен ради прикупљања квантитативних и квалитативних података и информација, информације које се добијају од надлежних тужилаштава и судова, резултати извршене националне процене ризика од прања новца и финансирања тероризма у Републици Србији, као и остали подаци и информације којима супервизор располаже.

Континуирано су унапређивани обрасци упитника о активностима у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма путем којих се прикупљају релевантни подаци од банака, давалаца финансијског лизинга, друштава за осигурање која обављају послове животних осигурања, друштава за посредовање у осигурању која посредују при закључивању уговора о животним осигурањима, друштава за управљање добровољним пензијским фондовима, овлашћених мењача, платних институција, институција електронског новца, јавног поштанског оператора и пружалаца услуга повезаних с виртуелним валутама како би се одговорило на све трендове и благовремено обезбедила ажурност супервизорских информација.

Кључни резултат супервизорске процене ризика од прања новца и финансирања тероризма јесте формирање супервизорског мишљења о изложености финансијских институција овом ризику, о квалитету управљања тим ризиком, односно његовог одржавања на прихватљиво ниском нивоу. У исте сврхе унапређене су и интерне методологије за оцену тог ризика.

Поред контрола предвиђених планом непосредних контрола за 2023. годину, континуирано су се спроводиле и посредне контроле управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма код обвезника над којима Народна банка Србије врши надзор. **У 2023. години укупно је извршено 1.348 посредних контрола субјеката које Народна банка Србије надзире у области спречавања прања новца и финансирања тероризма.** Поред тога, у 2023. години овлашћеним мењачима и јавном поштанском оператору упућен је позив да доставе Годишњи извештај о извршеној унутрашњој контроли за 2022. годину, на основу којег је извршена анализа 748 пристиглих извештаја.

Непосредна контрола

У току 2023. године извршено је 255 непосредних контрола субјеката које Народна банка Србије надзире у области спречавања прања новца и финансирања тероризма. Народна банка Србије је у вези с тим предузела следеће мере – упућивала је писмене опомене, доносила је решења о изрицању новчаних казни, подносила је пријаве за привредне преступе, подносила је захтеве за покретање прекршајног поступка и обустављала је контролне поступке у случајевима када су обвезници извршили изречене мере надзора.

На основу израђених супервизорских процена о изложености ризику прања новца и финансирања тероризма, Народна банка Србије је израдила планове непосредних надзора над пословањем субјеката у својој надлежности у области спречавања прања новца и финансирања тероризма за 2024. годину.

Народна банка Србије као члан Координационог тела за спречавање прања новца и финансирања тероризма

Народна банка Србије је активно учествовала у раду Координационог тела за спречавање прања новца и финансирања тероризма, као и Националног координационог тела за борбу против ширења оружја за масовно уништење, које је Влада Републике Србије образовала ради побољшања координације и ефикасности сарадње свих актера у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма и систему за спречавање ширења оружја за масовно уништење у Републици Србији. Народна банка Србије је наставила да активно учествује у реализацији и праћењу спровођења активности утврђених *Акционим планом за спровођење Стратегије за борбу против прања новца и финансирања тероризма за период 2022–2024.*

Сарадња с међународним организацијама (Комитет експерата за евалуацију мера за борбу против прања новца и финансирања тероризма – Манивал)

Народна банка Србије активно учествује у раду Комитета експерата Савета Европе за процену мера за спречавање прања новца и финансирања тероризма – Манивал, који окупља експерте за процену усклађености прописа држава чланица са свим релевантним међународним стандардима за борбу против прања новца и финансирања тероризма у области правне праксе, финансијског система и унутрашњих послова, узајамном евалуацијом равноправних чланова. Циљ овог комитета је да све државе чланице, у које спада и Република Србија, имају делотворне системе за борбу против прања новца и финансирања тероризма и да буду усклађене с релевантним стандардима у тој области, пре свега с препорукама Радне групе за финансијску акцију – *FATF*, као и са одређеним међународним конвенцијама. Извештаји Манивала садрже препоруке за унапређење делотворности система мера и радњи за борбу против прања новца и финансирања тероризма у појединачним државама, као и

капацитета за сарадњу на међународном нивоу. Представник Народне банке Србије у саставу делегације Републике Србије, коју чине представници Управе за спречавање прања новца, Народне банке Србије и Министарства унутрашњих послова, учествовао је на две (65. и 66) пленарне седнице Манивала, као и, у својству посматрача, на три пленарне седнице *FATF*-а. О напретку и предузетим активностима у Републици Србији у области спречавања прања новца и финансирања тероризма редовно и ванредно су извештавани Европска комисија, ММФ, Манивал и *FATF*.

Да би испунила препоруке Манивала за унапређење система за спречавање прања новца и финансирања тероризма у Републици Србији, за потребе сачињавања петог извештаја о праћењу Манивала, Народна банка Србије је у сарадњи с другим надлежним органима известила то тело о учињеном напретку у Републици Србији у вези с препоруком *FATF*-а бр. 15 о новим технологијама и виртуелној (дигиталној) имовини. На 66. пленарној седници Манивала, у децембру 2023. године, Манивал је усвојио Пети извештај о појачаном праћењу Републике Србије, којим је Републици Србији подигнута оцена усклађености с поменутом препоруком – *с делимично усклађена* на оцену у *великој мери усклађена*, чиме је потврђено да је Република Србија у потпуности усклађена или у великој мери усклађена са свих 40 препорука *FATF*-а. Овај успех је постигло још само десет јурисдикција у свету. Народна банка Србије је имала значајну улогу у усклађивању с поменути препорукама у области надзора, као и водећу улогу у усклађивању са стандардима у области дигиталне имовине.

У току 2023. године реализовано је више експертских посета представника Савета Европе у оквиру пројекта техничке подршке под називом „Спречавање прања новца и финансирања тероризма у Србији”, током којих су дате препоруке за даљи развој надзорних активности у области спречавања прања новца и финансирања тероризма. Једна од значајних тема ових посета било је вршење надзора над пружаоцима услуга повезаних с дигиталном имовином. Поред тога, представљене су активности које је потребно предузети ради припреме надлежних органа за шести круг узајамне процене система спречавања прања новца и финансирања тероризма у Републици Србији од стране Манивала. Сходно препорукама експерата, одмах се приступило унапређењу постојећих унутрашњих аката и надзорне праксе како би се испратили савремени трендови у области спречавања прања новца и финансирања тероризма.

IV.3. Функција реструктурирања банака

Народна банка Србије, као тело надлежно за реструктурирање банака, одговорна је за планирање, покретање и спровођење поступка реструктурирања банака и банкарских група које су у њеној надлежности.

Реструктурирање банке спроводи се ради остваривања следећих циљева:

- остваривања континуитета у обављању критичних функција банке,
- избегавања знатног негативног утицаја на стабилност финансијског система,
- заштите буџетских и других јавних средстава,
- заштите депонената и инвеститора и
- заштите новчаних средстава и друге имовине клијената.

Другим речима, сврха реструктурирања банке јесте да се употреба буџетских и других јавних средстава сведе на најмању могућу меру, уз истовремено избегавање негативног утицаја престанка пословања банке на финансијску стабилност, привреду и становништво.

Регулаторне активности

Као саставни део континуираног праћења и унапређења праксе и регулаторног оквира, у 2023. години³⁴ донета су следећа подзаконска акта:

- *Одлука о измени и допуни Одлуке о информацијама и подацима који се достављају Народној банци Србије за потребе израде и ажурирања плана реструктурирања банке и банкарске групе*, којом су уведена два додатна извештајна периода (31. март и 30. септембар), а рокови за достављање извештаја скраћени ради благовременог утврђивања потенцијалних препрека за реструктурирање банке и последично одговарајуће процене могућности њеног реструктурирања;
- *Одлука о измени и допуни Одлуке о минималном захтеву за капиталом и подобним обавезама банке*, која омогућава да се путем дијалога с банкама, уз узимање у обзир њихових специфичности, спроведе свеобухватнија процена могућности њеног реструктурирања и дефинише план активности с циљем решавања евентуалних препрека, где је то потребно.

Активности планирања реструктурирања

Током 2023. године усвојени су ажурирани предлози планова реструктурирања за све банке и банкарске групе у надлежности Народне банке Србије, као и решења о минималним захтевима за капиталом и подобним обавезама (МКО захтев), које је потребно да банке испуне како би обезбедиле одговарајући капацитет за покриће губитака и докапитализацију у случају покретања поступка реструктурирања.

Започет је нови циклус израде планова реструктурирања за банке и банкарске групе, који обухвата: спровођење стратешке анализе пословања

³⁴ „Службени гласник РС”, бр. 116/2023.

банке, одабир стратегије реструктурирања, односно мера и инструмената реструктурирања, процену финансијских и оперативних предуслова за обезбеђивање континуитета у случају покретања поступка реструктурирања, анализу управљачких информационих система и начина обезбеђивања информација за потребе реструктурирања, процену могућности реструктурирања, односно препрека за спровођење поступка реструктурирања (укључујући дефинисање одговарајуће активности за њихово отклањање, где је то применљиво), као и утврђивање МКО захтева.

Путем редовних и периодичних извештаја и информација од банака праћено је испуњење прописаних МКО захтева, као и други елементи који утичу на могућност реструктурирања банака. Унапређен је квалитет извештајног система увођењем додатних логичких контрола.

У складу са успостављеним споразумима о сарадњи, Народна банка Србије је учествовала у раду колегијума за реструктурирање банкарских група с прекограничним пословањем, чије чланице послују на територији Републике Србије. У протеклој години сарадња се најчешће одвијала с Јединственим одбором за реструктурирање у ЕУ (*Single Resolution Board*), Народном банком Мађарске и Народном банком Чешке, с којима су размењиване информације неопходне за израду планова реструктурирања релевантних банкарских група и њихових чланица, односно с којима су разматрани кључни елементи планова реструктурирања.

IV.4. Стабилност финансијског система

IV.4.1. Функција финансијске стабилности

Поред основног циља – одржавања стабилности цена, Народној банци Србије законом је поверена и функција очувања и јачања стабилности финансијског система.

Народна банка Србије утврђује и спроводи, у оквиру своје надлежности, мере и активности ради очувања и јачања стабилности финансијског система. Регулаторне и друге препоруке и мере Народне банке Србије у овој области, као и детаљна анализа стања финансијске стабилности и потенцијалних ризика, објављују се у *Годишњем извештају Народне банке Србије о стабилности финансијског система*, који се, у складу са *Законом о Народној банци Србије*, доставља Народној скупштини.

Народна банка Србије је 2015. објавила консултативни документ *Макропруденцијални оквир*, којим се ближе уређују циљеви, инструменти и процес доношења мера макропруденцијалне политике, а да се притом не доводи у питање остваривање основног циља Народне банке Србије – одржавање стабилности цена.

У погледу очувања финансијске стабилности, као одговор на светску финансијску кризу 2007/2008. усвојен је на међународном плану регулаторни

стандард Базел III. Ради примене овог стандарда у Републици Србији, Извршни одбор Народне банке Србије усвојио је 2016. регулаторни пакет којим се он преноси у домаћу регулативу. Саставни део овог регулаторног пакета јесте и *Одлука о адекватности капитала банке*, којом су у банкарску регулативу уведени заштитни слојеви капитала, који представљају најважније инструменте макроруденцијалне политике. Заштитни слојеви капитала представљају додатни основни акцијски капитал који су банке у обавези да одржавају изнад прописаног регулаторног минимума, а ради ограничавања системских ризика у финансијском систему. Заштитни слојеви капитала примењују се од 30. јуна 2017. и обухватају заштитни слој за очување капитала, контрациклични заштитни слој капитала, заштитни слој капитала за глобалне системски значајне банке, заштитни слој капитала за системски значајне банке и заштитни слој капитала за структурни системски ризик.

Заштитни слој за очување капитала представља обавезу банке да одржава додатни основни акцијски капитал у висини од 2,5% ризичне активе.

Контрациклични заштитни слој капитала представља додатни основни акцијски капитал који се уводи у узлазној фази финансијског циклуса и може се кретати у висини од 0% до 2,5% ризичне активе банке. Народна банка Србије тромесечно утврђује стопу контрацикличног заштитног слоја капитала, узимајући у обзир одступање учешћа кредита у БДП-у од свог дугорочног тренда, као и додатне опционе показатеље који осликавају карактеристике домаћег финансијског система, а односе се на тржиште непокретности, екстерну позицију земље и кретања у банкарском сектору. *Одлуком о стопи контрацикличног заштитног слоја капитала за Републику Србију* из јуна 2017. утврђена је стопа овог заштитног слоја од 0%. Ова стопа задржана је на нивоу од 0% и током 2023. ради подршке кредитној активности у условима заострених глобалних финансијских услова.

Заштитни слој капитала за системски значајне банке, које су као такве препознате у Републици Србији, утврђује се на основу најмање једног од следећих критеријума – величина банке, значај за привреду Републике Србије, значај прекограничних активности банке, повезаност банке с финансијским системом, заменљивост банке у финансијском систему и сложеност пословања банке. Утврђене системски значајне банке обавезне су да одржавају додатни основни акцијски капитал у висини до 2% ризичне активе. *Одлуком о утврђивању листе системски значајних банака у Републици Србији и стопа заштитног слоја капитала за те банке* од 15. јуна 2023. утврђено је девет системски значајних банака, од којих су четири банке у обавези да одржавају заштитни слој капитала у висини од 2% ризичне активе банке, а пет банака у висини од 1%. Листа системски значајних банака и стопе заштитног слоја капитала које су те банке дужне да одржавају објављује се на интернет страници Народне банке Србије, а преиспитују се најмање једном годишње.

Примена заштитног слоја капитала за глобалне системски значајне банке у Републици Србији одложена је до дана приступања Републике Србије ЕУ.

Заштитни слој капитала за структурни системски ризик утврђен је у јуну 2017. године ради ограничења системског ризика евроизације, као и подстицања банака да смање степен евроизације. С обзиром на то да евроизација представља кључни структурни системски ризик, утврђено је да су све банке са седиштем у Републици Србији код којих је учешће девизно и девизно индексираних пласмана становништву и привреди у укупним пласманима становништву и привреди изнад 10% дужне да одржавају заштитни слој капитала за структурни системски ризик у висини од 3% девизних и девизно индексираних пласмана привреди и становништву у Републици Србији. Обавеза одржавања заштитног слоја капитала за структурни системски ризик ревидира се најмање сваке друге године.

У складу са *Одлуком о привременим мерама за банке у циљу олакшавања приступа финансирању физичким лицима*,³⁵ банке су до краја 2023. године могле да део заштитних слојева капитала које иначе издвајају (заштитног слоја за очување капитала и заштитног слоја капитала за структурни системски ризик) користе за олакшавање приступа финансирању физичким лицима. Банке су, такође, могле да до краја 2023. дужницима понуде олакшице у виду продужавања рока отплате стамбених кредита за најдуже пет година, што је у околностима повиших стопа *EURIBOR* смањило притисак на кориснике стамбених кредита с варијабилним каматним стопама и ограничило раст проблематичних стамбених кредита. Изменама поменуте одлуке из децембра 2023. банкама је омогућено да до краја 2024. године могу физичком лицу одобрити потрошачки кредит у износу до 90.000 динара, с роком доспећа до две године, без преноса зараде или пензије.

Такође, у децембру 2023. Народна банка Србије је донела *Одлуку о измени Одлуке о адекватности капитала банке*,³⁶ којом је предвиђено да се изложености сматрају потпуно обезбеђени хипотеком ако износ кредита на који се примењује пондер ризика 35% не прелази 80% тржишне вредности стамбене непокретности која је предмет хипотеке, односно 90% те вредности ако се кредит одобрава у оквиру мера подршке државе одређеним категоријама физичких лица или физичком лицу за куповину прве стамбене непокретности, што је у складу с *LTV* ограничењем прописаним *Одлуком о мерама за очување и јачање стабилности финансијског система*.³⁷

Народна банка Србије је и у условима неопходног заоштравања монетарне политике показала одлучност да са становишта својих законских овлашћења пружи подршку становништву и привреди и истовремено очува и ојача отпорност банкарског сектора.

³⁵ „Службени гласник РС”, бр. 108/2020, 119/2021, 137/2022 и 110/2023.

³⁶ „Службени гласник РС”, бр. 110/2023.

³⁷ „Службени гласник РС”, бр. 34/2011, 114/2017 и 84/2020.

IV.4.2. Оцена стабилности финансијског система

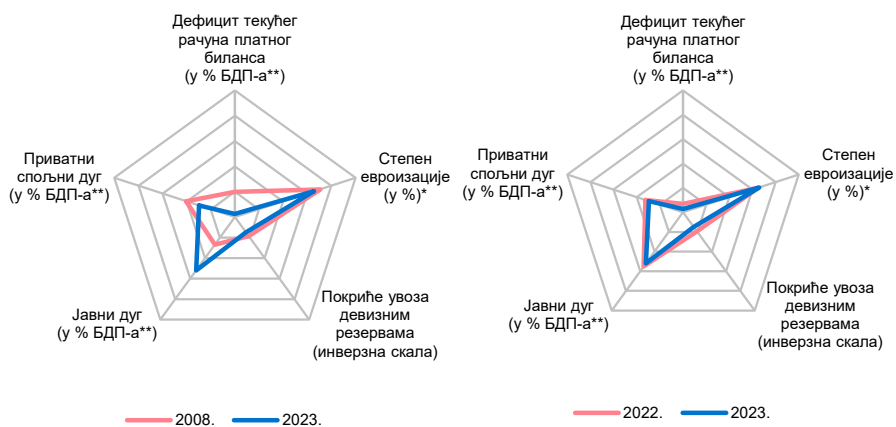
Ако се упореде **показатељи рањивости финансијског система**³⁸ у 2023. с показатељима за 2022. годину, на јачање отпорности финансијског система указују смањење учешћа јавног дуга у БДП-у (са 55,1% на 52,0%), смањење дефицита текућег рачуна у БДП-у (са 6,9% на 2,6%), смањење учешћа приватног спољног дуга у БДП-у (са 32,7% на 29,7%), повећање девизних резерви земље, које су крајем 2023. достигле рекордан ниво (24,9 млрд евра), као и покривеност увоза робе и услуга девизним резервама, која је била више него двоструко виша од стандарда којим се утврђује адекватност девизних резерви. Смањење дефицита текућег рачуна вођено је смањењем робног дефицита и наставком повећања суфицита на рачуну услуга. Смањење робног дефицита резултат је комбинованог утицаја раста извоза (за 3,7% мг.) и нижег увоза (за 4,8% мг.), пре свега по основу мањег енергетског дефицита, захваљујући смањењу светских цена енергената, мањем количинском увозу и повећаном извозу струје. Расту робног извоза највише је допринео извоз прерађивачке индустрије, који је повећан за 5,4%, што је резултат инвестиција из претходног периода и указује на отпорност и диверсификованост наше извозне понуде, посебно ако се има у виду да је раст остварен у условима ниже екстерне тражње. Учешће дефицита текућег рачуна у БДП-у у 2023. најниже је до сада забележено, при чему је дефицит текућег рачуна, девету годину заредом, у потпуности покривен нето приливом СДИ.

Степен евроизације домаћег финансијског система, мерен учешћем девизних и девизно индексираних пласмана привреде и становништва у укупним пласманима банака, повећан је у 2023. за 0,6 п.п. и крајем године износио је 65,5%. С друге стране, смањено је учешће девизних и девизно индексираних депозита привреде и становништва у укупним депозитима банака (са 59,9% крајем 2022. на 55,6% крајем 2023).

С обзиром на чињеницу да банке чине око 91% финансијског система Републике Србије, стабилност финансијског система условљена је стабилношћу банкарског сектора. **Захваљујући високој капитализованости, ликвидности и профитабилности, банкарски систем се може оценити као стабилан.** Како би се оценила финансијска стабилност, користи се више приступа, од којих приказујемо следеће: поређење показатеља финансијског здравља са одређеним земљама региона, композитни показатељ системског стреса, стрес-тестове и мрежно моделовање.

³⁸ Као основни показатељи рањивости финансијског система у Републици Србији коришћени су промена дефицита текућег рачуна платног биланса, приватног спољног дуга, јавног дуга, степена евроизације и адекватности девизних резерви (мерено инверзном вредношћу броја месеци покрића увоза бруто девизним резервама). Повећање удаљености од центра графикана за сваки показатељ указује на пораст ризика.

Графикон IV.4.2.1. Кључни макроекономски ризици

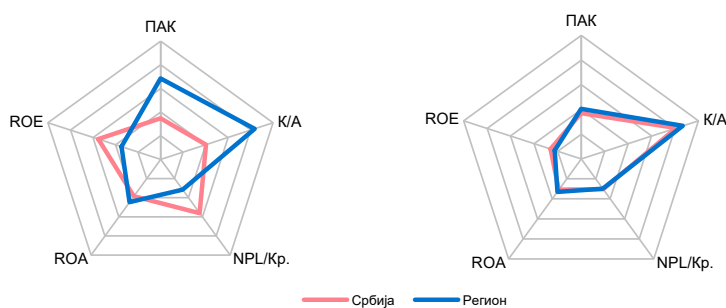
* Учешће девизних и девизно индексираних пласмана у укупним пласманима привреде и становништва.

** Процена НБС.

Извор: НБС.

Поређењем изабраних показатеља финансијског здравља оцењено је финансијско здравље банкарског сектора Србије у односу на земље региона. **Показатељи финансијског здравља указују на то да је капитализованост банкарског сектора у Србији нешто изнад просека региона.** У 2023. години банкарски сектор Србије позитивно је пословао. Показатељ приноса на активу кретао се благо изнад просека земаља региона, док је принос на капитал био нешто нижи у односу на просек региона услед високе капитализованости домаћег банкарског сектора. **Учешће *NPL* у укупним кредитима на крају 2023. износило је 3,2%.**

Графикон IV.4.2.2. Финансијска стабилност банкарског сектора Републике Србије у поређењу с просеком региона

* Приказане су стандардизоване вредности основних показатеља финансијске стабилности: ПАК – показатељ адекватности капитала (регулаторни капитал у односу на ризичну активу); К/А – основни капитал у односу на укупну активу; *NPL*/Кр. – однос проблематичних бруто кредита према укупним бруто кредитима; *ROA* – принос на активу; *ROE* – принос на капитал.

** Већа удаљеност од центра мреже указује на већи ризик.

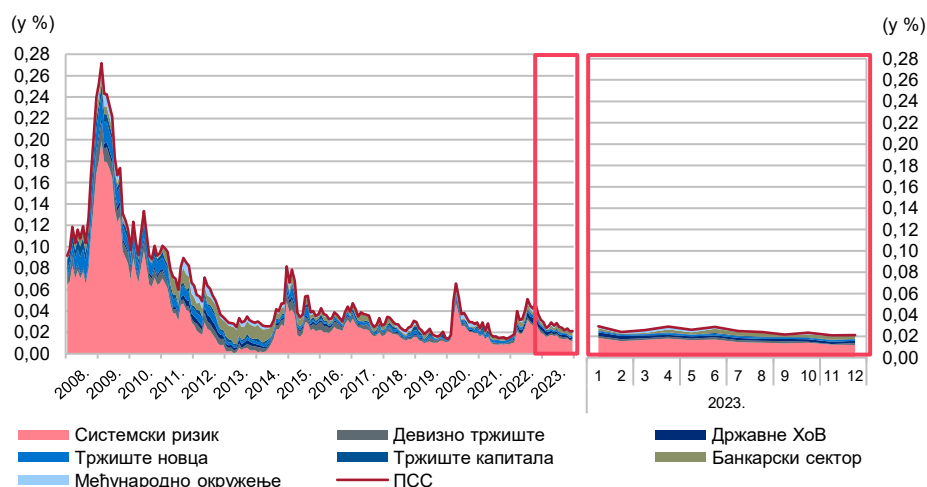
*** Регион обухвата земље средње и источне Европе: БиХ, Мађарску, Северну Македонију, Пољску, Бугарску, Румунију, Турску и Хрватску. Показатељи који се односе на регион непондерисани су просеци расположивих података за наведене земље.

Извор: НБС и ММФ.

Ради утврђивања кризних периода, као и оцено нивоа системског стреса финансијског система Републике Србије, развијена је методологија на основу

које је конструисан **композитни показатељ системског стреса**,³⁹ који користе Европски одбор за системски ризик⁴⁰ и ЕЦБ⁴¹ за анализу акумулације ризика у различитим сегментима финансијског система и оцену нивоа укупног системског стреса.

Графикон IV.4.2.3. Кретање показатеља системског стреса

Извор: НБС.

Овај показатељ пружа доносиоцима одлука значајне и правовремене информације о кретањима на финансијским тржиштима, односно о појави нестабилности у финансијском систему и могућим импликацијама по финансијску и макроекономску стабилност. Такође, омогућава препознавање сигнала раног упозорења, који даје правовремену информацију о могућем наступању системске кризе. Показатељ системског стреса обухвата велики број показатеља који сагледавају ниво финансијског стреса у шест најважнијих сегмената финансијског система Републике Србије: девизно тржиште, тржиште државних ХоВ, тржиште новца, тржиште капитала, банкарски сектор и међународно окружење.

Кретање показатеља системског стреса у 2023. указује на период ниског ризика, уз ниску и стабилну системску компоненту. Вредности показатеља системског стреса током 2023. имале су тренд опадања, тако да је просечна вредност овог показатеља била нижа у односу на просечну вредност забележену током 2022. године. Вредност показатеља системског стреса у 2023. у највећој мери зависила је од кретања на тржишту државних ХоВ, као и од кретања у банкарском сектору.

³⁹ Ковачевић, Дарко (2021) „Оцена системског ризика финансијског система Републике Србије и вероватноћа настанка системске кризе”, Зборник радова Народне банке Србије, 75–125, и Годишњи извештај о стабилности финансијског система у 2015.

⁴⁰ <https://www.esrb.europa.eu/pub/rd/html/index.en.html>

⁴¹ <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp1426.pdf?6d36165d0aa9ae601070927f3ab799fc>

Макропруденцијални стрес-тестови Народне банке Србије⁴² спроводе се тромесечно и служе за оцену отпорности и рањивости банкарског сектора у случају неповољних сценарија различитог интензитета.

Макропруденцијални стрес-тестови који се спроводе у Народној банци Србије омогућавају:

- мерење отпорности банкарског сектора на раст кредитног ризика као последице претпостављених неповољних макроекономских кретања;
- мерење ризика ликвидности услед губитка поверења депонената и неповољних макроекономских услова;
- примену мрежног моделирања у оцени системског ризика банкарског сектора и системског значаја појединачне финансијске институције;
- примену мрежног моделирања у оцени преношења системског ризика с реалног на финансијски сектор и оцену системског значаја група повезаних предузећа.

Кредитни ризик је најзначајнији ризик у банкарском сектору Републике Србије. Стрес-тестови солвентности оцењују отпорност банкарског сектора на раст кредитног ризика у периоду од годину дана, пројектовањем раста учешћа *NPL* у укупним кредитима за три различита макроекономска сценарија. Пројекција учешћа кретања *NPL* добијена је на бази регресионог модела с трима објашњавајућим променљивама: номинални девизни курс динара према евр, референтна каматна стопа и дез. реалне нето плате.

Висока солвентност банкарског система потврђена је резултатима макропруденцијалних стрес-тестова солвентности, који су показали да и при најнеповољнијем сценарију (који претпоставља високу депрецијацију динара, пад реалних зарада и раст референтне каматне стопе) банкарски сектор као целина остаје адекватно капитализован, односно показатељ адекватности капитала по свим сценаријима остаје изнад регулаторног минимума од 8%.

Анализа макропруденцијалних стрес-тестова ликвидности обухвата три претпостављена сценарија. Прва два сценарија, *већ виђено* и *преливање ризика*, заснована су на повлачењу депозита који се десио током октобра 2008. године. *Најгори сценарио* је заснован на експертској процени највећег могућег повлачења депозита. Стрес-тестови ликвидности, који се користе за мерење ризика ликвидности услед губитка поверења депонената и неповољних економских услова, упућују на то да би показатељ ликвидности остао изнад регулаторног минимума чак и у условима највећег претпостављеног одлива депозита, односно показатељ ликвидности по свим сценаријима остаје изнад регулаторног минимума од 1.

Од посебног значаја је оцена веза између банака и могућег системског ризика који произлази из њихове повезаности, будући да међусобна

⁴² Детаљан преглед резултата макропруденцијалних стрес-тестова на нивоу банкарског сектора објављује се у оквиру *Годишњег извештаја о стабилности финансијског система*.

повезаност финансијских институција може изазвати „заразу” или преношење потреса у банкарском сектору.

Како би се оценила системска компонента ризика који произлази из међуповезаности банака у систему, користи се **мрежно моделирање**, засновано на извештајима о међубанкарским пласманима. Мрежни модел даје оцену глобалне ефикасности мреже и густине повезаности банкарског сектора који указују на капацитет мреже у смислу преношења потреса и могуће путеве преношења потреса кроз систем. Такође, мрежним моделима оцењује се и системски утицај сектора привреде на позиције капитала банкарског сектора, у условима повећања вероватноће неизмирења обавеза. Резултати мрежног моделирања показују да не постоји значајна системска компонента ризика у банкарском сектору Србије као резултат међубанкарске повезаности и веза с реалним сектором.

Резултати спроведених макропруденцијалних стрес-тестова потврђују стабилност и отпорност банкарског сектора на последице вишедимензионалне кризе с којом смо се суочили у претходном периоду.

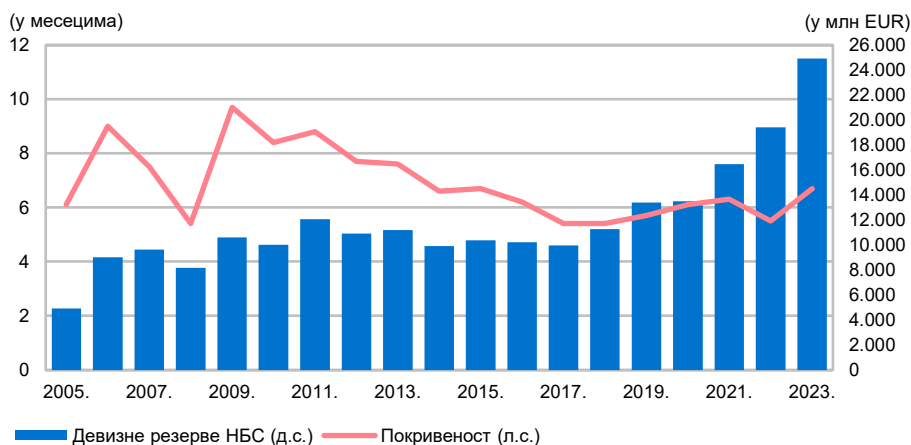
V. ОСТАЛЕ ФУНКЦИЈЕ И АКТИВНОСТИ НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ

V.1. Управљање девизним резервама

Стање и промена девизних резерви у 2023. години

На крају 2023. бруто девизне резерве Народне банке Србије биле су на највишем нивоу крајем месеца и године откад се прате подаци на овај начин (од 2000. године) и износиле су 24.909,1 млн евра, што је за 5.493,4 млн евра више него на крају 2022. године. Овај ниво девизних резерви обезбедио је покривеност новчане масе М1 од 167% и 6,7 месеци увоза робе и услуга, што је двоструко више од стандарда којим се утврђује адекватан ниво девизних резерви.

Графикон V.1.1. Покривеност увоза девизним резервама

У току 2023. године на раст девизних резерви највише је утицао девизни прилив по основу активности Народне банке Србије на МДТ-у⁴³ (нето прилив од 4.015,0 млн евра, што представља 73% укупног повећања бруто девизних резерви) и прилив по основу емисије девизних ХоВ Републике Србије на домаћем и међународном финансијском тржишту у нето износу од 1.141,2 млн евра.

Значајнији девизни приливи остварени су по основу донација од 442,8 млн евра, платног промета с Косовом и Метохијом у износу од 392,9 млн евра,⁴⁴ као и наплате купона и нето камата на иностране ХоВ у износу од 351,6 млн евра.

Девизни прилив у износу од 199,8 млн евра остварен је по основу повлачења друге транше стендбај аранжмана који је ММФ одобрио Републици Србији 19. децембра 2022. године. Ова средства могу се користити ради рефинансирања обавеза Републике Србије и/или за финансирање текућих буџетских потреба.⁴⁵

Банке су по основу девизне обавезне резерве на крају 2023. године за 90,8 млн евра више издвојиле средстава у односу на крај претходне године.

Највећи одлив из девизних резерви Народне банке Србије реализован је по основу измирења девизних обавеза државе и нето раздужења Републике Србије према иностраним кредиторима у укупном износу од 1.502,9 млн евра.

У вези с применом *Закона о регулисању јавног дуга Републике Србије*, по основу неисплаћене девизне штедне грађана исплаћен је укупно 25,1 млн евра (укључена је неисплаћена девизна штедна грађанима из бивших република СФРЈ у износу од 22,9 млн евра).

Нето девизне резерве Народне банке Србије такође су забележиле највиши ниво крајем месеца и године и 31. децембра 2023. износиле су 20.785,2 млн евра, што је за 5.359,5 млн евра више него на крају 2022. године.

Структура и профитабилност девизних резерви

Посматрано по структури, девизне резерве Народне банке Србије су на дан 31. децембра 2023. године чиниле: иностране ХоВ (50,14%), девизна средства на рачунима у иностранству (33,58%), злато у трезору Народне банке Србије (9,61%), ефективни страни новац (6,39%) и *SDR* код ММФ-а (0,28%).

Валутну структуру девизних резерви Народне банке Србије (без злата) на дан 31. децембра 2023. године чинили су: евро (77,32%), амерички долар

⁴³ Реализација трансакција по основу интервенција Народне банке Србије на МДТ-у исказује се у складу с рачуноводственим правилима на дан извршења, а не на дан трговања.

⁴⁴ Према *Закону о привременом обављању одређених послова платног промета на територији СРЈ* („Службени лист СРЈ”, бр. 9/01), банке су обавезне да девизни прилив који резиденти остваре у пословању с Косовом и Метохијом продају Народној банци Србије.

⁴⁵ Народна скупштина Републике Србије 9. фебруара 2023. године усвојила је *Закон о регулисању обавеза Републике Србије према Међународном монетарном фонду на основу коришћења средстава стендбај аранжмана (Stand-by Arrangement)* одобрених Републици Србији одлуком Одбора извршних директора Међународног монетарног фонда од 19. децембра 2022. године.

(19,02%), британска фунта (1,30%), канадски долар (1,30%), *SDR* (0,30%) и друге валуте (0,76%).

Највећи део девизних резерви, у износу од 12.490,0 млн евра, инвестиран је у ХоВ у еврима, америчким доларима, британским фунтама и канадским доларима. Од тога, у дугорочне ХоВ инвестирано је 72,49%, а у краткорочне ХоВ 27,51%.

У оквиру дугорочних ХоВ, средства су била уложена у: државне ХоВ рока доспећа од једне до десет година САД, Канаде, Немачке, Велике Британије, Француске, Аустрије, Луксембурга, Словачке, Белгије, Финске и Холандије, укључујући ту и ХоВ индексиране за стопу инфлације (*TIPS*); ХоВ јавног сектора (*Supranational, Subnational, Agencies, Sovereign*), укључујући и ХоВ с променљивом каматном стопом (*Floating Rate Notes – FRN*); ХоВ с квалитетним средством обезбеђења (*covered bonds*) од једне до пет година.

У оквиру краткорочних ХоВ, средства су била уложена у класе активе: државне дисконтне ХоВ (*T-bills*) рока доспећа до једне године Немачке, Француске, Аустрије, Финске и Канаде, државне купонске ХоВ рока доспећа до једне године САД, Канаде, Велике Британије, Француске и Словачке, ХоВ јавног сектора (*Supranational, Subnational, Agencies u Sovereign*), укључујући и ХоВ с променљивом каматном стопом (*FRN*), као и ХоВ са средствима обезбеђења (*covered bonds*).

Део девизних резерви у износу од 8.365,7 млн евра налази се на текућим рачунима у иностранству и пласиран је у депозите на рок. Од тог износа, 78% налази се код централних банака (ФЕД, Бундесбанка, Банка Канаде, Народна банка Аустрије, Централна банка Луксембурга и Резервна банка Аустралије) и међународне финансијске организације *BIS* из Базела, а 22% је инвестирано код првокласних иностраних комерцијалних банака комбинованог (композитног) кредитног рејтинга *AAA* (на рок до шест месеци), односно иностраних комерцијалних банака комбинованог кредитног рејтинга минимално *AA–* (на рок до три месеца), као и на текућим рачунима код пословних банака-кореспондената у иностранству.

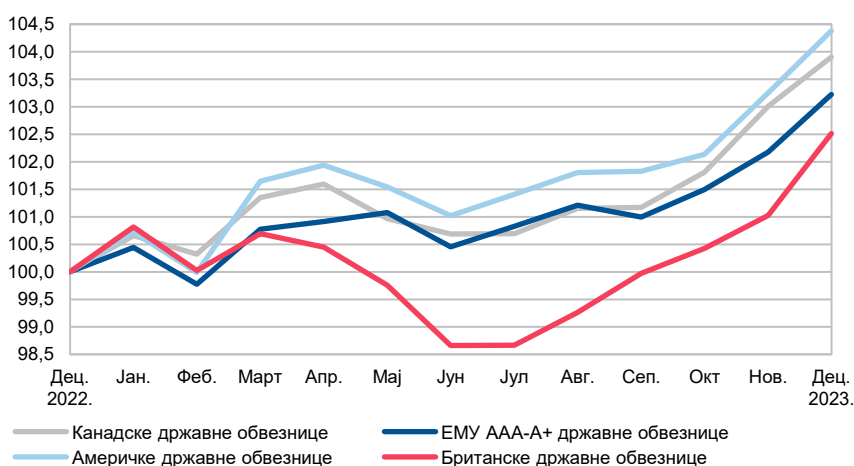
Народна банка Србије је у 2023. години остварила нето приход у износу од 344,2 млн евра по основу пласмана у иностране ХоВ и камата на девизна средства.

Управљање ризицима

Народна банка Србије је и у 2023. години остала доследна опредељењу да одржава ризик свог портфеља на веома ниском нивоу, што је омогућило очување високог нивоа сигурности и ликвидности.

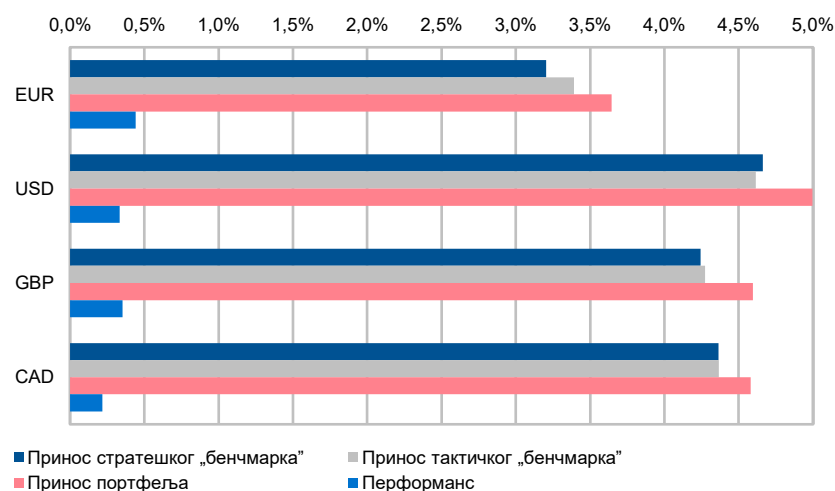
Током 2023. године повећане су стопе приноса обвезница у портфељу Народне банке Србије на краћим рочностима, а смањене су стопе приноса на дужим рочностима, тако да су све криве приноса у мањој или већој мери биле инвертоване. Код европских државних обвезница (немачких, француских и холандских) стопе приноса су порасле углавном на рочностима до две године, док је код америчких и канадских државних обвезница раст стопа приноса био нарочито изражен на рочностима до једне године. Крива приноса британских државних обвезница имала је најизраженији раст на делу криве рочности три месеца.

Графикон V.1.2. Индекс приноса државних обвезница у оригиналној валути (Дец. 2022 = 100)

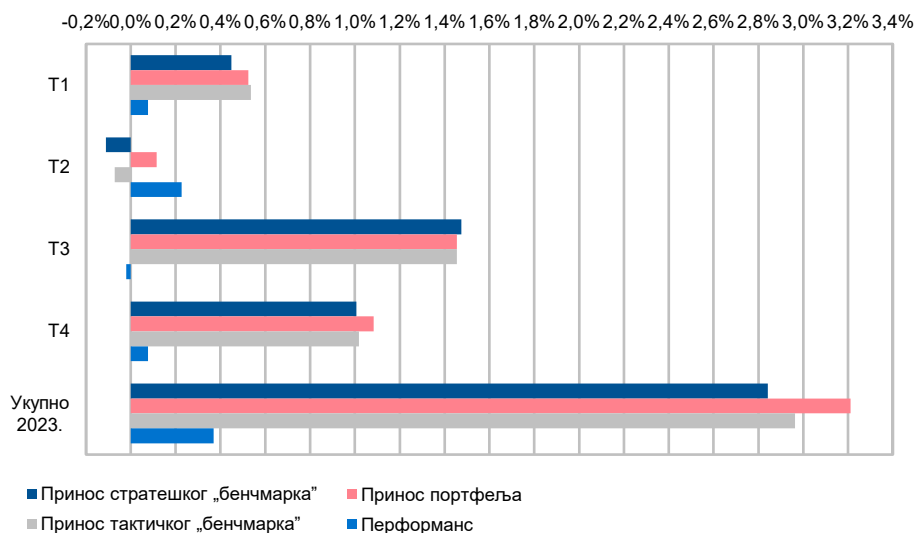
Извор: НБС.

Графикон V.1.3. Принос портфеља и „бенчмарка” у оригиналној валути у 2023.

Извор: НБС.

Графикон V.1.4. Укупан принос портфеља и „бенчмарка” прерачунат у динаре, по тромесечјима

Извор: НБС.

У таквим околностима, а уз благовремено прилагођавање дурације и опрезан приступ инвестирању, Народна банка Србије је остварила позитивне приносе у свим портфељима. Највећи принос од 5,00% остварен је у портфељу у америчким доларима, а затим следе портфељ у британским фунтама (4,60%), портфељ у канадским доларима (4,58%) и портфељ у еврима (3,65%). Сви портфељи Народне банке Србије забележили су више приносе у односу на упоредне тактичке референтне вредности (*benchmark*).

Генерално, 2023. годину обележили су наставак и додатно заоштравање геополитичких тензија, енергетска криза и неповољни изгледи глобалног привредног раста. Инфлаторни притисци су остали истрајни у П1, тако да су водеће централне банке наставиле са заоштравањем мера монетарне политике до средине године, а ЕЦБ је била последња од водећих централних банака која је повећала основне каматне стопе (у септембру).

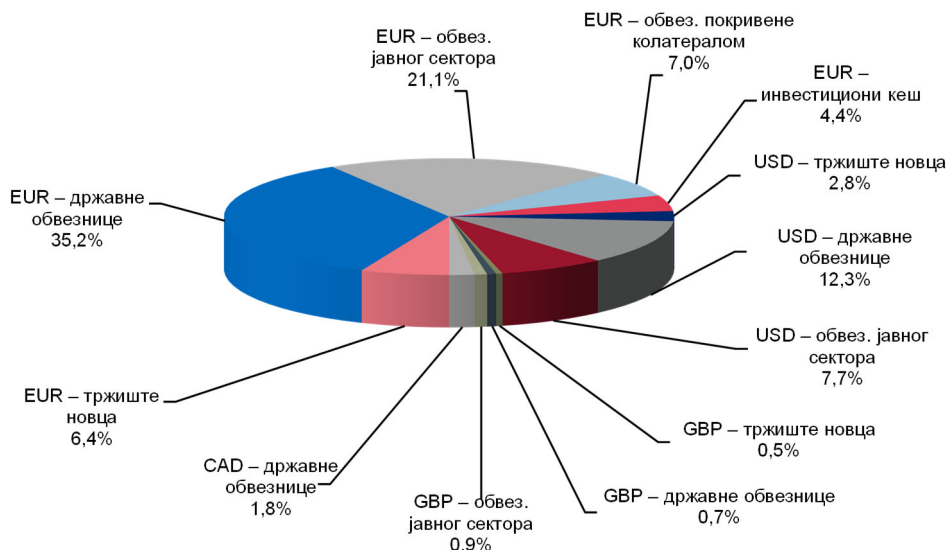
Евро је ојачао према америчком долару за 3,01% и према канадском долару за 0,64%, док је ослабио према британској фунти за 2,21%. Принос укупног инвестиционог портфеља прерачунат у евре био је позитиван и износио је 3,34%, превасходно услед остварених приноса у оригиналним портфељима. У условима благе апрецијације курса динара према евр, принос укупног портфеља прерачунат у динаре био је позитиван и износио је 3,21%.

Структура инвестиционог портфеља по врстама aktive и валутна структура биле су у складу са *Стратешким смерницама за управљање девизним резервама Народне банке Србије*.

Током 2023. године Народна банка Србије инвестирала је у високоликвидне обвезнице с ниским тржишним и кредитним ризиком. Валутни ризик је у знатној мери умањен усаглашавањем валутне структуре девизних резерви и спољног дуга земље, а каматни ризик одржавањем ниске дурације портфеља. О томе сведочи и низак *Value-at-Risk*

(*VaR*), којим се процењује вредност тржишног ризика за дати ниво поверења, рачунат по појединачним портфељима и различитим методама обрачуна.

Графикон V.1.5. Структура инвестиционог портфеља
(на дан 31. 12. 2023)

Извор: НБС.

Табела V.1.1. Вредност изложена ризику (*VaR*) на дан 31. децембра 2023.
(степен вероватноће 95%, посматрани период један дан)

	EUR портфељ	USD портфељ	GBP портфељ	CAD портфељ
Параметарски <i>VaR</i>	0,16%	0,19%	0,14%	0,14%
Историјски <i>VaR</i>	0,10%	0,16%	0,11%	0,13%
Монте Карло <i>VaR</i>	0,15%	0,18%	0,13%	0,14%

Извор: НБС.

Вредности стрес-теста (*Stress testing*) показују за колико би се процената смањила тржишна вредност портфеља Народне банке Србије у случају наглог и неочекиваног повећања тржишних стопа приноса за 1,00 п.п.

Табела V.1.2. Стрес-тест на дан 31. децембра 2023.
(посматрани период један дан)

Сценарио	Промена тржишне вредности			
	EUR портфељ	USD портфељ	GBP портфељ	CAD портфељ
Раст тржишних каматних стопа за 100 б.п.	-1,37%	-1,32%	-0,94%	-1,11%

Извор: НБС.

Ради управљања кредитним ризиком, Народна банка Србије је одредила високе критеријуме минималног комбинованог кредитног рејтинга за издаваоце и банке код којих је дозвољено пласирати средства девизних резерви Народне банке Србије. Минимални дозвољени комбиновани кредитни рејтинг за банке код којих је дозвољено пласирање депозита јесте AA– (одређен према рејтинг агенцијама *Standard & Poor's*, *Moody's* и *Fitch*), за државне обвезнице

A–, за обвезнице јавног сектора одређен је минимални комбиновани кредитни рејтинг од A+, а за обвезнице покривене средствима обезбеђења AA. Током 2023. године кредитни рејтинг издавалаца и обвезница дозвољених у портфељу Народне банке Србије у већини случајева је остао на истом нивоу као и у 2022. години, по свим рејтинг агенцијама, уз периодично ревидирање изгледа кредитног рејтинга. Рејтинзи пословних банака код којих је дозвољено пласирати средства Народне банке Србије такође су у већини случајева непромењени, уз периодично ревидирање изгледа кредитног рејтинга.

Поред финансијских показатеља из биланса банака, праћени су и други показатељи кредитног ризика, као што је петогодишњи CDS⁴⁶ спред за банку.

Сви остали показатељи: варијабилност вишка приноса (*tracking error*), ограничења структуре и дурације портфеља, као и кредитни лимити, током 2023. били су у прописаним оквирима дефинисаним Стратешким смерницама за управљање девизним резервама Народне банке Србије.

V.2. Емисија новца и управљање токовима готовине

V.2.1. Издавање новчаница и готовог новца

У Републици Србији је у току 2023. године у оптицају била серија новца издања Народне банке Србије од 2003. и даље – новчанице у апоенима од 10, 20, 50, 100, 200, 500, 1000, 2000 и 5000 динара, као и ковани новац у апоенима од 1, 2, 5, 10 и 20 динара.

На дан 31. децембра 2023. године у оптицају је било (изван трезора Народне банке Србије, благајни банака и Министарства финансија – Управе за трезор) готовог новца у износу од 369,4 млрд динара (новчанице и ковани новац), што је за 18,8% више него на крају 2022. године. Од укупног стања готовог новца у оптицају, на новчанице се односило 99,1%, а на ковани новац 0,9%, што је за 0,1% више за новчанице, односно за исти проценат мање за ковани новац него на крају 2022. године. На крају 2023. у оптицају је било 468,5 млн комада новчаница, што је за 9,6% више него на крају 2022. године.

У структури новчаница по номиналном износу повећано је учешће новчаница апоена од 5000 динара за 4,8% и апоена од 2000 динара за 0,9% у односу на претходну годину, док је у истом периоду смањено учешће новчаница апоена од 1000 динара за 5,2%, новчаница од апоена од 500 и 200 динара за 0,2% и новчаница апоена од 100 динара за 0,1%, док је учешће новчаница апоена од 50, 20 и 10 динара остало на истом нивоу као у 2022. години. Новчанице апоена од 500, 1000, 2000 и 5000 динара у 2023. години у готовинском платном промету у номиналном износу учествовале су са 96,8%, те је учешће наведених апоена повећано за 0,3% у односу на крај 2022. године.

⁴⁶ CDS спред (*Credit Default Swap*) представља тржишни показатељ ризика, односно у њему је укалкулисана имплицитна вероватноћа банкрота издаваоца онако како је тржиште оцењује.

На крају 2023. године у оптицају су била 1.065,2 млн комада кованог новца, што је за 55,2 млн комада, односно за 5,5% више него на крају 2022. године. У структури кованог новца, највеће је учешће апоена од 1 динара (40,7%), а затим следе апоен од 5 динара (28,3%), апоен од 2 динара (26,5%) и апоени од 10 и од 20 динара (2,2%).

Табела V.2.1.1. Преглед апоенске структуре новчаница у оптицају

Врста апоена	31. децембар 2022.		31. децембар 2023.	
	У млн RSD	У %	У млн RSD	У %
5000 динара	35.779	11,6	60.210	16,4
2000 динара	158.974	51,7	192.703	52,6
1000 динара	88.741	28,8	86.250	23,6
500 динара	13.564	4,4	15.479	4,2
200 динара	4.301	1,4	4.555	1,2
100 динара	2.848	0,9	3.069	0,8
50 динара	1.591	0,5	1.704	0,5
20 динара	1.161	0,4	1.266	0,4
10 динара	850	0,3	921	0,3
Укупно:	307.809	100,0	366.157	100,0

Извор: НБС.

Ради задовољавања потреба готовинског платног промета и замене новчаница неподобних за оптицај, у 2023. години планирана је израда додатне количине новчаница од 100,0 млн комада, и то апоена од 2000, 1000, 20 и 10 динара. Планирана израда 40 млн комада новчаница апоена од 2000 и 15 млн комада новчаница апоена од 20 динара реализована је у целости у 2023. години, док израда новчаница од 1000 и 10 динара није започета у 2023. години и биће реализована у 2024. години.

У 2023. години реализована је и израда новчаница из претходних година – израђен је 14,1 млн комада новчаница апоена од 5000 динара, по плану из 2021. године (планирана количина 8,4 млн комада) и 10,0 млн комада новчаница апоена од 50 динара од укупно планираних 15 млн комада новчаница тог апоена, по плану израде из 2022. године.

У 2023. години је планирана израда 80,0 млн комада кованог новца. За апоен од 5 динара планирано је и израђено 50,0 млн комада, док је за апоен од 2 динара планирана израда 20,0 млн комада кованог новца, а израђено је 10,8 млн комада, за апоен од 1 динара планирана је израда 10,0 млн комада, а израђено је 8,5 млн комада кованог новца. Израђена су 69,3 млн комада кованог новца од 5, 2 и 1 динара (86,6% планиране количине за 2023).

У поступку експертизе новца примљеног под сумњом да је фалсификован **откривено је 1.985 комада фалсификованих новчаница готовог новца** (динара). У структури откривених фалсификата новчаница готовог новца, доминантно учешће имају фалсификоване новчанице апоена од 2000 (60,55%), 1000 (15,67%) и 500 (11,74%) динара, које заједно чине 87,96% укупног броја фалсификата новчаница готовог новца.

Табела V.2.1.2. Преглед фалсификованих новчаница готовог новца
(у комадима)

Апоен	5000	2000	1000	500	200	100	50	20	10	Укупно
Комада	63	1.202	311	233	50	118	6	1	1	1.985
Учешће у %	3,17	60,55	15,67	11,74	2,52	5,94	0,30	0,05	0,05	100,00

Извор: НБС.

Посматрано вредносно, у структури откривених фалсификата новчаница готовог новца, највећи је удео новчаница апоена од 2000 (75,87%) и 5000 (9,94%) динара. Процентуално изражено, та два апоена заједно чине 85,81% свих фалсификата готовог новца.

Табела V.2.1.3. Преглед фалсификованих новчаница готовог новца
(у хиљадама RSD)

Апоен	5000	2000	1000	500	200	100	50	20	10	Укупно
Износ	315,00	2404,00	311,00	116,50	10,00	11,80	0,30	0,02	0,01	3168,63
Учешће у %	9,94	75,87	9,81	3,68	0,32	0,37	0,01	0,00	0,00	100,00

Извор: НБС.

Однос откривених фалсификованих новчаница готовог новца и готовог новца у оптицају указује на то да је на милион комада оригиналних новчаница у оптицају откривено 3,40 комада фалсификованих новчаница готовог новца, а номинално посматрано – на милијарду динара у оптицају откривена су 6.953,43 динара фалсификованог новца.

Највећи број откривених фалсификата израђен је на комерцијалном папиру, коришћењем инк-цет штампача, ласерских штампача или фотокопир-апарата у боји новије генерације. Применом такве технике израде (копирања), њихов квалитет је лош, те се квалификују као фалсификати лоше и осредње израде. Такође, код фалсификата осредње израде утврђени су и фалсификати новчаница апоена од 2000 динара, на којима је имитирана оптички променљива боја, која даје прилично уверљив утисак. Међу откривеним фалсификатима није било фалсификата израђених штампарским техникама (дубока, висока и равна штампа), који у највећем броју случајева припадају категорији успешније израђених фалсификата и које је теже разликовати од оригинала (фалсификати веома добре израде и опасни фалсификати).

Нумизматички новац

На основу *Оквирног споразума о сарадњи* између Народне банке Србије и компаније *Mish International Monetary Inc*, из фебруара 2018. године, у вези са израдом нумизматичког новца с ликом Николе Тесле и појединачних уговора за 2018, 2019, 2020, 2021, 2022. и 2023. годину, који произлазе из тог споразума, током 2023. године израђена је преостала количина нумизматичког новца с ликом Николе Тесле издања 2020, 2021. и 2022. године (издања 2020.

и 2021. године по 295 комада и издање 2022. године 500 комада), а за издање 2023. године израђено 270 комада од планираних 500 комада.

Управљање токовима готовине

Током 2023. благовремено су снабдеване филијале у Београду, Крагујевцу, Нишу, Новом Саду и Ужицу довољном количином новчаница и кованог новца како би се у сваком тренутку удовољило захтевима банака за исплату готовог новца.

У 2023. години банкама су **испоручена** укупно 684,3 млн комада новчаница и кованог новца, у номиналном износу од 632,1 млрд динара. То је у односу на 2022. годину за 0,4% већа количина и за 3,2% мањи номинални износ новчаница и кованог новца.

Путем уплата банака **примљено** је укупно 576,9 млн комада новчаница и кованог новца, у номиналном износу од 561,9 млрд динара. У односу на 2022. годину примљена је за 0,02% мања количина, а за 10,9% мањи номинални износ новчаница и кованог новца.

У бројачницама Народне банке Србије **обрађено** је укупно 572,5 млн комада новчаница, у номиналном износу од 561,9 млрд динара, што је за 6,6 млн комада више обрађених новчаница него у 2022. години. Од укупне количине обрађених новчаница, 92% новчаница издвојено је као подобно за оптицај. Коефицијент обрта новца у оптицају у 2023. години (количина обрађених новчаница у односу на количину новчаница у оптицају) био је 1,22.

Уништен је 25,1 млн комада новчаница неподобних за оптицај, у номиналном износу од 9,0 млрд динара. Индекс обнове оптицаја (количина уништених новчаница у односу на количину новчаница у оптицају) износио је 5,4. Такође, уништено је око 709,6 хиљада комада макулатурних новчаница из производње апоена од 500 динара.

V.2.2. Активности филијала Народне банке Србије

Пословање филијала Народне банке Србије у 2023. години односило се на извршавање трезорских и благајничких послова који су проистекли из послова управљања токовима готовине, као и на едукацију корисника финансијских услуга о финансијским производима и услугама институција чије пословање надзире Народна банка Србије.

Филијала у Београду

Филијала у Београду је у 2023. години, у процесу управљања токовима готовине и другим вредностима, обављала послове пријема и предаје готовог новца, ефективног страног новца и јединствених меничних бланкета банкама, послове пријема ефективног страног новца од државних органа, послове продаје пригодног кованог новца и послове са оставама.

Табела V.2.2.1. **Послови управљања токовима готовине и послови са ефективним страним новцем – Филијала у Београду**

(у RSD, уколико другачије није наведено)

Врста обављеног посла	Остварени промет		Укупан промет	Индекс
	у 2022.	у 2023.	у 2023.	2023/2022.
Уплате готовог новца банака	404.197.607.500	351.760.406.500	351.760.406.500	87,0
Исплате готовог новца банака	332.224.147.000	315.116.036.500	315.116.036.500	94,9
Уплате ЕЧН од банака	185.722.927 ¹⁾	221.233.074 ¹⁾	25.922.697.843 ²⁾	119,1
Уплате ЕЧН од државних органа	3.286.769 ¹⁾	1.494.215 ¹⁾	175.082.700 ²⁾	45,5
Исплате ЕЧН банака	260.640.851 ¹⁾	51.038.890 ¹⁾	5.980.415.585 ²⁾	19,6
УКУПНО			698.954.639.128	

¹⁾ У еврима.²⁾ У динарској противвредности обрачунатој по средњем курсу динара на дан 31. децембра 2023.

Извор: НБС.

Укупне уплате готовог новца банака у 2023. години биле су за 13% мање у односу на 2022. годину, а исплате готовог новца банака мање за 5,1%. Уплате ефективног страног новца банака, у номиналном износу, у односу на 2022. годину повећале су се за 19,1%, а исплате су се смањиле за 80,4%.

Од државних органа у 2023. години примљено је укупно 1.494.215 евра, што је за 54,5% мање него претходне године. Филијала у Београду је у 2023. години обрадила 331 млн комада новчаница, односно 354,9 млрд динара, као и ефективни страни новац примљен на читавој територији Републике Србије, тј. 4,7 млн комада новчаница, у противвредности од 307 млн евра.

У поступку обраде поништено је и уништено 18,6 млн комада новчаница, укупне вредности 8,4 млрд динара, или 5,6% укупног броја обрађених новчаница.

На експертизу, под сумњом на фалсификат, као и на проверу степена оштећења, односно проверу упозоравајуће боје, послато је 1.420 комада новчаница готовог новца. Такође, на експертизу под сумњом на фалсификат послата су 422 комада новчаница ефективног страног новца.

Поред тога, Филијала је банкама комисионарима предала 1,4 млн комада меничних бланкета у износу од 71,4 млн динара, обавила је шест продаја пригодног кованог новца у износу од 285.065,32 динара, примила је 20 и издала седам остава.

С обзиром на то да располаже електронском базом података, која садржи копије извода и налога с рачуна републичких органа, правних лица и радњи, Филијала у Београду је у овом периоду обрадила и одговорила на 69 захтева за издавање извода – налога за плаћање и извештаја о променама и стању рачуна, а коју је до 31. децембра 2002. године водила Народна банка Југославије – Завод за обрачун и плаћања. Издато је укупно 37 обавештења о плаћању на име пронађених података.

Филијала у Новом Саду

У Филијали у Новом Саду у 2023. години остварене су 3.233 трансакције уплата и исплата готовог новца с банкама и Управом за трезор и 404 трансакције уплата и исплата ефективног страног новца с банкама, царинским, судским и другим државним органима, у укупној вредности од 163,9 млрд динара. Сав ефективни страни новац примљен од царинских, судских и других државних органа обрађен је приликом пријема на благајнама Филијале. У посматраном периоду, у Филијали је у оквиру трезорског пословања евидентиран пријем 33 и издавање 16 остава.

Табела V.2.2.2. Послови управљања токовима готовине и послови са ефективним страним новцем – Филијала у Новом Саду
(у RSD, уколико другачије није наведено)

Врста обављеног посла	Остварени промет		Укупан промет у 2023.	Индекс 2023/2022.
	У 2022.	У 2023.		
Уплате готовог новца	71.863.732.500	65.896.430.000	65.896.430.000	91,7
Исплате готовог новца	105.480.951.000	84.374.755.000	84.374.755.000	80,0
Уплате ECH од банака	27.032.768 ¹⁾	113.998.263 ¹⁾	13.357.598.227 ²⁾	421,7
Уплате ECH од државних органа	960.799 ¹⁾	2.083.579 ¹⁾	244.140.664 ²⁾	216,9
Исплате ECH банкама	32.160.874 ¹⁾	490.000 ¹⁾	57.415.113 ²⁾	1,5
УКУПНО			163.930.339.004	

¹⁾ У еврима.

²⁾ У динарској противвредности обрачунатој по средњем курсу динара на дан 31. децембра 2023.

Извор: НБС.

Поред наведених послова, Филијала је у оквиру благајничког пословања банкама комисионарима предала 425.000 меничних бланкета у номиналном износу од 21,2 млн динара. Такође, физичким лицима у 47 трансакција продато је 399 паковања пригодног кованог новца и вакуумираних паковања кованог новца издања Народне банке Југославије и Народне банке Србије, у укупном износу од 0,9 млн динара. На благајнама Филијале **примљена** су 843 комада новчаница готовог и ефективног страног новца под сумњом да су фалсификоване, обојене или да не испуњавају услов за замену, те су прослеђене на експертизу.

Током посматраног периода предмет **обrade** готовог новца био је сав новац примљен од банака и Управе за трезор на благајнама Филијале у Новом Саду, али и новац који је уплаћен на благајнама других филијала у систему Народне банке Србије. Укупно је обрађено 88,9 млрд динара, односно 139,5 млн комада новчаница и кованог новца. У поступку обраде **поништен** је 15,1 млн комада новчаница готовог новца, у укупном износу од 2,1 млрд динара, и **уништен** 1 млн комада новчаница готовог новца, у укупном износу од 548,3 млн динара. Приликом обраде готовог новца издвојена су 53 комада новчаница под сумњом на фалсификат и под сумњом да су оштећене изнад процента утврђеног прописом, те су послате на експертизу.

Филијала у Новом Саду је у току 2023. године обрадила 14 захтева за издавање преписа извештаја о променама на рачунима које је до 31. децембра

2002. године водила Народна банка Југославије – Завод за обрачун и плаћање. Од тога, седам захтева поднела су физичка лица, а седам захтева правна лица.

Филијала у Нишу

У току 2023. године, Филијала у Нишу остварила је обим послова у делу управљања токовима готовине пријемом и предајом готовог и ефективног страног новца комитентима (банке, државни органи) у укупној вредности од 147 млрд динара.

У 1.018 трансакција, укупне уплате готовог новца од пословних банака и Министарства финансија и Управе за трезор у 2023. години износиле су 55 млрд динара, што је за 13,11% мање него 2022. године, док су укупне исплате у оквиру 1.985 трансакција износиле 89,9 млрд динара, што је за 9,60% мање него 2022. године.

Уплате ефективног страног новца од пословних банака, у 31 трансакцији, износиле су 17 млн евра и осам пута су веће него претходне године, док су исплате ефективног страног новца, у десет трансакција, износиле 0,5 млн евра и четвороструко су мање него 2022. године.

Од државних органа, у 176 трансакција, примљена су укупно 2,3 млн евра, тј. 18,95% мање него претходне године.

Филијала у Нишу је у 2023. години обрадила 72,3 млн комада новчаница, у номиналном износу од 77,4 млрд динара.

Табела IV.2.2.3. Послови управљања токовима готовине и послови са ефективним страним новцем – Филијала у Нишу

(у RSD, уколико другачије није наведено)

Врста обављеног посла	Остварени промет		Укупан промет у 2023.	Индекс 2023./2022.
	у 2022.	у 2023.		
Уплате готовог новца	63.289.305.000	54.996.038.000	54.996.038.000	86,89
Исплате готовог новца	99.402.933.000	89.867.052.000	89.867.052.000	90,40
Уплате ЕЧН од банака	2.043.251*	16.990.768*	1.990.871.152**	831,56
Уплате ЕЧН од државних органа	2.827.022*	2.291.395*	268.491.230**	81,05
Исплате ЕЧН банкама	22.898.963*	540.000*	63.273.798**	2,35
УКУПНО			147.185.726.180	

¹⁾ У еврима.

²⁾ У динарској противвредности обрачунатој по средњем курсу динара на дан 31. децембра 2023.

Извор: НБС.

На благајнама Филијале у Нишу примљено је 258 комада новчаница готовог новца и 71 комад новчаница ефективног страног новца под сумњом на фалсификат и оне су прослеђене на експертизу.

Поред наведених послова, Филијала је предала 258.000 меничних бланкета, у номиналном износу од 12,9 млн динара банкама комисионарима.

С обзиром на то да Филијала у Нишу располаже делимичном базом података у електронском облику о налозима из извештаја о стању и променама на текућим рачунима које је до краја 2002. године водила Народна банка

Југославије – Завод за обрачун и плаћања, у току 2023. године обрађено је десет захтева и издато је седам преписа налога из извештаја.

Филијала у Крагујевцу

Филијала у Крагујевцу у 2023. години имала је 3.506 трансакција уплата и исплата готовог новца с банкама и Управом за трезор, 14 трансакција уплата и исплата ефективног страног новца с банкама, судским и другим државним органима, 531 трансакцију продаје и откупа ефективног страног новца с физичким лицима и остварила је пословање у укупној вредности од 150,98 млрд динара, што је за 3,9% више него 2022. године.

Табела V.2.2.4. Послови управљања токовима готовине и послови са ефективним страним новцем – Филијала у Крагујевцу
(у RSD, уколико другачије није наведено)

Врста обављеног посла	Остварени промет		Укупан промет у 2023.	Индекс 2023/2022.
	У 2022.	У 2023.		
Уплате готовог новца	61.111.575.000	60.402.965.000	60.402.965.000	98,84
Исплате готовог новца	80.224.424.500	88.576.686.500	88.576.686.500	110,41
Уплате ЕСН од банака	1.059.220*	2.111.165*	247.373.048**	199,31
Исплате ЕСН банкама	32.227.921*	14.890.000*	1.744.716.393**	46,20
Уплате ЕСН од државних органа	434.959*	15*	1758**	0
Откуп ЕСН од физичких лица	30.078*	23.502*	2.755.547***	78,14
Продаја ЕСН физичким лицима	31.153*	23.084*	2.706.972***	74,10
УКУПНО			150.977.205.218	

¹⁾ У еврима.

²⁾ У динарској противвредности обрачунатој по средњем курсу динара на дан 31. децембра 2023.

³⁾ У динарској противвредности обрачунатој по дневном средњем курсу.

Извор: НБС.

Поред наведених послова, Филијала у Крагујевцу је предала 257.000 меничних бланкета банкама комисионарима, у номиналном износу од 12,85 млн динара. Филијала је продавала пригодни ковани новац и обавила седам трансакција, у укупном износу од 154.789,91 динар. На благајнама Филијале примљена су 132 комада новчаница готовог и ефективног страног новца, под сумњом да су фалсификоване, обојене или да не испуњавају услов за замену, те су прослеђене на даљу експертизу. Филијала у Крагујевцу је у 2023. години обрадила 31,61 млн комада новчаница, у номиналном износу од 43,69 млрд динара, и поништила 430 хиљада комада новчаница.

Филијала у Крагујевцу у 2023. години обрадила је и десет захтева за издавање преписа налога и извештаја о променама на рачунима које је до 31. децембра 2002. године водила Народна банка Југославије – Завод за обрачун и плаћања.

Филијала у Ужицу

Банке су у 2023. години на шалтерима Филијале уплатиле 28,7 млрд динара готовог новца и поднеле захтев за исплату готовог новца у износу од 36,2 млрд

динара. Уплате готовог новца у 2023. години биле су мање за 4% него 2022. године, а **исплате готовог новца биле су веће за 2,4%**. Филијала је од државних органа у 2023. години примила 245.080 евра, што је за 14,4% мање него у 2022. години.

Банкама комисионарима предато је 150 хиљада меничних бланкета, у износу од 7,5 млн динара, што је за 2,7% више него у 2022. години. У 2023. години од банака је **примљено** 337 новчаница готовог новца и ефективног страног новца под сумњом да су фалсификат/обојене и оне су прослеђене на експертизу. У 2023. години остварена је продаја нумизматичког новца у укупном износу од 169,4 хиљада динара.

Табела V.2.2.5. Послови управљања токовима готовине и послови са ефективним страним новцем – Филијала у Ужицу

(у RSD, уколико другачије није наведено)

Врста обављеног посла	Остварени промет		Укупан промет у 2023.	Индекс 2023/2022.
	У 2022.	У 2023.		
Уплате готовог новца банака	29.887.959.500	28.702.135.000	28.702.135.000	96,0
Исплате готовог новца банкама	35.357.875.000	36.200.379.000	36.200.379.000	102,4
Уплате ЕЧН од банака	330.765 ¹⁾	9.605.662 ¹⁾	1.125.530.957 ²⁾	2.904,1
Исплате ЕЧН банкама	8.482.000 ¹⁾	260.000 ¹⁾	30.465.162 ²⁾	3,1
Уплате ЕЧН од државних органа	286.465 ¹⁾	245.080 ¹⁾	28.716.930 ²⁾	85,6
УКУПНО			66.087.227.049	

¹⁾ У еврима.

²⁾ У динарској противвредности обрачунатој по средњем курсу динара на дан 31. децембра 2023.

Извор: НБС.

Током посматраног периода предмет **обrade** готовог новца био је сав новац примљен од банака и Управе за трезор на благајнама Филијале у Ужицу, али и новац који је уплаћен на благајнама других филијала у систему Народне банке Србије. Укупно су обрађена 39,3 млн комада новчаница, у номиналном износу од 33,8 млрд динара. У поступку обраде **поништена** су 3,2 млн комада новчаница готовог новца, у укупном износу од 400,1 млн динара, и **уништено** је 238.880 комада новчаница готовог новца, у укупном износу од 271,6 млн динара. Приликом обраде издвојено је 35 комада новчаница које су послате на експертизу под сумњом на фалсификат, као и на проверу степена оштећења, односно проверу упозоравајуће боје.

У току 2023. године, Филијала у Ужицу је обрадила 18 захтева за издавање извода – извештаја о променама на рачуну и стању рачуна (које је до 31. децембра 2002. године водила Народна банка Југославије – Завод за обрачун и плаћања). Издато је укупно 11 обавештења о плаћању на име пронађених података.

V.3. Оператор платног система, надзор над пружаоцима платних услуга, издавањем електронског новца и пружањем услуга повезаних с виртуелним валутама

Показатељи рада платних система и картичног система *DinaCard*

Народна банка Србије је оператор следећих платних система: *RTGS* платног система Народне банке Србије, *IPS* платног система Народне банке Србије (*IPS* НБС систем), Клиринг платног система Народне банке Србије, *DinaCard* клиринг система Народне банке Србије, као и система Међубанкарског и Међународног клиринг система у девизама Народне банке Србије.

На крају 2023. године, у *RTGS* платном систему Народне банке Србије била су 24 учесника – 20 банака, Министарство финансија – Управа за трезор, Централни регистар, депо и клиринг ХоВ, Удружење банака Србије и Народна банка Србије.

Народна банка Србије је од 22. октобра 2018. године оператор *IPS* НБС система, који шесту годину успешно функционише. На крају 2023. године, у *IPS* НБС систему била су 22 директна учесника – 20 банака, Народна банка Србије и Министарство финансија – Управа за трезор, и ЈП Пошта Србије као индиректни учесник са посредним приступом.

На крају 2023. године, у клиринг систему *DinaCard* учествовало је 17 банака и 11 процесорских кућа. У поравнању по платним картицама за домаћи платни промет учествовало је 14 пословних банака у картичном систему *Visa*, 13 у систему *MasterCard* и 11 у систему *UnionPay*.

У системима Међубанкарског и Међународног клиринга у девизама на крају 2023. био је 21 учесник, и то: 12 банака из Републике Србије, Народна банка Србије, седам банака из Босне и Херцеговине и једна банка из Црне Горе.

Расположивост *RTGS* платног система Народне банке Србије и Клиринг платног система Народне банке Србије износила је 100,00%, док је расположивост централног свича у систему *DinaCard* у 2023. години износила 99,98%.

***RTGS* платни систем Народне банке Србије**

RTGS платни систем Народне банке Србије систем је за поравнање међубанкарских плаћања у реалном времену по бруто принципу.

Табела V.3.1.1. **Вредност промета и број плаћања у RTGS систему**
(промет у млрд RSD, број плаћања у хиљадама)

2023.	Број радних дана	Број плаћања	Дневни просек броја плаћања	Вредност промета	Дневни просек промета
Јануар	20	15.363,2	768,2	13.363,6	668,2
Фебруар	18	16.635,3	924,2	12.865,4	714,7
Март	23	18.689,1	812,6	17.549,9	763,0
Април	18	16.928,7	940,5	15.623,4	868,0
Мај	21	18.260,0	869,5	18.579,5	884,7
Јун	22	18.019,9	819,1	15.820,6	719,1
Јул	21	17.452,6	831,1	15.444,9	735,5
Август	23	17.598,4	765,1	21.527,6	936,0
Септембар	21	17.377,5	827,5	16.783,9	799,2
Октобар	22	18.232,0	828,7	16.879,6	767,3
Новембар	22	17.707,0	804,9	17.715,6	805,3
Децембар	21	19.958,3	950,4	16.602,6	790,6
Укупно	252	212.222,0		198.756,7	
		Месечни просек:	Дневни просек:	Месечни просек:	Дневни просек:
		17.685,2	842,1	16.563,1	788,7

Извор: НБС.

Посредством *RTGS* платног система Народне банке Србије у 2023. години реализована су укупно 212,2 млн плаћања, укупне вредности 198.756,7 млрд динара.

Клиринг платни систем Народне банке Србије

Клиринг платни систем Народне банке Србије систем је за размену и обраду појединачних налога за плаћање или група налога за плаћање учесника у платном систему, који се реализују по принципу мултилатералног нетирања.

Табела V.3.1.2. **Вредност промета и број плаћања у Клиринг систему**
(промет у млрд RSD, број плаћања у хиљадама)

2023.	Број радних дана	Број плаћања	Дневни просек броја плаћања	Вредност промета	Дневни просек промета
Јануар	20	1.767,6	88,4	31,9	1,6
Фебруар	18	2.058,5	114,4	33,5	1,9
Март	23	2.070,0	90,0	39,3	1,7
Април	18	1.641,1	91,2	33,9	1,9
Мај	21	2.050,9	97,7	36,9	1,8
Јун	22	1.795,0	81,6	36,7	1,7
Јул	21	1.368,4	65,2	32,4	1,5
Август	23	1.630,0	70,9	34,2	1,5
Септембар	21	1.516,1	72,2	32,7	1,6
Октобар	22	1.642,4	74,7	34,8	1,6
Новембар	22	1.543,0	70,1	32,8	1,5
Децембар	21	1.502,1	71,5	35,0	1,7
Укупно	252	20.585,2		414,2	
		Месечни просек:	Дневни просек:	Месечни просек:	Дневни просек:
		1.715,4	81,7	34,5	1,6

Извор: НБС.

У 2023. години, у Клиринг платном систему Народне банке Србије реализовано је 20,6 млн плаћања, укупне вредности 414,2 млрд динара.

IPS НБС систем

IPS НБС систем је платни систем у ком се извршавају појединачни инстант трансфери одобрења у износу до 300.000 динара. Систем ради у режиму 24/7/365, што обезбеђује реализацију плаћања током целог дана, сваког дана у години. Плаћања у систему се реализују скоро тренутно, а средства су расположива примаоцу плаћања за неколико секунди.

Инфраструктура IPS НБС система омогућава инстант плаћања коришћењем стандардних начина плаћања (нпр. путем електронског/мобилног банкарства или на шалтеру пружалаца платних услуга), затим инстант плаћања на продајном месту трговца, као и додатне услуге за учеснике – преузимања података о рачуну односно фактури на захтев платиоца (*Bill Presentment – BP*) и услугу *Prenesi*, тј. извршавање инстант плаћања употребом броја мобилног телефона који је прималац плаћања регистровао за ову услугу.

Табела V.3.1.3. **Вредност промета и број плаћања у IPS NBS систему**
(промет у млрд RSD, број плаћања у хиљадама)

2023.	Број радних дана	Број плаћања	Дневни просек броја плаћања	Вредност промета	Дневни просек промета
Јануар	31	4.617,9	149,0	43,2	1,4
Фебруар	28	5.024,1	179,4	48,0	1,7
Март	31	5.406,0	174,4	55,0	1,8
Април	30	5.114,8	170,5	52,8	1,8
Мај	31	5.632,8	181,7	59,6	1,9
Јун	30	5.565,2	185,5	61,3	2,0
Јул	31	5.418,1	174,8	60,5	2,0
Август	31	5.605,4	180,8	61,9	2,0
Септембар	30	5.723,3	190,8	62,6	2,1
Октобар	31	6.071,2	195,8	67,4	2,2
Новембар	30	6.073,3	202,4	66,6	2,2
Децембар	31	6.710,8	216,5	78,2	2,5
Укупно	365	66.962,9		717,3	
		Месечни просек:	Дневни просек:	Месечни просек:	Дневни просек:
		5.580,2	183,5	59,8	2,0

Извор: НБС.

У складу с правилима рада, учесници у IPS НБС систему могу бити Народна банка Србије, банка са седиштем у Републици Србији која има дозволу за рад Народне банке Србије, Министарство финансија – Управа за трезор, платна институција са седиштем у Републици Србији која има дозволу Народне банке Србије за пружање платних услуга као платна институција, институција електронског новца са седиштем у Републици Србији која има

дозволу Народне банке Србије за издавање електронског новца, јавни поштански оператор са седиштем у Републици Србији.

У 2023. години, посредством *IPS* НБС система реализовано је укупно 67,0 млн плаћања, укупне вредности 717,3 млрд динара. Просечан дневни број плаћања у 2023. години износио је 183,5 хиљада, док је просечна дневна вредност трансакција износила 2,0 млрд динара. Просечно време извршења трансакција у *IPS* НБС систему у 2023. години износило је 1,1 секунду. Накнада за извршавање налога за пренос у *IPS* НБС систему, коју Народна банка Србије као оператор платног система наплаћује учесницима у том систему иста је као накнада за плаћања мале новчане вредности у *RTGS* НБС и Клиринг платном систему Народне банке Србије и износи 4 динара по налогу.

Накнада за извршавање налога за пренос по основу захтева за плаћање на продајном месту за износ до 600 динара износи 1 динар, а накнада за налоге по основу захтева за плаћање на продајном месту за износ преко 600 динара – 2 динара. Ове накнаде се наплаћују прихватиоцу – пружаоцу платне услуге трговца.

Међубанкарска накнада утврђена је правилима рада *IPS* НБС система и износи 0,2% вредности извршеног инстант плаћања на продајном месту и плаћа је прихватилац издаваоцу платног инструмента за инстант плаћања.

Системи Међубанкарског и Међународног клиринга у девизама

Системи Међубанкарског и Међународног клиринга у девизама платни су системи у којима се извршавају плаћања у еврима између учесника ових система из Републике Србије, Босне и Херцеговине и Црне Горе, по принципу мултилатералног нетирања.

Табела V.3.1.4. Вредност промета и број плаћања у Међубанкарском и Међународном клирингу

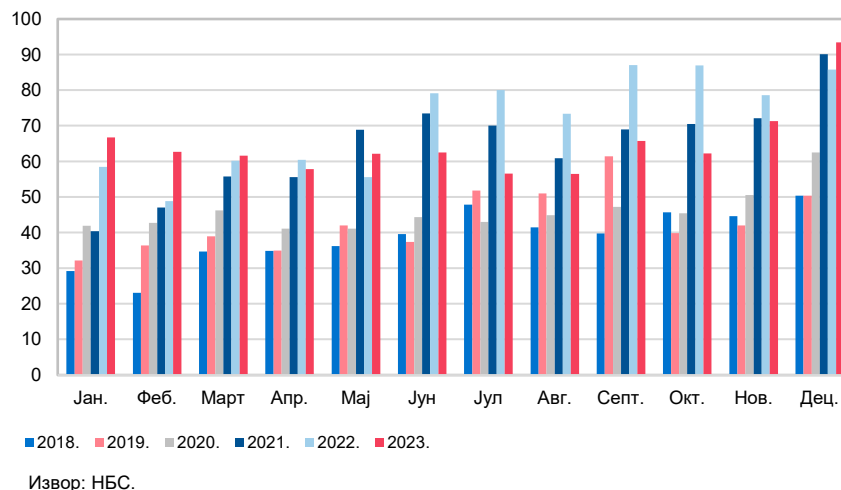
(промет у млн EUR)

2023.	Број радних дана	Број плаћања	Дневни просек броја плаћања	Вредност промета	Дневни просек промета
Јануар	20	3.282	164,1	66,7	3,3
Фебруар	18	3.217	178,7	62,7	3,5
Март	23	3.886	169,0	61,6	2,7
Април	18	3.286	182,6	57,8	3,2
Мај	21	3.715	176,9	62,1	3,0
Јун	22	3.940	179,1	62,5	2,8
Јул	21	3.836	182,7	56,6	2,7
Август	23	3.667	159,4	56,4	2,5
Септембар	21	3.551	169,1	65,8	3,1
Октобар	22	4.253	193,3	62,2	2,8
Новембар	22	4.234	192,5	71,3	3,2
Децембар	21	4.687	223,2	93,5	4,5
Укупно	252	45.554		779,2	
		Месечни просек:	Дневни просек:	Месечни просек:	Дневни просек:
		3.796,2	180,8	64,9	3,1

Извор: НБС.

У току 2023. у наведеним системима реализована су 45.554 плаћања, укупне вредности 779,2 млн евра.

Графикон V.3.1. **Вредност промета у Међубанкарском и Међународном клирингу**
(у млн EUR)

Систем националне платне картице – *DinaCard*

DinaCard је национална платна картица Републике Србије, основана ради развоја безготовинског начина плаћања, смањења готовине у новчаној маси, пружања трошковно ефикасног картичног производа грађанима и трговцима и сузбијања сиве економије. Креирањем националне картице банкама је омогућено да својим клијентима понуде платну картицу која се може користити на целокупној прихvatној мрежи у Србији, при чему се водило рачуна о томе да национална картица буде приступачна грађанима и трговцима, као и да међубанкарске провизије буду у складу са законом и условима на српском тржишту. *DinaCard* се развија по узору на националне картице највећих европских земаља, у којима из економски рационалних разлога грађани доминантно користе управо националне картице, као увек повољнији избор са аспекта трошкова по националну економију. **Накнаде националног картичног система *DinaCard* вишеструко су ниже него у другим картичним системима на српском тржишту, што, између осталог, смањује трошкове прихватања националне платне картице за трговце, јер банке прихватиоци трговцима нуде нижу трговачку накнаду за услугу прихватања *DinaCard*.** Поред тога, национални картични системи важни су са аспекта очувања конкуренције на тржишту, бржег прилагођавања специфичним потребама локалног тржишта, као и финансијске инклузије.

У 2023. години, у систему националне платне картице остварено је 176 млн трансакција, што представља раст од 11% у односу на претходну годину, док остварени промет износи 876 млрд динара, што чини раст од 16% у односу на претходну годину. Од тога, 77% трансакција и 33% промета остварено је на продајним местима (плаћање робе и услуга), док преостали део представљају

транзакције подизања готовине. Од укупног броја транзакција и промета, 59% транзакција и 31% промета представљају међубанкарске транзакције. На крају 2023. године, на тржишту је било 5,9 млн платних картица *DinaCard*.

Закључно с 2023. годином, 94% свих издатих картица *DinaCard* јесу картице с чипом.

У 2023. години настављено је са имплементацијом бесконтактне технологије у систему *DinaCard*.

Током 2023. године настављена је сарадња с кинеским националним картичним системом *UnionPay International* и омогућено је прихватање платних картица *UnionPay* на преко 86% банкомата и на 71% ПОС терминала у прихватној мрежи у Републици Србији. У току су активности за издавање заједничке картице *DinaCard-UnionPay* с функцијом бесконечног плаћања, која се прихвата на свим терминалима у земљи и на глобалној прихватној мрежи *UnionPay*. Банка Поштанска штедионица је прва банка која је почела да издаје наведену картицу, а и остале банке које донесу такву одлуку могу својим корисницима да издају ове картице.

У оквиру наставка сарадње с компанијом *Discover Financial Services (DFS)*, у 2023. реализоване су активности на развоју система који ће обезбедити везу и комуникацију двају картичних система конверзијом саобраћаја, која је неопходна услед разлика између спецификација и протокола система. Такође, започете су активности код процесора и банака прихватилаца за омогућавање прихватања картица из картичног система *DFS* у Србији.

Током 2023. године настављен је раст броја транзакција сервиса „Подигни динаре”, који корисницима омогућава да приликом плаћања на продајним местима подигну и готов новац (*purchase with cashback*).

Овај сервис је омогућен на свим бензинским станицама НИС Петрол и Гаспром, као и у продајним објектима Меркатор, Рода, Идеа и Макси.

И током 2023. године продајна мрежа на интернету где је могуће платити домаћом картицом наставила је да расте. Број онлајн трговаца који прихватају *DinaCard* картицу на крају 2023. године већи је за 17% него на крају претходне године, тако да се на крају 2023. године домаћа картица прихвата на око 2100 интернет продајних места.

Настављено је интензивно коришћење услуге одложеног плаћања на рате без камате за кориснике картица *DinaCard-PostCard* у издању Банке Поштанска штедионица, за кориснике *DinaCard Klasik* у издању *NLB Komercijalne banke*, као и за кориснике *DinaCard debit* у издању *Banca Intesa*, уз сталан раст броја транзакција и промета. Број продајних места на којима је крајем 2023. године било могуће плаћање овом картицом био је преко 17.000.

Нормативна активност

Народна банка Србије је и у току 2023. године ангажовала своје ресурсе како би обезбедила стабилност и сигурност платног система и учинила све што је потребно како би корисници платних услуга наставили несметано да користе платне услуге и ефикасно и без тешкоћа обављају плаћања.

Народна банка Србије је и у току 2023. године активно учествовала у спровођењу одређених прописа којима је предвиђена исплата новчане помоћи ради ублажавања последица кризе изазване поремећајима на светском тржишту.

С тим у вези, Народна банка Србије је у складу са својим надлежностима, у сарадњи с Министарством финансија – Управом за трезор, учествовала у активностима у вези са доношењем, а затим и применом *Закона о Привременом регистру мајки и других лица којима се уплаћује новчана помоћ* („Службени гласник РС”, бр. 62/2023), на основу кога се исплаћивало по 10.000 динара за свако дете које је држављанин Србије и које је рођено 21. новембра 2006. године или након тог датума.

Током 2023. године Народна банка Србије покренула је иницијативу за приступање Републике Србије Јединственом подручју за плаћања у еврима (*Single European Payment Area – SEPA*) и предузела неопходне активности ради добијања информација о поступцима које је потребно предузети у погледу испуњења критеријума за приступ, чиме је изражена јасна намера да се домаћа платна инфраструктура прилагоди стандардима *SEPA*, како би се унапредила и ојачала економска сарадња са економијама Западног Балкана и ЕУ, као најзначајнијим економским партнером Србије.

У вези са усклађивањем правног и регулаторног оквира у области платних услуга с прописима ЕУ значајним за прикључење региону *SEPA*, у документу који су израдили експерти Светске банке и Савез за регионалну сарадњу (*Assessment and Action Plan for Serbia – Western Balkans Payment Modernization Project*), који је усвојен 2022. године, оцењено је да је Република Србија готово у потпуности имплементирала релевантне европске директиве и уредбе које уређују област платних система и пружања платних услуга.

У том погледу, и 2023. године настављено је са активностима на даљем усклађивању правног и регулаторног оквира с прописима ЕУ значајним за приступ региону *SEPA*.

Надгледање платног система

У оквиру функције надгледања, Народна банка Србије је у 2023. години наставила да спроводи активности усмерене на праћење текућег пословања платних система и оператора тих система, као и анализу података и информација које оператори достављају, у складу с прописима, како би се открили потенцијални ризици и координирале активности са операторима ради успешног управљања тим системима.

Анализом достављених извештаја утврђена је висока поузданост свих платних система у 2023. години, у границама дефинисаним правилима рада тих система, као и то да у платним системима у којима се обавља нетирање на основу налога за пренос није било случаја неизмирења новчане обавезе по основу нето позиције учесника у тренутку када се то од њих очекује.

У оквиру функције надгледања платних система, оцењивана је формална и суштинска исправност достављене документације поводом поднетих захтева за прикључивање платних институција и институција електронског новца, као индиректних учесника у *IPS* НБС систему, ради омогућавања једнаких услова пружања платних услуга базираних на инстант трансферу одобрења од стране небанкарских пружалаца платних услуга.

Такође, у оквиру успостављене сарадње између централних банака о учешћу у Међународном клиринг систему у девизама, Народна банка Србије је у 2023. години спроводила и активности на прикључењу нових учесника у овај систем. На основу поднетих захтева Централне банке Босне и Херцеговине и Централне банке Црне Горе, Банка поштанска штедионица а.д. Бања Лука и *Universal Capital Bank AD Podgorica* постали су индиректни учесници с директним приступом Међународном клиринг систему у девизама, чији је оператор Народна банка Србије.

У оквиру обезбеђивања сигурног и стабилног рада свих платних система чији је оператор Народна банка Србије, током 2023. године посебна пажња била је усмерена на праћење активности у вези са спровођењем статусних промена код банака. Након насталих статусних промена банака, током 2023. године спроведене су активности гашења рачуна следећих банака: *RBA banke a.d. Novi Sad*, *Eurobank a.d. Beograd* и привремени рачун *AIK banke a.d. Beograd*, као и промене назива *Expobank a.d. Beograd* у *Adriatic bank a.d. Beograd*. Сви поступци у платним системима у којима су учествовале наведене банке, услед статусне промене, спроведени су на одговарајући начин и у складу с правилима рада тих система, те нису забележени застоји у њиховом раду.

Поред тога, извршен је и посредан надзор над пословањем платних система чији оператор није Народна банка Србије, у делу пословања који се односи на одржавање капитала, у складу са одредбама *Закона о платним услугама* и другим подзаконским прописима Народне банке Србије.

Народна банка Србије је током 2023. године наставила са активностима у вези с реализацијом пројекта прикључења и учествовања *Euroclear Bank SA/NV* у *RTGS* НБС платном систему, ради клиринга и салдирања државних ХоВ које гласе на динаре.

Развој инстант плаћања

Народна банка Србије наставила је с развојем услуга базираних на инстант плаћањима и пројектима подршке процесу дигитализације у Републици Србији, који су непосредно праћени у оквиру функције надгледања ради

процене усклађености различитих техничко-технолошких решења са утврђеним захтевима и стандардима које ова решења минимално треба да испуне како би их учесници у *IPS* НБС систему понудили свим својим корисницима платних услуга.

На крају 2023. године 16 банака омогућавало је услугу инстант плаћања на продајним местима трговаца и плаћање рачуна/фактура скенирањем *IPS QR* кода својим клијентима, грађанима путем апликација за мобилно банкарство, а пет банака и правним лицима и предузетницима. Девет банака је омогућило услугу *Prenesi*, у оквиру које се средства преносе само одабиром броја мобилног телефона који је прималац плаћања регистровао за ову услугу.

Када је реч о пружању услуга прихватања инстант плаћања на продајним местима трговаца, током 2023. године осам техничко-технолошких решења банака за прихватање инстант плаћања на продајним местима добило је оцену спремности за понуду трговцима. На крају посматране године, укупно 11 банака може да понуди неко од техничко-технолошких решења за услугу прихватања инстант плаћања на продајном месту трговца, укључујући и интернет продајна места. Народна банка Србије је и у 2023. години наставила са активностима усмереним на ширење прихватне мреже и поспешивање коришћења инстант плаћања на физичким и на интернет продајним местима.

На крају 2023. године 14 банака својим клијентима омогућава плаћања на интернет продајним местима унапређеним методом *IPS skeniraj*, који укључује и технологију *deep link*. Такође, пет (банака) прихватилаца својим трговцима нуде услугу прихватања плаћања на интернет продајном месту коришћењем решења са *deep link* технологијом.

Резултати ширења прихватне мреже у 2023. години огледају се у вишеструком повећању броја физичких наплатних места, као и броја трговаца који прихватају инстант плаћања на интернету. Број трансакција се такође вишеструко увећао.

Платне институције, институције електронског новца и пружаоци услуга повезаних с виртуелним валутама

Континуитет развоја тржишта платних услуга одржао се и у 2023. години, при чему се наставио и тренд изражене заинтересованости за електронски новац, те су три платне институције добијањем дозволе за издавање електронског новца постале институције електронског новца.

Закључно са 31. децембром 2023. године, на територији Републике Србије пословало је девет платних институција и шест институција електронског новца. Од наведеног броја, осам платних институција, четири институције електронског новца и јавни поштански оператор имају укупно 6.560 уписаних заступника (наспрам 5.936 заступника у 2022. години).

Народна банка Србије је у 2023. години донела три решења о давању дозволе за издавање електронског новца, као и једно решење о допуни дозволе за пружање платних услуга. Поред тога, донето је и једно решење о одбијању

захтева за давање дозволе за издавање електронског новца, једно решење о одбацивању захтева за давање дозволе за пружање платних услуга, а дата су и три мишљења о испуњености услова подобности за стицање квалификованог учешћа у капиталу платне институције. Решењем Народне банке Србије двома платним институцијама одузета је дозвола за пружање платних услуга.

Као један од надлежних органа задужен за надзор над применом одредаба *Закона о дигиталној имовини*, Народна банка Србије је у току 2023. године предузимала активности и припремила више дописа и мишљења о примени овог закона и прописа донетих на основу њега у делу који се односи на виртуелне валуте као врсту дигиталне имовине, учествовала је на радионицама, семинарима и обукама у вези с његовом применом. Такође, у 2023. години Народна банка Србије донела је једно решење о давању претходне сагласности за стицање контролног учешћа и једно решење о давању претходне сагласности за стицање квалификованог учешћа у капиталу пружаоца услуга повезаних с виртуелним валутама, као и једно решење о давању претходне сагласности у вези с достављеним изменама општих аката.

Поред наведеног, оцењивана је формална и суштинска исправност достављене документације поводом поднетих захтева за давање дозволе за издавање електронског новца и захтева за давање допуне дозволе за пружање платних услуга. Анализирана је документација достављена уз обавештења платних институција поводом давања мишљења о испуњености прописаних услова у вези с променом лица с квалификованим учешћем у капиталу платних институција, документација достављена поводом поднетих захтева за давање претходне сагласности за стицање квалификованог и контролног учешћа у капиталу пружаоца услуга повезаних с виртуелним валутама, као и у вези са обавештењима институција електронског новца о промени околности у односу на лица с квалификованим учешћем. Анализирана је и документација у вези с променама чланова органа управљања и руковођења, односно лица које ће непосредно руководити пословима пружања платних услуга и издавања електронског новца, као и документација у вези са увођењем видео-идентификације и достављеним обавештењима платних институција, институција електронског новца и пружалаца услуга повезаних с виртуелним валутама о увођењу нових пословних модела. Такође, оцењивана је и документација поводом давања претходне сагласности у вези с достављеним изменама општих аката и правила пословања поднетих од стране пружалаца услуга повезаних с виртуелним валутама, поверавању оперативних послова трећем лицу и примени изузетка прописаног *Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма*. Анализирани су достављена обавештења и извештаји платних институција, институција електронског новца и јавног поштанског оператора у вези са обављањем поверених активности банака.

Посредна и непосредна провера пружања платних услуга, издавања електронског новца и пружања услуга повезаних с виртуелним валутама

Током 2023. године Народна банка Србије је, на основу *Закона о платним услугама* и *Одлуке о ближим условима и начину вршења надзора над платним институцијама, институцијама електронског новца и јавним поштанским оператором*, донела једно решење о покретању непосредног надзора над пословањем институције електронског новца и једно решење о провери поступања у вези с налозима изреченим решењем за отклањање неправилности утврђених у надзору. Сprovedен је један поступак непосредног надзора над пословањем платне институције и извршена једна провера поступања по раније донетом решењу за отклањање утврђених неправилности. У вези с раније израђеним записницима о извршеном надзору, односно провери усклађености пословања са *Законом о платним услугама* и прописима донетим на основу њега, сачињена је службена белешка поводом достављених примедби субјекта надзора и израђени су предлози мере по записницима о извршеном надзору, у вези с којима су донета два решења о изрицању налога и мера за отклањање неправилности утврђених у надзору.

Поред тога, на основу *Закона о дигиталној имовини* и *Одлуке о ближим условима и начину вршења надзора над пружаоцем услуга повезаних с виртуелним валутама и издаваоцем и имаоцем виртуелних валута*, донета су два решења о покретању непосредног надзора над пословањем пружалаца услуга повезаних с виртуелним валутама и спроведен један поступак непосредног надзора над пословањем пружаоца ових услуга.

Активности посредног надзора над пружаоцима платних услуга, издаваоцима електронског новца и пружаоцима услуга повезаних с виртуелним валутама спроводиле су се континуирано праћењем извештаја и других доступних података. С тим у вези, усвојена је и *Одлука о садржини, роковима и начину достављања података у вези с виртуелним валутама Народној банци Србије*.

У 2023. години настављена је континуирана провера неовлашћеног пружања услуга повезаних с виртуелним валутама.

V.4. Остале активности

V.4.1. Економске анализе и статистика

Економске анализе и истраживања

Економске анализе у Народној банци Србије имају за циљ пружање аналитичке подршке Извршном одбору и Савету гувернера при доношењу одлука из њихових домена. Дешавања у међународном окружењу у 2023.

обележили су наставак сукоба у Украјини и на Блиском истоку, као и даље присутна неизвесност у погледу цена енергената, хране и осталих примарних производа, који су наставили неповољно да утичу на геополитичку и економску ситуацију у свету, захтевајући њихово пажљиво праћење и анализирање. И у тако изазовним условима, Народна банка Србије је наставила да пружа конзистентне, квалитетне и поуздане макроекономске пројекције, које су се у погледу инфлације и економске активности у потпуности оствариле.

У области анализе и краткорочне пројекције инфлације и даље је највећа пажња била посвећена анализи трошковних притисака и увозне инфлације, који су били главни покретач инфлаторних притисака и током 2023. године. Настављено је са активним праћењем и анализом ланца формирања цена, од цена основних сировина, преко цена произвођача индустријских производа, до потрошачких цена. С тим у вези, поново су организовани састанци с представницима највећих трговинских ланаца у Србији. На тим састанцима договорена је размена информација од значаја за краткорочну пројекцију инфлације и разматрани су изазови с којима се трговински ланци суочавају у свом пословању, као и евентуални начини на које Народна банка Србије може из свог делокруга надлежности помоћи у превазилажењу тих изазова. **Анкета о инфлационим очекивањима** је, након увођења нових питања која се односе на очекивану инфлацију финансијског сектора, привреде, становништва и синдиката за три године унапред, омогућила поузданију оцену њихове усидрености у средњем року и самим тим оцену кредибилитета монетарне политике. Такође, настављено је с радом на унапређењу методологије спровођења анкете ради добијања квалитетнијих и поузданијих одговора.

Краткорочне пројекције инфлације израђиване су на месечном нивоу, уз анализу фактора који су довели до одступања од средњорочне пројекције. За потребе пројекције инфлације коришћене су експертске процене, као и економетријски модели развијани током претходних година, прилагођени за краткорочну пројекцију различитих показатеља базне инфлације. Додатно су развијани модели за пројекцију базне инфлације *CLI (coincident / leading indicators)* и цена воћа и поврћа на основу метеоролошких података, као и модели за процену цена услуга. У односу на раније периоде, интензивирани су активности на унапређењу техника **прикупљања и обраде масовних података (big data)**. На основу великог броја цена са интернета, више пута у току месеца оцењивали смо кретање инфлације у реалном времену, што нам је служило као улазна информација за краткорочне и средњорочне пројекције. Поред тога, користили смо разне методе текстуалне анализе (бројање речи, тематска класификација, анализа сентимента) у сврху креирања показатеља инфлаторних притисака, као и општег сентимента економије.

Средњорочна пројекција инфлације израђивана је тромесечно, уз анализу главних ризика њеног остварења и утицаја на монетарну политику. Настављене су и редовне активности на унапређењу основног модела за средњорочну пројекцију Народне банке Србије – редовна ревизија структуре

модела и оцене параметара модела, анализиране су особине модела при укључивању нових променљивих, како би се добила прецизнија пројекција инфлације, тј. повећала поузданост модела. Посебна пажња током ове године била је усмерена на побољшање перформанси модела и оцмену коефицијената у делу који се тиче тржишта рада. Такође, у условима изразито повишене неизвесности од избијања сукоба у Украјини и на Блиском истоку, посебна пажња је посвећена изради алтернативних сценарија средњорочне пројекције. Избор самих сценарија и претпоставки које стоје иза њих усклађиван је са сценаријима ЕЦБ-а, будући да су шокови на страни понуде у овом периоду погађали све европске земље на сличан начин.

У домену **реалног сектора**, нагласак је био на анализама и пројекцијама и структури раста БДП-а на годишњем и тромесечном нивоу, с производне и расходне стране. Слично као и код инфлације, за потребе пројекције коришћене су експертске процене и економетријски модели. У домену **тржишта рада** настављено је с праћењем и анализом свих расположивих показатеља, уз посвећивање посебне пажње њиховом утицају на инфлацију са стране тражње (зараде и запосленост) и трошковну компоненту инфлације (продуктивност и јединични трошкови рада). У складу с растућим инфлаторним притисцима посебна пажња је посвећена анализи реалних зарада, пре свега у приватном сектору и појединим областима привреде (ИКТ сектор).

У **анализи платнобилансних кретања**, настављено је са **израдом анализа и пројекција компонената текућег и финансијског рачуна**. У оквиру текућег рачуна, посебна пажња посвећена је спољнотрговинским кретањима, односно динамици, структури и факторима раста извоза и увоза робе и услуга и односима размене. За потребе прецизније процене раста извоза посебно су анализиране кључне извозне гране Србије попут аутомобилске индустрије, производње хране и основних метала, уз нагласак на значај СДИ у проширењу и учвршћивању извозне базе. Међународна инвестициона позиција земље, тј. биланс иностраних средстава и обавеза, анализирана је и оцењивана са становишта одрживости спољног дуга, као и очувања финансијске стабилности.

Пажљиво су анализирана и кретања на тржишту новца, кредита и капитала, као и ликвидност банкарског сектора, и на основу тога, као и других макроекономских показатеља, израђиване су монетарне пројекције (кредита и новчане масе). Праћењем кретања каматних стопа на тржишту новца, кредита и штедње оцењивана је **ефикасност трансмисионог механизма монетарне политике**.

У области **фискалних кретања континуирано су се пратила извршења републичког и консолидованог буџета, јавног дуга и монетарног ефекта фискалне политике**. Посебна пажња била је посвећена капиталним инвестицијама, пре свега оним пројектима који су планирани у оквиру новог инвестиционог циклуса државе, из угла њиховог утицаја на кретање инвестиција и активности у грађевинарству у кратком и средњем року. Такође, из свог домена давали смо стручна мишљења и на кључне фискалне документе

државе – *Фискалну стратегију, Предлог закона о буџету* и сету закона о буџетском систему, као и мишљења на низ других законских предлога из угла њиховог утицаја на ценовну и финансијску стабилност и економску активност.

Међународна економска кретања и у протеклој години била су значајна и са аспекта доношења одлука водећих централних банака у условима снажних инфлаторних притисака, као и кретања показатеља из области инфлације, економске активности и тржишта рада. Током целе године преовладала је неизвесност у вези са ефектима сукоба у Украјини на глобална економска кретања, а потом и услед избијања сукоба на Блиском истоку. Фокус анализа и даље је био усмерен на енергетску ситуацију, у смислу утицаја интензивирања геополитичких сукоба на раст светске цене нафте и повећање трошкова производње. У том контексту, посебно су анализирана кретања цена енергената, примарних пољопривредних производа и основних метала на европским и светским берзама, у оквиру посебног аналитичког документа који је израђиван на недељном и месечном нивоу. Такође, велика пажња била је посвећена и макроекономским пројекцијама најзначајнијих међународних институција (ММФ, ЕЦБ, Европска комисија), које су се чешће и знатније кориговале у датим околностима, при чему је њихова оцена ризика у великој мери коришћена приликом израде претпоставки алтернативних сценарија наших макроекономских пројекција.

У Извештају о инфлацији, најважнијем комуникационом средству које Народна банка Србије користи за информисање јавности о дешавањима у економији, представљане су анализе и пројекције макроекономских кретања које су кључне и у процесу доношења одлука Извршног одбора. И током 2023. године, у тромесечној динамици јавности су представљене пре свега информације о садашњој и очекиваној инфлацији, анализи макроекономских кретања која је детерминишу, разлозима за доношење конкретних одлука Извршног одбора, као и о оцени ефикасности монетарне политике која је спровођена у протеклом тромесечју. Такође, детаљно је представљена пројекција инфлације и БДП-а за осам наредних тромесечја, затим претпоставке на којима се пројекција заснива, као и анализа главних ризика у остваривању пројекције. Поред основног сценарија, јавности се од 2022. године представљају и алтернативни сценарији пројекције инфлације, БДП-а и дефицита текућег рачуна платног биланса, који илуструју могуће ефекте деловања најважнијих ризика.

Као и у претходном периоду, посебна пажња у *Извештају о инфлацији* била је посвећена **актуелним макроекономским темама, представљеним у оквиру посебних осврта.** Најпре смо почетком 2023. године пажњу посветили сигнаlima попуштања инфлаторних притисака на глобалном нивоу, резултатима анкете о инфлационим очекивањима и оцени услова на тржишту рада Србије. Осврнули смо се на платнобилансна кретања у 2022. години и факторе који су довели до бољих кретања од првобитно очекиваних. Како је година одмичала, детаљно смо представили и платнобилансна кретања у П1 2023. и факторе који су довели до њиховог побољшања. Један од осврта бавио се и оценом отпорности Србије на досадашње ефекте вишедимензионалне

кризе – пандемије, енергетске кризе и конфликта у Украјини. Затим, анализирали смо утицај дешавања у енергетском сектору Србије на макроекономска кретања, као и цене хране у производњи и потрошњи, њихову динамику, детерминанте, поредили их по земљама и изнели очекивања за наредни период. Посебан осврт био је посвећен праћењу инфлације у Народној банци Србије у реалном времену путем цена са интернета, као и анализи фактора и трендова базне инфлације на глобалном нивоу и анализи пословних и финансијских перформанси привреде Србије у неколико претходних година (2019–2022). У последњем *Извештају о инфлацији у 2023. години* детаљније смо се бавили изгледима у погледу кретања инфлације у свету и Србији, кретањем цене свињског меса у Србији, факторима који је опредељују и очекивањима за наредни период. Посебну пажњу смо посветили и трендовима у кретању фактора понуде и тражње за девизама на домаћем девизном тржишту, утицају мера фискалне политике на инфлацију у Србији и кретањима у прерађивачкој индустрији Немачке и утицају на производњу и извоз прерађивачке индустрије Србије.

Након састанака Извршног одбора на којима су се разматрали и усвајали извештаји о инфлацији (фебруар, мај, август и новембар), организоване су **конференције за штампу**, како би се јавност упознала са актуелним макроекономским кретањима и пројекцијама Народне банке Србије, као и разлозима доношења конкретних одлука Извршног одбора. Као и до сада, конференције за штампу преносиле су се уживо на интернет страници Народне банке Србије, уз истовремено објављивање *Извештаја о инфлацији* и материјала који је презентован на конференцији. Приступ јавности овим информацијама омогућава боље разумевање монетарне политике коју води Народна банка Србије и њене одлучности у остваривању основних циљева који су утврђени законом, а тиме и усидравању инфлационих очекивања.

Народна банка Србије наставила је и током 2023. године да у месечној динамици објављује *Извештај о резултатима анкете о инфлационим очекивањима*, што доприноси јачању кредибилитета и транспарентности монетарне политике, а посебно добија на значају у временима повећане инфлације, када поверење у одлуке централних банака представља значајни фактор макроекономске стабилности. Такође, настављено је спровођење анкете о кредитној активности банака на тромесечном нивоу, а резултати су објављени у истој динамици у *Извештају о резултатима анкете о кредитној активности банака*. Детаљнији увид у кретања на кредитном тржишту (укључујући и услове задуживања привреде и становништва) дат је у извештају *Трендови у кредитној активности*, који се такође објављује тромесечно.

Макроекономске анализе и пројекције Народне банке Србије представљане су и у документима које Република Србија израђује за потребе праћења напретка у процесу приступања ЕУ, а о њима је детаљно дискутовано на састанцима с ММФ-ом, Светском банком, Европском комисијом, ЕЦБ-ом, рејтинг агенцијама, инвеститорима и др.

Статистички послови Народне банке Србије

Народна банка Србије обавља послове званичне статистике, у складу са одредбама *Закона о званичној статистици* и чланом 68. *Закона о Народној банци Србије*, као и петогодишњим статистичким програмом и годишњим плановима. Подаци се прикупљају, контролишу, обрађују и објављују за различите статистичке области (монетарна, финансијска и платнобилансна статистика и статистика међународне инвестиционе позиције). Подаци који се добијају у наведеним процесима у оквиру поменутих статистика јавно се објављују и користе у Народној банци Србије за припрему извештаја и анализа, а користе их и друге државне институције, учесници на домаћем и иностраним финансијским тржиштима, домаће и међународне финансијске институције, научни институти, медији и шира јавност.

У процесу координације развоја статистике, током 2023. Народна банка Србије је наставила сарадњу с другим носиоцима званичне статистике и државним институцијама учешћем у припреми *Плана званичне статистике за 2024. годину*, као и прилагођавању статистичким стандардима и захтевима ЕУ.

У сарадњи с Републичким заводом за статистику, настављено је редовно ажурирање *Националне странеце сумарних података (National Summary Data Page – NSDP)* за Републику Србију (у оквиру статистичког стандарда *e-GDDS*). Поред тога, Народна банка Србије је и током 2023. учествовала у пројекту којим руководи Републички завод за статистику, а односи се на обрачун показатеља *Циљева одрживог развоја Уједињених нација (Sustainable Development Goals – SDGs)* и *Процедуре макроекономске неравнотеже (Macroeconomic Imbalances Procedure)*, обезбеђујући податке и метаподатке из своје надлежности.

Народна банка Србије и Републички завод за статистику **били су укључени у рад Техничке мисије ММФ-а**, која је организована на захтев Министарства финансија, с циљем да се пружи подршка Управи за трезор у реализацији планова за унапређење месечног извештавања о државним финансијама. Народна банка Србије је била укључена у пројекат у оквиру *МВ IPA 2019* и *МВ IPA 2022*, како би се подржао даљи развој статистике државних финансија и извештавања у случају прекомерног дефицита (*EDP*). Поред тога, Народна банка Србије је укључена у пројекат намењен развоју капацитета статистике екстерног сектора за економије Западног Балкана, који је иницирао ММФ, а финансира се пројектом *IPA 2017*.

У области монетарне и финансијске статистике, Народна банка Србије је редовно примала, обрађивала и објављивала податке из области монетарне и финансијске статистике на својој интернет страници. На тај начин је настављено информисање домаће и међународне јавности, према унапред утврђеном календару објављивања статистичких података. Стандардни извештаји су редовно достављани међународним институцијама попут ММФ-а, Банке за међународна поравнања, *Eurostat*-а и др. Током исте године, постојала је уска сарадња са извештајним јединицама из финансијског сектора, а све ради обезбеђења квалитетнијих података. Извештавање ЕЦБ-а у области

каматних стопа настављено је, као и све активности у вези с даљим усаглашавањем с прописима ЕЦБ-а у области монетарне и финансијске статистике.

У области статистике платног биланса и међународне инвестиционе позиције, настављено је с редовном израдом и објављивањем статистичких података, као и достављањем података међународним институцијама у складу с преузетим обавезама извештавања. У складу с *Великом ревизијом Система националних рачуна*, настављено је са израдом платног биланса по методологији *ВРМ6* за период пре 2007. године, као и с ревизијом података платног биланса, а подаци се, у складу с договореном динамиком, достављају Републичком заводу за статистику.

У области статистике државних финансија настављене су активности на проширењу извештаја у случају прекомерног дефицита државе (*EDP*), који се, у сарадњи с Републичким заводом за статистику, доставља *Eurostat*-у у априлу и октобру. Захваљујући сарадњи с надлежним републичким институцијама, настављено је редовно достављање података *Eurostat*-у о мастрихтском дугу Републике Србије у тромесечној динамици, а податак о висини дуга по овим критеријумима објављује и Министарство финансија – Управа за јавни дуг. Подаци о мастрихтском дугу обрачунати су и за период од 2005. до 2014. године. Настављено је и тромесечно достављање података Светској банци и ММФ-у о стању дуга буџета Републике Србије по ХоВ и кредитима.

V.4.2. Међународна сарадња

Односи с међународним институцијама и Европском унијом

Током 2023. године настављена је успешна сарадња с међународним финансијским институцијама, пре свега с ММФ-ом, Светском банком, *EBRD*-ом, *BIS*-ом, као и са ЕУ.

Међународни монетарни фонд

У току 2023. године успешно су окончана два разматрања резултата у спровођењу договореног економског програма у оквиру стендбај аранжмана који је ММФ одобрио Републици Србији 19. децембра 2022. године.

У оквиру **првог разматрања мисија ММФ-а боравила је у Београду од 23. марта до 4. априла. Истовремено, обављене су консултације по члану IV Статута ММФ-а**, које се редовно обављају са свим земљама чланицама у оквиру надзорне функције ове међународне финансијске институције. Током посете мисије разматрано је спровођење и ефикасност мера економске политике у условима изазова који долазе из међународног окружења, изгледи српске економије у наредном периоду и реализација циљева економског програма који је подржан стендбај аранжманом.

Закључено је да су макроекономски резултати у оквиру програма одлични, при чему су претходне пројекције премашене, укључујући фискални дефицит, који је био мањи од очекиваног, мањи од очекиваног дефицит текућег рачуна платног биланса и веће девизне резерве, уз снажан прилив СДИ. Оцењено је да је поштравање монетарне политике Народне банке Србије било адекватно и допринело опадајућој путањи инфлације.

Одбор извршних директора ММФ-а на састанку 28. јуна донео је одлуку о успешном завршетку првог разматрања резултата економског програма подржаног стендбај аранжманом. Поред тога, закључене су редовне консултације по члану IV Статута ове међународне финансијске институције с нашом земљом.

Током састанка Одбора оцењено је да је Србија у претходним годинама, упркос потресима из међународног окружења, остварила импресивне економске резултате услед спровођења снажних економских политика. Истакнуто је да је поштравање монетарне политике одговарајуће у условима повећане глобалне инфлације. Банкарски сектор остао је отпоран, уз неопходан мониторинг банака с обзиром на раст каматних стопа и ризике турбуленција на међународним финансијским тржиштима. Похваљен је поштрени карактер фискалне политике, уз акценат на важност спровођења реформи у енергетском сектору.

Позитивна оцена Одбора извршних директора ММФ-а омогућила је **Републици Србији повлачење друге транше у оквиру стендбај аранжмана у износу од 163.700.000 SDR.**

У складу са *Законом о регулисању обавеза Републике Србије према ММФ-у* на основу коришћења средстава стендбај аранжмана одобрених Републици Србији одлуком Одбора извршних директора ММФ-а од 19. децембра 2022. („Службени гласник РС”, бр. 10/2023), средства прве и друге транше, у укупном износу од 949,4 млн SDR (145% квоте), искоришћена су за буџетске потребе.

У оквиру другог разматрања резултата стендбај аранжмана мисија ММФ-а боравила је у Београду од 19. до 31. октобра. Током разговора с мисијом размотрена су монетарна, фискална и макроекономска кретања и пројекције, као и реализација циљева утврђених актуелним економским програмом.

Одбор извршних директора ММФ-а је 21. децембра донео одлуку о успешном завршетку другог разматрања резултата економског програма који је подржан стендбај аранжманом. Одлука је донета без одржавања формалног састанка Одбора, што потврђује да Србија спроводи добре економске политике и остварује добре макроекономске резултате. Одбор извршних директора је закључио да резултати у оквиру договореног програма остају јаки, уз опоравак раста, смањење инфлације, смањење дефицита текућег рачуна платног биланса и раст девизних резерви. С обзиром на акумулирање знатног износа резерви, стварање фискалног простора и одрживо финансирање платног биланса, аранжман ће се у преосталом периоду третирати као

аранжман из предострожности, што је једно разматрање раније него што се очекивало приликом одобрења аранжмана.

Делегација Републике Србије, коју је предводила Јоргованка Табаковић, гувернер Народне банке Србије и гувернер Републике Србије у ММФ-у, учествовала је од 10. до 16. априла на Пролећном заседању ММФ-а и Групације Светске банке у Вашингтону (САД). Том приликом разматрана су економска кретања у светској привреди и изгледи, уз акценат на изазове високе инфлације, јавног дуга и пооштрених услова на међународним финансијским тржиштима, као и на питање о томе како мултилатерална сарадња може да помогне у решавању ових изазова. У оквиру Пролећног заседања, делегација Народне банке Србије састала се с руководством и другим представницима ММФ-а и Групације Светске банке, с којима су разматрана актуелна глобална кретања, као и политике које се спроводе у Србији. Такође, одржани су састанци с великим бројем водећих глобалних инвеститора, којима су представљени резултати које је Србија остварила упркос глобалним шоковима, а захваљујући добрим и координираним политикама, актуелна макроекономска кретања у Србији, планиране реформе, као и макроекономске пројекције за средњорочни период.

Годишња скупштина ММФ-а и Групације Светске банке одржана је од 9. до 15. октобра у Маракешу, у Мароку, а делегацију Републике Србије предводила је Јоргованка Табаковић, гувернер Народне банке Србије и гувернер Републике Србије у ММФ-у. Кључне теме током Годишње скупштине односиле су се на кретања и изгледе у светској привреди, с фокусом на изазове високе инфлације, високог нивоа дуга и пооштрених услова на међународним финансијским тржиштима у контексту појачаних геополитичких тензија. Поред тога, дискутовало се и о јачању међународне сарадње у фрагментисаној глобалној економији, стварању основа за инклузивну дигиталну будућност, као и о развоју капацитета за подршку политици отпорности на климатске промене. Током Годишње скупштине делегација Народне банке Србије одржала је низ састанака с високим руководством и другим представницима ММФ-а, као и водећим глобалним инвеститорима ради представљања остварених резултата и економског потенцијала наше земље.

Одбор гувернера ММФ-а је 15. децембра 2023. године усвојио *Резолуцију о 16. општој ревизији квота ММФ-а*,⁴⁷ која има за циљ повећање сталних средстава ове финансијске институције и смањење ослањања на позајмљена средства. Усвајање резолуције је први корак у оквиру иницијативе ММФ-а за спровођење процеса повећања квота и предвиђа потребну процедуру у погледу

⁴⁷ Квоте земаља чланица представљају финансијско учешће земаља у капиталу ММФ-а и главни су извор финансирања ове институције. Утврђују се на основу економских показатеља који одражавају релативну економску позицију земље у светској привреди и имају кључну улогу у односима с ММФ-ом. На основу висине квоте одређују се гласачка снага земље чланице, могући ниво коришћења финансијских средстава ММФ-а и висина учешћа у алокацији *SDR*. Ревизија квота, тј. прилагођавање њиховог обима и структуре укупним финансијским потребама ММФ-а, обавља се у интервалу од пет година.

активности земаља чланица и услова да предложено повећање квота ступи на снагу. С обзиром на то да је за све земље чланице предложен идентичан проценат повећања квота од 50% сразмерно њиховим тренутним квотама, прихватањем повећања квоте, земље чланице би задржале постојећу гласачку снагу у ММФ-у. Квота Републике Србије у ММФ-у тренутно износи 654,8 млн *SDR*, а након повећања она би износила 982,2 млн *SDR*. Гувернер Народне банке Србије Јоргованка Табаковић, као гувернер Републике Србије у ММФ-у, гласала је за усвајање наведене резолуције на основу *Закључка Владе о сагласности да Република Србија гласа за усвајање Нацрта резолуције о 16. општој ревизији квота ММФ-а од 14. децембра 2023. године.*

Светска банка

Од марта 2002. до краја 2023. године, Светска банка је Републици Србији одобрила финансијска средства за програмске и пројектне зајмове у износу од 3,71 млрд евра, од чега је искоришћено 2,95 млрд евра. У току је спровођење петогодишњег *Стратешког програма Светске банке са Србијом за период 2022–2026. (Country Partnership Framework 2022–2026 – CPF).*

У оквиру актуелног програма сарадње, током 2023. године Светска банка је Србији одобрила следеће зајмове: *Први зајам за развојну политику зеленог раста у Републици Србији (First Serbia Green Transition Programmatic Development Policy Loan)*, чиме је обезбеђено 160 млн долара за подршку појачаним настојањима Србије да унапреди институције јавног сектора ради остваривања отпорнијег, зеленог и инклузивнијег привредног раста; *Зајам за Пројекат унапређења управљања јавним финансијама за зелену транзицију (Improving Public Financial Management for the Green Transition Operation)* у износу од 75 млн долара, који има за циљ пружање подршке Влади Републике Србије у даљем унапређењу управљања јавним финансијама и усмерењу ка зеленој транзицији; *Зајам за Пројекат развоја тржишта капитала (Catalyzing Long Term Finance through Capital Markets Project)* у износу од 30 млн долара, који има за циљ пружање подршке Влади Србије да реализује *Стратегију за развој тржишта капитала*, и *Зајам за Пројекат спречавања и контроле незаразних болести (Noncommunicable Diseases Prevention and Control Project)* од 75 млн долара, чији је циљ да се подржи настојање Србије да унапреди здравље својих грађана.

У октобру је Република Србија измирила четврту, последњу рату обавезе по основу општег и селективног повећања капитала код Међународне банке за обнову и развој (*IBRD*) у складу с резолуцијама ове банке из 2018. године, у износу од око 2,88 млн долара. Тиме је измирена укупна финансијска обавеза Републике Србије по основу општег и селективног повећања капитала *IBRD*-а из 2018, у износу од око 9,6 млн долара, а средства за измирење обавеза обезбеђена су у републичком буџету.

Европска унија

Народна банка Србије је и током 2023. године остала посвећена процесу европских интеграција, дајући свој допринос у реализацији свих обавеза које проистичу из овог процеса. У оквиру преговарачких области којима Народна банка Србије руководи или је другонадлежна институција, као и у свим осталим у којима учествује као члан, њени представници, осим активног учешћа у раду, припреми докумената и материјала који су значајни за даљи напредак у преговорима о приступању Републике Србије ЕУ, наставили су интензиван дијалог и комуникацију са институцијама ЕУ.

Континуирани напредак у процесу европских интеграција Републике Србије потврђен је и у *Годишњем извештају о напретку Републике Србије за 2023. годину (Progress Report)*, који је објављен 8. новембра, у оквиру пакета проширења за 2023. годину. У делу извештаја који се односи на испуњеност економских критеријума за чланство у ЕУ, између осталог, истакнуто је да је комбинација макроекономске политике одговарајућа, финансијска стабилност очувана, а макроруденцијални показатељи и даље су повољни.

У погледу испуњености критеријума способности преузимања обавеза из чланства у ЕУ за поглавље 9 – *Финансијске услуге*, Европска комисија је истакла да је Република Србија у великој мери имплементирала стандарде Базел III, као и да је рад на усклађивању с *Директивом Солвентност II*, у складу са *Стратегијом Народне банке Србије*, у току, што је подржано и фондовима ЕУ. Такође, Европска комисија наглашава значај усвајања *Закона о дигиталној имовини*, а истиче и да Народна банка Србије прати развој у области зелених финансија. Поред тога, у делу извештаја који се односи на поглавље 17 – *Економска и монетарна политика* констатовано је да је правни оквир у области монетарне политике добро развијен, односно да је основни циљ Народне банке Србије – ценовна стабилност у складу с циљевима ЕСЦБ-а. У вези с преговарачким поглављем 4 – *Слободно кретање капитала*, Европска комисија наводи да је Република Србија либерализовала већину капиталних трансакција, као и да је Народна банка Србије наставила с припремним активностима ради потпуног усклађивања *Закона о платним услугама* и релевантних подзаконских аката с *Директивом о платним услугама 2 (PSD 2)*.

Претходно је посебно значајно ако се има у виду да је **новим Планом раста за Западни Балкан**, који је објављен у оквиру пакета проширења, као једна од седам кључних области/политика брже интеграције Републике Србије у јединствено тржиште ЕУ идентификован и приступ Јединственом подручју за плаћања у еврима (*Single Euro Payments Area – SEPA*).

Представници Народне банке Србије учествовали су у раду и припреми прилога за састанке тела формираних за праћење спровођења **Споразума о стабилизацији и придруживању** – Пододбора за економска и финансијска питања и статистику и Пододбора за унутрашње тржиште и заштиту конкуренције, као и Одбора за стабилизацију и придруживање.

Реализација регионалног IPA пројекта

У току је спровођење Друге фазе регионалног IPA пројекта „Јачање капацитета централних банака Западног Балкана у оквиру процеса интеграција у Европски систем централних банака”. Овај пројекат спроводе Бундесбанка, 19 националних централних банака ЕСЦБ-а, као и ЕЦБ. Предвиђено је да реализација пројекта траје три године и финансира се средствима Инструмента за претприступну помоћ (*Instrument for Pre-Accession Assistance III – IPA III*).

У оквиру пројекта током 2023. године одржано је осам семинара у области система плаћања, сајбер отпорности и иновација, монетарне политике, информационе технологије, интерне ревизије, супервизије банака, спречавања прања новца / борбе против финансирања тероризма, зелених и одрживих финансија, као и управљања готовином. У новембру је одржана и прва радионица високог нивоа на тему платних система, у организацији ЕЦБ-а, на којој је учествовала и гувернер Народне банке Србије Јоргованка Табаковић.

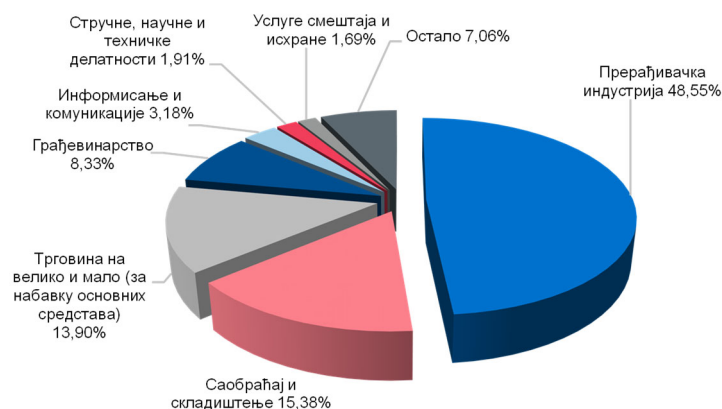
Фонд револвинг кредита Републике Србије

Средства Фонда револвинг кредита Републике Србије (иницијално донација ЕУ) коришћена су и током 2023. године за финансирање малих и средњих предузећа и предузетника.

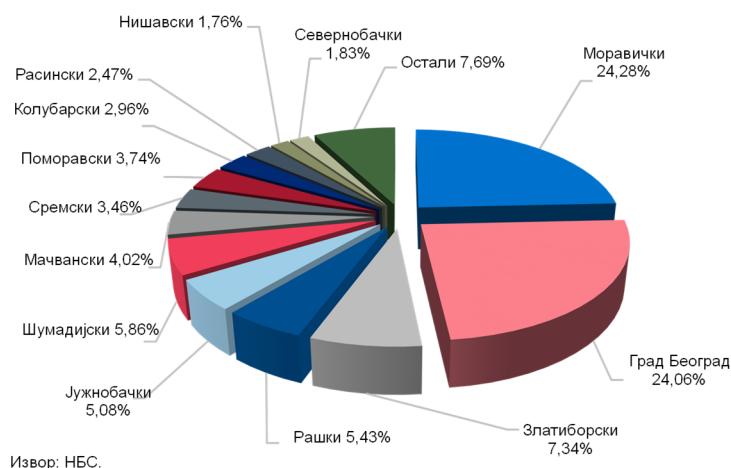
У 2023. години реализовано је 29 кредита, у укупном износу од 3 млн евра.

До сада је посредством 14 посредничких банака реализовано 1.415 кредита, у укупном износу од 143,9 млн евра, чиме је планирано отварање 3.274 радна места.

Графикон V.4.2.1. Фонд револвинг кредита РС –
класификација делатности
(на дан 31. 12. 2023)

Графикон V.4.2.2. Фонд револвинг кредита РС –
територијална подела
(на дан 31. 12. 2023)

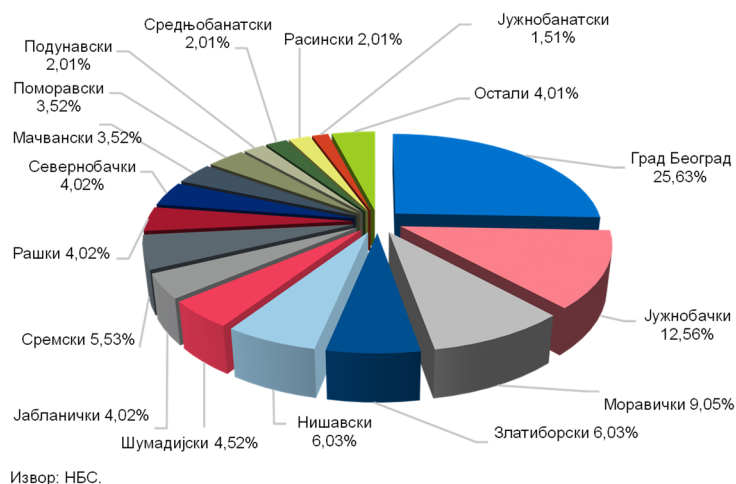

Контрола наменског коришћења средстава кредита одобрених крајњим корисницима из Фонда револвинг кредита обављена је у 2023. години. Контролом је обухваћено 12 кредита реализованих преко три посредничке банке и утврђено је да су сва средства наменски искоришћена.

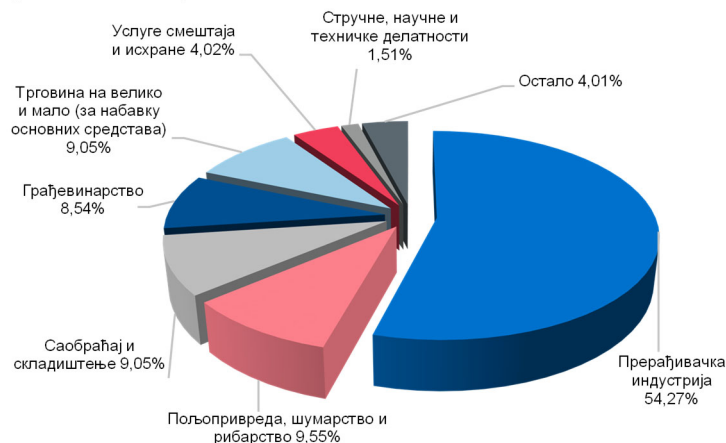
Европска инвестициона банка

Од 2001. до краја 2023. године, ЕИБ је обезбедила финансијску подршку јавном и приватном сектору Републике Србије у износу од 6,69 млрд евра, од чега је искоришћено 5,36 млрд евра. Приоритетна област је инфраструктура, а значајна подршка ЕИБ-а дата је развоју малих и средњих предузећа.

Графикон V.4.2.3. Реализација Апекс зајма III/Б –
територијална подела
(на дан 31. 12. 2023)

Графикон V.4.2.4. Реализација Апекс зајма III/Б –
класификација делатности
(на дан 31. 12. 2023)

Извор: НБС.

Рок за повлачење средстава друге транше петог Апекс зајма за мала и средња предузећа и друге приоритете од 150 млн евра истекао је 15. децембра 2020. године и до тада су у 23 транше повучена средства за 146 пројеката (с реалокацијама) у износу од 144,3 млн евра, чиме је планирано отварање 1.374 радна места.

Десет посредничких банака које су биле укључене у реализацију овог зајма имају могућност да на бази репласмана до децембра 2032. године повучена средства зајма користе за нове пројекте. До краја 2023. године путем 53 кредита репласирано је 29,8 млн евра, чиме је планирано отварање 405 радних места.

Контрола наменског коришћења средстава кредита одобрених крајњим корисницима из Апекс зајмова ЕИБ-а обављена је у 2023. години. Контролом је обухваћено 12 кредита реализованих преко седам посредничких банака и утврђено је да су сва средства наменски искоришћена.

Европска банка за обнову и развој

EBRD пружа подршку Републици Србији од 2001. године, а закључно с 31. децембром 2023. године одобрено је 9,06 млрд евра кредита, од чега је искоришћено 7,30 млрд евра. Значајна средства одобрена су за инфраструктурне пројекте, подршку финансијским институцијама, подстицање привредне активности, пројекте у сектору енергетике, као и за програме у области заштите животне средине.

EBRD је 14. децембра усвојила нову *Стратегију за Републику Србију за период 2023–2028*, на којој ће се базирати њене иницијативе у погледу инвестиција и политике у наредних пет година. Приоритети **EBRD**-а за Републику Србију у оквиру нове стратегије јесу: 1) убрзање зелене енергетске транзиције; 2) повећање конкурентности приватног сектора, његове продуктивности и приступа финансијама; и 3) финансирање одрживе инфраструктуре и јачање регионалне повезаности.

Банка за међународна поравнања (*BIS*)

Народна банка Србије је чланица *BIS*-а и учествује у капиталу ове најстарије међународне финансијске институције с 2.920 акција. Представници Народне банке Србије учествују у раду редовне годишње скупштине и различитих комитета ове институције, а чији је основни циљ да допринесу обезбеђењу монетарне и финансијске стабилности, као и унапређењу међународне сарадње централних банака у тим областима.

Гувернер Јоргованка Табаковић у јуну 2023. године учествовала је на 93. Годишњој скупштини *BIS*-а, током које је представљен рад Одбора директора *BIS*-а у протеклој финансијској години и где се говорило о будућим активностима и плановима. Такође, гувернер Јоргованка Табаковић је учествовала и на састанцима свих гувернера у оквиру двомесечних састанака гувернера централних банака акционара *BIS*-а и на 22. Годишњој конференцији *BIS*-а.

Послови који проистичу из функције Народне банке Србије као депозитара код Азијске инфраструктурне инвестиционе банке

Република Србија је члан Азијске инфраструктурне инвестиционе банке од 2019. године, а Народна банка Србије обавља послове који се односе на улогу депозитара у овој банци. У августу 2023. године Република Србија је, из средстава која су обезбеђена у републичком буџету, уплатила пету (последњу) рату обавезе по основу уплатних акција у капитал Азијске инфраструктурне инвестиционе банке, у износу од 200 хиљада долара.

Чланство Народне банке Србије у Мрежи за озелењавање финансијског система

Народна банка Србије је чланица угледне међународне групе централних банака и супервизора у оквиру Мреже за озелењавање финансијског система (*Network for Greening the Financial System – NGFS*), једног од водећих покрета финансијских институција усмерених ка озелењавању глобалног финансијског система. Ова мрежа тренутно има преко 134 чланице и 21 посматрача,⁴⁸ међу којима су највеће централне банке света и међународне финансијске институције.

Представници Народне банке Србије учествују на Годишњим пленарним састанцима *NGFS*, као и у раду радних тела и експертских мрежа *NGFS*. Поред тога, представници Народне банке Србије учествују и на вебинарима и

⁴⁸ На дан 27. децембра 2023.

тематским састанцима у области зелених финансија у организацији *NGFS* и њених партнерских институција.

Учешће Народне банке Србије у Радној групи Бечке иницијативе за климатске промене у својству посматрача

Представници Народне банке Србије учествовали су на свим тематским радионицама које су организоване током 2023. године („Убрзање процеса декарбонизације у области производње електричне енергије у региону средње, источне и југоисточне Европе”, „Енергетска ефикасност у региону централне, источне и југоисточне Европе”, „Припрема за декарбонизацију индустријског сектора у средњој, источној и југоисточној Европи”, „Прикупљање *ESG* података: упитници за клијенте у вези са изложеностима климатском ризику”, „Планови климатске транзиције и њихова улога у пружању подршке зеленој транзицији финансијских институција”, „Европске директиве и упитник за клијенте” и „Макроекономски и банкарски трендови на Западном Балкану”).

Билатерална финансијска сарадња

Припремљене су бројне информације из надлежности Народне банке Србије које се односе на различите аспекте сарадње Републике Србије с појединачним државама (информације о билатерално-финансијској сарадњи, с прегледима реализоване робне размене и трговине услугама по годинама и др.).

Гувернер Народне банке Србије Јоргованка Табаковић и гувернер Народне банке Кине Пан Гонгшенг потписали су 6. децембра 2023. године *Меморандум о разумевању*, којим се уређује интензивна сарадња између Народне банке Србије и Народне банке Кине у вези са обављањем трансакција у кинеским јуанима од стране банака у Србији, уз одређивање клириншке банке за кинеске јуане.

Гувернер Народне банке Србије Јоргованка Табаковић и заменик председавајућег Одбора директора и председник *Bank of China Limited* Љу Ђин потписали су *Оквирни уговор о пружању услуга ради укључивања Народне банке Србије на кинеско међубанкарско тржиште*.

Народна банка Србије је активно учествовала у процесу закључивања *Споразума о слободној трговини између Владе Републике Србије и Владе Народне Републике Кине* од самог почетка, тј. од отпочињања преговора за закључивање овог споразума у априлу 2023. године, током две званичне рунде преговора у јуну и септембру, до његовог потписивања током кинеског трећег Форума у оквиру иницијативе „Појас и пут”, 17. октобра 2023. године у Пекингу.

Гувернер Народне банке Србије Јоргованка Табаковић је као позвани кључни говорник имала уводно обраћање на 20. Кинеском међународном финансијском форуму (*China International Finance Forum – CIFF*), који је

одржан у децембру 2023. године у Шангају на тему „Финансијске услуге у доба дигиталне економије”.

Народна банка Србије је активно учествовала у давању мишљења на *Нацрт споразума о свеобухватном економском партнерству са Уједињеним Арапским Емиратима*, као и на листу обавеза Републике Србије за преговоре о трговини услугама у оквиру преговора за закључивање поменутог споразума.

Народна банка Србије је обезбедила и информације из своје надлежности у оквиру припреме платформи за заседања мешовитих комитета/комисија за економску сарадњу с појединим државама (Република Азербејџан, Швајцарска Конфедерација и Република Казахстан) и била укључена у давање мишљења на предлоге ових платформи за разговоре делегације Републике Србије на поменутим заседањима.

Представници Народне банке Србије су од 4. до 6. децембра 2023. године боравили у Народној банци Швајцарске поводом одржавања годишњег састанка представника двеју институција надлежних за међународну сарадњу. На састанку су разматрана важна питања из области централног банкарства, као и односи с ММФ-ом и у оквиру заједничке Конституенце у ММФ-у, а посебан фокус био је на размени идеја и предлога за наставак и проширење билатералне сарадње између двеју централних банака. Током посете уприличен је и **сусрет с гувернером Народне банке Швајцарске Томасом Јорданом**, који је указао на значај добре билатералне сарадње двеју централних банака и истакао изузетан допринос гувернера Народне банке Србије Јоргованке Табаковић на састанцима на којима заједно учествују и у важним разговорима о темама из области централног банкарства.

V.4.3. Девизни послови и кредитни односи са иностранством

Девизни послови са иностранством

На основу *Одлуке о условима под којима и начину на који резиденти могу држати девизе на рачуну код банке у иностранству*, **током 2023. године донето је 581 решење којим се резидентима одобрава да држе девизе код банака у иностранству**, и то 270 решења по основу финансирања извођења инвестиционих радова у иностранству у износу од 54,4 млн евра, 289 решења за плаћање текућих трошкова представништва/огранка у иностранству и услуга у међународном робном и путничком промету у износу од 14,4 млн евра, 14 решења за наплату по основу повраћаја пореза оствареног у иностранству држави у износу од 19,6 млн евра, два решења за измирење обавеза у иностранству које настају у вези с трговањем енергентима, као и у вези с балансом одговорношћу учесника у систему којим се транспортују енергенти у износу од 150,5 млн евра, два решења за истраживачке радове у иностранству у износу од 0,7 млн евра, једно решење за коришћење страног финансијског кредита који је намењен за плаћања у иностранству у износу од 3 млн евра, једно решење за полагање гарантног депозита ради упућивања понуде за

преузимање акција у износу од 3,3 млн евра, једно решење за наплате по основу повраћаја средстава уложених у привредно друштво основано у иностранству у износу од 6,1 млн евра и једно решење за прикупљање донација и новчаних прилога из иностранства у научне, културне и хуманитарне сврхе у износу од 1 млн евра.

У истом периоду, по захтевима правних и физичких лица, припремљена су 73 мишљења у вези с применом прописа из области девизног пословања.

У оквиру регулаторних активности усвојена је *Одлука о допуни Одлуке о условима под којима и начину на који резиденти могу држати девизе на рачуну код банке у иностранству*,⁴⁹ којом је омогућено резидентима који се баве трговином енергентима, у складу са законом којим се уређује енергетика, да држе девизе на рачуну код иностране банке ради измирења обавеза у иностранству које настају у вези с трговањем енергентима, а на основу извода из прописа односне државе којим је уређено да се ове обавезе могу измирити само преко рачуна код банке у тој држави и документа којим се доказује ова обавеза. Такође, Народна банка Србије је, ради даљег унапређења нормативног оквира, усвојила измене и допуне прописа којима се уређују услови и начин обављања мењачких послова, као и услови и начин контроле мењачког пословања. Прецизиране су одређене радње из области мењачког пословања (као што је обављање мењачких послова на међународном аеродрому или луци, у простору иза места где се врши гранична провера лица у складу са законом којим се уређује гранична контрола, и/или у уређеном простору за приређивање посебних игара на срећу, обавезе овлашћеног мењања у погледу видео-надзора и др.), чиме је обезбеђена адекватнија и ефикаснија контрола мењачког пословања од стране Народне банке Србије.

Контрола девизног пословања

Током 2023. године покренут је поступак непосредне контроле девизног пословања код 87 резидената ради провере и утврђивања законитости и правилности обављања девизних послова у складу с прописима којима се уређује девизно пословање. Сачињено је 87 записника о непосредној контроли девизног пословања, четири записника о онемогућавању контроле девизног пословања јер се резиденти нису налазили на адреси уписаној у Регистру привредних субјеката који води АПР и четири решења којима се субјекту контроле налаже да омогући контролу девизног пословања. У 85 записника констатована је једна или више повреда прописа. У току спровођења поступака непосредне контроле девизног пословања Народна банка Србије активно сарађује с Министарством унутрашњих послова – Управом криминалистичке полиције, Службом за борбу против организованог криминала, Тужилаштвом за организовани криминал, Републичким јавним тужилаштвом, Управом царина и Управом за спречавање прања новца

⁴⁹ „Службени гласник РС”, бр. 67/2023.

Министарства финансија ради размене информација и заједничког деловања у области заштите финансијског и привредног система од ризика прања новца и других противправних радњи у области финансијског и привредног пословања.

Извршено је 288 посредних контрола девизног пословања. С тим у вези, сачињено је 285 записника у којима је констатована једна или више повреда прописа којима се уређује девизно пословање и три службене белешке, у којима је, након прикупљања, анализе, праћења и проверавања достављених података и извештаја, као и документације из база којима Народна банка Србије располаже, констатовано да су субјекти контроле извештавали Народну банку Србије у складу с прописима.

Контрола мењачких послова

Током 2023. године покренут је поступак непосредне контроле мењачког пословања овлашћених мењача на 249 мењачких места ради провере и утврђивања законитости и правилности обављања мењачких послова у складу с прописима којима се уређује мењачко пословање, укључујући и прописе којима се уређује спречавање прања новца и финансирање тероризма у обављању мењачких послова. Сачињено је 239 записника о извршеној непосредној контроли мењачког пословања овлашћених мењача. У 161 записнику констатована је повреда прописа којима се уређује мењачко пословање и спречавање прања новца и финансирања тероризма. Донето је 26 решења којима је овлашћеним мењачима наложено да отклоне незаконитости односно неправилности у обављању мењачког пословања. Такође, током 2023. године због утврђених неправилности односно незаконитости у обављању мењачких послова, Народна банка Србије је у складу са *Одлуком о ближим условима и начину вршења контроле мењачког пословања* привремено одузела овлашћење за обављање мењачких послова за 27 мењачница.

Извршено је 215 посредних контрола мењачког пословања ради провере и утврђивања законитости и правилности обављања мењачких послова у складу с прописима којима се уређује мењачко пословање, као и у вези са захтевом овлашћених мењача за трајни престанак обављања мењачких послова. С тим у вези, сачињена су 94 записника о извршеној посредној контроли мењачког пословања, у којима је констатована повреда прописа којима се уређује мењачко пословање и 121 службена белешка.

Издавање и одузимање овлашћења и издавање сертификата за обављање мењачких послова

На дан 31. децембра 2023. године, мењачке послове обављало је 2.169 овлашћених мењача, на 3.104 мењачка места. У 2023. години, на захтев привредних субјеката донето је 418 решења о издавању овлашћења за обављање мењачких послова (161 решење односи се на нове овлашћене

мењаче, 81 решење на нова мењачка места, 46 решења на пресељење мењачког места и 130 решења на промену осталих података) и 239 решења о одузимању овлашћења за обављање мењачких послова (164 решења донето на захтев овлашћених мењача за трајни престанак обављања мењачких послова и 75 решења о одузимању овлашћења по службеној дужности).

На основу *Одлуке о поступку и условима за стицање сертификата за обављање мењачких послова, јединственом програму обуке за обављање мењачких послова и условима које морају да испуњавају предавачи који врше ту обуку*, током 2023. године у Народној банци Србије организовано је 12 обука с провером знања за кандидате који су се пријавили за стицање сертификата за обављање мењачких послова. Комисија за проверу знања стеченог на обуци за обављање мењачких послова прегледала је тестове кандидата који су приступили провери знања, на основу чега је Народна банка Србије издала 1.038 сертификата о завршеној обуци за обављање мењачких послова.

Поступци пред надлежним правосудним органима и жалбе на одлуке прекршајних судова и примена девизних прописа

У току 2023. године поднета су 593 захтева за покретање прекршајног поступка надлежним прекршајним судовима, и то 359 захтева за утврђене неправилности у контроли девизног пословања и 234 захтева за утврђене неправилности у контроли мењачких послова (209 захтева због поступања супротно одредбама *Закона о девизном пословању*, 20 због поступања супротно *Закону о девизном пословању* и *Закону о спречавању прања новца и финансирања тероризма* и пет захтева због поступања супротно одредбама *Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма*). Закључено је пет споразума о признању прекршаја, који су, с предложеном прекршајном санкцијом – опоменом, достављени поступајућим прекршајним судовима на даљу надлежност.

Надлежним јавним тужилаштвима поднето је десет кривичних пријава због повреде: члана 58. *Закона о девизном пословању*, тј. због основане сумње да су правна лица и одговорни у њима извршили наплату/плаћање из иностранства / у иностранство у износу који прелази 100.000 евра на основу неистините исправе (две пријаве), члана 237. *Кривичног законика*, тј. због основане сумње да субјект контроле није омогућио обављање контроле (пет пријава) и члана 57. *Закона о девизном пословању*, тј. због основане сумње да је резидент вршио купопродају ефективног страног новца од физичких лица без овлашћења Народне банке Србије (три пријаве). Такође, надлежним јавним тужилаштвима поднето је 12 пријава за привредне преступе због поступања супротно одредбама *Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма*.

Уложено је 536 жалби на одлуке прекршајних судова због неадекватне прекршајне санкције, повреде материјалних прописа и битних повреда

одредаба прекршајног поступка, као и због непотпуно или нетачно утврђеног чињеничног стања.

Налози за извршење правоснажних судских пресуда

Народна банка Србије спровела је поступак извршења 191 правноснажне и извршне судске одлуке, којима је одлучено о средствима привремено одузетим у складу са *Законом о девизном пословању*, а на основу којих је дато укупно 205 налога за извршење, и то: 176 налога за извршење заштитне мере одузимања предмета прекршаја, на основу којих је, у складу с чланом 66. *Закона о девизном пословању*, у буџет Републике Србије у динарској противвредности уплаћено 2.829.346,00 евра, и 29 налога за повраћај привремено одузетих средстава, на основу којих је физичким лицима враћено 545.247,00 евра. Сходно налозима за извршење заштитне мере одузимања предмета прекршаја – ефективног страног новца који је предат у оставу код Народне банке Србије, а након продаје ефективног страног новца страном банци, у буџет Републике Србије у динарској противвредности уплаћено је 23.455,00 евра. Поред тога, дато је 14 налога за извршење заштитне мере одузимања предмета прекршаја – ефективног страног новца који је предат у оставу код Народне банке Србије, а који ће се извршити након продаје ефективног страног новца страном банци, тако што ће се динарска противвредност трајно одузетих девизних средстава, у складу с чланом 66. *Закона о девизном пословању*, уплатити у буџет Републике Србије.

Послови документарне контроле и платног промета са иностранством

Током 2023. године, у оквиру редовних активности обављени су послови документарне контроле и платног промета са иностранством за потребе буџетских корисника преко система консолидованог рачуна трезора за девизна средства и преко других наменских девизних рачуна, који се у складу са законом воде код Народне банке Србије.

Поред тога, у потпуности су спроведене и друге активности у вези са обезбеђењем покрића за извршење налога за плаћање према иностранству за буџетске кориснике, као и за потребе Народне банке Србије, а које се односе на наплату и плаћања по основу иностраних кредита, преносе по основу девизне обавезне резерве банака и трансакција Централног регистра, депоа и клиринга ХоВ, откупа девизних средстава од банака сагласно посебним законима којима се уређује обављање привременог платног промета са АП Косово и Метохија и по основу донација. Такође, спроведене су и активности на реализацији документарних акредитива за потребе увоза робе, као и плаћања услуга за буџетске кориснике. С тим у вези, у току 2023. године отворени су акредитиви у укупном износу од 355,01 млн евра, док су извршене исплате у укупном износу од 67,53 млн евра.

У току 2023. године за измирење кредитних обавеза и плаћања по основу емитованих обвезница извршена је 81 своп трансакција (унакрсни међувалутни своп – *cross currency swap*) које је Република Србија претходних година закључила са иностраним банкама ради заштите јавног дуга од девизног (валутног) ризика и ризика промена каматних стопа. По овом основу извршене наплате износиле су око 1.920 млн евра, док су плаћања износила око 1.863 млн евра.

У марту 2023. године *SWIFT* је започео примену новог стандарда *ISO 20022* у размени порука за плаћање у међународном платном промету увођењем нових *MX* порука, које ће се, поред постојећих *MT* порука, паралелно користити до новембра 2025. године, од када ће *MX* поруке бити једини важећи стандард за извршење плаћања у систему *SWIFT*. Народна банка Србије је од првог дана у могућности да прихвати оба формата порука, да их успешно обрађује у постојећим апликацијама и преноси све податке из тих порука корисницима плаћања.

Такође, успешно су извршене све припремне активности за укључивање банака из Црне Горе у међународни клиринг плаћања у девизама у смислу поравнања нето позиције и извршавања плаћања и наплата с централним банкама које су укључене у међународни клиринг у девизама. Уједно је унапређен и систем обавештавања о реализованим трансакцијама приликом поравнања централних банака. Све спроведене измене успешно функционишу од 11. децембра 2023. године.

Поред наведеног, на захтев министарстава Владе Републике Србије спроведене су активности на отварању 33 наменска девизна рачуна у складу с *Протоколом о начину и условима за вођење банковних рачуна отворених код Народне банке Србије за сврху управљања програмима претприступне помоћи ЕУ у оквиру инструмента за претприступну помоћ (IPA III) за период 2021–2027*, закљученим с Министарством финансија у августу 2023. године, као и за реализацију пројеката буџетске помоћи за подршку сектору правосуђа, енергетике и реформу јавне управе и бесповратне помоћи Банке за развој Савета Европе у оквиру активности подршке имплементације зајма *CEB*-а за изградњу нове Универзитетске дечије клинике Тиршова 2. Такође, на захтев Инфраструктуре железнице Србије отворен је наменски девизни рачун за реализацију инвестиционог гранта у оквиру развојне помоћи ЕУ, док су два рачуна отворена за Фонд за науку и Фонд за иновациону делатност за пријем бесповратних средстава *IBRD*-а за додатно финансирање *Пројекта акцелерације иновација и подстицање раста предузетништва у Републици Србији*.

Наведени послови, које Народна банка Србије обавља за Републику Србију у складу са законом, обављени су благовремено, уз примену домаћих прописа, као и међународних банкарских стандарда и праксе.

Кредитни послови са иностранством

У 2023. години укупно су оверена **1.093 кредитна задужења домаћих лица у иностранству**, у износу од 6,69 млрд евра, уз просечну каматну стопу од 5,48% и просечан рок отплате од четири године и шест месеци. Од укупно уговореног износа, задужења предузећа чине 5,09 млрд евра, од чега је 2,70 млрд евра намењено за конверзију у динаре, 1,19 млрд евра за отплату раније коришћених кредита из иностранства, 1,03 млрд евра за увоз робе и услуга, док се остатак од 170 млн евра односи на остале намене. Задужења банака износила су 1,59 млрд евра. Посматрано по делатностима, највеће учешће имају финансијски сектор и делатности осигурања (33%), а следе дужници из прерађивачке индустрије (21%) и информисања и комуникација (14%).

У 2023. години оверено је **198 кредитних одобрења домаћих лица ка иностранству**, у износу од 315,22 млн евра, уз просечну каматну стопу од 5,5% и просечан рок наплате од три године и седам месеци. Предузећа су нерезидентима одобрила 158,56 млн евра, док су банке одобриле 156,66 млн евра. Највеће је учешће кредитора из финансијске делатности и делатности осигурања (50%), док се на кредиторе из делатности информисања и комуникација односи 16% укупних кредитних одобрења.

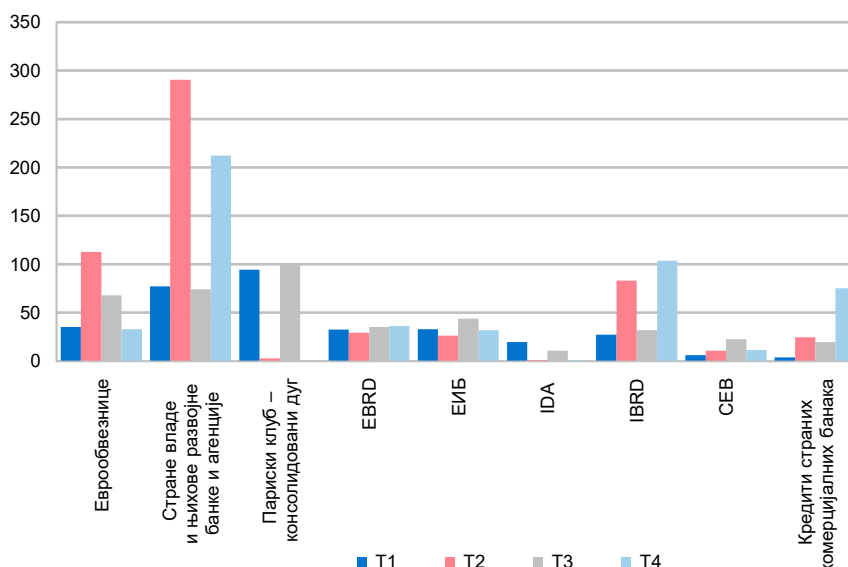
Укупне обавезе настале као последица доцњи по спољнотрговинским пословима по којима реализација није окончана у року дужем од годину дана на крају 2023. године износила су 865,30 млн евра, од чега се на неплаћени увоз робе и услуга односи 599,40 млн евра, док се на наплаћене авансе по којима није извршен извоз односи 265,90 млн евра. Укупна потраживања настала као последица доцњи по спољнотрговинским пословима по којима реализација није окончана у року дужем од годину дана на крају 2023. године износила су 667,90 млн евра, од чега се на ненаплаћени извоз робе и услуга односи 372,40 млн евра, док се на плаћене авансе по којима није извршен увоз односи 295,50 млн евра.

Током 2023. године израђено је 11 мишљења у вези с применом прописа из области кредитних послова са иностранством, односно за 8,33% мање него 2022. године, 21,43% мање него 2021. године, 38,89% мање него 2020. године и 60,71% мање него 2019. године, што је резултат повећања транспарентности објављивањем мишљења Народне банке Србије.

Извршавање кредитних обавеза Републике Србије према иностранству по којима је Народна банка Србије агент

У 2023. години о року доспећа сервисирани су обавезе по свим страним кредитима и зајмовима по којима је Република Србија дужник или гарант, а Народна банка Србије агент. Посредством Народне банке Србије, као агента Републике Србије, у 2023. години укупно су отплаћена 1.822,52 млн евра, од чега 1.108,89 млн евра главнице и 713,63 млн евра камате и осталих трошкова. По основу трошкова ангажовања на неискоришћена средства по одобреним кредитима плаћено је 12,64 млн евра.

Графикон V.4.3.1. **Плаћене кредитне обавезе према иностранству у 2023. години, по којима је НБС агент, по кредиторима и тромесечјима** (у млрд EUR)

Извор: НБС.

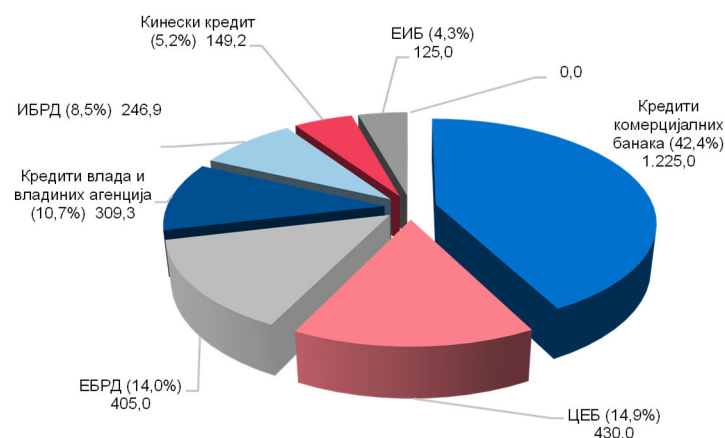
Током 2023. године искоришћено је 2.466,76 млн евра кредита које су одобриле међународне финансијске организације, комерцијалне банке, владе држава и њихове агенције, од чега је преко наменских девизних рачуна Републике Србије отворених код Народне банке Србије искоришћено 1.300,62 млн евра (52,73% од укупно искоришћених средстава).

- У 2023. години Република Србија се задужила по основу 19 нових споразума у укупном износу од 2.890,38 млн евра, и то:
- Синдицирани кредити страних комерцијалних банака – у укупном износу од 1.225,00 млн евра за: финансирање радова на Коридору ауто-пута Е-761 деонице Појате–Прељина од 700 млн евра (Моравски коридор), за обезбеђење средстава за спровођење пројеката предвиђених *Законом о буџету РС за 2023. годину* (300 млн евра) и за финансирање текуће ликвидности ЈП „Србијагас” (225 млн евра);
- *CEB* – у укупном износу од 430 млн евра за финансирање јавног здравства (200 млн евра), за финансирање изградње БИО4 кампуса (200 млн евра) и за изградњу затворских објеката у Крушевцу и Сремској Митровици (30 млн евра);
- *EBRD* – у укупном износу од 405 млн евра за финансирање ликвидности ЕПС-а (300 млн евра), за финансирање пројекта науке (80 млн евра) и за финансирање пројекта „Регионални депои Србијавоз” (25 млн евра);
- *IBRD* – у укупном износу од 246,9 млн евра за развојну политику зеленог раста (149,9 млн евра), за унапређење управљања јавним финансијама за зелену транзицију (69,3 млн евра) и за пројекат развоја тржишта капитала (27,7 млн евра);

- Француска агенција за развој (*AFD*) – у укупном износу од 204,3 млн евра за финансирање *Програмске операције за развојну политику зеленог раста у Србији* (135 млн евра) и *Програма за унапређење управљања јавним финансијама за зелену транзицију – Зелена агенда* (69,3 млн евра);
- *The Export-import Bank of China* – у износу од 149,18 млн евра за финансирање *Пројекта изградње обилазнице око Новог Сада са мостом преко Дунава*;
- *EIB* – у укупном износу од 125 млн евра за финансирање рехабилитације и безбедности путева Б (85 млн евра) и додатно финансирање програма модернизације школа (40 млн евра); и
- *KfW* – у износу од 105 млн евра за финансирање реформе сектора енергетике и животне средине у Републици Србији.

У 2023. години, Република Србија се по иностраним кредитима за 30,40% мање задужила у односу на 2022. годину.

Графикон V.4.3.2. Кредити одобрени у 2023. години, по којима је НБС агент (у млн EUR)

Извор: НБС.

V.4.4. Законодавно-правни послови

Текућа законодавна делатност

Народна банка Србије је у 2023. години учествовала у припреми следећих нацрта закона, односно давала мишљења на те нацрте:

- *Нацрт закона о изменама и допунама Закона о регулисању јавног дуга Савезне Републике Југославије по основу девизне штедње грађана*;
- *Нацрт закона о званичној статистици*;
- *Нацрт закона о изменама и допунама Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма*;

- *Нацрт закона о Централној евиденцији стварних власника;*
- *Нацрт закона о изменама и допунама Закона о електронском фактурисању;*
- *Нацрт закона о буџету;*
- *Нацрт закона о изменама и допунама Закона о буџетском систему;*
- *Нацрт закона о изменама и допунама Закона о буџету;*
- *Нацрт закона о групном финансирању;*
- *Нацрт закона о Привременом регистру мајки и других лица којима се уплаћује новчана помоћ.*

Народна банка Србије је у 2023. години донела 29 подзаконских аката објављених у „Службеном гласнику РС”, и то 28 одлука и једно упутство. Поменути акти обухваћене су следеће функције и послови Народне банке Србије:

- **послови из области монетарне политике** (утврђивање *Програма монетарне политике Народне банке Србије у 2024. години*, утврђивање каматних стопа које Народна банка Србије примењује у поступку спровођења монетарне политике, начин обрачуна, наплате и плаћања камате Народне банке Србије, уређење обрачуна, начина и рокова издвајања обавезне резерве банака код Народне банке Србије);
- **послови из области финансијске стабилности** (привремене мере за банке ради олакшавања приступа финансирању физичким лицима);
- **девизни послови и односи са иностранством** (услови под којима и начин на који резиденти могу држати девизе на рачуну код банке у иностранству);
- **контрола послова банака** (адекватност капитала банке, привремена мера која се односи на израчунавање капитала банке, привремене мере за банке које се односе на стамбене кредите физичким лицима, привремена мера за банке ради адекватног управљања кредитним ризиком у портфељу пољопривредних кредита у условима отежане пољопривредне производње, управљање ризицима банке, управљање ризиком ликвидности банке, управљање ризицима који настају по основу активности које је банка поверила трећим лицима, извештавање банака, ближи услови и начин вршења контроле банака и посебне ревизије банке);
- **послови надзора над обављањем делатности осигурања** (Контни оквир и садржина рачуна у Контном оквиру за друштва за осигурање, садржај и форма образаца финансијских извештаја за друштва за осигурање);
- **заштита корисника финансијских услуга** (поступак по приговору и притужби корисника финансијских услуга);

- **послови издавања новца и управљања токовима готовине** (издавање и основна обележја нумизматичког новца с ликом Николе Тесле, продаја нумизматичког новца с ликом Николе Тесле);
- **послови из области реструктурирања банака** (минимални захтеви за капиталом и подобним обавезама банке, информације и подаци који се достављају Народној банци Србије за потребе израде и ажурирања плана реструктурирања банке и банкарске групе);
- **послови супервизије информационих система финансијских институција** (услови и начин поверавања активности у вези са информационим системом финансијске институције трећим лицима);
- **послови надзора над пружањем услуга повезаних с виртуелним валутама** (садржина, рокови и начин достављања података у вези с виртуелним валутама Народној банци Србије);
- **јединствена тарифа** по којој Народна банка Србије наплаћује накнаду за извршене услуге.

Заступање пред судовима

У 2023. години пред Управним судом водила су се 43 управна спора. Пред привредним судовима водило се шест парничних и седам извршних поступака, од којих је три правоснажно окончано, затим 39 поступака стечаја, два поступка ликвидације и 17 поступака за привредне преступе. Пред судовима опште надлежности у току је било 39 парничних, седам ванпарничних, 17 извршних и пет кривичних поступака, од којих је седам правоснажно окончано. Пред прекршајним судовима водио се 31 поступак. Пред страним судовима водила су се три парнична, три извршна и један стечајни поступак, од којих су два правноснажно окончана.

Активности у вези са усклађеношћу пословања

У току 2023. године, у Народној банци Србије донета су 33 унутрашња општа акта из области уређивања начина рада органа Народне банке Србије, радних односа, канцеларијског пословања, унутрашње организације и систематизације, трезорских упутстава, затим одбране, заштите и унутрашњег реда, додељивања донација, безбедности и здравља на раду, рачуноводства и финансија и коришћења имовине.

Спроведене су потребне активности у вези с редовним годишњим извештавањем организационих јединица о препознатим и процењеним ризицима усклађености пословања. У посматраном периоду настављено је са обављањем послова који се односе на испитивање усклађености пословања у појединим сегментима пословања Народне банке Србије, а ради идентификовања постојања ризика усклађености и формулисања предлога мера за смањење тих ризика.

Континуирано су предузимане активности усмерене на унапређење етичких и професионалних стандарда понашања запослених, као и активности усмерене на испуњавање обавеза које за Народну банку Србије произлазе из *Закона о спречавању корупције*. Настављен је рад на трећем циклусу израде плана интегритета Народне банке Србије. Трећи циклус израде плана интегритета има четири фазе, од којих су прва фаза (припремна фаза) и друга фаза (фаза процене ризика) окончане у 2022. години доношењем одлуке о усвајању плана интегритета Народне банке Србије у трећем циклусу. У току је трећа фаза актуелног циклуса израде плана интегритета која обухвата имплементацију мера садржаних у донетом плану интегритета институције.

Активности у вези с применом Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја

У току 2023. године Народној банци Србије су поднета 84 захтева за приступ информацијама од јавног значаја, од чега је 77 захтева усвојено или делимично усвојено, ниједан захтев није одбачен, а седам захтева је одбијено. Подносиоци највећег броја тих захтева били су грађани (54), затим медији (5), невладине организације и друга удружења грађана (4), органи власти (4) и остали (17). У вези с поменутих захтевима изјављено је укупно 12 жалби, од чега 11 због непоступања по захтеву и једна због одбијања захтева.

Народна банка Србије је, у складу с чланом 43. *Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја*, поверенику за информације од јавног значаја и заштиту података о личности доставила годишњи извештај о радњама и мерама предузетим током 2023. године ради примене тог закона.

V.4.5. Принудна наплата

Послови принудне наплате обављају се у Народној банци Србије на основу члана 48. *Закона о платном промету* од 2003. године.

У 2023. години од организационих јединица пореских управа, царине, судова, јавних извршитеља и осталих надлежних органа примљено је, контролисано и евидентирано 401.540 исправних основа за принудну наплату, што је за 3,79% више него претходне године. Уједно, доносиоцима је враћено 25.631 решење због неисправности, што је за 18,65% више него претходне године.

Око три петине примљених основа за принудну наплату (58,37%) чине решења примљена од привредних, основних, прекршајних судова и јавних извршитеља. Посматрано према врсти примљених судских решења, знатан број примљених решења је о прекиду поступка извршења решења и обустави извршења (укупно 15.940). Међу решењима примљеним од републичке пореске управе велики број чине решења која се односе на забрану располагања средствима на рачуну због одузимања пореског идентификационог броја (ПИБ) пореском обвезнику (укупно 9.348).

Осим по наведеним решењима, Народна банка Србије поступа и по решењима надлежних привредних судова о отварању, обустави и закључењу стечајног поступка над дужницима. У 2023. години примљена су 404 решења о отварању стечаја, 336 решења о закључењу поступка стечаја, 17 решења о обустави поступка стечаја, као и 45 решења о обустави стечајног поступка због продаје стечајног дужника. Поред тога, примљено је и 51 решење о отварању претходног стечајног поступка с мерама обезбеђења, као и 14 решења о усвајању унапред припремљеног плана реорганизације.

Сагласно одредбама *Закона о привредним друштвима*, Народна банка Србије је у 2023. години доставила Агенцији за привредне регистре 4.724 иницијативе за покретање поступка брисања из регистра предузетника који су блокирани дуже од две године.

Сходно одредбама *Закона о платним услугама*, од октобра 2015. године Народна банка Србије води Јединствени регистар рачуна физичких лица – потрошача. У 2023. години, преко Центра за размену података путем посебног апликативног решења, на основу примљених 60.837 захтева потписаних квалификованим електронским потписом овлашћеним лицима и органима (јавни извршитељи, МУП, Пореска управа, Управа за спречавање прања новца) достављени су подаци о рачунима за 183.567 физичких лица. Поред тога, путем Правосудног информационог система корисницима ове платформе (Министарство правде, судови, јавна тужилаштва, јавни бележници и други овлашћени органи) на основу примљених 240.265 захтева достављени су подаци о рачунима за 192.495 физичких лица. Истовремено Народна банка Србије је примила и 654 писмена захтева од овлашћених лица и органа за податке о рачунима физичких лица, односно за 6,57% мање у односу на претходну годину.

На основу *Закона о Народној банци Србије* и прописа о спречавању прања новца и финансирања тероризма, од половине 2020. године Народна банка Србије је успоставила и води Јединствени регистар сефова и Јединствени регистар корисника новчане дознаке.

V.4.6. Послови администрирања јавног дуга

Народна банка Србије у име и за рачун Републике Србије обавља послове администрирања јавног дуга по основу старе девизне штедње, девизних депозита положених код *Дафимент банке а.д. Београд* и *Банке приватне привреде Црне Горе д.д. Подгорица – Југоскандик*, као и зајма за привредни развој.

У 2023. години настављене су континуиране исплате доспелих обвезница серија А2002–А2016 емитованих по основу старе девизне штедње, уз евидентан опадајући тренд.

Од 26. августа 2002. до 31. децембра 2023. године девизна штедња је конвертована у обвезнице у укупном износу од 3.722,0 млн евра (од тога у 2023. години 0,4 млн евра). Исплаћене су обвезнице серија А2002–А2016

(у роковима и пре рокова доспећа) у номиналном износу од 3.664,6 млн евра. За исплате доспелих обвезница у износу од 2,2 млн евра, у 2023. години из буџета је обезбеђено 261,8 млн динара.

У 2023. години обављани су и стручни и административно-технички послови за потребе Комисије за издавање потврда на основу којих се утврђује право на исплату доспелих обавеза депонентима *Дафимент банке а.д. Београд* и грађанима који су девизна средства положили на основу *Уговора о пословно-техничкој сарадњи са Југоскандиком д.д. Београд код Банке приватне привреде Црне Горе д.д. Подгорица*. По захтевима/рекламацијама депонената припремани су подаци/обрачуни и расположива документација за разматрање од стране наведене комисије и на прописани начин спровођени донети закључци те комисије. Такође, свакодневно је комуницирано с грађанима из Републике Србије, бивших република СФРЈ, као и из иностранства, о могућности остваривања права по основу старе девизне штедње коју су положили код банака са седиштем у Републици Србији и њиховим филијалама у бившим републикама СФРЈ.

V.4.7. Комуникација с јавношћу

Народна банка Србије информисе јавност о свом пословању, интензивном сарадњом с медијима, објављивањем информација на званичној интернет страници и њеним поддоменима, као и на друштвеним мрежама.

Одговорно, конзистентно и правовремено информисање шире јавности о активностима централне банке реализује се путем саопштења за јавност, одговора на новинарска питања, интервјуа, телевизијских и радијских гостовања, конференција за новинаре и објављивања информација на друштвеним мрежама. **Током 2023. објављено је 90 саопштења за јавност и дата су 263 одговора на новинарска питања.** Организоване су 64 изјаве и осам интервјуа за штампане и електронске медије, као и 62 телевизијска и радијска наступа гувернера, вицегувернера и других запослених у Народној банци Србије. Снимљено је и емитовано 12 видео-клипова за рубрику „Корисно је да знате”, у којима су запослени Народне банке Србије објашњавали одлуке и мере из надлежности Народне банке Србије, а који су објављени на свим каналима комуникације Народне банке Србије. На званичном налогу Народне банке Србије Икс (бивши Твитер) у протеклој години објављено је преко 800 твитова, док је на Фејсбуку објављено преко 800 постова. Како би додатно унапредила досадашњи оквир комуникације са стручном и широм јавношћу, Народна банка Србије је, поред званичних страница на друштвеним мрежама Икс и Фејсбук, током 2023. године званично покренула и страницу на друштвеној мрежи *LinkedIn*.

У 2023. години организоване су и четири презентације *Извештаја о инфлацији* за јавност, једна конференција за новинаре гувернера и министра финансија поводом завршетка разговора у оквиру другог разматрања резултата стендбај аранжмана с ММФ-ом, као и снимање почетка пленарног састанака с мисијом ММФ-а током њена два боравка у Србији. Обезбеђена је и медијска

подршка културним, хуманитарним и осталим друштвено одговорним активностима које спроводи Народна банка Србије.

Путем своје интернет презентације, редовним публикацијама, статистичким прилозима и саопштењима за јавност, **Народна банка Србије је у 2023. транспарентно извештавала јавност о инструментима и мерама спровођења монетарне политике, као и инструментима и мерама које је предузимала ради очувања и јачања финансијске стабилности.** Представљене су и активности у области надзора финансијских институција, као и надзора над пружаоцима платних услуга и институцијама електронског новца. На интернет страници уживо су преношене конференције за новинаре на којима су представљени извештаји о инфлацији. Објављени су *Годишњи извештај о пословању и резултатима рада*, *Годишњи извештај о стабилности финансијског система*, *Годишњи извештај о монетарној политици*, као и *Полугодишњи извештај о монетарној политици*, месечна издања *Статистичког билтена*, тромесечни извештаји о банкарском сектору, надзору финансијског лизинга, пословима надзора над обављањем делатности осигурања и надзора друштава за управљање добровољним пензијским фондовима, као и о активностима у области заштите корисника финансијских услуга. Тромесечно су објављивани *Извештај о динаризацији финансијског система* и *Извештај о инфлацији*. Јавности су били доступни и извештаји *Трендови у кредитној активности*, *Извештај о откривеним фалсификованим новчаницама*, *Извештај о резултатима анкете о кредитној активности банака у тромесечној динамици извештавања*, *Извештај о инфлационим очекивањима у месечној динамици*. Штампани и електронски садржаји који се публикују за јавност припремају се на српском и енглеском језику.

На иницијативу гувернера, на полугодишњој основи припреман је и објављиван, у штампаној и у електронској форми, *Зборник радова Народне банке Србије*. *Зборник* садржи стручне радове запослених о актуелним темама, које могу бити из области макроекономске, монетарне и фискалне анализе, као и о различитим функцијама које обавља Народна банка Србије.

На свом поддомену *DinaCard*, Народна банка Србије је наставила да објављује све информације о домаћој платној картици *DinaCard*, податке о систему *DinaCard*, као и списак свих акцептаната. На поддомену *Инстант плаћања*, Народна банка Србије је наставила да објављује све релевантне информације о предностима и начинима инстант плаћања.

На својим осталим поддоменима – *Твој новац* и *Центар за посетиоце*, Народна банка Србије је наставила да информисе јавност о активностима на пољу заштите и едукације корисника финансијских услуга, изложбено-културним дешавањима и едукативним програмима за ученике основних и средњих школа и студенте.

На свом Јутјуб каналу Народна банка Србије је објављивала видео-записе одржаних конференција за новинаре и стручну јавност, на којима се представљају публикације – *Извештај о инфлацији* и *Годишњи извештај о стабилности финансијског система*, обраћање гувернера Народне банке

Србије јавности, рубрике „Корисно је да знате”, као и видео-записе о историјату Банке, финансијској едукацији и новцу, и друге пригодне садржаје.

Изложбене поставке, едукативне програме и културно-образовне садржаје Народне банке Србије за јавност у 2023. години испратило је 3.239 посетилаца. Изложбено-едукативни простор у Краља Петра 12 посетило је 205 грађана, а галеријски простор на Славији њих 520. Едукативне радионице похађало је 2.514 ученика.

Народна банка Србије посебну пажњу поклања финансијској едукацији деце и омладине. Програми финансијске едукације усмерени су на развијање свести младих о значају новца, његовој улози, вредностима и предностима управљања финансијским производима. У сарадњи с васпитно-образовним институцијама, Народна банка Србије организује радионице, предавања и турнире у едукативним играма широм Србије. У току 2023. године реализован је и први републички турнир за матуранте средњих економских школа у Србији, с темом „Знамените личности на динарским новчаницама”.

У изложбено-едукативном простору Народне банке Србије у Немањиној 17 организоване су следеће изложбе: „Мали Пјер”, „Архитектура банака и штедионица у Београду 1918–1941”, „Српски новац од 13. до 21. века” и „150 година српског динара”.

Народна банка Србије учествовала је у обележавању „Светске недеље новца”, „Светске недеље штедње” и манифестацијама „Међународни дан франкофоније”, „Музеји за 10” и „Дани европске баштине”, поводом којих је припремала видео-садржаје и представила их јавности.

V.4.8. Друштвена одговорност

Негујући филантропску традицију, Народна банка Србије је и током 2023. године организовала хуманитарне активности у седишту и филијалама, и различитим видовима деловања пружала помоћ онима којима је она најпотребнија. Запослени су се активно укључили у хуманитарне активности ради прикупљања новца, хране и одеће, пружајући помоћ социјално угроженим категоријама становништва, деци са сметњама у развоју, деци без родитељског старања и старијим особама. Такође, запослени су учествовали и у волонтерским акцијама, настојећи да допринесу решавању постојећих друштвених проблема и помогну онима којима је помоћ потребна.

Захваљујући сарадњи с хуманитарним организацијама, центрима, удружењима и школама за децу са сметњама у развоју, хуманитарне и волонтерске активности које организује Народна банка Србије изузетно су успешне. **Укупна новчана вредност хуманитарних активности запослених у Народној банци Србије у 2023. години износила је 1.114.295 динара.**

У хуманитарној акцији у Нишу запослени у Филијали прикупили су новац, који су донирали двогодишњем дечаку из свог града за даље лечење. У хуманитарној акцији у Ужицу запослени у Филијали прикупили су новац који је искоришћен за куповину средстава за личну хигијену, слаткиша и

грицкалица за кориснике Дома за смештај одраслих и старијих лица – Забучје. Запослени у Филијали у Новом Саду прикупљеним новцем купили су школски прибор за децу која користе услуге Свратишта за децу и младе у Новом Саду. Запослени у Филијали у Крагујевцу прикупљеним новцем купили су опрему за моторичку собу Школе за основно и средње образовање „Вукашин Петровић” из Крагујевца.

Волонтери Народне банке Србије показали су својим ангажовањем колико је значајна и корисна ова врста друштвено одговорне активности. У волонтерској акцији „Добрим делом ка правим вредностима”, која је реализована у јуну, на имању Удружења грађана „Ево рука” у Земун Пољу, учествовало је 55 волонтера из Београда и Новог Сада. Волонтери су правили слатко, џем и сируп од јагода, беџеве и предмете од домаће вуне. У септембру, скоро 40 волонтера Народне банке Србије успешно је реализовало акцију уређења Основне школе „Лела Поповић” у селу Миљковац поред Ниша. Волонтери из Ниша су, уз подршку запослених из седишта, фарбали врата, клупе и столове, крчили учионице и ходнике, фарбали стубове расвете у дворишту и стубове на теренима, као и голове и кошеве на фудбалском и кошаркашком терену и обележавали их.

На теренима Пословно-рекреативног центра – Топчидер, почетком септембра одржан је инклузивни спортски турнир. На турниру су учествовали представници Удружења „Чеп за хендикеп”, корисници Дома за децу и омладину са оштећењем слуха и деца запослених у Народној банци Србије. Поред спортског такмичења, један од циљева овог инклузивног турнира био је и смањење предрасуда према особама с хендикепом.

У традиционалној друштвено одговорној акцији прикупљања хране за кориснике Народне кухиње Српске православне цркве, а поводом обележавања Међународног дана борбе против сиромаштва, запослени у Народној банци Србије прикупили су 730 килограма хране и хигијенских средстава. Том приликом прикупљено је и више од 100 пакета половне гардеробе за кориснике Народне кухиње.

Традиционалне ускршње и новогодишње хуманитарне изложбе радова деце и омладине са сметњама у развоју и старијих особа одржане су у седишту Народне банке Србије у Београду и Новом Саду. На овај начин прикупљена су средства за реализацију програма који подстичу њихов развој.

У традиционалној хуманитарној акцији „Пакетић за непознатог друга”, запослени су донирали 410 новогодишњих пакетића, као и више од 80 пакета очуване гардеробе и играчака деци и омладини са сметњама у развоју Дневног боравка „Невен” из Панчева, Дома за децу и омладину ометену у развоју „Ветерник” из Новог Сада, Дома „Колевка” из Суботице, корисницима смештеним у конаку при манастиру Света Петка код Параћина, као и деци из социјално угрожених породица у Крагујевцу.

Продајом секундарног отпада (папира и ПЕТ амбалаже) који су запослени у Народној банци Србије сортирали у својим канцеларијама у току претходне године прикупљено је 249.754 динара. Новац прикупљен на овај начин

усмерава се у хуманитарне сврхе и донира непрофитним организацијама, удружењима, образовним или здравственим установама. Ове године средства су донирана Удружењу грађана „Ево рука” из Земун Поља за куповину машине за прављење беџева (беџомата) и репроматеријала.

У еколошко-хуманитарној акцији прикупљања пластичних чепова „Чеп за хендикеп”, запослени су током 2023. године сакупили 1.800 килограма чепова и тиме обезбедили средства за набавку два ортопедска трицикла за децу узраста од седам до 14 година.

У току 2023. године Народна банка Србије је на име донација финансијских средстава дала 2.500.000,00 динара. Завод за израду новчаница и кованог новца – Топчидер израдио је и донирао плакете за Задужбину „Доситеј Обрадовић”.

Народна банка Србије је и у 2023. години наставила да се одговорно понаша према друштвеној заједници и заштити животне средине. Завод за израду новчаница и кованог новца – Топчидер, као одговорни привредни субјекат, већ годинама успешно спроводи мере заштите животне средине, које су све захтевније услед усаглашавања законодавства из те области с прописима Европске уније.

Концепт одговорног и ефикасног управљања отпадом који се спроводи у Заводу подразумева да је сав отпад који се генерише у пословним процесима класификован и карактеризован према пореклу и саставу, да се пажљиво обележава, сакупља, разврстава и складишти на начин који не утиче на здравље људи и животну средину. Континуирано се прати и усаглашава пословање Завода с важећом законском регулативом.

У оквиру коначног збрињавања неопасног отпада важно је поменути да се годинама уназад у Заводу остварује 100% рециклабилности отпадног папира и отпадног метала, а током последње две године остварује се и потпуна рециклажа поликарбоната и поливинилхлорида који се генеришу у производњи картичних производа.

Свесни важности потенцијала природних ресурса највише руководство Завода континуирано едукује запослене о важности смањења потрошње необновљивих ресурса. Свест запослених о значају очувања животне средине континуирано се унапређује у обукама и тренинзима. На интерној платформи у 2023. години постављена је обука „Основни принципи екологије и заштите животне средине”.

Екстерна комуникација и дугогодишња пракса с Министарством заштите животне средине и инспекцијским органима огледа се у слању извештаја о количинама опасног и неопасног отпада које су предате оператерима на крајње збрињавање, количинама увезених опасних хемикалија, као и тромесечном обрачуна и плаћању накнада за производе које је Народна банка Србије увезла, а који ће након употребе постати посебни токови отпада.

У 2023. години предато је 156 тона неопасног и 22 тоне опасног отпада оператерима ради рециклаже, односно ради крајњег збрињавања отпада.

V.5. Управљање

V.5.1. Управљање људским ресурсима

Број запослених, квалификациона и старосна структура запослених

Број запослених у 2023. години износио је 2351, од чега је 92,26% запослених на неодређено време.

Табела V.5.1.1. Упоредни преглед броја запослених

Организациони део	31. децембар 2022.			31. децембар 2023.			Промена (у %)
	Неодређено време	Одређено време	Укупно	Неодређено време	Одређено време	Укупно	
1	2	3	4 (2+3)	5	6	7 (5+6)	8
Основне организационе јединице	1.430	129	1.559	1.440	121	1.561	0,13
Филијала у Београду	79	13	92	82	13	95	3,26
Филијала у Новом Саду	97	11	108	95	6	101	-6,48
Филијала у Нишу	46	11	57	48	6	54	-5,26
Филијала у Крагујевцу	45	1	46	42	3	45	-2,17
Филијала у Ужицу	38	4	42	36	3	39	-7,14
ЗИН	444	0	444	426	30	456	2,70
Укупно у НБС:	2.179	169	2.348	2.169	182	2.351	0,13

Извор: НБС.

Квалификациона и старосна структура запослених

Када је у питању квалификациона структура запослених, на дан 31. децембра 2023. године, у Народној банци Србије највећи проценат запослених је с високим образовањем II степена (41,22%) и средњим образовањем (38,31%), док проценат с високим образовањем III степена износи 1,06%.

Табела V.5.1.2. Број запослених на неодређено време по квалификационој структури

Организациони део	31. децембар 2023.					
	Високо образовање			Средње образовање	Основно образовање	Укупно
	III степен	II степен	I степен			
Основне организационе јединице	20	750	227	389	54	1.440
Филијала у Београду	2	7	21	52	0	82
Филијала у Новом Саду	0	14	11	66	4	95
Филијала у Нишу	0	12	4	29	3	48
Филијала у Крагујевцу	0	9	9	23	1	42
Филијала у Ужицу	0	10	8	15	3	36
ЗИН	1	92	66	257	10	426
Укупно у НБС:	23	894	346	831	75	2.169

Извор: НБС.

У погледу полне структуре, и даље је већи број запослених женског пола (56,89%) у односу на запослене мушког пола (43,11%).

Табела V.5.1.3. Полна структура запослених по организационим јединицама

Организациони део	31. децембар 2023.			
	Мушкарци		Жене	
	Бр. зап.	%	Бр. зап.	%
Основне организационе јединице	567	39,38	873	60,62
Филијала у Београду	27	32,93	55	67,07
Филијала у Новом Саду	38	40,00	57	60,00
Филијала у Нишу	22	45,83	26	54,17
Филијала у Крагујевцу	21	50,00	21	50,00
Филијала у Ужицу	8	22,22	28	77,78
ЗИН	252	59,15	174	40,85
Укупно у НБС:	935	43,11	1.234	56,89

Извор: НБС.

Као и у претходних неколико година, у погледу старосне структуре, две најзаступљеније категорије запослених у 2023. години јесу запослени старости између 50 и 60 година (35,92%) и између 40 и 50 година (27,52%). Просечна старост запослених је 48,81 година.

Табела V.5.1.4. Старосна структура запослених на неодређено време

Организациони део	31. децембар 2023.							Просек година старости
	До 20	20 до 30	30 до 40	40 до 50	50 до 60	Преко 60	Укупно	
Основне организационе јединице	0	142	208	435	463	192	1.440	47,88
Филијала у Београду	0	6	9	17	24	26	82	51,22
Филијала у Новом Саду	0	3	15	21	41	15	95	50,42
Филијала у Нишу	0	1	10	9	20	8	48	50,35
Филијала у Крагујевцу	0	1	6	15	9	11	42	50,19
Филијала у Ужицу	0	0	13	11	7	5	36	46,06
ЗИН	0	5	76	89	215	41	426	50,53
Укупно у НБС:	0	158	337	597	779	298	2.169	48,71
у %	0	7,28	15,54	27,52	35,92	13,74	100,00	

Извор: НБС.

Образовање, стручно оспособљавање и усавршавање запослених у Народној банци Србије

Пословање централне банке Републике Србије умногоме зависи од квалитета људских ресурса, односно од стручности и богатог искуства запослених, што се исказује способношћу правовременог доношења најбољих одлука. Стога дугорочни циљ Народне банке Србије остаје брига о запосленима и настојање да њен тим чине високостручни, професионални и задовољни запослени, посвећени организационим вредностима и мотивисани да остварују најбоље резултате.

Један од стратешких приоритета Народне банке Србије укључује и посвећеност испуњењу и развоју личних и професионалних компетенција запослених, те је с тим циљем Народна банка Србије омогућила запосленима похађање студија на високообразовним институцијама, похађање обука за стицање различитих професионалних звања, сертификата и лиценци, као и учешће на семинарима, курсевима, радионицама, саветовањима, конференцијама и другим сличним облицима усавршавања.

Народна банка Србије је у 2023. години финансирала трошкове образовања на високошколским институцијама у Републици Србији за 28 запослених и омогућила стицање непосредно вишег степена образовања похађањем основних, мастер, специјалистичких и докторских студија, док је за 33 запослена омогућено стицање различитих лиценци и сертификата.

У погледу семинара, конференција, специјализованих курсева и радионица које су запослени похађали на различите теме из области централног банкарства, садржаји ових видова усавршавања прилагођени су актуелним и будућим изазовима с којима се суочава централна банка у обављању функција поверених законом. Предавачи су били стручњаци из централних банака, Међународног монетарног фонда, Светске банке, Банке за међународна поравнања, Европске централне банке, националних агенција за надзор осигурања, Званичног форума монетарних и финансијских институција (*OMFIF*), Европског форума за новац и финансије (*SUERF*), Центра за изузетност у финансијама (*CEF*) и др.

V.5.1.5. **Образовање, стручно оспособљавање и усавршавање запослених**

2023.	
Вид образовања, стручног оспособљавања и усавршавања	Број запослених
Образовање	
Студије првог степена – основне академске студије	6
Студије првог степена – специјалистичке струковне студије	2
Студије другог степена – мастер академске студије	9
Студије другог степена – мастер струковне студије	5
Студије трећег степена – докторске академске студије	6
Стручно оспособљавање	33
Усавршавање	
Семинари, радионице, саветовања, конференције и онлајн обуке у земљи	111
Семинари, радионице и конференције у иностранству – уз физичко присуство учесника	110
Онлајн обуке у организацији централних банака и међународних институција	151
Онлајн обуке у оквиру билатералне сарадње	20
Пракса студената	
Пракса студената универзитета из Србије, Републике Српске и из иностранства	81

Извор: НБС.

Народна банка Србије је организовала праксу за 81 студента и пружила им прилику да теоријска знања стечена током студија употпуне практичним радом и тако стекну препоруке за даљи развој каријере.

V.5.2. Интерна ревизија и управљање ризицима

Регулаторни оквир за обављање интерне ревизије у Народној банци Србије успостављен је *Законом о Народној банци Србије, Статутом Народне банке Србије* и унутрашњим општим актима којима се ближе уређују послови интерне ревизије и начин њиховог обављања.

Послови интерне ревизије обављају се у складу с годишњим планом, који усваја Савет гувернера. О резултатима обављене интерне ревизије извештавају се руководиоци надлежни за послове који су били предмет ангажовања и гувернер. Поред тога, о извршеним активностима у области интерне ревизије тромесечно се извештава Савет гувернера преко Одбора за ревизију.

У 2023. години обављено је 17 ревизија у оквиру следећих области: управљање имовином Народне банке Србије, спровођење монетарне политике, надзор над финансијским и другим субјектима, послови с новцем и другим вредностима, платни системи, финансије и рачуноводство, набавке, управљање информационо-комуникационим системима и економска статистика.

Поред тога, проверен је статус примене **22 препоруке** из претходних година.

Резултати ревизија и статус примењених препорука показују да се **ризик пословања континуирано ублажава и да унутрашње контроле јачају**.

V.5.3. Информационо-комуникационе технологије

Имајући у виду да је стабилан рад информационог система Народне банке Србије важан предуслов за неометано обављање кључних пословних процеса, с дужном пажњом се прати рад свих његових компонената. Осим тога, успешно се одржава потребан ниво безбедности информационог система и поред појачаних злонамерних активности условљених и новонасталом геополитичком ситуацијом у свету. Ово изискује константно унапређење примењених хардверских и софтверских решења, као и усавршавање стручног кадра.

У току 2023. године реализовано је шест апликативних и инфраструктурних ИКТ пројеката за потребе Народне банке Србије и екстерних корисника. Осим тога, значајне активности предузете су поводом исплате једнократне новчане помоћи грађанима Републике Србије, које су реализоване у интензивној сарадњи са Управом за трезор и Пореском управом Министарства финансија Републике Србије.

Током 2023. године унапређивана је безбедност инфраструктурних система и целокупне рачунарске мреже Народне банке Србије редовном провером примењених безбедносних контрола, откривањем и анализом рањивости, као и миграцијом на најновије верзије свих хардверских и софтверских безбедносних решења.

У континуитету се радило на додатном унапређењу ИКТ инфраструктуре, мрежне инфраструктуре, примарних дата центара и локације за опоравак пословања од катастрофа за кључне пословне процесе Народне банке Србије. Такође, реализовано је унапређење информационог система у делу *Oracle Datawarehouse* решења надоградњом на најновију верзију, чиме су створени услови за коришћење нових функционалности, побољшање сигурности и перформанси наведеног решења.

Што се тиче система за међународна плаћања *SWIFT*, омогућен је пријем свих потребних типова порука у *MX* формату (стандард *ISO20022*) путем мреже *SWIFT*. Извршена је провера и потврђена усклађеност рада сервиса *SWIFT* са захтевима програма *Swift Customer Security*. У оквиру система за међународна плаћања *SWIFT* није било никаквих прекида у раду ни инцидентних ситуација.

У домену апликативног развоја, Народна банка Србије је у 2023. години реализовала нова и допунила постојећа апликативна решења за подршку пословних процеса, у складу са законском регулативом и изменом интерних прописа и процедура у раду. Пословни сектори су поднели 290 захтева за измену и допуну апликација и три захтева за отварање нових ИТ пројеката у току 2023. године. Поред наведеног, фокус апликативног развоја био је и на миграцији апликација на виши технолошки ниво.

Током 2023. године техничка подршка је регистровала и реализовала 1.370 једноставнијих захтева, 5.576 сложенијих захтева и 1.207 инцидената интерних корисника, као и екстерних корисника путем техничке подршке у вези са инсталацијом, коришћењем и одржавањем софтвера за обављање мењачких послова.

Реализовано је 2.925 накнада за инсталацију и коришћење стандардне и мрежне верзије софтвера за обављање мењачких послова, као и за коришћење апликација пословних банака за обављање мењачких послова у 2023. години.

Народна банка Србије планира да у 2024. години у домену информационо-комуникационих технологија, поред редовних активности на управљању информационом системом Народне банке Србије, настави са инфраструктурним и апликативним пројектима и унапређивањем управљачких функција, а у складу с добрим праксама и искуствима *ESCB*⁵⁰, између осталог и унапређењем управљања и коришћења локације за опоравак пословања од катастрофа за кључне пословне процесе. Такође, планира се и наставак активности на обукама из области безбедности информационо-комуникационог система у складу са захтевима стандарда *ISO 27001*⁵¹, захтевима *SWIFT*-а за обавезним сигурносним контролама, као и с другим специфичним потребама информационог система Народне банке Србије

⁵⁰ *ESCB* – *European System of Central Banks*.

⁵¹ Систем управљања безбедношћу информација.

VI. ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЕШТАЈИ

VI.1. Финансијски положај и резултат Народне банке Србије

По својој функцији, Народна банка Србије није профитна институција, већ институција која мора да обезбеди остваривање законом постављених циљева обезбеђења ценовне и финансијске стабилности на одржив начин, уз што мање трошкове за све економске субјекте. Због тога се и **успешност Народне банке Србије, као и свих других централних банака у свету, не цени према томе какав је финансијски резултат остварен у одређеној години, већ колико је успешна у остваривању својих законом дефинисаних циљева и обезбеђењу повољних услова пословања и инвестирања.**

У извештају о финансијском положају Народне банке Србије на дан 31. децембра 2023. године (*Биланс стања*) исказана је актива – имовина Републике Србије, коју, ради остварења циљева и обављања својих функција, користи Народна банка Србије, и пасива – укупне обавезе и капитал Народне банке Србије, у укупном износу од 3.196,9 млрд динара. У 2023. години укупна актива Народне банке Србије увећана је за 22,9%, тј. за 595,8 млрд динара, у односу на 2022. годину.

У структури активе Народне банке Србије на дан 31. децембра 2023. приказане су најзначајније билансне позиције, и то:

- готовина и текући рачуни код банака у износу од 709,5 млрд динара, што је за 11,6% мање него 2022. године;
- злато и остали племенити метали у износу од 281,5 млрд динара, што је за 13,5% више него 2022. године;
- депозити у износу од 474,0 млрд динара, што је за 93,2% више него 2022. године;
- ХоВ у износу од 1.605,3 млрд динара, што је за 40,1% више него 2022. године.

Табела VI.1.1. **Биланс стања**
(у хиљадама RSD)

	31. децембар 2023.	31. децембар 2022.
АКТИВА		
Готовина и текући рачуни код банака	709.492.176	802.350.411
Злато и остали племенити метали	281.548.953	248.108.348
Депозити	474.039.603	245.333.709
Потраживања по основу деривата	18.764	12.770
ХоВ	1.605.342.085	1.145.772.007
Кредити и пласмани	846.133	32.126.330
Чланска квота у ММФ-у и средства у SDR	94.385.689	97.489.469
Нематеријална улагања	1.425.830	1.108.822
Некретнине, постројења и опрема	22.088.073	22.064.119
Инвестиционе некретнине	484.208	484.208
Остала средства	7.204.533	6.190.770
УКУПНО АКТИВА	3.196.876.047	2.601.040.963
ПАСИВА		
Обавезе		
Обавезе по основу деривата	18.764	12.770
Депозити и остале обавезе према банкама и другим финансијским организацијама	1.461.704.093	1.038.485.496
Депозити и остале обавезе према држави и другим депонентима	807.399.400	619.868.392
Обавезе према ММФ-у	94.463.082	212.833.439
Резервисања	1.897.053	1.654.549
Текуће пореске обавезе	416.934	483.977
Новац у оптицају	369.368.005	310.873.399
Остале обавезе	3.146.922	14.546.238
Укупно обавезе	2.738.414.253	2.198.758.260
Капитал		
Државни капитал	216.507.798	204.260.998
Резерве	215.941.487	158.496.702
Нераспоређени добитак	26.012.509	39.525.003
Укупно капитал	458.461.794	402.282.703
УКУПНО ПАСИВА	3.196.876.047	2.601.040.963

Извор: НБС.

У пасиви су исказане обавезе Народне банке Србије у износу од 2.738,4 млрд динара и капитал у износу од 458,5 млрд динара. Обавезе Народне банке Србије на дан 31. децембра 2023. односиле су се пре свега на:

- обавезе према банкама и другим финансијским организацијама, које су пре свега настале по основу спровођења монетарне политике, тј. утврђивања обавезне резерве банака и спровођења операција на отвореном тржишту у износу од 1.461,7 млрд динара, што је за 40,8% више него претходне године;

- обавезе према држави и другим депонентима по основу трансакционих и осталих депозита у динарима и страној валути у износу од 807,4 млрд динара, што је за 30,3% више него претходне године;
- обавезе према ММФ-у у износу од 94,5 млрд динара, што је за 55,6% мање него 2022. године;
- обавезе према трансакторима за готов новац у оптицају у износу од 369,4 млрд динара, што је за 18,8% више него претходне године.

У извештају о финансијском резултату – билансу успеха Народне банке Србије за 2023. годину исказан је добитак у износу од 26,0 млрд динара. Добит из оперативног пословања (која није проистекла из курсних разлика и ревалоризационих резерви) од укупно 17,6 млрд динара, у складу с чланом 77. Закона о Народној банци Србије, расподељена је тако да ће 70% ове добити, тј. 12,3 млрд динара, бити пренето у буџет Републике Србије. Остатак је расподељен тако да се 10% укључује у основни капитал, а 20% у посебне резерве Народне банке Србије.

Најзначајнији приходи и расходи које је Народна банка Србије остварила у 2023. години обављањем функција утврђених *Законом о Народној банци Србије* јесу приходи и расходи по основу камата. Приходи од камата износили су 71,1 млрд динара, а расходи 50,5 млрд динара. Остварен нето приход по основу камата у 2023. износио је 20,6 млрд динара, што је за 11,5 млрд динара више него у 2022. години.

Народна банка Србије остварила је и знатне приходе по основу накнада и провизија у укупном износу од 5,6 млрд динара, што се највећим делом односило на накнаде и провизије предвиђене *Одлуком о јединственој тарифи по којој Народна банка Србије наплаћује накнаду за извршене услуге*, као и расходе накнада и провизија у укупном износу од 0,7 млрд динара. Од укупног износа осталих пословних прихода Народне банке Србије, који износе 6,8 млрд динара, на приходе из оперативног пословања Завода за израду новчаница и кованог новца – Топчидер односи се 6,4 млрд динара.

Народна банка Србије забележила је у 2023. години нето губитак по основу престанка признавања финансијских средстава која се вреднују по фер вредности кроз остали резултат у износу од 2,5 млрд динара. По основу обрачуна курсних разлика и ефеката уговорене валутне клаузуле остварен је нето приход у износу од 8,4 млрд динара. Други пословни расходи које је Народна банка Србије имала у свом пословању били су: трошкови зарада, накнада зарада и остали лични расходи (6,4 млрд динара), трошкови амортизације (1,7 млрд динара) и остали расходи (5,0 млрд динара), које највећим делом чине трошкови производње Завода за израду новчаница и кованог новца – Топчидер.

Табела VI.1.2. **Биланс успеха**

(у хиљадама RSD, за период од 1. јануара до 31. децембра)

	2023.	2022.
Приходи од камата	71.116.721	16.133.998
Расходи камата	(50.495.981)	(7.001.796)
Нето приход по основу камата	20.620.740	9.132.202
Приходи од накнада и провизија	5.593.498	6.462.663
Расходи накнада и провизија	(661.267)	(1.735.903)
Нето приход по основу накнада и провизија	4.932.231	4.726.760
Нето добитак по основу финансијских инструмената који се вреднују по фер вредности кроз биланс успеха	-	118.861
Нето губитак по основу престанка признавања финансијских средстава која се вреднују по фер вредности кроз остали резултат	(2.499.552)	(9.735.974)
Нето губитак по основу престанка признавања финансијских инструмената који се вреднују по амортизованој вредности	(3.251)	-
Нето приход од курсних разлика и ефеката уговорене валутне клаузуле	8.379.971	35.597.853
Нето расход по основу обезвређења финансијских средстава	(97.151)	(134.794)
Остали пословни приходи	6.817.032	6.907.739
Трошкови зарада, накнада зарада и остали лични расходи	(6.431.201)	(5.500.595)
Трошкови амортизације	(1.709.766)	(1.654.309)
Остали приходи	1.406.044	5.091.863
Остали расходи	(4.985.654)	(4.540.626)
ДОБИТАК ПРЕ ОПОРЕЗИВАЊА	26.429.443	40.008.980
Порез на добитак	(416.934)	(483.977)
ДОБИТАК НАКОН ОПОРЕЗИВАЊА	26.012.509	39.525.003

Извор: НБС.

VI.2. Рачуноводствени принципи и стандарди

Рачуноводствени принципи и стандарди које Народна банка Србије примењује у припремању, презентацији и обелодањивању финансијских извештаја дефинисани су рачуноводственом политиком Народне банке Србије, која је у складу с Међународним рачуноводственим стандардима и Међународним стандардима финансијског извештавања.

Циљ рачуноводствене политике Народне банке Србије јесте да финансијски извештаји објективно и поштено прикажу имовински положај, успешност пословања и промену финансијског положаја Народне банке Србије. Рачуноводствена политика односи се на процењивање средстава, обавеза и капитала, као и на утврђивање резултата пословања и исказивање ових позиција у финансијским извештајима.

Рачуноводствена политика примењена приликом признавања, вредновања и приказивања најзначајнијих позиција биланса стања и биланса успеха за 2023. годину дата је у наставку.

Приходи и расходи по основу камата

Приходи и расходи по основу камата, укључујући затезну камату, остале приходе и остале расходе у вези с каматоносном активом, односно каматоносном пасивом, обрачунати су по начелу узрочности прихода и расхода. Приходи и расходи камата по основу финансијског средства или финансијске обавезе израчунавају се применом ефективне каматне стопе на бруто књиговодствену вредност средства или амортизовану вредност обавезе. Приходи камата по основу финансијског средства чија је вредност кредитно умањена (*ниво обезвређења 3*) израчунавају се применом ефективне каматне стопе на амортизовану вредност финансијског средства, тј. на кориговану вредност за износ извршених умањења вредности.

Приходи и расходи по основу накнада и провизија

Приходи и расходи по основу накнада и провизија признају се у периоду када су остварени.

Прерачунавање средстава и обавеза у страној валути

Пословне промене настале у страним валутама чији се курсеви објављују на званичној курсној листи Народне банке Србије прерачунате су у динаре применом званичног средњег курса који важи на дан трансакције, док се за валуте чији се курсеви не објављују на званичној курсној листи Народне банке Србије прерачун врши применом одговарајућег унакрсног курса Народне банке Србије који важи на дан трансакције.

Монетарна средства и обавезе у страној валути на дан биланса стања прерачунати су у динаре по званичном средњем курсу динара који је важио на тај дан (за стране валуте чији се курс објављује на званичној курсној листи Народне банке Србије), односно по одговарајућем курсу Народне банке Србије (за стране валуте чији се курс не објављује на овој листи).

Позитивне или негативне курсне разлике настале приликом прерачуна пословних трансакција у страној валути и приликом прерачуна монетарних позиција биланса стања исказаних у страној валути евидентиране су у корист или на терет биланса успеха, као приходи/расходи по основу курсних разлика и ефеката уговорене валутне клаузуле.

Финансијски инструменти

Класификација финансијских средстава и обавеза

Руководство утврђује класификацију финансијских средстава и обавеза приликом почетног признавања, а евентуалне накнадне рекласификације врше

се само у случају промене пословног модела у оквиру ког се држе и у том случају рекласификација је обавезна.

Класификација финансијских средстава зависи од пословног модела у оквиру ког се држе финансијска средства и карактеристика новчаних токова који настају у вези с тим средствима.

Народна банка Србије класификује своја финансијска средства у следеће категорије:

- финансијска средства по амортизованој вредности,
- финансијска средства по фер вредности кроз остали резултат и
- финансијска средства по фер вредности кроз биланс успеха.

Финансијске обавезе се класификују као финансијске обавезе које се вреднују по амортизованој вредности и финансијске обавезе које се вреднују по фер вредности кроз биланс успеха.

Вредновање финансијских средстава и обавеза

Финансијска средства се, при почетном признавању, исказују по фер вредности, у складу с *МСФИ 9*. Фер вредност финансијских средстава представља цену која би се наплатила за њихову продају у редовној трансакцији. Финансијска средства се, након почетног признавања, вреднују у зависности од категорије у коју су класификована, и то:

- по амортизованој вредности,
- по фер вредности кроз остали резултат и
- по фер вредности кроз биланс успеха.

Финансијске обавезе се, при почетном признавању, исказују по фер вредности, у складу с *МСФИ 9*, а при накнадном вредновању исказују се по амортизованој вредности, осим финансијских обавеза које се држе ради трговања и финансијских обавеза које се одлуком гувернера или лица које он овласти одреде да се вреднују по фер вредности кроз биланс успеха.

Модификација финансијских инструмената

Модификација финансијских инструмената јесте измена утврђених (уговорених, прописаних или на други начин у складу с прописима установљених) новчаних токова финансијског средства, настала реуговарањем или на други начин. Ако се при модификацији финансијских инструмената процени да се новчани токови нису знатно изменили, наставља се с признавањем тог финансијског инструмента по модификованој вредности, а разлика између књиговодствене и модификоване вредности исказује се у билансу успеха. Ако се при модификацији финансијског инструмента процени да су новчани токови знатно измењени, престаје се с признавањем тог финансијског инструмента и признаје се ново финансијско средство.

Обезвређење финансијских средстава

Вредност финансијских средстава (исказивање исправке вредности, односно резервације за умањење вредности) умањује се за износ очекиваних кредитних губитака финансијских средстава која се вреднују по амортизованој вредности, финансијских средстава по фер вредности кроз остали резултат и осталих потраживања у складу са захтевима *МСФИ 9*.

Очекивани кредитни губици финансијских средстава процењују се за појединачно финансијско средство или за групу финансијских средстава са истим карактеристикама, при чему се узимају у обзир све релевантне и доступне квантитативне и квалитативне информације, и то оне које се односе на прошла, садашња и будућа догађања.

Финансијска средства сврставају се у ниво обезвређења 1 ако је процењено да имају низак кредитни ризик или ако кредитни ризик није знатно повећан у односу на ризик који је постојао на датум почетног признавања тих финансијских средстава. За ова финансијска средства утврђује се износ дванаестомесечних очекиваних кредитних губитака.

Финансијска средства сврставају се у ниво обезвређења 2 ако је процењено да је кредитни ризик знатно повећан у односу на ризик који је постојао на датум почетног признавања и за ова финансијска средства утврђује се износ очекиваних кредитних губитака током читавог века трајања финансијског средства.

Финансијска средства сврставају се у ниво обезвређења 3 ако је процењено да је кредитни ризик знатно повећан, тако да се може сматрати да је вредност тих финансијских средстава кредитно умањена и за ова финансијска средства утврђује се износ очекиваних кредитних губитака током читавог века трајања финансијског средства.

Финансијска средства чија је вредност кредитно умањена при стицању обавезно се сврставају у *ниво обезвређења 3* и остају на том нивоу током читавог века трајања.

Престанак признавања

Финансијско средство или део финансијског средства престаје да се признаје кад престане право на све или одређене новчане токове по основу тог финансијског средства или кад се пренесу финансијска средства или део финансијског средства. Признавање финансијске обавезе или дела те обавезе престаје када је финансијска обавеза у целини или делимично престала или застарела. Разлика између књиговодствене вредности финансијског средства и обавезе или дела финансијског средства и обавезе чије признавање престаје, одређене на датум престанка признавања, и примљене накнаде (ако постоји) исказује се у билансу успеха.

VI.3. Изложеност и управљање ризицима

Основни финансијски ризици с којима се Народна банка Србије суочава у свакодневном пословању јесу:

- кредитни ризик,
- ризик ликвидности,
- каматни ризик и
- девизни ризик.

С обзиром на то да Народна банка Србије за основни циљ има одржавање стабилности цена и очување финансијске стабилности, њен оквир за управљање финансијским ризицима разликује се у односу на комерцијалне финансијске институције. Већина финансијских ризика везаних за пословање Народне банке Србије настаје по основу управљања девизним резервама и операција на финансијском тржишту.

Девизним резервама се управља на основу *Стратешких смерница за управљање девизним резервама*, које утврђује Извршни одбор Народне банке Србије. Смерницама се дефинишу критеријуми за пласирање девизних резерви, циљеви коришћења девизних резерви, глобални оквири за пласмане и др. На основу тих смерница, Инвестициони комитет Народне банке Србије припрема предлог *Тактичких смерница за управљање девизним резервама* и доставља их на усвајање Извршном одбору.

Кредитни ризик

Кредитни ризик се односи на ризик (не)измирења обавеза, тј. могућност да се средства неће правовремено и/или у потпуности вратити или да се неће наплатити планираном/уговореном динамиком. Основна изложеност Народне банке Србије кредитном ризику настаје пре свега по основу управљања девизним резервама. При пласирању девизних резерви Народна банка Србије се руководи начелима ликвидности и сигурности. Кредитни ризик портфеља Народне банке Србије анализира се и мери у складу са општеприхваћеним методама, укључујући захтеве за минимални кредитни рејтинг.

Табела VI.3.1. Концентрација кредитног ризика финансијских средстава по земљама и регионима

(у хиљадама RSD, на дан 31. децембра 2023)

	Србија	Европа	Америка и Канада	Остало	Укупно
Готовина и текући рачуни код банака	13.493.586	505.665.378	3.452.682	355.753	522.967.399
Депозити	5.927	393.508.630	80.525.046	-	474.039.603
ХоВ	129.238.893	1.120.409.748	260.251.285	82.842.713	1.592.742.639
Кредити и пласмани	846.133	-	-	-	846.133
Чланска квота у ММФ-у и средства у SDR	-	-	8.032.482	-	8.032.482
Остала средства	1.189.904	1.617	2.133	-	1.193.654
Укупно 31. децембар 2023.	144.774.443	2.019.585.373	352.263.628	83.198.466	2.599.821.910
Укупно 31. децембар 2022.	190.892.563	1.464.884.752	239.875.621	67.224.614	1.962.877.550

Извор: НБС.

Према рејтинг агенцијама *Standard & Poor's*, *Moody's Investor Service* и *Fitch Ratings*, ХоВ у страној валути у које се улаже морају имати минимални комбиновани кредитни рејтинг од *A-* за државне, *A+* за обвезнице јавног сектора и *AA* за обвезнице покривене средствима обезбеђења. Поред тога, пословне банке код којих Народна банка Србије пласира депозите, а који нису покривени колатералом, морају имати минимални комбиновани кредитни рејтинг *AA-*. За сваку банку одређује се индивидуални кредитни лимит на основу кредитног рејтинга банке, искуства у раду с том банком и анализе њеног пословања. Индивидуални кредитни лимити одређују се у *Листи издавалаца ХоВ и банака код којих је дозвољено пласирати средства девизних резерви Народне банке Србије*, коју усваја Извршни одбор. Пласмани код централних банака и међународних финансијских институција нису ограничени. Изузетак од претходних ставова чине средства на редовним текућим рачунима Народне банке Србије код банака које немају наведени рејтинг, а користе се за потребе обављања платног промета са иностранством.

Ризик ликвидности

Ризик ликвидности се односи на (не)могућност одржавања уредности у плаћању и наплаћивању према уговореним роковима. Као део стратегије управљања ризиком ликвидности, Народна банка Србије поседује портфељ ликвидне активе, као што су средства на рачунима код иностраних банака и обвезнице које су емитовале најразвијеније земље, међународне финансијске институције, федералне јединице најразвијенијих земаља и финансијске институције с подршком тих земаља, као и обвезнице издате на основу првокласног средства обезбеђења, а у складу са смерницама за управљање девизним резервама.

Табела VI.3.2. Изложеност ризику ликвидности – финансијска средства и обавезе с роком доспећа

(у хиљадама RSD, на дан 31. децембра 2023)

	До једног месеца	Од 1 до 3 месеца	Од 3 месеца до 1 године	Од 1 до 5 година	Преко 5 година	Укупно
Готовина и текући рачуни код банака	709.492.176	-	-	-	-	709.492.176
Депозити	276.785.421	196.692.994	-	5.892	-	473.484.307
ХоВ	48.483.941	98.108.104	274.687.722	1.115.673.992	55.788.880	1.592.742.639
Кредити и пласмани	4.885	-	-	1.061	309.728	315.674
Чланска квота у ММФ-у и средства у SDR	8.032.482	-	-	-	-	8.032.482
Остала средства	494.341	-	-	-	-	494.341
	1.043.293.246	294.801.098	274.687.722	1.115.680.945	56.098.608	2.784.561.619
Депозити и остале обавезе према банкама и другим финансијским организацијама	1.114.807.348	-	-	-	-	1.114.807.348
Депозити и друге обавезе према држави и другим депонентима	499.000.176	136.402.307	-	-	-	635.402.483
Обавезе према ММФ-у	55.921	-	-	-	-	55.921
Остале обавезе	2.347.297	-	-	283.897	-	2.631.194
	1.616.210.742	136.402.307	-	283.897	-	1.752.896.946
Рочна неусклађеност на дан 31. децембра 2023.	-572.917.496	158.398.791	274.687.722	1.115.397.048	56.098.608	1.031.664.673
Кумулативна неусклађеност на дан 31. децембра 2023.	-572.917.496	-414.518.705	-139.830.983	975.566.065	1.031.664.673	-
Рочна неусклађеност на дан 31. децембра 2022.	-98.495.714	98.925.661	488.569.022	450.533.608	24.201.480	127.791.034
Кумулативна неусклађеност на дан 31. децембра 2022.	-98.495.714	429.947	488.998.969	939.532.577	963.734.057	-

Извор: НБС.

Табела VI.3.3. Изложеност ризику ликвидности – финансијска средства и обавезе без рока доспећа
(у хиљадама RSD, на дан 31. децембра 2023)

	Без рока
Депозити	555.296
Потраживања по основу деривата	18.764
ХоВ	12.599.446
Кредити и пласмани	530.459
Чланска квота у ММФ-у и средства у SDR	86.353.207
Остала средства	699.313
	100.756.485
Обавезе по основу деривата	18.764
Депозити и остале обавезе према банкама и другим финансијским организацијама	346.896.745
Депозити и друге обавезе према држави и другим депонентима	171.996.917
Обавезе према ММФ-у	94.407.161
Новац у оптицају	369.368.005
Остале обавезе	213.914
	982.901.506
Укупно на дан 31. децембра 2023.	(882.145.021)
Укупно на дан 31. децембра 2022.	(835.943.023)

Извор: НБС.

Каматни ризик

Ризик од промене каматних стопа јесте ризик смањења нето резултата или нето вредности имовине Банке услед промена у висини каматних стопа. Изложеност ризику од промена каматних стопа зависи од односа каматно осетљиве активе и пасиве Банке.

Народна банка Србије утврђује референтну каматну стопу и каматне стопе по којима у поступку спровођења монетарне политике наплаћује камату на кредите и друге пласмане (и на друга потраживања) и по којима плаћа камату на средства банака код Народне банке Србије како би постигла своје законом дефинисане циљеве – ценовну и финансијску стабилност и подржавала економску политику Владе Републике Србије, не доводећи у питање своје законом дефинисане циљеве.

Табела VI.3.4. Изложеност ризику од промене каматних стопа
(у хиљадама RSD, на дан 31. децембра 2023)

	Каматноосне позиције	Некаматноосне позиције	Укупно
Финансијска средства			
Готовина и текући рачуни код банака	507.698.160	201.794.016	709.492.176
Депозити	472.150.545	1.889.058	474.039.603
Потраживања по основу деривата	-	18.764	18.764
ХоВ	1.592.907.996	12.434.089	1.605.342.085
Кредити и пласмани	353.680	492.453	846.133
Чланска квота у ММФ-у и средства у SDR	7.996.791	86.388.898	94.385.689
Остала средства	-	1.193.654	1.193.654
	2.581.107.172	304.210.932	2.885.318.104
Финансијске обавезе			
Обавезе по основу деривата	-	18.764	18.764
Депозити и остале обавезе према банкама и другим финансијским организацијама	1.015.536.187	446.167.906	1.461.704.093
Депозити и остале обавезе према држави и другим депонентима	328.932.471	478.466.929	807.399.400
Обавезе према ММФ-у	8.048.594	86.414.488	94.463.082
Новац у оптицају	-	369.368.005	369.368.005
Остале обавезе	-	2.845.108	2.845.108
	1.352.517.252	1.383.281.200	2.735.798.452
Нето изложеност на дан			
31. децембра 2023.	1.228.589.920	-1.079.070.268	149.519.652
31. децембра 2022.	1.068.583.261	-940.792.227	127.791.034

Извор: НБС.

Међутим, каматносна актива (углавном у иностранству) изложена је знатним ризицима по основу промена тржишних каматних стопа. То све може да утиче на промену финансијске позиције, те стога Народна банка Србије правилима пласирања, пре свега девизних резерви, тежи да ограничи евентуалне губитке по основу тржишних ризика. Две основне методе које Банка користи у квантификавању тржишних ризика у односу на финансијска средства су: вредновање ризика (*Value-at-Risk – VaR*) и тест стреса (*Stress Test*).

Први метод се користи да би се антиципирао максимални могући губитак у нормалним, док се други користи за предвиђање губитака у екстремним тржишним условима.

Када се *VaR* (95%) израчуна на месечном нивоу, за укупан портфељ, који укључује купонске и дисконтне ХоВ и орочене депозите укључене у инвестициони портфељ у иностраној валути, прерачунат у евре на дан 31. децембра 2023. године, само у 5% случајева можемо очекивати губитак већи од 0,77% или 12.937,15 млн динара (110,41 млн евра). Ако наступе екстремни тржишни услови, као допуна *VaR* анализе, користи се тест стреса који представља модел који на бази дурације и конвексности портфеља предвиђа могући ефекат промене каматних стопа и осталих негативних сценарија на вредност портфеља.

За Банку најважнији сценарио је могући неочекивани скок каматних стопа (пад цена ХоВ), па се тако израчунава шта би се десило са укупним портфељом ако каматне стопе порасту за 100 б.п. Да су каматне стопе порасле за 100 б.п. на дан 31. децембра 2023. године, портфељ у еврима изгубио би 16.940 млн динара (144,57 млн евра), портфељ у америчким доларима изгубио би 5.094 млн динара (48,12 млн америчких долара), портфељ у британским фунтама изгубио би 316 млн динара (2,34 млн британских фунти), портфељ у канадским доларима изгубио би 379 млн динара (4,74 млн канадских долара).

Девизни ризик

Народна банка Србије је изложена девизном ризику због промена у девизним курсевима. Претежни део активе и пасиве биланса стања Народне банке Србије изражен је у иностраној валути, што омогућава Народној банци Србије да, у случају потребе, одговори захтевима у погледу одржања екстерне ликвидности земље и ублажи краткорочне осцилације курса динара.

Да би ризике на средњи рок свела на најмању могућу меру, Народна банка Србије настоји да валутну структуру активе усклади са очекиваним девизним обавезама. У кратком року то може да доведе до позитивних и негативних курсних разлика, које се евидентирају у билансу успеха.

Табела VI.3.5. **Изложеност девизном ризику финансијских средстава и обавеза**
(у хиљадама RSD, на дан 31. децембра 2023)

	EUR	USD	SDR	Остале валуте	Укупно стране валуте	RSD	Укупно
Финансијска средства							
Готовина и текући рачуни код банака	655.101.237	17.530.244	-	23.367.041	695.998.522	13.493.654	709.492.176
Депозити	319.734.828	146.108.851	-	8.189.997	474.033.676	5.927	474.039.603
Потраживања по основу деривата	-	-	-	-	-	18.764	18.764
ХоВ	1.068.046.726	338.401.016	12.598.537	57.056.913	1.476.103.192	129.238.893	1.605.342.085
Кредити и пласмани	-	-	-	-	-	846.133	846.133
Чланска квота у ММФ-у и средства у SDR	-	-	94.385.689	-	94.385.689	-	94.385.689
Остала средства	31.202	572.355	-	567	604.124	589.530	1.193.654
	2.042.913.993	502.612.466	106.984.226	88.614.518	2.741.125.203	144.192.901	2.885.318.104
Финансијске обавезе							
Обавезе по основу деривата	-	-	-	-	-	18.764	18.764
Депозити и остале обавезе према банкама и другим финансијским организацијама	346.358.828	1.498	-	5.955	346.366.281	1.115.337.812	1.461.704.093
Депозити и друге обавезе према држави и другим депонентима	390.269.893	87.334.215	187.634	2.087.269	479.879.011	327.520.389	807.399.400
Обавезе према ММФ-у	-	-	94.463.082	-	94.463.082	-	94.463.082
Новац у оптицају	-	-	-	-	-	369.368.005	369.368.005
Остале обавезе	984.333	309.346	-	253.887	1.547.566	1.297.542	2.845.108
	737.613.054	87.645.059	94.650.716	2.347.111	922.255.940	1.813.542.512	2.735.798.452
Нето изложеност на дан:							
31. децембра 2023.	1.305.300.939	414.967.407	12.333.510	86.267.407	1.818.869.263	1.669.349.611	149.519.652
31. децембра 2022.	960.967.749	342.987.611	-103.995.895	62.179.768	1.262.139.233	1.134.348.199	127.791.034

Извор: НБС.

VI.4. Извештај независног ревизора

Ernst & Young d.o.o. Beograd
Vladimira Popovića 8a
11070 Beograd

Tel: +381 11 2095 800
Fax: +381 11 2095 890
ey.com/rs

IZVEŠTAJ NEZAVISNOG REVIZORA

SAVETU GUVERNERA NARODNE BANKE SRBIJE

Mišljenje

Izvršili smo reviziju finansijskih izveštaja **Narodne banke Srbije** (u daljem tekstu: „Banka“), koji obuhvataju bilans stanja na dan **31. decembar 2023. godine**, bilans uspeha, izveštaj o ostalom rezultatu, izveštaj o promenama na kapitalu i izveštaj o novčanim tokovima za godinu koja se završila na taj dan, kao i pregled materijalnih računovodstvenih politika i ostalih napomena uz pojedinačne finansijske izveštaje.

Po našem mišljenju, priloženi pojedinačni finansijski izveštaji prikazuju objektivno i istinito finansijsko stanje Banke na dan 31. decembra 2023. godine i rezultate njenog poslovanja i novčane tokove za godinu koja se završila na taj dan, u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja.

Osnova za mišljenje

Obavili smo našu reviziju u skladu sa Standardima Revizije primenljivim u Republici Srbiji. Naše odgovornosti u skladu sa tim standardima su detaljnije opisane u našem izveštaju nezavisnog revizora u sekciji o odgovornostima revizora za reviziju finansijskih izveštaja. Nezavisni smo od Banke u skladu sa Međunarodnim kodeksom etike za profesionalne računovode (uključujući Međunarodne standarde nezavisnosti) (IESBA Kodeks) i etičkim zahtevima koji su relevantni za našu reviziju finansijskih izveštaja u Republici Srbiji i ispunili smo naše druge etičke odgovornosti u skladu sa ovim zahtevima i IESBA Kodeksom. Verujemo da su revizorski dokazi koje smo dobili dovoljni i odgovarajući da obezbede osnovu za naše mišljenje.

Odgovornost rukovodstva i lica zaduženih za upravljanje za finansijske izveštaje

Rukovodstvo je odgovorno za pripremu i objektivno prikazivanje finansijskih izveštaja u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja, kao i za interne kontrole koje rukovodstvo smatra neophodnim da omoguće pripremu finansijskih izveštaja koji ne sadrže materijalno značajne pogrešne iskaze, nastale usled prevarne radnje ili greške.

U sastavljanju finansijskih izveštaja, rukovodstvo je odgovorno za procenu sposobnosti Banke da nastavi sa poslovanjem u skladu sa načelom stalnosti, obelodanjujući, po potrebi, pitanja koja se odnose na stalnost poslovanja i primenu načela stalnosti poslovanja kao računovodstvene osnove, osim ako rukovodstvo namerava da likvidira Banku ili da obustavi poslovanje, ili nema drugu realnu mogućnost osim da to uradi.

Lica zadužena za upravljanje su odgovorna za nadgledanje procesa finansijskog izveštavanja Banke.

Odgovornost revizora za reviziju finansijskih izveštaja

Naš cilj je sticanje uveravanja u razumnoj meri o tome da finansijski izveštaji, uzeti u celini, ne sadrže materijalno značajne pogrešne iskaze, nastale usled prevarne radnje ili greške; i izdavanje izveštaja revizora koji sadrži mišljenje revizora. Uveravanje u razumnoj meri označava visok nivo uveravanja, ali ne predstavlja garanciju da će revizija sprovedena u skladu sa Standardima revizije primenljivim u Republici Srbiji uvek otkriti materijalno pogrešne iskaze ako takvi iskazi postoje. Pogrešni iskazi mogu da nastanu usled prevarne radnje ili greške i smatraju se materijalno značajnim ako je razumno očekivati da će oni, pojedinačno ili zbirno, uticati na ekonomske odluke korisnika donete na osnovu ovih finansijskih izveštaja.

Odgovornost revizora za reviziju finansijskih izveštaja (nastavak)

Kao deo revizije u skladu sa Standardima revizije primenljivim u Republici Srbiji, mi primenjujemo profesionalno prosuđivanje i održavamo profesionalni skepticizam tokom revizije. Isto tako, mi:

- Vršimo identifikaciju i procenu rizika od materijalno značajnih pogrešnih iskaza u finansijskim izveštajima, nastalih usled prevarne radnje ili greške; osmišljavanje i obavljanje revizorskih postupaka koji su prikladni za te rizike; i pribavljanje dovoljno adekvatnih revizorskih dokaza da obezbede osnovu za mišljenje revizora. Rizik da neće biti identifikovani materijalno značajni pogrešni iskazi koji su rezultat prevarne radnje je veći nego za pogrešne iskaze nastale usled greške, zato što prevarna radnja može da uključi udruživanje, falsifikovanje, namerne propuste, lažno predstavljanje ili zaoblazanje interne kontrole.
- Stičemo razumevanje o internim kontrolama koje su relevantne za reviziju radi osmišljavanja revizorskih postupaka koji su prikladni u datim okolnostima, ali ne u cilju izražavanja mišljenja o efikasnosti sistema interne kontrole Banke.
- Vršimo procenu primenjenih računovodstvenih politika i u kojoj meri su razumne računovodstvene procene i povezana obelodanjivanja koje je izvršilo rukovodstvo.
- Donosimo zaključak o prikladnosti primene načela stalnosti kao računovodstvene osnove od strane rukovodstva i, na osnovu prikupljenih revizorskih dokaza, da li postoji materijalna neizvesnost u vezi sa događajima ili uslovima koji mogu da izazovu značajnu sumnju u pogledu sposobnosti Banke da nastavi sa poslovanjem u skladu sa načelom stalnosti. Ako zaključimo da postoji materijalna neizvesnost, dužni smo da u svom izveštaju skrenemo pažnju na povezana obelodanjivanja u finansijskim izveštajima ili, ako takva obelodanjivanja nisu adekvatna, da modifikujemo svoje mišljenje. Naši zaključci se zasnivaju na revizorskim dokazima prikupljenim do datuma izveštaja revizora. Međutim, budući događaji ili uslovi mogu za posledicu da imaju da entitet prestane da posluje u skladu sa načelom stalnosti.
- Vršimo procenu ukupne prezentacije, strukture i sadržaja finansijskih izveštaja, uključujući obelodanjivanja, i da li su u finansijskim izveštajima prikazane osnovne transakcije i događaji na takav način da se postigne fer prezentacija.

Mi komuniciramo s licima zaduženim za upravljanje u vezi sa, između ostalog, planiranim obimom i vremenskim rasporedom revizije i važnim revizorskim nalazima, uključujući i nalaze u vezi sa značajnim nedostacima u internim kontrolama koji su otkriveni tokom naše revizije.

U Beogradu, 28. marta 2024. godine

Nikola Ribar
Ovlašćeni revizor
Ernst & Young d.o.o. Beograd

A member firm of Ernst & Young Global Limited

VI.5. Годишњи финансијски извештаји

Биланс стања

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

БИЛАНС СТАЊА

На дан 31. децембра 2023. године

У хиљадама динара	Напомена	31. децембар 2023.	31. децембар 2022.
АКТИВА			
Готовина и текући рачуни код банака	16, 3.4	709.492.176	802.350.411
Злато и остали племенити метали	17, 3.5	281.548.953	248.108.348
Депозити	18, 3.3	474.039.603	245.333.709
Потраживања по основу деривата	3.3	18.764	12.770
Хартије од вредности	19, 3.3	1.605.342.085	1.145.772.007
Кредити и пласмани	20, 3.3	846.133	32.126.330
Чланска квота у Међународном монетарном фонду и средства у специјалним правима вучења	21, 3.3	94.385.689	97.489.469
Нематеријална имовина	22, 3.7	1.425.830	1.108.822
Некретнине, постројења и опрема	22, 3.7	22.088.073	22.064.119
Инвестиционе некретнине	22, 3.7	484.208	484.208
Остала средства	23	7.204.533	6.190.770
УКУПНО АКТИВА		3.196.876.047	2.601.040.963
ПАСИВА			
Обавезе			
Обавезе по основу деривата	3.3	18.764	12.770
Депозити и остале обавезе према банкама и другим финансијским организацијама	24	1.461.704.093	1.038.485.496
Депозити и остале обавезе према држави и другим депонентима	25	807.399.400	619.868.392
Обавезе према Међународном монетарном Фонду	26, 3.3	94.463.082	212.833.439
Резервисања	27, 3.11	1.897.053	1.654.549
Текуће пореске обавезе	28, 3.9	416.934	483.977
Новац у оптицају	29	369.368.005	310.873.399
Остале обавезе	30	3.146.922	14.546.238
Укупно обавезе		2.738.414.253	2.198.758.260
Капитал			
Државни капитал		216.507.798	204.260.998
Резерве		215.941.487	158.496.702
Нераспоређени добитак		26.012.509	39.525.003
Укупно капитал	31	458.461.794	402.282.703
УКУПНО ПАСИВА		3.196.876.047	2.601.040.963

Напомене на наредним странама чине саставни део ових финансијских извештаја.

Ови финансијски извештаји су одобрени од стране Гувернера:

Др Јоргованка Табаковић

Гувернер

Г. бр. 4783

28. 3. 2024.

Биланс успеха

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

БИЛАНС УСПЕХА

У периоду од 1. јануара до 31. децембра 2023. године

У хиљадама динара	Напомена	2023.	2022.
Приходи од камата		71.116.721	16.133.998
Расходи камата		(50.495.981)	(7.001.796)
Нето приход по основу камата	4, 3.1	20.620.740	9.132.202
Приходи од накнада и провизија		5.593.498	6.462.663
Расходи накнада и провизија		(661.267)	(1.735.903)
Нето приход по основу накнада и провизија	5, 3.1	4.932.231	4.726.760
Нето добитак по основу финансијских инструмената који се вреднују по фер вредности кроз биланс успеха	6, 3.3	-	118.861
Нето губитак по основу престанка признавања финансијских средстава која се вреднују по фер вредности кроз остали резултат	7, 3.3	(2.499.552)	(9.735.974)
Нето губитак по основу престанка признавања финансијских инструмената који се вреднују по амортизованој вредности	3.3	(3.251)	-
Нето приход од курсних разлика и ефеката уговорене валутне клаузуле	8, 3.2	8.379.971	35.597.853
Нето расход по основу обезвређења финансијских средстава	9, 3.3, 32	(97.151)	(134.794)
Остали пословни приходи	10	6.817.032	6.907.739
Трошкови зарада, накнада зарада и остали лични расходи	11, 3.10	(6.431.201)	(5.500.595)
Трошкови амортизације	12, 3.7	(1.709.766)	(1.654.309)
Остали приходи	13	1.406.044	5.091.863
Остали расходи	14	(4.985.654)	(4.540.626)
ДОБИТАК ПРЕ ОПОРЕЗИВАЊА		26.429.443	40.008.980
Порез на добит	28, 3.9	(416.934)	(483.977)
ДОБИТАК НАКОН ОПОРЕЗИВАЊА	31	26.012.509	39.525.003

Напомене на наредним странама чине саставни део ових финансијских извештаја.

Ови финансијски извештаји су одобрени од стране Гувернера:

Г. бр. 4783
28. 3. 2024.

Извештај о осталом резултату

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

ИЗВЕШТАЈ О ОСТАЛОМ РЕЗУЛТАТУ
У периоду од 1. јануара до 31. децембра 2023. године

У хиљадама динара	2023.	2022.
Добитак периода	26.012.509	39.525.003
Компоненте осталог резултата које не могу бити рекласификоване у добитак или губитак:		
Повећање ревалоризационих резерви по основу нематеријалне имовине и основних средстава	-	3.045.304
Позитивни/(негативни) ефекти промене вредности власничких instrumenata који се вреднују по фер вредности	467.957	(3.219)
крз остали резултат	(105.954)	242.353
Актуарски (губици)/добити		
Компоненте осталог резултата које могу бити рекласификоване у добитак или губитак:		
Позитивни/(негативни) ефекти промене вредности дужничких instrumenata који се вреднују по фер вредности	32.553.584	(22.999.971)
крз остали резултат	32.915.587	(19.715.533)
Укупан остали резултат периода	32.915.587	(19.715.533)
УКУПАН РЕЗУЛТАТ ПЕРИОДА	58.928.096	19.809.470

Напомене на наредним странама чине саставни део ових финансијских извештаја.

Ова финансијски извештаји су одобрени од стране Гувернера:

Др Милош Табаковић

Гувернер

Г. оп. 4783

28. 3. 2024.

Извештај о променама на капиталу

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

ИЗВЕШТАЈ О ПРОМЕНАМА НА КАПИТАЛУ
У периоду од 1. јануара до 31. децембра 2023. године

У хиљадама динара	Државни капитал	Посебне резерве	Резерви-зачионе резерве	Резерве по основу фер вредности	Актуарски добитак/губици	Нераспо-ређени добитак	Укупно
Стање на дан 1. јануара 2022. године	187.698.256	129.587.624	13.985.827	1.718.877	(252.826)	55.537.819	388.275.577
Расподела добити из претходне године (напомена 31)	16.562.742	33.172.733	-	-	-	(55.537.819)	(5.802.344)
Повећање ревалоризационих резерви по основу нематеријалне имовине и основних средстава	-	-	3.045.304	-	-	-	3.045.304
Смањење резерви по основу фер вредности власничких ХоВ	-	-	-	(3.219)	-	-	(3.219)
Актуарски добити	-	-	-	-	242.353	-	242.353
Смањење резерви по основу фер вредности дужничких ХоВ	-	-	-	(22.999.971)	-	-	(22.999.971)
Нето добитак текуће године	-	-	-	-	-	39.525.003	39.525.003
Стање на дан 31. децембра 2022. године	204.260.998	162.760.357	17.031.131	(21.284.313)	(10.473)	39.525.003	402.282.703
Стање на дан 1. јануара 2023. године	204.260.998	162.760.357	17.031.131	(21.284.313)	(10.473)	39.525.003	402.282.703
Расподела добити из претходне године (напомена 31)	12.246.800	24.529.198	-	-	-	(39.525.003)	(2.749.005)
Повећање резерви по основу фер вредности власничких ХоВ	-	-	-	467.957	-	-	467.957
Актуарски губици	-	-	-	-	(105.954)	-	(105.954)
Повећање резерви по основу фер вредности дужничких ХоВ	-	-	-	32.553.584	-	-	32.553.584
Нето добитак текуће године	-	-	-	-	-	26.012.509	26.012.509
Стање на дан 31. децембра 2023. године	216.507.798	187.289.555	17.031.131	11.737.228	(116.427)	26.012.509	458.461.794

Напомене на наредним странама чине саставни део ових финансијских извештаја.

Ова финансијски извештаји су одобрени од стране Гувернера:

Г. бр. 4783
28.3.2024.

Извештај о токовима готовине

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

ИЗВЕШТАЈ О ТОКОВИМА ГОТОВИНЕ
У периоду од 1. јануара до 31. децембра 2023. године

У хиљадама динара	2023	2022
ТОКОВИ ГОТОВИНЕ ПОСЛОВНИХ АКТИВНОСТИ		
Приливи од камата	51.824.589	14.921.412
Приливи од накнада	5.654.585	6.533.328
Приливи по основу продаје производа и услуга – ЗИН	7.578.569	7.653.893
Приливи од осталих пословних активности	2.201.963	5.442.395
Приливи од дивиденди и учешћа у добитку	119.743	120.466
Приливи готовине из пословних активности	67.379.449	34.671.494
Одливи по основу камата	(46.550.375)	(7.476.838)
Одливи по основу накнада	(683.826)	(1.737.404)
Одливи по основу трошкова пословања	(13.383.768)	(11.400.200)
Одливи готовине из пословних активности	(60.617.969)	(20.614.442)
Нето прилив по основу узетих депозита	546.870.409	385.010.711
Нето одлив по основу кредита и пласмана	(193.833.314)	(181.401.444)
Нето одлив по основу хартија од вредности и осталих финансијских средстава која нису намењена инвестирању	(431.152.325)	(197.967.669)
Нето (одлив)/прилив из пословних активности пре пореза на добит	(71.353.750)	19.698.650
Исплата распоређеног резултата - пренос буџету Републике Србије	(483.977)	(5.802.344)
Плаћени порез на добит	(2.749.004)	(478.486)
Нето (одлив)/прилив готовине из пословних активности	(74.586.731)	13.417.820
ТОКОВИ ГОТОВИНЕ ИЗ АКТИВНОСТИ ИНВЕСТИРАЊА		
Одливи за куповину нематеријалне имовине и основних средстава	(1.828.944)	(1.460.525)
Нето одлив готовине из активности инвестирања	(1.828.944)	(1.460.525)
ТОКОВИ ГОТОВИНЕ ИЗ АКТИВНОСТИ ФИНАНСИРАЊА		
Нето одлив по основу узетих краткорочних кредита	-	(23)
Остали одливи из активности финансирања	(145.081)	-
Нето одлив готовине из активности финансирања	(145.081)	(23)
Нето (смањење)/повећање готовине	(76.560.756)	11.957.272
Готовина и готовински еквиваленти на почетку периода	809.980.556	774.808.087
Курсне разлике, нето	(17.319.107)	23.215.197
ГОТОВИНА И ГОТОВИНСКИ ЕКВИВАЛЕНТИ НА КРАЈУ ПЕРИОДА (напомена 2ђ)	716.100.693	809.980.556

Напомене на наредним странама чине саставни део ових финансијских извештаја.

Ови финансијски извештаји су одобрени од стране Гувернера:

Др. Јоргованка Табаковић
Гувернер

П.бр. 4783

28. 3. 2024.

VI.6. Пословање Завода за израду новчаница и кованог новца – Топчидер

Укупни приходи остварени у Заводу у 2023. години износили су 7.328,4 млн динара, док су укупни расходи износили 4.668,5 млн динара.

Упркос специфичним и отежаним пословним околностима, Завод је у 2023. години остварио позитиван финансијски резултат у износу од 2.659,9 млн динара, уз континуирано повећање прихода из оперативног пословања (раст од 3% у односу на 2022. годину), као и укупно остварених прихода (раст од 3,3% у односу на 2022. годину).

Табела VI.6.1. Укупни приходи и расходи Завода
(у млн RSD)

	2022.	2023.	Индекс 2023/2022.
Укупни приходи Завода	7.096,1	7.328,4	103,3
Приходи из оперативног пословања:	6.959,4	7.168,7	103,0
Производи за НБС	489,8	873,9	178,4
Производи за домаће тржиште	6.455,6	6.268,6	97,1
Производи за извоз	14,1	26,2	185,9
Остали (финансијски) приходи	136,7	159,7	116,8
Укупни расходи Завода	4.174,2	4.668,5	111,8
Степен покривености укупних расхода приходима	170,0	157,0	-

Извор: НБС.

Максимална ангажованост на оптимизацији процеса и усклађивању норматива и стандарда потрошње репроматеријала поново су допринели значајном напретку у планирању и организовању производње, уштедама у пословању, као и обезбеђивању адекватног нивоа залиха, посебно стратешких производа.

Стабилност и континуитет у остваривању финансијског резултата Завода последњих десет година, проистекли из његове основне делатности и диверсификованог портфела, омогућавају његов даљи просперитетан технолошки развој, као и позиционирање и препознавање на тржишту.

Конвертовање обртних средстава у најликвиднији (новчани) облик постављено је као примарни циљ пословања, због чега је битно истаћи и да динамика наплате у односу на реализовану продају не бележи осцилације, као и да је на несвакидашње високом нивоу (проценат ненаплаћених потраживања ван валуте мањи је од 1%).

Самим тим, рација ефикасности пословања (просечан обрт залиха, бруто профитна маржа и принос на активу) превазилазе просек привредних друштава у Србији.

Завод је остварио позитиван финансијски резултат у 2023. години (у износу од 1.786 млн динара) и без обухвата прихода од интерне реализације производа за Народну банку Србије, који су, ради сагледавања свеобухватног пословања Завода, део интерног извештајног сегмента. При калкулисању овог резултата (без прихода од интерне реализације производа за Народну банку Србије), нису изузети трошкови њихове израде тј. производње новчаница и оптицајног

кованог новца, извештаја, каталога, плаката, визиткарти, интерних платних картица и др.

Структура прихода

Највећи приход (6.268,6 млн динара) Завод је остварио на домаћем тржишту, што представља 85,5% укупних прихода, док су приходи од извозних послова износили 26,2 млн динара или 0,4% укупно остварених прихода.

У структури оперативних прихода на домаћем и иностраном тржишту доминирају приходи од израде и персонализације платних картица, као и приходи од заштићених производа.

Табела VI.6.2. Структура укупних прихода

(у млн RSD)

	2022.	2023.	Индекс 2023/2022.
Укупни приходи Завода	7.096,1	7.328,4	103,3
Приходи из оперативног пословања	6.959,4	7.168,7	103,0
Производи за НБС	489,8	873,9	178,4
Новчанице	236,4	556,2	235,3
Оптицајни ковани новац	219,5	298,1	135,8
Пригодни ковани новац	-	-	-
Остали производи и услуге за НБС	33,9	19,7	58,1
Домаће тржиште и извоз	6.469,7	6.294,8	97,3
Услуге припреме	0,2	6,8	2.935,9
Новчанице и други производи	0,4	7,0	1.764,1
Оптицајни и пригодни ковани новац	3,8	4,5	118,8
Остали ковани производи и услуге	563,2	517,3	91,9
Вредносни производи	973,2	1.077,3	110,7
Заштићени производи	2.245,8	1.806,2	80,4
Књиге, публикације и промотивни материјал	12,9	11,5	89,6
Остали производи	933,4	965,0	103,4
Персонализација	1.736,8	1.921,9	110,7
Остали (финансијски) приходи	136,7	159,7	116,8

Извор: НБС.

Графикон VI.6.1. Структура укупних прихода Завода у 2023.

Извор: НБС.

Интерна реализација, тј. приходи од производа за Народну банку Србије, износили су 873,9 млн динара, или 11,9% укупно остварених прихода, а свакако је усклађена са Сектором за послове с готовином.

Приходи на иностраном тржишту износили су 26,2 млн динара и знатно су већи у односу на претходну годину (раст у односу на 2022. од 85,9%).

Проценат наплате потраживања изузетно је висок. Ненаплаћена потраживања ван валуте представљају мање од 1% укупно фактурисане вредности у 2023. години.

Структура расхода

У структури укупних расхода, највеће је учешће расхода из оперативног пословања, и то: трошкова основног материјала и енергије (49,1%), бруто зарада и осталих личних расхода (24,4%) и амортизације (11,5%).

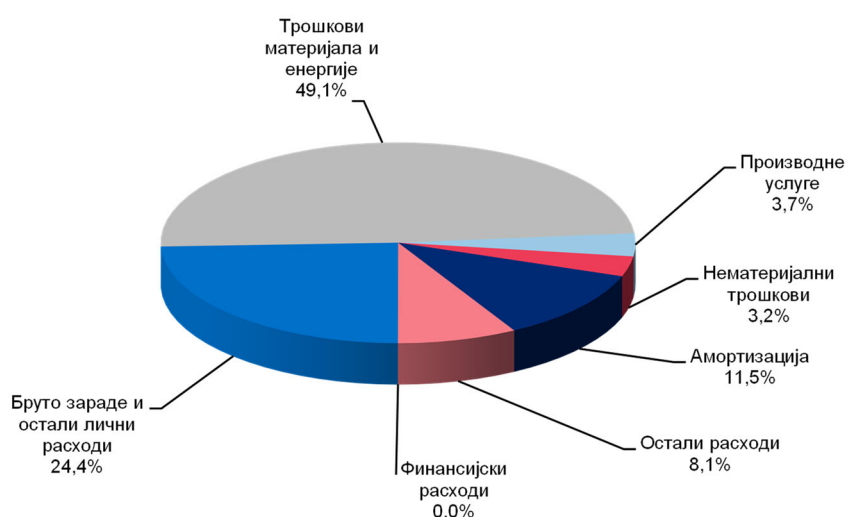
Табела VI.6.3. Структура укупних расхода
(у млн RSD)

	2022.	2023.	Индекс 2023/2022.
Укупни расходи	4.174,2	4.668,5	111,8
Финансијски расходи	0,7	0,6	87,9
Бруто зараде и остали лични расходи	1.059,1	1.138,0	107,5
Трошкови материјала и енергије	1.995,8	2.292,0	114,8
Производне услуге	225,4	172,8	76,7
Нематеријални трошкови	146,8	151,4	103,1
Амортизација	548,6	534,8	97,5
Остали расходи	197,9	378,9	191,5

Извор: НБС.

Учешће наведених расхода у укупним приходима у континуитету је на стабилном нивоу.

Графикон VI.6.2. Структура остварених расхода Завода у 2023.

Извор: НБС.

VII. НАЈВАЖНИЈИ ПЛАНОВИ ЗА НАРЕДНИ ПЕРИОД

Приоритет монетарне политике и у наредном периоду биће одржавање ценовне и финансијске стабилности у средњем року, уз подршку што бржем расту наше привреде и даљем расту запослености и животног стандарда грађана.

Примењујући стратегију циљања инфлације и одговорно спроводећи доследну монетарну политику, Народна банка Србије планира своје активности у складу са законом дефинисаним циљевима, чијем ће испуњењу бити посвећена и у наредном периоду. Кључне принципе даљег спровођења монетарне политике, Народна банка Србије утврдила је *Програмом монетарне политике у 2024. години*.

Народна банка Србије ће и у 2024. задржати потребну флексибилност монетарне политике у погледу степена реакције и коришћења инструмената који су јој на располагању у оквиру режима циљања инфлације. Одлуке монетарне политике доносиће **доследно и правовремено, узимајући у обзир очекивано кретање фактора из домаћег и међународног окружења и утицај на пројекцију инфлације и брзину њеног успоравања, као и ефикасност у деловању трансмисионог механизма монетарне политике, истовремено уважавајући и утицај на финансијску стабилност и одрживи привредни раст.**

Не доводећи у питање сопствену независност, **монетарна политика Народне банке Србије биће усклађена с фискалном политиком и структурним политикама Владе** јер је њихов заједнички циљ средњорочна ценовна стабилност, очување финансијске стабилности и одрживости јавних финансија, а тиме и дугорочно одржив привредни раст. То ће допринети јачању отпорности на потенцијалне негативне ефекте фактора из међународног окружења, што је посебно значајно у периодима повећане глобалне неизвесности и изражених ризика.

Народна банка Србије ће наставити да спроводи активности које имају за циљ веће коришћење динара у финансијском систему.

У условима изразите неизвесности и изазова из међународног окружења, регулаторне и пруденцијалне мере које је донела Народна банка Србије, уз очувану макроекономску стабилност и релативну стабилност курса динара према еврџ, доносе повећању степена динаризације, која је један од стратешких циљева Народне банке Србије.

Досадашњом политиком обавезне резерве (стимулативније стопе обавезне резерве за динарске изворе финансирања и већа ремунерација на средства издвојене динарске обавезе), као и другим мерама макропруденцијалне политике, Народна банка Србије је стимулисала банке да у већој мери користе динарске изворе финансирања, што ће чинити и у будућности. Такође, ради подршке даљем развоју финансијског тржишта, Народна банка Србије ће наставити да спроводи мере и активности које имају за циљ унапређење домаћег тржишта новца и капитала, а посебна пажња ће бити посвећена и даљем развоју тржишта инструмената заштите од девизног ризика.

Ради очувања адекватног нивоа девизних резерви, као и њихове високе ликвидности и сигурности, Народна банка Србије ће остати доследна опредељењу одржавања веома ниског нивоа ризика свог инвестиционог портфеља.

Адекватан ниво девизних резерви, по обиму и по структури, важна је гаранција сигурности управо у кризним временима и доказ да је својим мерама и активностима Народна банка Србије допринела повећању отпорности домаће привреде на евентуалне негативне утицаје из међународног окружења. И током 2024. године, Народна банка Србије ће остати доследна у одржавању девизних резерви на адекватном нивоу, руководећи се начелима сигурности и ликвидности у управљању девизним резервама. Ради даљег унапређења процеса управљања девизним резервама, у току 2024. године планира се увођење нових финансијских инструмената и послова ради ефикаснијег и флексибилнијег управљања портфељом девизних резерви, као и заштите од промене међувалутних односа, уз истовремено обезбеђење апликативне подршке развојем додатних функционалности.

Народна банка Србије ће наставити да пажљиво надзире финансијски систем и по потреби доноси регулативу која има за циљ очување квалитета активе и финансијске стабилности.

Све регулаторне активности Народне банке Србије и даље ће бити у складу са опредељењем да се предупреди материјализација свих ризика који би могли да се у будућности негативно одразе на стабилност финансијског система, као и да се континуирано унапређује регулаторни оквир за банке, у складу с међународним стандардима и најбољим упоредним праксама, те потребама и специфичностима локалног тржишта, све ради одржавања и даљег јачања отпорности банкарског сектора.

У фебруару 2024. године Народна банка Србије је усвојила Одлуку о измени *Одлуке о класификацији билансне активе и ванбилансних ставки банке и Упутство о измени Упутства за утврђивање статуса неизмирења обавеза*⁵². Овим прописима висина апсолутног прага материјалне значајности повећана је са 1.000 на 10.000 динара за физичка, односно са 10.000 на 50.000 динара за правна лица, при чему је предвиђена одложена примена тог прага, почев од 30. јуна 2024. године. Повећање апсолутних прагова материјалне значајности има за циљ да допринесе активнијем управљању проблематичним пласманима, а додатни позитиван ефекат представља и стварање простора за повећање кредитне активности.

У области контроле пословања банака у току 2024. године планирано је спровођење плана супервизорских активности за 2024. годину. У делу непосредне контроле пословања банака планирано је спровођење непосредних контрола бонитета и законитости њиховог пословања у складу с наведеним планом. У делу посредне контроле пословања банака, планирано је и даље праћење кретања показатеља ликвидности банака, показатеља *NPL*-а, солвентности банака, као и профитабилности банкарског сектора. Такође, планирано је континуирано праћење пословања банака и спровођење посредних контрола бонитета и законитости њиховог пословања.

У области надзора над пословањем давалаца финансијског лизинга, активности у 2024. години биће усмерене на континуирано праћење и анализу пословања давалаца финансијског лизинга и предузимање одговарајућих мера ради побољшања тог пословања на начин којим ће се одржавати и унапређивати овај сегмент финансијског тржишта.

Ако се има у виду значајна улога делатности осигурања у обезбеђивању заштите физичких лица од ризика који могу да угрозе пре свега квалитет живота, односно који могу да угрозе континуитет и стабилност пословања правних лица, активности Народне банке Србије ће у 2024. години бити усмерене на одржавање стабилности сектора осигурања и унапређење функције посредног и непосредног надзора, а све ради обезбеђења заштите осигураника, корисника осигурања и трећих оштећених лица. У области надзора над пословањем добровољних пензијских фондова, активности у 2024. години биће усмерене на континуирани посредни надзор над пословањем друштава за управљање и добровољних пензијских фондова, послове лиценцирања, као и непосредну контролу у складу с планом непосредних контрола за 2024. годину. Имајући у виду актуелне околности, Народна банка Србије ће, као и до сада, пажњу усмерити на инвестиционе активности фондова ради заштите интереса чланова и очувања стабилности сектора добровољних пензијских фондова.

Током 2024. године планирано је да Народна банка Србије континуирано прати начине на које финансијске институције процењују ризик

⁵² „Службени гласник РС”, бр. 10/2024 од 9. фебруара 2024.

информационог система и управљају тим ризицима, као и пословање пружаоца услуга повезаних с виртуелним валутама. Даље, Народна банка Србије наставиће да, у складу с променама стандарда који уређују информационо-комуникациони систем и његову безбедност, предузима активности измене и допуне важећих прописа у области супервизије информационог система финансијских институција.

Ради очувања и даљег јачања функције финансијске стабилности, Народна банка Србије у 2024. години планира следеће активности: анализу и преиспитивање обавезе одржавања заштитног слоја капитала за структурни системски ризик; преиспитивање листе системски значајних банака у Републици Србији и стопа заштитног слоја капитала за те банке; утврђивање стопе контрацикличног заштитног слоја капитала за Републику Србију на тромесечном нивоу ради ограничења цикличног системског ризика; наставак сарадње са експертима из централне банке Аустрије у оквиру пројекта *IPAREG*, с циљем унапређења процеса идентификације, евалуације и квантификације климатских ризика и процене њиховог утицаја на банкарски сектор Републике Србије у складу с постојећом методологијом за макроруденцијалне стрес-тестове; побољшање квалитета података и макроруденцијалних алата за праћење кретања на тржишту непокретности, укључујући наставак унапређења сарадње с другим надлежним домаћим институцијама ради међусобне размене података, успостављање сарадње с централном банком Француске у оквиру пројекта *IPAREG* ради сагледавања и размене искустава у погледу мера и инструмената макроруденцијалне политике коју ова централна банка примењује како би ублажила и ограничила системске ризике.

У области реструктурирања банака, Народна банка Србије ће наставити да делује (про)активно и да унапређује могућност њиховог реструктурирања интензивирањем дијалога с банкама и изградом смерница у вези с тим.

У току 2024. године, у оквиру редовног годишњег циклуса ажурирања планова реструктурирања, који обухвата и дијалог с банкама, **биће припремљени и усвојени ажурирани планови реструктурирања за банке и банкарске групе и утврђени нови МКО захтеви.**

Као саставни део јачања капацитета, у оквиру друге фазе регионалног *IPA* пројекта „Јачање капацитета централних банака Западног Балкана у оквиру процеса интеграција у Европски систем централних банака”, предвиђен је низ обука током 2024. године у вези с реструктурирањем банака.

Народна банка Србије ће и током 2024. године наставити да прати примену прописа којима се уређује девизно пословање, контролише девизно и мењачко пословање ради провере и утврђивања законитости и правилности обављања девизних и мењачких послова, како би заштитила финансијски и привредни систем од противправних радњи, у оквиру своје превентивне и контролне функције.

Народна банка Србије ће и током 2024. године наставити да **унапређује ефикасност праћења примене девизних прописа, као и извештавања о ефектима предузетих мера у области девизног пословања**, како би се благовремено уклонили односно ублажили потенцијални ризици за макроекономску и финансијску стабилност земље, посебно у условима нестабилности међународних финансијских токова. Истовремено, Народна банка Србије наставиће да **контролише девизно и мењачко пословање ради провере и утврђивања законитости и правилности обављања девизних и мењачких послова сходно прописима који уређују девизно пословање**, а ради заштите финансијског и привредног система од противправних радњи, у оквиру своје превентивне и контролне функције.

Народна банка Србије ће наставити да унапређује послове у вези са **издавањем и одузимањем овлашћења за обављање мењачких послова, спровођењем програма обуке и издавањем сертификата за обављање мењачких послова, као и вођењем регистара у тој области**.

Поред тога, Народна банка Србије ће наставити да спроводи поступак извршења правноснажних и извршних судских одлука којима је одлучено о привремено одузетим средствима, ефективном страном новцу и чековима (налози за извршење заштитне мере одузимања односно повраћаја средстава, привремено одузетих у складу са *Законом о девизном пословању*).

У оквиру функције заштите корисника финансијских услуга унапређиваће се механизам колективне заштите.

Поред редовних активности у поступцима по притужбама које су усмерене на заштиту индивидуалних права и интереса корисника финансијских услуга, приоритет Народне банке Србије је да у што већој могућој мери **користи механизме поступака контроле**. Поред тога, Народна банка Србије планира **размену информација и искустава с надлежним организацијама других држава, ради унапређења сарадње у области заштите корисника финансијских услуга**, а пре свега ради подизања стандарда у области тржишног понашања банака. Поред тога, Народна банка Србије планира да, пратећи актуелне трендове развоја функције заштите корисника финансијских услуга, те налозима и другим инструкцијама ради предузимања активности које су дужне да примењују све банке, утврђује најбољу праксу на финансијском тржишту.

Народна банка Србије ће наставити са одржавањем стабилног и сигурног рада платних система, њиховим даљим развојем, као и имплементацијом услуга базираних на инстант плаћањима.

Народна банка Србије ће и у наредном периоду реализовати активности у вези са обезбеђивањем стабилног и сигурног рада платних система и картичног система чији је оператор. С тим у вези, обезбедиће адекватно управљање радом наведених система, као и исправно функционисање хардверско-софтверске платформе која обезбеђује њихов рад.

Народна банка Србије планира даље **унапређење рада Међународног и Међубанкарског клиринг система у девизама**, пре свега у активностима у вези са укључењем нових учесника у систем са седиштем у Републици Србији, као и активностима у вези са анализом потенцијалне могућности укључења Републике Северне Македоније у Међународни клиринг систем у девизама.

Планирано је да се током 2024. године у *RTGS* НБС, Клиринг НБС, Међународном и Међубанкарском клиринг систему у девизама **изврши миграција постојећег формата *MT*, који користи стандард *ISO15022*, на формат порука *MX*, који је у складу са стандардом *ISO 20022*.**

За потребе даљег одржавања сигурног и стабилног рада платних система, у оквиру функције надгледања, у 2024. години Народна банка Србије ће радити на развоју процеса перманентног надзора над пословањем оператора, у делу пословања који се односи на управљање радом тих платних система. Наставиће се и **континуирано праћење и одржавање сигурности и високог степена расположивости платних система чији је оператор Народна банка Србије**. Такође, наставиће се с надгледањем даљег тока имплементације услуга заснованих на инстант плаћањима са акцентом на превентивно деловање, како би се обезбедила стабилност финансијске инфраструктуре и смањено ризик од поремећаја на тржишту плаћања.

Народна банка Србије ће и у 2024. години наставити активности у оквиру пројекта модернизације платних система у региону Западног Балкана које имају за циљ омогућавање трошковно ефикасних плаћања између економија унутар овог региона, као и са земљама ЕУ.

Ради одржавања и унапређења сигурног и стабилног рада платних система, у оквиру функције надгледања, у 2024. години наставиће се с регулаторним активностима у погледу унапређења прописа и интерних аката којима се уређује начин одржавања и унапређења стабилног и сигурног рада платног система и извештавање Народне банке Србије.

У 2024. години наставиће се с предузимањем активности на припреми закона и подзаконских аката којима ће се наставити процес даље модернизације платних система, као и хармонизације националног законодавства с прописима ЕУ, а ради усклађивања домаћих прописа с правним и регулаторним захтевима ЕУ за проширење региона *SEPA* на Републику Србију, као и активности на припреми званичног документа који ће представљати апликацију за приступ региону *SEPA*.

У области спречавања прања новца Народна банка Србије ће деловати активно као регулатор и супервизор.

Имајући у виду да се, у складу са законом који уређује спречавање прања новца и финансирања тероризма, национална процена ризика ажурира сваке три године, као и да је ажурирање националних процена ризика једна од планираних активности предвиђених *Акционим планом за спровођење Стратегије за борбу против прања новца и финансирања тероризма за 2022–2024*, **планирано је да се током 2024. године спроведу процене ризика**

на националном нивоу које обухватају процену ризика од прања новца, финансирања тероризма, финансирања ширења оружја за масовно уништење и процена ризика од прања новца и финансирања тероризма у сектору дигиталне имовине. Народна банка Србије активно учествује у спровођењу релевантних активности из овог акционог плана ради унапређења система за спречавање прања новца и финансирања тероризма Републике Србије. Планира се и наставак праћења трендова на светском финансијском тржишту и најбољих светских пракси у борби против прања новца и финансирања тероризма.

Народна банка Србије је у процесу израде нових листа индикатора за препознавање основа сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма код банака, давалаца финансијског лизинга, друштава за управљање добровољним пензијским фондом и обвезника из области животног осигурања, а у складу с релевантним резолуцијама Савета безбедности Уједињених нација. Народна банка Србије из своје надлежности планира доношење листе индикатора за препознавање основа сумње да је у питању финансирање ширења оружја за масовно уништење за обвезнике.

У области спречавања прања новца и финансирања тероризма, Народна банка Србије ће предузимати активности у правцу даљег унапређења супервизорских активности и благовременог праћења изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма обвезника које надзире, спровођења плана непосредних контрола управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма за 2024. годину, као и континуираног праћења међународних стандарда у овој области.

Народна банка Србије ће наставити да прилагођава законску регулативу из своје надлежности ради ефикасног функционисања целокупног система.

Наставиће се рад на стварању правних и других претпоставки ради омогућавања употребе менице у електронском облику (е-меница) у правном и пословном промету у Републици Србији, ради даље дигитализације пословања, побољшања услова и стварања нових могућности за привредни развој.

Предвиђено је и предузимање одговарајућих активности на изради закона и других прописа из надлежности Народне банке Србије у складу с потребама праксе и развојним тенденцијама и с тим у вези праћење прописа ЕУ, међународних стандарда и најбоље праксе. Наставиће се и развијање послова заступања Народне банке Србије пред судовима и усклађености пословања. Континуирано се разматра примена стандарда пословног понашања у Народној банци Србије и њихово нормативно унапређење сходно развоју послова запослених у савременом окружењу.

На међународном плану очекује се наставак успешне сарадње с ММФ-ом и другим међународним финансијским институцијама, као и

наставак активности Народне банке Србије у процесу европских интеграција и богата билатерална финансијска сарадња.

Очекује се да ће се током године обавити два редовна разматрања резултата спровођења договореног економског програма, који је ММФ подржао актуелним стендбај аранжманом.

Током 2024. године **најважније активности у процесу европских интеграција биће усмерене на продубљивање и убрзање регионалних интеграција**, како би се олакшао приступ Републике Србије одређеним сегментима јединственог тржишта ЕУ, као и на испуњавање услова за отварање кластера 2 – *Унутрашње тржиште* и кластера 3 – *Конкурентност и инклузивни раст*.

Наставиће се с реализацијом друге фазе регионалног *IPA* пројекта „Јачање капацитета централних банака Западног Балкана у оквиру процеса интеграција у Европски систем централних банака”.

Током 2024. године **контролисаће се наменско коришћење средстава кредита одобрених крајњим корисницима посредничких банака из Апекс зајма за мала и средња предузећа** и друге приоритете III/A, III/B и репласираних средстава, као и кредита одобрених крајњим корисницима посредничких банака из Фонда револвинг кредита Републике Србије.

Народна банка Србије наставиће да унапређује аналитички оквир, као помоћни алат у одлучивању о монетарној и макропруденцијалној политици.

Народна банка Србије ће и у 2024. наставити да унапређује своје активности у области макроекономских и макропруденцијалних анализа и изради званичне статистике, с обзиром на значај квалитетних и правовремених података и анализа за успешно вођење економске политике.

У области статистике, планира се наставак усклађивања методологије с прописима ЕУ из области монетарне, финансијске и платнобилансне статистике.

Планиран је наставак унапређења нашег *now-cast* модела за оцену инфлације, путем којег преузимамо и обрађујемо око 30 хиљада цена производа и услуга са око 130 интернет страница у реалном времену, а у оквиру којег развијамо и технике које се ослањају на вештачку интелигенцију. Поред тога, наставићемо са активностима на унапређењу техника прикупљања и обраде масовних података.

Такође, планирано је даље унапређење модела за средњорочне пројекције инфлације, а посебно делова везано за оцену коефицијената у моделу, као и анализу свих релевантних макроекономских кретања која нису укључена директно у модел.

Планиран је и наставак објављивања *Зборника радова Народне банке Србије*, које је започето 2021. године с циљем да се научноистраживачки рад у нашој институцији учини доступнијим широј јавности, као и да се допринесе дискусији у оквиру академске и шире заједнице.

Да би се очувао висок степен кредибилитета и транспарентности централне банке, приоритет остаје одговорна и правовремена комуникација.

Комуникација централне банке о макроекономским кретањима и изгледима за наредни период, као и мерама и активностима које на основу тога спроводи, повећава предвидивост и разумевање улоге централне банке и остварених резултата у њеном раду. Због тога **Народна банка Србије тежи јасној и активној комуникацији не само са стручном већ с целокупном јавношћу и наставиће одговорно и правовремено да информисе јавност о свом пословању и активностима** путем различитих канала комуникације – интернет странице, друштвених мрежа, одговора на питања медија и шире јавности електронским путем, учешћем представника Народне банке Србије у радијским и телевизијским емисијама и др. Као и до сада, Народна банка Србије ће редовно обавештавати јавност о одлукама монетарне политике саопштењима након седница Извршног одбора (које се одржавају једном месечно), док ће тромесечно стручној и широј јавности представљати *Извештај о инфлацији* с пројекцијама главних макроекономских варијабли у наредном периоду. Такође, јавности се представља и *Извештај о стабилности финансијског система*, ради информисања јавности о стању и ризицима у финансијском систему, као и правовременог указивања на потенцијалне системске ризике. У 2024. години предвиђа се даљи развој интернет домена и поддомена, као и спровођење изложбених и едукативних активности Народне банке Србије.

У Заводу за израду новчаница и кованог новца планиран је даљи технолошки развој производних процеса, уз оптимизацију трошкова пословања.

Завод за израду новчаница и кованог новца – Топчидер је, као и до сада, мотивисан и спреман да, изналажењем свих начина упошљавања људских и технолошких потенцијала, и даље тежи напретку и остварењу квалитетнијих и бољих резултата. Напредак Завода огледа се и у иновацијама и пословним идејама, као и способности да се адекватним планирањем, организовањем и контролом управља сложеним процесима производње.

Евидентно је постојање визије напретка Завода и јасног смера интензивног и екстензивног коришћења капацитета. Евидентно је и усвајање нових модела, технолошко и апликативно усавршавање и проналажење правилног начина подизања свести запослених.

Завод је постао модерна пословна целина која, не заостајући за великим светским тржишним учесницима из ове области, иде правцем свог даљег развоја и глобалног позиционирања.

Наставиће се обезбеђивање адекватног нивоа и структуре готовог новца у оптицају.

Ради реализације стратешких и оперативних циљева у вези са обезбеђењем адекватног обима, квалитета и апоенске структуре готовог новца у оптицају, као и попуњавања залиха у трезорима Народне банке Србије, планирано је да се у 2024. години изради додатна количина од 70,0 млн комада новчаница (апоени од 10, 100 и 1000 динара) и 60,0 млн комада кованог новца од 1, 2 и 5 динара. На основу оквирних споразума о сарадњи између Народне банке Србије и компаније *Mish International Monetary Inc* из фебруара 2018. године и јула 2023. године, у 2024. години предвиђена је и израда по 500 комада седмог, осмог и деветог дизајна нумизматичког новца с ликом Николе Тесле за потребе нумизматичког тржишта у Републици Србији. Поред тога, биће израђена и преостала количина од 230 комада шестог дизајна нумизматичког новца с ликом Николе Тесле, која није реализована у току 2023. године.

Ради унапређења и повећања ефикасности целокупних пословних процеса, запослени у Народној банци Србије константно се едукују и развијају своје компетенције.

Народна банка Србије наставља са улагањем у професионалне капацитете запослених сталним иновацијама и усвајањем најбољих пракси у области централног банкарства.

У наредном периоду, посвећеност очувању свеобухватног стручног искуства и култура перманентног професионалног развоја остају интегрални део стратешке оријентације политике управљања људским ресурсима, као и институционалним капацитетима у Народној банци Србије.

Као и до сада, Народна банка Србије ће бити **друштвено одговорна** и посвећена бројним активностима које доприносе добробити шире друштвене заједнице.

Списак графикана и табела

Графикони

III.1.	Раст реалног БДП-а	26
III.2.	Укупна и базна инфлација – свет и зона евра	26
III.3.	Доприноси мг. стопи раста БДП-а – расходна страна	28
III.4.	Показатељи тржишта рада према Анкети о радној снази	28
IV.1.2.1.	Репо продаја и стање продатих ХоВ	36
IV.1.2.2.	Обим стерилизације инструментима монетарне политике	37
IV.1.2.3.	Кретање референтне и просечне репо стопе	39
IV.1.3.1.	Мг. инфлација на крају 2022. и 2023.	41
IV.1.3.2.	Укупна и базна инфлација	42
IV.2.2.1.	Кретање укупне премије кумулативно по тромесечјима	59
IV.2.2.2.	Укупна премија према врстама осигурања	60
IV.2.3.1.	Структура имовине добровољних пензијских фондова	67
IV.2.4.1.	Структура активе давалаца финансијског лизинга	70
IV.2.4.2.	Структура пасиве давалаца финансијског лизинга	70
IV.4.2.1.	Кључни макроекономски ризици	87
IV.4.2.2.	Финансијска стабилност банкарског сектора Републике Србије у поређењу с просеком региона	87
IV.4.2.3.	Кретање показатеља системског стреса	88
V.1.1.	Покривеност увоза девизним резервама	91
V.1.2.	Индекс приноса државних обвезница у оригиналној валути	94
V.1.3.	Принос портфеља и „бенчмарка” у оригиналној валути у 2023.	94
V.1.4.	Укупан принос портфеља и „бенчмарка” прерачунат у динаре, по тромесечјима	95
V.1.5.	Структура инвестиционог портфеља	96
V.3.1.	Вредност промета у Међубанкарском и Међународном клирингу	110
V.4.2.1.	Фонд револвинг кредита РС – класификација делатности	127
V.4.2.2.	Фонд револвинг кредита РС – територијална подела	128
V.4.2.3.	Реализација Апекс зајма III/Б – територијална подела	128
V.4.2.4.	Реализација Апекс зајма III/Б – класификација делатности	129
V.4.3.1.	Плаћене кредитне обавезе према иностранству у 2023. години, по којима је НБС агент – по кредиторима и тромесечјима	139

V.4.3.2.	Кредити одобрени у 2023. години, по којима је НБС агент	140
VI.6.1.	Структура укупних прихода Завода у 2023.	176
VI.6.2.	Структура остварених расхода Завода у 2023.	177

Табеле

IV.2.1.1.	Структура финансијског система	43
IV.2.1.2.	Власничка структура банкарског сектора у 2023.	44
IV.2.1.3.	Степен концентрације (<i>HHI</i>) и учешћа водећих банака у билансној суми, кредитима и депозитима банкарског сектора	45
IV.2.1.4.	Структура активе банака на дан 31. децембра 2023.	46
IV.2.1.5.	Структура пасиве банака на дан 31. децембра 2023.	47
IV.2.1.6.	Структура капитала банака	47
IV.2.1.7.	Девизни ризик банака на дан 31. децембра 2023.	48
IV.2.1.8.	Структура <i>NPL</i>	49
IV.2.1.9.	Класификација активе банака	49
IV.2.1.10.	Показатељи пословања банака	50
IV.2.1.11.	Финансијски резултат банака	51
IV.2.1.12.	Показатељи профитабилности банкарског сектора	51
IV.2.1.13.	Преглед непосредних контрола извршених у 2023.	57
IV.2.6.1.	Број притужби/приговора по даваоцима финансијских услуга у 2023.	76
IV.2.6.2.	Број посредовања у 2023.	77
V.1.1.	Вредност изложена ризику (<i>VaR</i>) на дан 31. децембра 2023.	96
V.1.2.	Стрес-тест на дан 31. децембра 2023.	96
V.2.1.1.	Преглед апоенске структуре новчаница у оптицају	98
V.2.1.2.	Преглед фалсификованих новчаница готовог новца (у комадима)	99
V.2.1.3.	Преглед фалсификованих новчаница готовог новца (у хиљадама RSD)	99
V.2.2.1.	Послови управљања токовима готовине и послови са ефективним страним новцем – Филијала у Београду	101
V.2.2.2.	Послови управљања токовима готовине и послови са ефективним страним новцем – Филијала у Новом Саду	102
V.2.2.3.	Послови управљања токовима готовине и послови са ефективним страним новцем – Филијала у Нишу	103
V.2.2.4.	Послови управљања токовима готовине и послови са ефективним страним новцем – Филијала у Крагујевцу	104

V.2.2.5.	Послови управљања токовима готовине и послови са ефективним страним новцем – Филијала у Ужицу	105
V.3.1.1.	Вредност промета и број плаћања у <i>RTGS</i> систему	107
V.3.1.2.	Вредност промета и број плаћања у Клиринг систему	107
V.3.1.3.	Вредност промета и број плаћања у <i>IPS</i> НБС систему	108
V.3.1.4.	Вредност промета и број плаћања у Међубанкарском и Међународном клирингу	109
V.5.1.1.	Упоредни преглед броја запослених	150
V.5.1.2.	Број запослених на неодређено време по квалификационој структури	150
V.5.1.3.	Полна структура запослених по организационим јединицама	151
V.5.1.4.	Старосна структура запослених на неодређено време	151
V.5.1.5.	Образовање, стручно оспособљавање и усавршавање запослених	152
VI.1.1.	Биланс стања	156
VI.1.2.	Биланс успеха	158
VI.3.1.	Концентрација кредитног ризика финансијских средстава по земљама и регионима	163
VI.3.2.	Изложеност ризику ликвидности – финансијска средства и обавезе с роком доспећа	164
VI.3.3.	Изложеност ризику ликвидности – финансијска средства и обавезе без рока доспећа	164
VI.3.4.	Изложеност ризику од промене каматних стопа	165
VI.3.5.	Изложеност девизном ризику финансијских средстава и обавеза	167
VII.6.1.	Укупни приходи и расходи Завода	175
VII.6.2.	Структура укупних прихода	176
VII.6.3.	Структура укупних расхода	177

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

336.71

**ГОДИШЊИ извештај о пословању и
результатима рада** / Народна банка Србије. -
2010- . - Београд (Улица краља Петра 12)
: Народна банка Србије, 2010 (Београд : Завод
за израду новчаница и кованог новца) . - 30 cm

Годишње
ISSN 2217-6284 = Годишњи извештај о
пословању и резултатима рада
COBISS.SR-ID 185196556